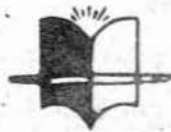

၁၉၉၆ ခုနှစ်၊ ပခုက္ကူ ဦးအုန်းဖေ စာပေဆု
ကျမ်းစာပေ တတိယဆု

မြန်မာနိုင်ငံ ပိဋကတ်တိုက်၊ စာကြည့်တိုက်များ

စော်အောင်ထွတ် (စာကြည့်တိုက်ပညာ)

အဖုံးပန်းချီ - မြတ်ဟန်

စာပေဗိမာန်ထုတ်ပြန်သူ့လက်စွဲစာစဉ်

၂၀၀၁ ခုနှစ်၊ ပထမအကြိမ်၊ အုပ်စု - ၂၀၀၀

အဖိုး (၄၀၀) ကျပ်

ပုံနှိပ်ရေးနှင့် စာအုပ်ထုတ်ဝေရေးလုပ်ငန်း ဒုတိယအထွေထွေမန်နေဂျာ (ထုတ်လုပ်)
ဒေါ်မြမြက မှတ်ပုံတင်အမှတ် ၉၁၆ (ယာယီ) ဖြင့် ရိုက်နှိပ်၍
(မှတ်ပုံတင်အမှတ် ၂၈၅ ယာယီ) ဖြင့် ထုတ်ဝေသည်။

နိုင်ငံရေးဦးတည်ချက် (၄)ရပ်

- ✘ နိုင်ငံတော်တည်ငြိမ်ရေး၊ ရပ်ရွာအေးချမ်းသာယာရေးနှင့် တရားဥပဒေစိုးမိုးရေး
- ✘ အမျိုးသားပြန်လည်စည်းလုံးညီညွတ်ရေး
- ✘ ခိုင်မာသည့် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံ ဥပဒေသစ် ဖြစ်ပေါ်လာရေး
- ✘ ဖြစ်ပေါ်လာသည့် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေသစ်နှင့်အညီ ခေတ်မီဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်သော နိုင်ငံတော်သစ်တစ်ရပ်တည်ဆောက်ရေး

စီးပွားရေးဦးတည်ချက် (၄)ရပ်

- ✘ စိုက်ပျိုးရေးကို အခြေခံ၍ အခြားစီးပွားရေး ကဏ္ဍများကိုလည်း ဘက်စုံဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်အောင် တည်ဆောက်ရေး
- ✘ ဈေးကွက်စီးပွားရေးစနစ် ပီပြင်စွာ ဖြစ်ပေါ်လာရေး
- ✘ ပြည်တွင်း ပြည်ပမှ အတတ်ပညာနှင့် အရင်းအနှီးများဖိတ်ခေါ်၍ စီးပွားရေး ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်အောင် တည်ဆောက်ရေး
- ✘ နိုင်ငံတော် စီးပွားရေးတစ်ရပ်လုံးကို ဖန်တီးနိုင်မှုစွမ်းအားသည် နိုင်ငံတော်နှင့် တိုင်းရင်းသားပြည်သူတို့၏ လက်ဝယ်တွင်ရှိရေး

လူမှုရေးဦးတည်ချက် (၄)ရပ်

- ✘ တစ်မျိုးသားလုံး၏ စိတ်ဓာတ်နှင့် အကျင့်စာရိတ္တ မြင့်မားရေး
- ✘ အမျိုးဂုဏ်၊ ဇာတိဂုဏ်မြင့်မားရေးနှင့် ယဉ်ကျေးမှုအမွေအနှစ်များ၊ အမျိုးသားရေးလက္ခဏာများ မပျောက်ပျက်အောင် ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်ရေး
- ✘ မျိုးချစ်စိတ်ဓာတ် ရှင်သန်ထက်မြက်ရေး
- ✘ တစ်မျိုးသားလုံး ကျန်းမာကြံ့ခိုင်ရေးနှင့် ပညာရည်မြင့်မားရေး

မာတိကာ

အခန်း	အကြောင်းအရာ	စာမျက်နှာ
	နိဒါန်း	
၁။	<p>မြန်မာမင်းများ၏ ပိဋကတ်တိုက်များ</p> <p>၁-၁။ မန္တဟာမင်း၏ ရွှေစာရုံပိဋကတ်တိုက်</p> <ul style="list-style-type: none"> - နောက်ခံသမိုင်း - သထုံသာသနာ - သထုံသာသနာနှင့် ရဟန္တာမထေရ်ကြီးများ - ရွှေစာရုံပိဋကတ်တိုက် - သိကြားဘုရားနှင့် မွန်ယဉ်ကျေးမှု - ပိဋကတ်တိုက်တည်နေရာ <p>၁-၂။ ပုဂံခေတ်အနော်ရထာပိဋကတ်တိုက်နှင့် တက္ကကျောက်စာများအရတွေ့ရှိရသော ပိဋကတ်တိုက်များ</p> <p>အနော်ရထာပိဋကတ်တိုက်</p> <ul style="list-style-type: none"> - အနော်ရထာ (၁၀၄၄-၁၀၇၇) - ပုဂံခေတ်ဦး ယုံကြည်ကိုးကွယ်မှု - အနော်ရထာနှင့် ရှင်အရဟံ - သထုံမှ ပုဂံသို့ ပိဋကတ်သုံးပုံရောက်ရှိလာပုံ - ပိဋကတ်သုံးပုံတည်နေရာ - ပုံသဏ္ဍာန်နှင့် အကျယ်အဝန်းနှင့် အနေအထား - ဖွဲ့စည်းပုံနှင့် ဗိသုကာပညာ - ရဟန္တာမထေရ်ကြီးရှစ်ပါး - ပုဂံကျောက်စာနှင့် ပိဋကတ်တိုက်များ - ထီးလိုမင်းလို (၁၂၁၁ - ၁၂၃၁) - ထီးလိုမင်းလိုပိဋကတ်တိုက် 	၁
		၅

မာတိကာ

အခန်း

အကြောင်းအရာ

စာမျက်နှာ

- မိဖုရားဖွားစောပိဋကတ်တိုက်
- မင်းသမီးအစောကြွမ်းပိဋကတ်တိုက်
- အမတ်စစ်သူကြီးအမတျာပိဋကတ်တိုက်
- လေးမျက်နှာဘုရား
- သမန္တကုံထံလင်မယားပိဋကတ်တိုက်

၁-၃။ ကျန်စစ်သားမင်း ပိဋကတ်တိုက် ၁၄

- မြကန်
- ရှင်အရဟံနှင့် ကျန်စစ်သား
- မြကန်စက္ကူတိုက်
- ဗိသုကာပညာ

၁-၄။ ကျစွာမင်းကြီး ပိဋကတ်တိုက် ၁၆

- ကျစွာမင်း (၁၂၃၅ - ၁၂၄၉)
- မြကန်
- တည်နေရာ၊ ပုံသဏ္ဍာန်

၁-၅။ ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး ပိဋကတ်တိုက် ၁၅

- ဘုရင့်နောင် (၁၅၅၁ - ၁၅၈၁)
- ကမ္ဘောဇသာဒီ
- မြို့သစ်တည်ခြင်း
- ဘုရားတည်ကျောင်းဆောက်ခြင်းနှင့် ပိဋကတ်အလှူများ
- ပိဋကတ်တိုက်

၁-၆။ ဘိုးတော်ဘုရား ပိဋကတ်တိုက် ၂၂

- နောက်ခံသမိုင်း (ကုန်းဘောင်ခေတ် ပိဋကတ်တိုက်သမိုင်း)
- ပိဋကတ်ရေးအစီရင်

မာတိကာ

အခန်း	အကြောင်းအရာ	စာမျက်နှာ
	- ဗဒုံမင်း (၁၇၈၂-၁၈၁၉)	
	- ရတနာပုံ ပိဋကတ်တိုက်၊ တည်နေရာ၊ ပုံသဏ္ဍာန်	
	- စီစဉ်ထားရှိပုံ	
	- ဒေါက်တာဘုချနှင့် Buchanan ၏မှတ်တမ်း	
	- နန်းတွင်း ပိဋကတ်တိုက်၊ ဘုန်းကြီးကျောင်း ပိဋကတ်တိုက်	
၁-၇။	မင်းတုန်းမင်း ပိဋကတ်တိုက်	၂၈
	- ပိဋကတ်တိုက်၊ ပုံသဏ္ဍာန်	
	- ဟင်နရီယူ Henry Yule ၏မှတ်တမ်း	
	- ကမ္ဘာ့အကြီးဆုံးကျောက်စာပိဋကတ်တိုက်	
	- တည်နေရာ	
	- ပုံသဏ္ဍာန်၊ အကျယ်အဝန်း၊ စီစဉ်ထားရှိပုံ	
	- ကမ္ဘာ့အကြီးဆုံးစာအုပ်ကြီး	
၁-၈။	ညောင်ရမ်းမင်းသား ပိဋကတ်တိုက်	၃၅
၁-၉။	သီပေါမင်း ပိဋကတ်တိုက်	၃၆
	- ပိဋကတ်ရေးအမှုထမ်း	
	- လွှတ်တော် ပိဋကတ်တိုက်	
	- သီပေါမင်းပါတော်မူပြီးနောက် ရတနာပုံ ပိဋကတ်တိုက်	
	အခြေအနေ	
၂။	အင်းဝခေတ် တောင်တွင်း မင်းသီရိဇေယျသူရ စနိုးမောင်နှံတို့၏ တက်ခွဲကျောင်းပိဋကတ်တိုက်	၄၉
	၂-၁။ တက်ခွဲကျောင်း ပိဋကတ်တိုက်	
	- တည်နေရာ	
၃။	လူပုဂ္ဂိုလ်များ၏ ကိုယ်ပိုင်ပိဋကတ်တိုက်များ	၅၁

မာတိကာ

အခန်း	အကြောင်းအရာ	စာမျက်နှာ
	၃-၁။ မင်းကွန်းဦးပုကြီးတောင် ပိဋကတ်တိုက်	၅၁
	- တည်နေရာ	
	- ပုံသဏ္ဍာန်	
	၃-၂။ ကင်းဝန်မင်းကြီး၏ ပိဋကတ်တိုက်	၅၄
	- ကင်းဝန်မင်းကြီး	
	- ဇာတိ၊ ကင်းဝန်အမည်ရပုံ	
	- ကင်းဝန်မင်းကြီးနှင့် နိုင်ငံခြားခရီး	
	- ပိဋကတ်တိုက်	
	၃-၃။ ပုဂံဝန်ထောက်မင်း ဦးတင်ပိဋကတ်တိုက်	၅၉
	- ပုဂံဝန်ထောက်မင်း ဦးတင်	
	- ဓမ္မဘဏ္ဍာတိုက်	
	- ပုဂံဝန်ထောက် ဦးတင် ပြုစုခဲ့သောစာပေများ	
	၃-၄။ ဦးဘိုးသီး ပိဋကတ်တိုက်	၆၃
	- တစ်သိန်းတန် ပိဋကတ်တိုက်	
	- ဦးဘိုးသီး၏ဆန္ဒနှင့် လုပ်ဆောင်ချက်	
	- စီစဉ်ထားရှိပုံ	
	- ပေစာနှင့် ပုံနှိပ်စာအုပ်များ	
	- ပေစာထုပ်စာရင်း	
	- ဧချင်းပေမူ ၁၁ စောင်	
	- ကဗျာပေစာမူ ၁၆ စောင်	
	- ရာဇဝင်နှင့်ပတ်သက်သော ပေစာမူများ	
	- အထွေထွေစာစုစာရင်း	
	- စာငှား ကတ်ပြားပုံစံ	

မာတိကာ

အခန်း	အကြောင်းအရာ	စာမျက်နှာ
၄။	<p>သာသနာရေးဆိုင်ရာ ပိဋကတ်တိုက်များ</p> <p>၄-၁။ ဘောင်ခွင်သာသနာပိုင်ဆရာတော်ပိဋကတ်တိုက်</p> <ul style="list-style-type: none"> - တည်နေရာ - စစ်အတွင်း ပိဋကတ်တိုက်များအခြေအနေ - ပိဋကတ်တိုက်ရှိ ပေစာထုပ်များ - လေ့လာခွင့်ရှိသူများ 	၇၁
	<p>၄-၂။ ခြောက်ထပ်ကြီး ဘုရားကြီးပိဋကတ်တိုက်</p> <ul style="list-style-type: none"> - ခြောက်ထပ်ကြီးဘုရား - ငါးထပ်ကြီးဘုရား - ဆာဦးဘိုးသာနှင့် ခြောက်ထပ်ကြီးဘုရား - မဟာဗုဒ္ဓါရာမ (ဘုရားကြီးတိုက်) - ပရိယတ္တိစာသင်တိုက်ကြီး - ပိဋကတ်တိုက်၊ ရည်ရွယ်ချက်၊ ပိဋကတ်တိုက်ဖွင့်ချိန် - ပြန်အပ်ချိန်၊ စာအုပ်ငှားရမ်းခြင်း၊ ငှားရမ်းခွင့်ရှိသူများ - ထိန်းသိမ်းထားရှိပုံ 	၇၃
	<p>၄-၃။ လယ်တီဆရာတော်ဘုရားကြီး ပိဋကတ်တိုက်</p> <ul style="list-style-type: none"> - ထေရုပ္ပတ္တိ - မင်္ဂလာနိမိတ်ထူး - နေရပ်နှင့် မိဘ - အမည်ပေးမင်္ဂလာ - ဘဝနတ်ထံပျံလွန်တော်မူခြင်း တောင်သာမြို့ လယ်တီစာကြည့်ပိဋကတ်တိုက် - တည်ထောင်သည့်နှစ်၊ ရည်ရွယ်ချက်၊ ဆောင်ရွက်ချက် 	၇၇

မာတိကာ

အခန်း

အကြောင်းအရာ

စာမျက်နှာ

- အခက်အခဲ (၂) မျိုး
- ရွှေတောင်မြို့ လယ်တီပိဋကတ်တိုက်
- လယ်တီ နိုင်ငံခြားဗုဒ္ဓသာသနာပြုအသင်း
- ပိဋကတ်တိုက်
- ပုံသဏ္ဍာန်အကျယ်အဝန်း
- စာကြည့်တိုက်ဖွင့်ချိန်
- ငှားရမ်းခွင့်ရှိသူများ
- ပိဋကတ်တိုက်ရှိစာအုပ်များ
- ဆောင်ရွက်ချက်များ (ဆုံးရှုံးမှုများ စေတီယင်္ဂီကာပရိယတ္တိ အသင်း ပိဋကတ်တိုက်
- စေတီယင်္ဂီကာ ဝတ်အသင်းစတင်ပုံ
- ပိဋကတ်တိုက်ဆောင်ရွက်ချက်များ
- ပိဋကတ်တိုက်အသုံးပြုသည့်ဦးရေ
- အသင်းဝင်ဖြစ်မှု

၅။ အသင်းအဖွဲ့များနှင့် ပုဂ္ဂလိကစာကြည့်တိုက်၊ ပိဋကတ်တိုက်များ ၈၈

၅-၁။ ဘားနတ် အလွတ်ပိဋကတ်တိုက်

- ပိဋကတ်တိုက်စိုး
- ရည်ရွယ်ချက်
- အုပ်ချုပ်ရေးအဖွဲ့
- ပိဋကတ်တိုက်ဖွင့်ချိန်

၅-၂။ ဝိုင်အမ်ဘီအေ ပိဋကတ်တိုက်

- အသင်းစတင်ပုံ

၉၄

မာတိကာ

အခန်း	အကြောင်းအရာ	စာမျက်နှာ
	- အသင်းတိုက်၏အသွင်သုံးမျိုး၊ အသင်းတံဆိပ်၊ အသင်း၏ရည်ရွယ်ချက်	
	- အမှုဆောင်အဖွဲ့	
	- စာကြည့်တိုက်မှူး	
	- ဝိုင်အမ်ဘီအေ စာကြည့်တိုက်များ	
	- ပိဋကတ်တော် သန့်ရှင်းရေး	
	- လက်ရှိအခြေအနေ	
	၅-၃။ ဂျူဗလီစာကြည့်ပိဋကတ်တိုက်	၁၀၀
	တောင်ငူဂျူဗလီစာကြည့်ပိဋကတ်တိုက်	
	- စာကြည့်တိုက်ဝင်ငွေ	
	၅-၄။ ပဲရော့ဦးဆန်နီစာကြည့်တိုက်	၁၀၁
	- ဆန်နီဘဝ	
	- စာကြည့်တိုက်	
	- ပဲရော့ဦးဆန်နီ၏ဟောပြောချက်	
	- အခြားအသင်းအဖွဲ့နှင့် စာကြည့်တိုက်များ	
၆။	မျက်မှောက်ခေတ် စာကြည့်တိုက်အမျိုးအစားများ	၁၀၇
	၆-၁။ အမျိုးသားစာကြည့်တိုက်သဘာဝ	
	အမျိုးသားစာကြည့်တိုက်	
	- အမျိုးသားစာကြည့်တိုက်၏အသွင်	
	သဏ္ဍာန်အမျိုးမျိုး	
	- ရည်ရွယ်ချက်နှင့် လုပ်ငန်းများ	
	- စာပြုလုပ်ငန်း	
	- ဖွဲ့စည်းပုံသဏ္ဍာန်ရေး၊ ၁၉၉၃ - ၉၄ ခုနှစ်ခွင့်ပြုငွေ	

မာတိကာ

အခန်း

အကြောင်းအရာ

စာမျက်နှာ

- ၆-၂။ တက္ကသိုလ်စာကြည့်တိုက်
- တက္ကသိုလ်များဗဟိုစာကြည့်တိုက်
 - နောက်ခံသမိုင်း
 - ရည်ရွယ်ချက်
 - ဆောင်ရွက်ရသည်လုပ်ငန်းများ
 - ထူးခြားချက်
 - စာကြည့်တိုက်အနေအထား
 - ဌာနစိတ်များ
 - ဖွဲ့စည်းပုံ
 - ဘတ်ဂျက်
 - စာကြည့်တိုက်မှူးများ၏အတ္ထုပ္ပတ္တိ
 - ဦးခင်ဇော် (၁၉၀၅ - ၁၉၈၉)
 - ဦးသိန်းဟန် (ဇော်ဂျီ)
 - (၁၉၀၇ - ၁၉၉၀)
 - ဦးသော်ကောင်း
 - ဦးသန်းထွတ် (တိုက်စိုး)
 - ဒေါ်ကျော့ကျော့ ကိုယ်ရေးအကျဉ်းချုပ်

၁၁၃

- ၆-၃။ အထူးစာကြည့်တိုက်
- ကမ္ဘာ့ဗုဒ္ဓတက္ကသိုလ် သာသနာ့ရောင်
 - ပြန့်ပွားရေးပိဋကတ်တိုက်
 - နောက်ခံသမိုင်း
 - ပိဋကတ်တိုက်
 - သာသနာရေးဦးစီးဌာန ပိဋကတ်တိုက်

၁၂၇

မာတိကာ

အခန်း	အကြောင်းအရာ	စာမျက်နှာ
	- စီစဉ်ထားရှိပုံ၊ ဆောင်ရွက်ချက်များ	
	- ပေ၊ ပုရပိုက်စာများ	
	၆-၄။ ပြည်သူ့စာကြည့်တိုက်	၁၃၃
	စာပေဗိမာန်ပြည်သူ့စာကြည့်တိုက်	
	- နောက်ခံသမိုင်း	
	- စာပေဗိမာန်ပြည်သူ့စာကြည့်တိုက်၏ရည်ရွယ်ချက်	
	- စာငှားလုပ်ငန်း၊ စာဖတ်ခန်းလုပ်ငန်း၊ ရည်ညွှန်းလုပ်ငန်း	
	- ဘာသာပြန်စာပေ	
	- စာကြည့်တိုက်များတိုးတက်ဖွံ့ဖြိုးရေးနှင့် စနစ်တကျရှိရေး	
	- စီစဉ်ထားရှိပုံ	
	- စာကြည့်တိုက်ဝန်ထမ်း	
	- စာကြည့်တိုက်ဆိုရာဝယ်	
၇။	နိဂုံးနှင့် အကြံပြုသုံးသပ်ချက်နောက်ဆက်တွဲ ကျမ်းကိုးစာရင်း	၁၃၉

ကျေးဇူးတင်လွှာ

ဤကျမ်းပြုစုရာတွင် ဦးဆောင်လမ်းညွှန်မှုပေးခဲ့သော ဆရာကြီးဦးသော်ကောင်းအား လည်းကောင်း၊ မြန်မာနိုင်ငံပိဋကတ်တိုက်၊ စာကြည့်တိုက်များ ခေတ်ကာလအလိုက်ဖြစ်ပျက် ပြောင်းလဲမှုတို့ကို ရေးသားရာတွင် ပြင်ဆင်၊ တည်းဖြတ်ဖြည့်စွက်ပေးသောဆရာမကြီး ဒေါ်ကျော့ကျော့အား လည်းကောင်း၊ အဘက်ဘက်မှလိုအပ်သည်များကို အကြံကောင်းဉာဏ်သစ် များဖြင့်ပံ့ပိုးကူညီပေးသောပါမောက္ခဦးသန်းထွတ် (ပညာရေးတက္ကသိုလ်)အား လည်းကောင်း ကျေးဇူးတင်ရှိကြောင်း အထူးမှတ်တမ်းတင်အပ်ပါသည်။

ဤကျမ်းဖြစ်မြောက်ရေးအတွက်ဘက်ပေါင်းစုံမှ ဝိုင်းဝန်းကူညီပေးခဲ့ကြသောဆရာ၊ ဆရာမ များနှင့် သင်တန်းသူ၊ သင်တန်းသားများကိုလည်း ကျေးဇူးအထူးတင်ရှိပါသည်။

ဤကျမ်းအချိန်မီတင်သွင်းနိုင်ရန် အချိန်မီပြီးစီးအောင် မေတ္တာဖြင့် နေ့မအား၊ ညမလပ် လက်နှိပ်စက်ရိုက်နှိပ်ကူညီပေးခဲ့သောသူငယ်ချင်းဖြစ်သူ မောင်မောင်လှ (စီးပွားရေး တက္ကသိုလ်) အား အထူးကျေးဇူးတင်ရှိကြောင်း ထပ်လောင်း၍မှတ်တမ်းတင်အပ်ပါသည်။

စော်အောင်ထွတ်

ကျေးဇူးရှင်မိဘနှစ်ပါးအား ဦးထိပ်ထား၍
ဤကျမ်းစာဖြင့် ကန်တော့အပ်ပါသည်။

နိဒါန်း

ဤကျမ်းတွင်ပါဠိ၊ ဗမာ၊ မွန်နှင့် အခြားစာပေဘာသာရပ်များ ပုဂံပြည်သို့ရောက်ရှိထွန်းကားခဲ့ပြီးမှန်ကန်သောအယူဝါဒဖြင့် မူလယုံကြည်ကိုးကွယ်မှုကို ပြုပြင်ပြောင်းလဲခဲ့ပုံ၊ ထေရဝါဒဗုဒ္ဓဘာသာပြန်ပွားထွန်းကားရန် ပိဋကတ်တော်များထားရှိပြီး ရဟန်းရှင်လူ မင်းနှင့် မင်းမှုထမ်းများပါ လေ့လာ ရန် သီးခြားပိဋကတ်တိုက်များ တည်ထားခဲ့ပုံစသည်တို့ကို တင်ပြထားပါသည်။

ဤကျမ်းတွင် ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှု ဘာသာအယူဝါဒဆိုင်ရာ လောကုတ္တရာစာပေများသာမက လောကီသို့ရာစာပေ၊ ယဉ်ကျေးမှု၊ ဓလေ့ထုံးတမ်း၊ ဓမ္မသတ်၊ ရာဇသတ်၊ ဆေး၊ ဗေဒင်၊ သင်္ချာ၊ သမိုင်း၊ အနုပညာစသည့် ပညာရပ်အသီးသီး စုဆောင်းမှု အပိုင်းဆိုင်ရာ စာကြည့်တိုက်များအကြောင်းနှင့် ယင်းစာကြည့်တိုက်များကို ဖော်ပြရာတွင် ရဟန်းတော်များ၊ မင်း၊ မင်းမှုထမ်းတို့၏ ပိဋကတ်တိုက်များ၊ စာသင်တိုက်များ၊ စာပေလိုက်စားသူလူပုဂ္ဂိုလ်များ၏ အဖွဲ့ပိုင်စာကြည့်သင်း၊ စာကြည့်တိုက်များ၏ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုတို့ကို ခေတ်ကာလအလိုက်ပိုင်းခြားလျက် ထင်ရှားသည့် သာဓကတို့ကိုရွေးထုတ်လေ့လာတင်ပြထားပါသည်။ ဘာသာအယူဝါဒကိုအခြေပြုပြီး လူနေမှုအဖွဲ့အစည်းတွင် ညီညွတ်မှု၊ စည်းရုံးမှု၊ တိုးတက်ဖွံ့ဖြိုးမှု၊ စီးပွားရေး၊ ယဉ်ကျေးမှုနှင့် ဓလေ့ထုံးတမ်းများကို ခေတ်၏အချိန်ကာလနှင့် ဒေသအလိုက်အုပ်ချုပ်သည်မင်းမှစပြီး ပြည်သူအများ ပိဋကတ်တော်လာအဆုံးအမဖြင့် ကြီးပမ်းလုပ်ဆောင်ချက်တို့ကို သာဓကများဖြင့် လေ့လာတင်ပြထားပါသည်။

ဗုဒ္ဓ၏အဆုံးအမဩဝါဒသည် မြန်မာ့လူ့အဖွဲ့အစည်းတွင် အဓိကနေရာ၌ပါရှိရကား အနန္တော အနန္တ ငါးပါး၊ ဦးထိပ်ထားပန်ဆင်ခဲ့ကြသောကြောင့် ပရိယတ္တိ၊ ပရိပတ္တိဆိုင်ရာသုံးပုံသော ပိဋကတ်စာပေတရားတော်များသည် မြန်မာနိုင်ငံသားအားလုံး၏ ကိုယ်စိတ်နှစ်ပါးတွင် မြဲစွာလက်ကိုင်ထားယုံကြည်ကိုးစားလိုက်နာခဲ့ရသည့် အယူဝါဒပင်ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့်မြန်မာတို့သည် ပါဠိဘာသာဖြင့် ပြုစုထားသည့် ပိဋကတ်ဆိုင်ရာစာပေတို့ကို မရေးတတ်၊ မဖတ်တတ်သော်လည်း စာတစ်လုံး၊ ဘုရားတစ်ဆူ၊ ဂူတစ်လုံးအနေဖြင့် အလေးအမြတ်ထားကိုးကွယ်ခဲ့ကြသည်ကိုလည်း လေ့လာတွေ့ရှိရသည်။

၁၁ ရာစုကာလ အနော်ရထာမင်းနန်းတက်စဉ် အရည်းကြီးတို့၏အယူဝါဒနှင့် နတ်ကိုးကွယ်သည့်အယူအဆတို့ဖြင့် လွှမ်းမိုးခဲ့ရကား ရှင်အရဟံ၏လမ်းညွှန်မှုကြောင့် စစ်မှန်သောတရား၊ စစ်မှန်သောအယူဝါဒကို ပိဋကတ်တော်များမှသာ မှန်ကန်သောအဆုံးအမရရှိမည်ဖြစ်ကြောင်း သိရှိကာ အနော်ရထာမင်းသည် သထုံဘုရင်ထံမှ ပိဋကတ်တော်များကို ကြည်သာစွာတောင်းခံခဲ့သည်။ မရရှိခဲ့၍စစ်မက်အင်အားသုံးပြီး အရယူခဲ့ရသည်။

ရရှိလာသော ပါဠိပိဋကတ်တော်များကို ပုဂံသူ၊ ပုဂံသားတို့သည် လေ့လာမှုမပြုနိုင်ကြသေးပေ။ ထို့ကြောင့်ပထမဦးဆုံး ပိဋကတ်တော်များထားရှိရာ ပိဋကတ်တိုက်ကို ဘုရားကဲ့သို့ ဆောက်လုပ်ကြည့်ညှိကိုးကွယ်ပူဇော်ခဲ့သည်ကို လေ့လာတွေ့ရှိနိုင်ပါသည်။ သထုံပြည်မူလ ရွှေစာရံတံတိုင်းအတွင်းရှိ စေတီတွင်လည်း ဤနည်းအတိုင်းပင် ပိဋကတ်တော်များကို ပြည်သူအများ ဖူးမြော်ကြည့်ညှိခဲ့ကြဟန်တူသည်။ စာတတ်၊ ပေတတ်ရဟန်းနှင့် မင်း၊ မှူးမတ်အနည်းငယ်သာရှိပေမည်။ အနော်ရထာပိဋကတ်တိုက်၏အလယ်တွင် အင်္ဂတေခုံရှိပြီး စင်္ကြံပတ်လမ်းများနှင့်ဖြစ်ရာ စာမတတ်သူများအဖို့ ဖူးမြော်ကြည့်ညှိကိုးကွယ်ခဲ့ကြဟန်တူသည်။ ပုဂံပြည်ရှိအနော်ရထာပိဋကတ်တိုက်နှင့် ကျန်စစ်သားမင်း၏ မြကန်ပိဋကတ်တိုက်တို့သည် မူလအစဖြစ်ပြီး၊ နောင်ကျစွာ မင်းလက်ထက်တွင် မြကန်စက္ကူတိုက်ဟူ၍ တွေ့ရှိရသည်။

ပထမမြန်မာနိုင်ငံတော်ကို စုစည်းတည်ထောင်သည့် အနော်ရထာမင်း၊ ကျန်စစ်သားမင်းနှင့် ပုဂံပြည်၏နောက်ဆုံးမင်းဖြစ်သည့် တရုတ်ပြေးမင်းလက်ထက် တာတာကျူးကျော်သည့် ၂၈၇ ခုနှစ်တိုင် ပုဂံသည် ဂူ၊ ဘုရားကျောင်းကန်တို့နှင့် မရေတွက်နိုင်အောင် များပြားသည့် ကျောက်စာချပ်များ၊ မင်္ဂလာ၊ ဆေးရေး၊ နံရံပန်းချီများဖြင့် မည်မျှတိုးတက်ထွန်းကားခဲ့သည်တို့မှာ မူလအတတ်ပညာ၏ အရင်းအမြစ်ဖြစ်သည့် စာပေကြောင့်ဟုဆိုက မှားမည်မဟုတ်ပေ။

သမိုင်းကြောင်းအရ အေ-ဒီ ၂၈၇ ခုနှစ်မှာ ၁၅၃၁ ခုနှစ်ကာလသည် နိုင်ငံတော်အစိတ်စိတ် အမြွှာမြွှာကွဲပြီး ပြည်ထောင်ငယ်များ ပေါ်ပေါက်ခဲ့သည့်ကာလဖြစ်သည်။ ယင်းကာလတွင် ပုဂံကောင်းစားစဉ်ကကဲ့သို့ ပိဋကတ်တိုက်ကြီးများ ထူးခြားထင်ရှားစွာ မပေါ်လွင်ခဲ့သော်လည်း စာပေ၊ ကဗျာ၊ လင်္ကာ၊ စကားပြေအရေးအသားတို့တွင် အုပ်ချုပ်ရေး၊ လူမှုရေး၊ ယဉ်ကျေးမှုတို့ တိုးတက်ထွန်းကားခဲ့ ရကား စစ်ကိုင်း၊ ပင်းယ၊ အင်းဝနှင့် ဟံသာဝတီ၊ ပဲခူး၊ တောင်ငူ၊ ညောင်ရမ်းခေတ်တိုင် စာပေဆိုင်ရာ အားထုတ်မှုများကို ထူးခြားစွာလေ့လာတွေ့ရှိနိုင်ပါသည်။

ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး၏ ဒုတိယမြန်မာနိုင်ငံတော်တွင်လည်း ထိုနည်းအတိုင်း လေ့လာတွေ့ရှိနိုင်မည်ဖြစ်သည်။ ယင်းကာလတွင် ဗုဒ္ဓဘာသာအထူးထွန်းကား တိုးတက်ရကား စာသင်တိုက်များ၊ ဘုန်းတော်ကြီးကျောင်းများ၏ ပိဋကတ်တိုက်များ အထူး ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ခဲ့ပါသည်။

မြန်မာနိုင်ငံကို အထွတ်အထိပ်ရောက်အောင် အလောင်းဘုရားက ပြန်လည်စုစည်းတည်ထောင်ခဲ့သည်။ ကုန်းဘောင်ခေတ် ၁၇၅၂ - ၁၈၁၉ တွင် မြန်မာနိုင်ငံသည် အကျယ်အဝန်းဆုံးဖြစ်ပြီး ပုန်ကန်ခြားနားသည့် နိုင်ငံငယ်များကို ဖိစီးစီးအုပ်ချုပ်နိုင်ခဲ့သည်။ ဆင်ဖြူရှင်မင်းလက်ထက်တွင် ကား တရုတ်နှင့် စစ်တစ်ကြိမ်ဖြစ်ခဲ့သည်။ ၎င်းနောက် အေဒီ ၁၇၆၇ ခုနှစ်တွင် အယုဒ္ဓယမြို့တော်နှင့်

ယိုးဒယားကို အောင်နိုင်ခဲ့ခြင်းတို့ကြောင့် စာပေ၊ ဂီတ၊ အနုပညာယဉ်ကျေးမှုစသည်တို့ အထွတ်အထိပ်ရောက်ခဲ့သည်။ မင်းနှင့်တကွ မင်းမှုထမ်းတို့သည် အုပ်ချုပ်ရေးအပြင် စာပေယဉ်ကျေးမှုပညာရပ်တို့ကို အထူးအလေးပေး ပြုစုပျိုးထောင်ခဲ့ကြသည်။ ဘိုးတော်မင်းတရားမှစပြီး နောက်ဆုံးရတနာပုံခေတ်တိုင် မင်းအဆက်ဆက်တစ်မင်းထက်တစ်မင်း ထူးခြားပြောင်မြောက်အောင် ပညာအရာ၊ ဘာသာ၊ သာသနာအရာတို့တွင် အားထုတ်စွမ်းဆောင်နိုင်ခဲ့ကြသည်။

၁၈၈၅ ခုနှစ်တွင် မြန်မာတို့ထီးသုဉ်းနန်းသုဉ်းဖြစ်ပြီး ကိုလိုနီခေတ်လက်အောက်ရောက်ခဲ့ရာတွင် မြန်မာမင်းညီမင်းသားများ၊ မင်းမှုထမ်းများ၊ ကင်းဝန်မင်းကြီး၊ ပုဂံဝန်ထောက်ဦးတင်၊ ဦးမောင်မောင်တင်၊ ယောမင်းကြီးဦးယမ်တို့အပြင် လယ်တီဆရာတော်ဘုရားကြီးနှင့်သာသနာဆိုင်ရာ ပိဋကတ်တိုက်များ၊ ဗုဒ္ဓကလျာဏယုဝအသင်းများ၊ မြန်မာစာပေအသင်းအဖွဲ့များ၊ မြန်မာနိုင်ငံသုတေသနအသင်း၊ လူငယ်များကြီးပွားရေးအသင်း၊ မြန်မာနိုင်ငံပညာပြန့်ပွားရေးအသင်း စာအုပ်တို့ဖြင့် စာပေဆိုင်ရာစုစည်းမှုများ၊ စာကြည့်သင်းများ၊ စာကြည့်တိုက်များအပြင် ရာမခရစ်ရှုနား ပိဋကတ်စာကြည့်တိုက်၊ ဘားနဒ်စာကြည့်တိုက်၊ ဖယ်ရာပြတိုက်၊ ပဲရောဦးဆန်နီကဲ့သို့ပုဂ္ဂလိက စာပေဝါသနာရှင်တို့၏ စာကြည့်တိုက်များ ပေါ်ထွန်းခဲ့ပါသည်။

လွတ်လပ်ရေးရပြီး မြန်မာနိုင်ငံတက္ကသိုလ်စာကြည့်တိုက်၊ ပြည်သူ့စာကြည့်တိုက်၊ အထူးစာကြည့်တိုက်၊ ကျောင်းစာကြည့်တိုက်များ အမျိုးမျိုးပေါ်ထွန်းတိုးတက်လာသည်များကိုလည်း လေ့လာတင်ပြထားပါသည်။

မြန်မာနိုင်ငံပိဋကတ်တိုက်၊ စာကြည့်တိုက်အမျိုးအစားများနှင့် သဘောသဘာဝများသည် မြန်မာနိုင်ငံစာကြည့်တိုက်သမိုင်းတစ်လျှောက်တွင် အလွန်အရေးပါသည့်အခန်းကဏ္ဍမှ ပါဝင်လျက်ရှိသည်။ ဤမျှအရေးပါသည်မှန်သော်လည်း စနစ်တကျလေ့လာတင်ပြသော ကျမ်းတစ်စောင်တစ်ဖွဲ့မပေါ်ခဲ့ဘူးသည်မှာ အံ့ဖွယ်တစ်ရပ်ဖြစ်၍ ဆုံးရှုံးမှုတစ်ရပ်လည်းဖြစ်ပေသည်။ မြန်မာတို့သည် ဘဝတက်လမ်းကို လှမ်းတက်ရာ၌ အတိတ်ကို မျက်ခြည်မပြတ်စကောင်းပေ။ အတိတ်ကာလအတွေ့အကြုံကိုမှတ်တမ်းတင်ထားရှိခြင်းဖြင့် နောင်လာနောင်သားတို့အတွက် သင်ခန်းစာကောင်း ရယူနိုင်ပေသည်။ အတိတ်ကာလ လူမှုအတွေ့အကြုံကိုအခြေခံ၍ ပစ္စုပ္ပန်နှင့်အနာဂတ်ကို တည်ဆောက်ရပေသည်။

ဤကျမ်းကိုပြုစုရာ၌ မိမိတတ်စွမ်းသမျှကြိုးပမ်း၍ မြန်မာနိုင်ငံစာကြည့်တိုက်သမိုင်းတွင် လွှပ်ဟာနေသော အုတ်တစ်ချပ်ကို ဖြည့်တင်းလိုက်သည်ဟုယုံကြည်မိပါ၏။ ဤကဲ့သို့ခံယူချက်ဖြင့် ဤကျမ်းကိုတင်ပြရာ၌ မြန်မာနိုင်ငံစာကြည့်တိုက်များ၏ သဘောသဘာဝနှင့် အမျိုးအစားအလိုက်

အဝင်ခွင့်ကျမည့်စာကြည့်တိုက်မျိုးဖြစ်အောင် ကြံဆောင်နိုင်ကြစေရန် ရည်ရွယ်ပေသည်။ အတိတ်က ချွတ်ယွင်းမှုများကိုသိပါမှ ပစ္စုပ္ပန်တွင်အမှန်ကိုရောက်အောင် ပြုပြင်နိုင်ပေမည်။ စာကြည့်တိုက်ပညာ သမိုင်း ကြေးမုံပြင်ကို ကြည့်ရှုဝေဖန်သုံးသပ်ကာ ပိုမိုတိုးတက်ကောင်းမွန်သော စာကြည့်တိုက်များ၏ ရှေ့အလားအလာကိုရည်မှော်ကာ ဤကျမ်းကိုပြုစုပါသည်။

မြန်မာနိုင်ငံစာကြည့်တိုက်သမိုင်းကြောင်းကို လေ့လာလိုက်စားသူများ၊ မြန်မာ့စာကြည့်တိုက်များကို စိတ်ပါဝင်စားသူများနှင့် ခေတ်အဆက်ဆက် စာကြည့်ပိဋကတ်တိုက်များ၏ သဘောသဘာဝ ခြားနား၍ အမျိုးအစားများကွဲပြားလာပုံတို့ကို သိရှိလေ့လာလိုသူများအတွက် အထောက်အကူရရှိစေရန်ရည်သန်လျက် ဤကျမ်းကိုပြုစုထားပါသည်။

မြန်မာမင်းများလက်ထက်ပိဋကတ်တိုက်မှာ လူပုဂ္ဂိုလ်များ၏ပိဋကတ်တိုက်များ၊ သာသနာရေးဆိုင်ရာပိဋကတ်တိုက်များ၊ မျက်မှောက်ခေတ်စာကြည့်တိုက်များ၏ အမျိုးအစားများနှင့် သဘာဝကို စာကြည့်တိုက်သုတေသီ၊ စာကြည့်တိုက်လုပ်သား၊ စာကြည့်တိုက်ပညာသင်ကျောင်းသား၊ ကျောင်းသူများအတွက် မှီငြမ်းပြုစုလေ့လာနိုင်စေရန် စုစည်းသုံးသပ်တင်ပြပါသည်။

မြန်မာနိုင်ငံ ပိဋကတ်တိုက်စာကြည့်တိုက်အမျိုးအစားများနှင့် သဘောသဘာဝများကို လေ့လာ တင်ပြရာတွင်-

- (၁) မြန်မာနိုင်ငံစာကြည့်တိုက်များ၏အမျိုးအစားကို စာကြည့်တိုက်ရှုထောင့်မှစနစ်တကျ တင်ပြနိုင်ရန်၊
- (၂) မြန်မာနိုင်ငံစာကြည့်တိုက်ပညာရေးတွင်အထောက်အကူရရှိနိုင်စေရန်၊
- (၃) မြန်မာနိုင်ငံစာကြည့်တိုက် ရေစီးကြောင်းကို တစ်စုတစ်စည်းတည်းစုပေါင်း၍ လေ့လာနိုင်စေရန်၊
- (၄) ပြီးပြည့်သော မြန်မာနိုင်ငံ စာကြည့် သမိုင်းပြုစုရာတွင် အထောက်အပံ့ရစေရန် ရည်သန်လျက် ဤကျမ်းကိုပြုစုပါသည်။

ဤကျမ်းကိုပြုစုရာ၌အချက်အလက်များကို အတတ်နိုင်ဆုံးတိကျမှန်ကန်စေရန် ကြိုးပမ်းအားထုတ်ထားပါသည်။ အဓိကကျသောအကြောင်းအချက်များကို တတ်နိုင်သမျှရွေးချယ်စုစည်းတင်ပြထားရှိပါသည်။ ရှာဖွေတွေ့ရှိသမျှစာကြည့်တိုက်ဆိုင်ရာသမိုင်းကြောင်းသဘောသဘာဝနှင့် အမျိုးအစားတို့ကို တင်ပြရာတွင် သမိုင်းကြောင်းသုတေသနနည်းကိုအသုံးပြုခဲ့ပါသည်။ မူရင်းအထောက်အထား၊ တစ်ဆင့်ခံအထောက်အထားတို့ကို စုစည်း၍ ကျမ်းကိုးများကိုလည်း ရှာဖွေခဲ့ပါသည်။

အချက်အလက်ခိုင်မာစေရန် သြဇာကြီးမားသော စာပေပညာရှင်၊ သမိုင်းပညာရှင်၊
စာကြည့်တိုက်ပညာရှင်တို့၏ စာပေကျမ်း၊ ပညာရပ်ကျမ်းများကိုလည်း ရွေးချယ်ကူးစားပြုစုခဲ့ပါသည်။
သတင်းစာ၊ ဂျာနယ်၊ မဂ္ဂဇင်း စာစောင်များနှင့် စစ်ကြိုခေတ်၊ စစ်ပြီးခေတ် စာအုပ်စာတမ်းများ
ကို ကိုးကားလျက် အချက်အလက်ရှာဖွေစုစည်းခဲ့ပါသည်။ ထို့ပြင် စာကြည့်တိုက်များသို့ ကိုယ်တိုင်
ကိုယ်ကျသွားရောက်ကာ လူတွေ့မေးမြန်းခြင်း၊ စုံစမ်းခြင်း၊ ဆွေးနွေးခြင်းနည်းကိုအသုံးပြုခဲ့ပါသည်။
ထိုသို့စုဆောင်းရှာဖွေခဲ့သည့်အချက်အလက်များကို အမျိုးအစားခွဲခြားခြင်း၊ အခန်းဖွဲ့ခြင်းနှင့်
ထိုအချက်အလက်များသို့မှီး၍ ခြုံငုံသုံးသပ်မှုများပြုခဲ့ပါသည်။

အခန်း (၁)

မြန်မာမင်းများ၏ ပိဋကတ်တိုက်များ

မန္တဟာမင်း၏ ရွှေစာရံပိဋကတ်တိုက်

နောက်ခံသမိုင်း

မြန်မာနိုင်ငံဗုဒ္ဓဘာသာသည်ခေတ်ဦးအခါက အိန္ဒိယနှင့် တရုတ်နိုင်ငံတို့မှပြန့်ပွားလာသည် ဟုယူဆနိုင်သော်လည်း အဓိကအားဖြင့်မူ သီဟိုဠ်ဗုဒ္ဓဘာသာနှင့်များစွာတူညီကြောင်း သုတေသီ များကမှတ်ချက်ချခဲ့ပါသည်။ မြန်မာနိုင်ငံသို့ဗုဒ္ဓသာသနာသည် အေဒီပထမရာစုနှစ်တွင် သရေခေတ္တရာသို့ရှေးဦးစွာရောက်ရှိခဲ့သော်လည်း ထွန်းကားတည်တံ့ခဲ့ခြင်းမရှိပေ။ ယင်းနိုင်ငံများ သည်လည်း အေဒီ (၇) ရာစုကာလအထိသာ ထွန်းကားခဲ့သည်။ သို့ရာတွင် အေဒီ (၁၀၄၄) ခုနှစ်တွင် ပုဂံ၌အနော်ရထာမင်းနန်းတက်ပြီး သထုံမှ ရှင်အရဟံမထေရီမြတ်၏ဩဝါဒဖြင့် စစ်မှန်သော ထေရဝါဒဗုဒ္ဓသာသနာ နှင့်အတူ (၃၀) သောပေရေးပိဋကတ်တော်အစုံနှင့် ပါဠိစာပေတို့ ပုဂံပြည်သို့ရောက်ရှိခဲ့သည်။^၁

ပထမရာစုနှစ်နှင့် သရေခေတ္တရာတိမ်ကောသည့် (၇) ရာစုနှစ်အကြား (၅) ရာစုနှစ်တွင် ထေရဝါဒအယူအဆများကိုရှင်းလင်းဖော်ပြနိုင်သော ထေရဝါဒအာဇာနည်ရှင်ဗုဒ္ဓသံဃာမထေရ် ထွန်းကားပေါ်ပေါက်ခဲ့သည်။ မြန်မာပြည်တောင်ပိုင်းတွင်မွေးဖွားပြီး မွန်လူမျိုးဖြစ်သည်။ ရှင်ဗုဒ္ဓသံဃာမထေရ်သည် သီဟိုဠ်သို့ကူး၍ သီဟိုဠ်သာသနာနှင့်ရေးသားထားသော ထေရဝါဒ ကျမ်းများ၊ အဋ္ဌကထာကျမ်းများကိုလေ့လာလျက် ပါဠိဘာသာသို့ပြန်ဆိုရေးကူးခဲ့သည်။ ထို့ပြင် ဝိသုဒ္ဓိမဂ် ကျမ်းတစ်စောင်ကိုလည်း ရေးသားပြုစုတော်မူသည်။

၁။ HTIN AUNG, Dr. Burmese Drama. (Oxford: oup, 1956) p.x.

သထုံသာသနာ

သထုံသာသနာသည် သာသနာတော်နှစ် (၂၃၅) ခုနှစ်၊ ကိုးတိုင်းကိုးဌာနသာသနာပြုအဖွဲ့ဝင် အရှင်သောဏာမထေရ်နှင့် အရှင်ဥတ္တရမထေရ်တို့၏ မဇ္ဈိမဒေသသာသနာတော်၊ သာသနာတော်နှစ် (၉၃၀) ခုနှစ်၊ အဋ္ဌကထာကျမ်းပြု ရှင်ဗုဒ္ဓဃောသမထေရ်၏ သီဟိုဠ်မှူးကူးယူတော်မူလာသည့် ပိဋကတ် သုံးပုံတည်းဟူသော လက်ရေးသာသနာတော်နှစ်ရပ်ပေါင်း၍ ဖွံ့ဖြိုးလာသည့် သာသနာ ဖြစ်သည်။

သာသနာဗဟုသုတ ကပ္ပကာသနီကျမ်းတွင် ရှင်ဗုဒ္ဓဃောသသည် သထုံပြည်မှ သီဟိုဠ်ကျွန်း သို့ သာသနာနှစ် (၉၂၇) ခုနှစ်တွင်ကူးတော်မူသည်။ သထုံပြည်ရှင်ဘုမ္မိရာဇာမင်းက လက်ဆောင် ပေးသော ဆင်ဖြူကို သီဟိုဠ်မင်း မဟာနာမအား မင်းချင်းတို့ကို လက်ဆောင်ဆက်စေပြီးလျှင် သီဟိုဠ်၌ (၃) နှစ် နေ၍ပိဋကတ်တော်တို့ကို မာဂဘောသာသို့ ရေးကူးပြီးလျှင် သထုံပြည်သို့ ပြန်လာ သည်ဟုဆိုလေသည်။

ဘီစီ ၂၆၁ တွင် အာသောကမင်းကြီးသည် အိန္ဒိယတောင်ပိုင်း၌ ဗုဒ္ဓသာသနာတော်ပျံ့နှံ့ အောင်ဆောင်ရွက်ပြီးနောက် ကုန်သည်များသည်ရေလမ်းခရီးဖြင့် ဗုဒ္ဓဘာသာအယူဝါဒဆိုင်ရာတို့ကို သထုံသို့ဆောင်းနှင်းယူခဲ့ကြသည်။ အေဒီ (၃) ရာစုနှင့် (၄) ရာစုနှစ်လောက် သထုံသည် ကုန်သွယ်ရေးဗဟိုဌာနချက်ချာဖြစ်ခဲ့သည်။ ပါဠိဘာသာရေး ဗုဒ္ဓကျမ်းစာများကို မွန်တိုးဂြိုခဲ့၍ ထိုမှ တစ်ဆင့်မွန်ဘာသာသို့ ပြန်ဆိုခဲ့ကြသည်။^၂

ဗုဒ္ဓသာသနာသည်အိန္ဒိယတွင်ပေါ်ထွန်းခဲ့၍ (၁၀) ရာစုနှစ်ကုန်ခါနီးတွင် တိမ်ကောခဲ့သည်။ သာသနာပြုပုဂ္ဂိုလ်ကျော် ရှင်မဟိန္ဒ၏စွမ်းဆောင်ချက်ဖြင့် သီဟိုဠ်တွင်ထေရဝါဒထွန်းကားခဲ့ပြန် သည်။ ၁၁ ရာစုနှစ်တွင် ချိုလကျေးကုလားလူမျိုးတို့ တိုက်ခိုက်မှုကြောင့် သီဟိုဠ်တွင်လည်း ဗုဒ္ဓသာ သနာ မှေးမှိန်ခဲ့ပြန်သည်။

သီဟိုဠ်တွင်ဗုဒ္ဓသာသနာမှေးမှိန်ချိန်၌ မြန်မာနိုင်ငံသထုံတွင် ထေရဝါဒထွန်းကားနေပြီး ဖြစ်သည်။

“အောက်မြန်မာပြည်သထုံတွင် ခရစ်နှစ် အေဒီ ၈ ရာစုတွင်ထေရဝါဒထွန်းကားနေချိန် ဖြစ်သည်။ မွန်ရဟန်းတို့သည်အိန္ဒိယ၊ သီဟိုဠ်နိုင်ငံများနှင့်ရင်းနှီးစွာဆက်ဆံမှုရှိနေပြီးဖြစ်ကြောင်း၊ သီဟိုဠ်မှတစ်ဆင့် ပါဠိပိဋကတ်များနှင့် အဋ္ဌကထာကျမ်းများကိုသထုံသို့ ဆောင်နှင်းယူခဲ့သည်”^၃ ဟူ၍ ဆိုရှိသည်။

၂။ HTIN AUNG, Dr. Burmese Drama. (Oxford: oup, 1956) p. XI
၃။ HAN HTAY, U. History of Buddhism in Burma. A Brief Survey. (Rangoon: The International Buddhist News Forum, 1961) P.33.

သထုံသာသနာနှင့် ရဟန္တာမထေရ်ကြီးများ

သထုံတွင်ထွန်းကားနေပြီဖြစ်သော ဗုဒ္ဓသာသနာကိုအောက်ပါအတိုင်း အစဉ်အဆက်စောင့်ရှောက်ခဲ့ကြသည်။

အရှင်မောဂ္ဂလိပုတ္တဿ၏တပည့် -

- (၁) အရှင်သောကာနှင့် အရှင်ဥတ္တရ၊
- (၂) အရှင်သောဘိဘ၊
- (၃) အရှင်သောပဒတ္တ၊
- (၄) အရှင်သုမနတိဿ၊
- (၅) အရှင်သောပါကာ၊
- (၆) အရှင်သောမဒတ္တ၊
- (၇) အရှင်အနောမဒံဿိ၊
- (၈) အရှင်အဓိသီလ၊
- (၉) အရှင်ဗျာနဒဿိ၊
- (၁၀) အရှင်သီလဗုဒ္ဓိနှင့် အရှင်မဟာကာလ၊
- (၁၁) အရှင်ဓမ္မဒဿိ (အရှင်အရဟံ) တို့ဖြစ်သည်။^၄

သထုံပြည်တွင် ပထမမြို့တည် နည်းတည်ဖြစ်တော်မူသော သီဟရာဇာမင်းမှ ဥဒိန္ဒရာဇာမင်း တရားကြီး၏လက်ထက်အထိ သုဝဏ္ဏဘူမိသုဓမ္မဝတီပြည်ကြီးသည် စည်ပင်သာ၍အံ့ဖွယ်ရှစ်ဖြာနှင့် ပြည့်စုံသော သာသနာတော်မြတ်ကြီးမှာ တောက်ပတင့်တယ်လျက် ရွှေကျောင်း၊ ရွှေဇရပ်၊ ရွှေပြာသာဒ်တို့နှင့် ရွှေစေတီ၊ ရွှေဆင်းတုတော်များဖြင့် တင့်တယ်သာယာစွာရှိကုန်၏။ ပိဋကတ်၊ ဗေဒင်၊ ကျမ်း၊ ဂန်တို့နှင့်တကွ အရိယာသံဃာတော်၊ ပရိယတ္တိ၊ ပဋိပတ္တိနှင့် ပြည့်စုံသောရဟန်းပညာရှိ၊ လူပညာရှိ၊ ဗေဒင်တတ်ပုဏ္ဏားတို့နှင့် ပညာရှိမိန်းမ၊ ယောက်ျားတို့ပြည့်စုံ ပြန့်ပွား၍ နတ်ရွာတမျှ စည်ကားလှပါသည်။

ဥဒိန္ဒရာ ရာဇာမင်းနတ်ရွာစံသော် သားတော်မန္တဟာခေါ် မနော်ဟရီမင်းသည် ၁၈ နှစ်သား

၄။ “ဗုဒ္ဓသာသနာ (မြန်မာနိုင်ငံ)”။ မြန်မာ့စွယ်စုံကျမ်း။ တွဲ - ၈၊ စာ-၁၇၁။

အရွယ်တွင် ခမည်းတော်ဥဒိန္ဒရာဇာ၏ထီးမွေနှန်းရုံကို ဆက်ခံစိုးစံတော်မူသည်။ မနုဟာမင်း၏ လက်ထက်တော်၌ ဆင်ဖြူတော် ၃၂ စီး၊ သူရဲကြီးနှစ်ယောက်၊ ဖားစည်ကြီးစသော ကျက်သရေ မင်္ဂလာတို့ကြောင့် ဘုန်းတန်ခိုးကြီးလေ၏။

ရွှေစာရုံပိဋကတ်တိုက်

သထုံကိုမင်းနေပြည်တော်ပြု၍ ပထမဆုံးစိုးစံခဲ့သောမင်းသည် သီဟရာဇာဖြစ်သည်။ သထုံ သည်မြန်မာနိုင်ငံတွင် ပထမဆုံးဗုဒ္ဓအယူဝါဒစတင်ပွင့်လင်းရာအရပ်ဖြစ်သည်။ မင်း (၅၉) ဆက် စိုးစံခဲ့သည်။ နောက်ဆုံးမင်းမှာ မနုဟာမင်းဖြစ်သည်။ တချို့မွန်ကျောက်စာတို့၌ မကုဋမင်းဟုလည်း ခေါ်သည်။

သထုံရာဇဝင်အရ သထုံပြည်ရှင်ဓမ္မပါလမင်းလက်ထက်၌ ရှင်ဗုဒ္ဓဃောသနှင့် အတူပါလာ သော ပိဋကတ်သုံးပုံပါဠိတော်၊ အဋ္ဌကထာမာဂဘောသာပြန်များကိုဓမ္မပါလမင်းက ယခုရွှေစာရုံဟု ခေါ်သော “စီရုံ”စေတီတော်မဟာရုံတိုင်းအတွင်း၌ ရတနာမဏ္ဍပ်တော်ကြီးဆောက်လုပ်၍ ခုနစ်ရက် အပူဇော်ခံခဲ့သည်။ ထိုမှ တစ်ဖန် ဥမင်စေတီတော်တည်၍ ပိဋကတ်တော်များကို သွင်းနှံကာ ရဟန်းရှင် လူအများကို သင်ကြားလေ့ကျက်စေပါသည်။

ယခု ရွှေစာရုံဘုရားအတွင်းမှ ပိဋကတ်တော်ဘုရား (စေတီတော်) သည် ရှင်မဟာ ဗုဒ္ဓဃောသသီဟိုဠ်မှ ကူးယူခဲ့သော ပိဋကတ်တော်များ ကိန်းအောင်းဖူးသည့် ဓမ္မစေတီဖြစ်သည်။ သထုံကို ပိဋကတ်တော်များစရောက်သည့်နေ့မှစ၍ ရေတွက်မည်ဆိုလျှင် အနှစ် (၁၆၆၀) နီးပါး ရှိနေပြီဖြစ်ပါသည်။

သထုံမြို့တွင် ရွှေစာရုံစေတီတော်တည်ရှိသည်။ ရွှေစာရုံစေတီ၏ မဟာရုံတံတိုင်းအတွင်း သိကြားဘုရားနှင့် ပိဋကတ်ရှိသည်။ အုတ်အင်္ဂါတေဖြင့်ပြုလုပ်ထားသည်။ တစ်ခုနှင့် တစ်ခု အရွယ် အစားတူညီ၏။ မြောက်ဘက်မဟာရုံတံတိုင်းနှင့် နီးကပ်စွာတည်ရှိ၍ မြောက်ဘက်စောင်းတန်း၏ အရှေ့ဘက်၌ရှိကြသည်။^၅

သိကြားဘုရားနှင့်မွန်ယဉ်ကျေးမှု

မြန်မာနိုင်ငံ၌ရှေးအကျဆုံးသော မွန်တို့၏ဇာတ်ကြီးဆယ်ဘွဲ့ကျောက်ရုပ်ကြွတို့၊ စဉ်ကွင်းတို့ ရှိသည်။ သိကြားဘုရားတွင် မွန်တို့၏ အနုပညာရှေးခေတ်ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာအဖြာဖြာကို တွေ့ရှိနိုင် သည်။

၅။ လူဖေဝင်း၊ ဦး။ မြန်မာပိဋကတ်တိုက်များ၊ (ရန်ကုန်၊ စာပေဗိမာန်၊ ၁၉၆၆) စာ - ၁၃။

ပိဋကတ်တိုက်

သိကြားဘုရား၏အရှေ့ဘက်၌ ပိဋကတ်တိုက်တည်ရှိသည်။ အုတ်အင်္ဂါတေဖြင့် ဆောက်လုပ်ထားသော ပိဋကတ်တိုက်ဖြစ်သည်။ မန္တဟာမင်းသည် ပိဋကတ်တော်များကို သိုမှီးသိမ်းဆည်းထားကာ ပရိယတ္တိလိုက်စားသူ ရဟန်းရှင်လူတို့အား လေ့လာစေခဲ့သည်။

တည်နေရာ

သထုံမြို့ရွှေစာရံစေတီတော်၏ မဟာရံတံတိုင်းအတွင်း၌တည်ရှိသည်။ စတုရန်းပုံသဏ္ဍာန်ရှိသည်။ ရွှေစာရံစေတီတော်အနီး၌ မွန်ကျောက်စာ နှစ်ချပ်ရှိသည်။

ယခုအခါ လေဝင်၊ လေထွက်ပေါက်ပင်မရှိတော့ပေ။ အုတ်အင်္ဂါတေများဖြင့် ပိတ်ဆို့ထားသည်ကို တွေ့ရပေမည်။ မည်သို့ပင်ဖြစ်စေ သထုံပြည်၌ ပိဋကတ်သုံးပုံအစုံကို ရွှေစာရံဘုရားတံတိုင်းအတွင်း “ပိဋကတ်စေတီ” ဟုသမုတ်၍ ဥမင်၌ထားရှိသည်မှာ ထင်ရှားပေသည်။ သို့ဖြစ်ရာ ရွှေစာရံပိဋကတ်တိုက်သည် မြန်မာနိုင်ငံ၏အစောဆုံးပိဋကတ်တိုက်ဟုဆိုသော် ရနိုင်ကောင်းမည်ထင်မိပါသည်။

ပုဂံခေတ် အနော်ရထာပိဋကတ်တိုက်နှင့်တကွ ကျောက်စာများအရ တွေ့ရှိရသော ပိဋကတ်တိုက်များ

အနော်ရထာပိဋကတ်တိုက်

အနော်ရထာ (၁၀၄၄-၁၀၇၇)

အနော်ရထာမင်းသည် ပုဂံပြည်၌ ခရစ်နှစ် ၁၀၄၄ ခုနှစ်တွင် နန်းတက်သည်။^၆ ပထမမြန်မာနိုင်ငံတော်ကိုထူထောင်ခဲ့သည်မင်းဖြစ်သည်။ လက်ရုံးရည်သာမက နှလုံးရည်ပါပြည်စုံသူဖြစ်သည်။ ထေရဝါဒဗုဒ္ဓဘာသာ သာသနာတော်ကို စနစ်တကျပြန့်ပွားအောင် သာသနာပြုသောမင်းမြတ်တစ်ပါးဖြစ်သည်။ နော်ရထာမင်းသည် ပုဂံမင်း (၅၅) ဆက်အနက် (၄၂) ဆက်မြောက်မင်းဖြစ်သည်။

^၆ HTIN AUNG, *Dr. Burmese Drama* (Oxford: Oup, 1956) P.X.

ပုဂံခေတ်ဦး ယုံကြည်ကိုးကွယ်မှု

၁၁ ရာစု မြန်မာနိုင်ငံဗုဒ္ဓသာသနာတော်သည် ရှုပ်ထွေးသောအယူအဆများနှင့် ဂိုဏ်းဂဏများစွာကွဲပြားခဲ့သည်။ ပုဂံပြည်၌ ထေရဝါဒဂိုဏ်း ဗုဒ္ဓဘာသာမရောက်မီ ဗုဒ္ဓဘာသာအခြားဂိုဏ်းနှင့် အခြားသောဘာသာအယူဝါဒများလည်းရှိလေသည်။ ဗုဒ္ဓသာသနာရောက်မလာမီကပင် နဂါးကိုးကွယ်မှု၊ မိရိုးဖလာနတ်ကိုးကွယ်မှုတို့ရှိခဲ့ပြီးဖြစ်၏။ လူကြီးသူမများအဆိုအရလည်းကောင်း၊ မြင်းခြံနယ်ရှိဘုရားအုတ်နံရံ၌တွေ့ရသော ဆေးရေးပန်းချီများကိုထောက်၍လည်းကောင်း၊ မည်းပြာရောင်လျှော်တေဝတ်ရုံခြံ အရည်းကြီးရဟန်းတို့သည် ကန္တရဂိုဏ်းဝင်ဘာသာတစ်မျိုးကို ကျင့်သုံးကြောင်း သိရသည်။ မဟာယာနဂိုဏ်း ဗုဒ္ဓဘာသာနှင့် ဗြာဟ္မဏဟိန္ဒူဝါဒလည်း ရှိလေသည်။

အနော်ရထာနှင့် ရှင်အရဟံ

အနော်ရထာမင်းသည်ခရစ်နှစ် ၁၀၅၆ ခုနှစ်တွင်မွန်ရဟန်းရှင် အရဟံနှင့်တွေ့ဆုံမိ၍ ထေရဝါဒကိုကြားနာ ယုံကြည်သက်ဝင်ခဲ့ပေသည်။ ရှင်အရဟံသီတင်းသုံးရန် အရညဝါသီတောကျောင်းကို ဆောက်လုပ်လှူဒါန်းခဲ့သည်။ ရှင်အရဟံသည် ပုဂံပြည် အနော်ရထာမင်းလက်ထက်တွင် မြန်မာနိုင်ငံ၌ ဗုဒ္ဓသာသနာကို စတင်ပြုစုသောဆရာတော်ဖြစ်သည်။ ဘွဲ့အမည်မှာ ရှင်ဓမ္မဒဿီဖြစ်၏။ သထုံမြို့ဇာတိဖြစ်၏။ သထုံပြည်၌ ပိဋကတ်သုံးပုံအစုံကို ရွှေစာရံဘုရားတံတိုင်းအတွင်း “ပိဋကတ္တစေတီ” ဟု သမုတ်၍ ဥမင်၌ထားရှိကြောင်းကို ရှင်အရဟံသည် အနော်ရထာမင်းအား ပြောဆိုသည်။

သထုံမှပုဂံသို့ ပိဋကတ်သုံးပုံရောက်ရှိလာပုံ

ဦးကုလားစုဆောင်းရေးသားခဲ့သော မဟာရာဇဝင်ကြီးအရလည်းကောင်း၊ ဘကြီးတော်မင်းတရားလက်ထက်ပညာရှိကြီးများစုဆောင်းရေးသားခဲ့သော မှန်နန်းရာဇဝင်ကြီးအရလည်းကောင်း၊ အနုရုဒ္ဓဒေဝဟု ရှေးဟောင်းအုတ်ခွက်ကျောက်စာများ၌ပါရှိသော အနော်ရထာမင်းစောသည် သာသနာပွင့်လင်းရန်ရည်သန်လျက် သထုံတွင်ရှိသော ပိဋကတ်သုံးပုံအစုံ (၃၀) အနက်မှ အချို့ကို သထုံ ဘုရင်မနူဟာမင်းထံမှတောင်းဆိုရန် ရှင်အရဟံ၏အကြံပေးချက်အရ အနော်ရထာမင်းသည် တမန် စေလွှတ်ခဲ့သည်။ သထုံဘုရင်သည် မချေမင်ပြောဆိုလိုက်သဖြင့် အနော်ရထာမင်းသည် အမျက်ထွက်ကာ ကြည်းတပ်ဖြင့် သထုံသို့စစ်ချီတိုက်ခိုက်အောင်မြင်တော်မူသည်။ အောင်တော်မူသောအခါ ပိဋကတ်တော်အစုံ (၃၀) ကို ဆင်ဖြူ ၃၂ စီးတွင်တင်၍နေပြည်တော်ပုဂံသို့ ပင့်လေသည်။ ထို့ပြင် ပိဋကတ်တတ်သောသူတော်စင်အရိယာ တစ်ထောင်တို့ကိုပါ ပင့်ခဲ့သည်ဟု သမိုင်းကဆို၏။

ဤစစ်ပွဲတွင်မှတ်သားဖွယ်တစ်ချက်မှာ ပါဠိဘာသာကျမ်းစာများကိုသာယူဆောင်၍ ကျန်မွန်ဘာသာကျမ်းများကိုမီးရှို့ခဲ့သည်ဟုဆိုသော အချက်ပင်ဖြစ်ပေသည်။^၇ အနော်ရထာမင်းသည် ပါဠိဘာသာကို အထူးစိတ်ဝင်စားသော ဘုရင်တစ်ပါးဖြစ်ခဲ့ပေသည်။ အနော်ရထာမင်းကိုယ်တိုင် အားပေးချီးမြှောက်လေသဖြင့် ပုဂံပြည်တွင်ထေရဝါဒဂိုဏ်းဗုဒ္ဓဘာသာအခြေတည်ခဲ့သည်ဟု အစဉ်အလာမှတ်ယူကြလေသည်။ “အနော်ရထာမင်း ထွန်းညှိတော်မူခဲ့သော ဗုဒ္ဓသာသနာအလင်းရောင်ကြောင့် မြန်မာတို့သည် နတ်ရေကန်၌ရေချိုးမိ၍ချက်ချင်းပင် ၁၆ နှစ်အရွယ်သို့ရောက်လာသော ဒဏ္ဍာရီမင်းသားငယ်မဟာ အထက်တန်းကျသော ယဉ်ကျေးမှု၏အရသာကို ခံစားကြရလေသည်။”^၈ ထိုအချိန်မှစ၍ အရည်းကြီးတို့၏အယူဝါဒများလည်း မှေးမှိန်ပျောက်ကွယ်ခဲ့လေသည်။

အနော်ရထာမင်းသည်သုဝဏ္ဏဘုမ္မိမြို့၊ သထုံပြည်မှပိဋကတ်အစုံ ၃၀ ကိုဆင်ဖြူ ၃၂ စီးဖြင့်ပုဂံပြည်သို့ပင့်ဆောင်ခဲ့ပြီးနောက် နေပြည်တော်ပုဂံမြို့၌သင့်လျော်သော အဆောက်အအုံကိုတည်ဆောက်၍ ထိုပိဋကတ်ပေစာအဆူပေါင်းများစွာကို သိုမှီးသိမ်းဆည်းထားကာ ရှင်လူအများ၊ ပရိယတ္တိစာပေပိဋကတ်လိုက်စားသူတို့အား ကြည့်ရှုလေ့လာခွင့်ကိုပါ ပေးတော်မူမည်ဖြစ်သည်။

ဦးကုလားမဟာရာဇဝင်ကြီးနှင့် မှန်နန်းရာဇဝင်ကြီးတို့အရ အနော်ရထာမင်းစောသည် ပိဋကတ်စာပေများရရှိရေးအတွက် သထုံပြည်ကြီးကိုတိုက်ခိုက်အောင်မြင်ပြီးနောက် ဆင်အစီး ၃၀ ကျော်ဖြင့် ပိဋကတ်အစုံ ၃၀ ကျော်ပေမူတို့ကို ပုဂံပြည်သို့အခမ်းအနားနှင့် ဆောင်ယူတော်မူခဲ့ပြီး ပုဂံမြို့တွင် အဆောက်အအုံသီးခြားတည်ဆောက်၍ ထိုပိဋကတ်ပေစာနှင့် စာပေအဆူပေါင်းများစွာ သိုမှီးသိမ်းဆည်းကာ ရှင်လူအများပရိယတ္တိလိုက်စားသူတို့အား ကြည့်ရှုလေ့လာခွင့်ပေးတော်မူလေသည်။^၉

ပိဋကတ်သုံးပုံ

ပိဋကတ်သုံးပုံဆိုသည်မှာ သုတ်၊ ဝိနည်း၊ အဘိဓမ္မာဟူ၍ဖြစ်သည်။ ယင်းတို့ကိုသိုမှီးသိမ်းဆည်းထားရှိခြင်းကြောင့် ပိဋကတ်တိုက်ဟုခေါ်ဆိုသည်။ “ပိဋက (န)၊ တောင်း၊ ခြင်းတောင်း” ဟူ၍ ပါဠိမြန်မာအဘိဓာန်၌ဆိုသည်။ “ပိဋက” ဆိုသောစကားကို ပုဂံခေတ်ကျောက်စာများတွင် “ပိတကတ်” ဟူ၍ရေးသည်။ ပါဠိဘာသာ “ပိဋကတ်” ဖြစ်သည်။ မြန်မာလိုအနက်ပြန်သော်

၇။ HTIN AUNG Dr. Burmese Drama (Oxford: OUP 1956) P XI.
 ၈။ ဇော်ဂျီ။ ရသစာပေနိဒါန်း (မန္တလေး၊ ကမ္ဘာ့ခေတ်စာပေတိုက် ၁၉၆၅) စာ - ၂။
 ၉။ လူဖေဝင်။ ဦး။ မြန်မာပိဋကတ်တိုက်များ (ရန်ကုန်၊ စာပေဗိမာန်၊ ၁၉၆၆) စာ-၁၂။

“ခြင်းတောင်း” ဟူ၍ရသည်။ ပိဋကတ်၏အဓိပ္ပါယ်လိုရင်းသဘောမှာ စီစဉ်ထားသော ဘုရားဟော ပါဠိတော်များဟူ၍ရသည်။ ပိဋကတ်သုံးပုံတွင်စုသောပိဋကတ် သို့မဟုတ် တရားခြင်းတောင်းသုံးပုံပါ ဝင်သည်။

တည်နေရာ

အနော်ရထာပိဋကတ်တိုက်သည် ယခုအခါ အလောင်းစည်သူမင်းတည်ထားကိုးကွယ် ခဲ့သော ရွှေဂူကြီး၏အရှေ့ဘက်၊ အရှေ့မြို့ရိုးမှပေ ၁၅၀ ကျော်အကွာ သရပါတ်ခါးအနီးတွင်ရှိ၏။

ပုံသဏ္ဍာန်၊ အကျယ်အဝန်းနှင့် အနေအထား

ပိဋကတ်တိုက်သည်စတုရန်းပုံဖြစ်သည်။ အမြင့်ပေ ၆၀ ရှိသည်။ အရှေ့ဘက်မှခံသုံးခုတွင် လှေကားသုံးစင်းရှိပြီး အင်္ဂတေပြတင်းများ၌ လေဝင်၊ အလင်းဝင်ရန်အပေါက်များ၊ ဘေးသုံးမျက်နှာ တွင်သုံးပေါက်စီပါရှိသည်။ အတွင်း၌ အလယ်တွင်အင်္ဂတေခုံရှိပြီး ၎င်းခုံကိုပတ်လည် ၁၈ ပေခွဲ စတုရန်းကျယ်နှင့် ၂၂ ပေခွဲ စတုရန်းကျယ် စကြိုပတ်လည်းရှိပါသည်။ အခြေခံအဆောက်အဦမှာ မူလပုံစံဖြစ်ပြီး ၁၇၈၃ ခုနှစ်တွင် အထက်ပြာသာဒ်ဘုံငါးဆင့်သည် ဘိုးတော်ဘုရားပြုပြင်သည့် ကုသိုလ်တော်ဖြစ်သည်။^{၁၀}

တစ်ဖက်လျှင် ၅၁ စတုရန်းပေကျယ်သည်။ အရှေ့ဘက်မျက်နှာတွင် မုဒ်သုံးခုရှိသည်။ ကျန် သုံးဖက်တွင်ပြတင်းပေါက်သုံးပေါက်စီရှိသည်။ မြေပြင်မှ ၅ ပေမြင့်တင်တည်ဆောက်ထားသော သဲကျောက်ပန်းကွက် အလင်းပေါက်များဖြစ်သည်။ ထောင့်နံရံများရှိပြတင်းပေါက်များတွင် ခြင်္သေ့ လည်ပြန်ပုံဖော်ထားလေသည်။ ပိဋကတ်တိုက်၏ အပေါ်ပိုင်းတွင်အမိုးခုံးလျှောနှင့် ဘုံငါးဆင့်ရှိ သည်။ ထုပိကာတပ်ထားသည်။ အမိုးစွန်းချင်မြိတ်တိုး များတွင် ထောင့်တုရင်ပန်းများဖြင့် တန်ဆာ ဆင်ထား၏။ ပိဋကတ်တိုက်သည် ပေ ၉၀ မြင့်သည်။

အနော်ရထာပိဋကတ်တိုက်မှ ပုဂံခေတ်ပိသုကာလက်ရာဖြစ်သော ကြာပွင့်သဏ္ဍာန် ဇာပေါက်ကျောက်ပြတင်းဖြစ်သည်။ တက္ကသိုလ်များ ဗဟိုစာကြည့်တိုက်၏မျက်နှာစာသည် ဤဇာပေါက်ကျောက်ပြတင်းပုံစံ မွမ်းမံတန်ဆာဆင်ထားသည်ဟုသိရ၏။

ဖွဲ့စည်းပုံနှင့် ဗိသုကာပညာ

ပိဋကတ်တိုက်အတွင်းသို့ဝင်သော် အခန်းဖွဲ့ထားသည်ကိုတွေ့ရမည်။ လိုဏ်ပတ်လမ်းကို

၁၀။ LUCE, G.E. Old Burma Early Pagan. (New York : Antibus Asae , 1969) P.73-74

လည်းတွေ့ရမည်ဖြစ်၏။ ထိုအဆောက်အအုံ၌ ပုဂံခေတ်လက်ရာဟူ၍ ဇာပေါက်ပြတင်း၊ အမိုးခုံးလျှော၊ အတွင်းခန်းပေါင်းကူးတို့သာရှိတော့သည်။ ဘုံငါးဆင့်အထက်ရှိထုပ်ကော၊ ထောင့်တုရင်၊ မုခ်ဝင်လှေကားတို့မှာ နှောင်းခေတ်လက်ရာဖြစ်သည်။ ဘိုးတော်မင်းတရား (၁၇၈၁-၁၈၁၉) လက်ထက်တွင် ပြုပြင်ခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။^{၁၁}

ပုဂံခေတ်ဘုန်းကြီးကျောင်းများတွင် ရဟန်းသံဃာများလေ့လာနိုင်ရန် ပိဋကတ်ကျမ်းစာများ၊ ပိဋကတ်တိုက်များ ထားရှိရှိဖြစ်သည်။ ကုသိုလ်ရှင်များသည် ဘုရား၊ ဂူကျောင်းတည်ဆောက်ကြရာတွင် ပိဋကတ်စာပေကိုလည်း ထည့်သွင်းလှူဒါန်းကြ၏။ ပေပေါ်တွင်ကညစ်နှင့် ပိဋကတ်ရေးကူးရာတွင် အကုန်အကျမနည်းပေ။ တစ်စုံလျှင်ငွေ ၃၀၀၀ ခန့်အထိကုန်ကျသည်။ ပိဋကတ်အစုံကို သစ်တလားတွင်ထည့်သွင်းသိမ်းဆည်းထားသည်။ ပိဋကတ်ထားရန် ကုလားကျောင်းပြုရ၏။ ထိုကျောင်းတွင်ရွှေတလားနှင့် ပိဋကတ်ထားလေသည်။

အနော်ရထာပိဋကတ်တိုက်ဟူ၍ ယခုတိုင်အထင်အရှားရှိကာ ရှေးအခါက မြန်မာနိုင်ငံကမ္ဘည်းကျက်စာဌာန၊ ယခုအခါ ရှေးဟောင်းသုတေသနဌာနက ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်ထားကာ စာရင်းဝင်အဆောက်အအုံ ၄၅ ခုတို့တွင် တစ်ခုအပါအဝင်ဖြစ်နေလေသည်။ အနော်ရထာမင်းလက်ထက်တွင် ထေရဝါဒသည် နိုင်ငံတော်ဘာသာဖြစ်ခဲ့ပေသည်။ ပုဂံခေတ်မင်းများ ဗုဒ္ဓသာသနာထွန်းကားအောင် ချီးမြှောက်ရာတွင်အနော်ရထာမင်း၏လက်ထက်မှအစပြု၍ ပုဂံခေတ်မင်းအဆက်ဆက်သာသနာပျံ့နှံ့ခဲ့သည်မှာ အရှေ့တောင်အာရှတွင် မြန်မာနိုင်ငံသည် ဘာသာ၊ သာသနာ နေလိုလလို ထွန်းပခဲ့လေသည်။

ပိဋကတ်တိုက်ဆိုသည်မှာ ယခုခေတ်စကားဖြင့်ဆိုရလျှင် စာကြည့်ပိဋကတ်တိုက်ပင်ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ပုဂံခေတ်အနော်ရထာပိဋကတ်တိုက်သည် မြန်မာနိုင်ငံ၏သမိုင်းအထောက်အထားခိုင်လုံသော အစောဆုံးစာကြည့်ပိဋကတ်တိုက်ပင် ဖြစ်သည်။

ရဟန္တာမထေရ်ကြီးရှစ်ပါး

ပုဂံသာသနာဝင်ရဟန္တာမထေရ်ကြီးရှစ်ပါးတို့ကား အောက်ပါအတိုင်းဖြစ်ကြသည်။ အရှင် ဓမ္မဒဿီ (အရှင်အရဟံ) ၏တပည့် -

- (၁) အရှင် ဂုဏသာရ
- (၂) ပထမ အရှင်အဂ္ဂပဏ္ဍိတ

၁၁။ LUCE, G.E. Old Burma Early Pagan.(New York :Antibus Asae , 1969)

- (၃) ဒုတိယ အရှင်အဂ္ဂပဏ္ဍိတ
- (၄) တတိယ အရှင်အဂ္ဂပဏ္ဍိတ (အရှင်အဂ္ဂဝံသ)
- (၅) အရှင်ဥတ္တရာဇီဝ
- (၆) ပထမဆပွဒ အရှင်သဒ္ဓမ္မဇောတိပါလ
- (၇) ဒုတိယ ဆပွ အရှင်ဉာဏသဒ္ဓမ္မ (အရှင်သဒ္ဓမ္မဉာဏ)
- (၈) တတိယဆပွဒ အရှင်သဒ္ဓမ္မသီရိ

ဤမထေရ်ကြီးရှစ်ပါးတို့ကား ပုဂံ၌ဆရာတပည့်ဆက်ကာ သာသနာတော်ကိုစောင့်ရှောက်ကြသည်။ ဗုဒ္ဓသာသနာတော် အစဉ်အဆက်သန်စင်အောင်စောင့်ရှောက်ခဲ့ကြသော ပုဂံခေတ် သာသနာဝင်ပုဂ္ဂိုလ်မြတ်များဖြစ်သည်။ ဤရဟန္တာမထေရ်ကြီးများသည် အနော်ရထာပိဋကတ်တိုက်၏ ဉာဏ်ပညာဦးနှောက်ပင်ဖြစ်သည်။ သုတ်၊ ဝိနည်း အဘိဓမ္မာဟူသောပိဋကတ်သုံးပုံအစုံစုံတို့သည်ပိဋကတ်တော်စာပေဖြစ်မည်ဆိုပါလျှင် အနော်ရထာပိဋကတ်တိုက်သည်ဤပိဋကတ် သုံးပုံသို့မှီးသိမ်းဆည်းရာ (အဆောက်အအုံ) တစ်ခုပင်ဖြစ်ပါသည်။

ပုဂံကျောက်စာနှင့် ပိဋကတ်တိုက်များ

ပုဂံခေတ် ရှေးဟောင်းပိဋကတ်တိုက်များကိုရှေးဟောင်းကျောက်စာများအရစိတ်ဝင်စားဖွယ်လေ့လာတွေ့ရှိရသည်။ ပုဂံခေတ်ဗုဒ္ဓဘာသာရဟန်းတော်များ၏ ကျောင်းတိုက်များကိုကြည့်လျှင်ရှေးခေတ်စာကြည့်တိုက်များပင် ဖြစ်သည်ကိုတွေ့ရှိရလေသည်။ ထိုကျောင်းတိုက်ကြီးများစာကြည့်တိုက်များသည် လောကုတ္တရာရေးရာနှင့်သက်ဆိုင်သည့်ဘာသာ၊ သာသနာရေးရာ ပိဋကတ်စာပေများကိုသာအဓိကထား၍ သို့မှီးသိမ်းဆည်းထားရှိသည်ကိုတွေ့ရှိရသည်။ ထို့ကြောင့် ပုဂံခေတ်ကျောက်စာများ၌ “ပိဋကတ်တိုက်” ဟူ၍ကျောက်စာများ၌ ရေးထိုးထားသည်ကို တွေ့ရှိရသည်။ ကျောက်စာအထောက်အထားအရ ပုဂံခေတ် မင်း၊ မိဖုရား၊ မင်းသား၊ မင်းသမီး၊ အမတ်၊ စစ်သူကြီးတို့နှင့် စေတနာရှင်များက ပိဋကတ်တိုက်များဆောက်လုပ်ခြင်း၊ စာပေပိဋကတ်များ ပြုစုလှူဒါန်းခြင်းအစရှိသော သာသနာရေးဆောင်ရွက်ချက်များ ပေါ်ထွန်းခဲ့သည်ကို ပုဂံခေတ် ကျောက်စာများက အထင်အရှားပြသလျက်ရှိပေသည်။ ၎င်းတို့မှအချို့ကိုအနည်းငယ် ကောက်နုတ်တင်ပြပါမည်။

ထီးလိုမင်းလို (၁၂၁၁ - ၁၂၃၁)

ထီးလိုမင်းလိုမင်းသည် ၁၂၁၁ ခုနှစ်တွင် နန်းတက်သည်။ ကျောက်စာများတွင် ထီးလိုမင်းလိုမင်းအား နားတောင်းများ သို့မဟုတ် နားတောင်းရှင်ဟုလည်းကောင်း၊ ဥဇနာဟုလည်းကောင်းရေး

ထိုးသည်။ ထီးလိုမင်းလိုမင်းလက်ထက် ပညာရှိများလည်း အများအပြားတိုးပွားလာသည်။ မင်းဆရာ မဟာထေရ်မြတ်အဖြစ် ချီးမြှောက်ကိုးကွယ်ခြင်းခံရသော ဓမ္မဝိလာသမထေရ်မြတ်သရုပ်ကား ထင်ရှားထက်မြက်လှသော ရဟန်းပညာရှိတစ်ပါးဖြစ်သည်။ ထိုမထေရ်သည် လောကုတ္တရာ ဒိုင်းရာ တရားကျမ်းဂန်များကို ပြုစုရုံမျှမက လောကီရေးရာတရားဥပဒေများကိုလည်း စီရင်ရေးသားသဖြင့် ဓမ္မဝိသာလကျမ်းဟူ၍ပေါ်ထွက်ခဲ့သည်။ သို့သော် ဓမ္မဝိသာလကျမ်းသည် ပျောက်ဆုံးမြှုပ် ကွယ်သွားသဖြင့် အမည်သာလျှင်ကြားသိရပေတော့သည်။^{၁၂}

ထီးလိုမင်းလိုပိဋကတ်တိုက်

သက္ကရာဇ် ၅၆၉ ခုနှစ်တွင်ခေမာဝရဘုရားကျောက်စာ၌ ပိဋကတ်တိုက်ဆောက်လုပ်ထား ရှိသည်ကိုတွေ့ရှိရသည်။ ယင်းကျောက်စာပါအကြောင်းအရာတွင် ဇေယျသိခံနားတောင်းများ ထီးလို မင်းလိုအစရှိသောအမည်များဖြင့် ထင်ရှားခဲ့သောမင်းသည် စေတီနှင့် ကျောင်းကိုတည်ဆောက်ပြီး ပိဋကတ်တိုက်ကိုလည်းပြုလုပ်ခဲ့ကြောင်း အောက်ပါအတိုင်း တွေ့ရှိရပါသည်။

“သီရိတြိဘဝနာဒိတျပဝရဓမ္မရာဇာမည်သောနားတောင်းများ မင်းကြီးသည် သဗ္ဗညုတဘုရား ဆုကိုလိုချင်သောကြောင့် ရတ္တနာအတိ ဆန်းကြယ်စွာသောစေတီကိုပြုလုပ်တော်မူလေသည်။ ကျောင်းတော်ကိုလည်းပြုတော်မူလေသည်။ ကျောင်းလည်းပြုတော်မူ၏”^{၁၃} ဟူ၍ဘုရားတည် ကျောင်းဆောက်၍ ပိဋကတ်တိုက်ကိုပါ တစ်ပါတည်းထားရှိကြောင်းကို မော်ကွန်းရေးထိုးထားသည်။

မိဖုရားဖွားစောပိဋကတ်တိုက်

သက္ကရာဇ် ၆၆၁ ခုနှစ် (ခရစ် ၁၂၉၉) တွင် မိဖုရားဖွားစော၏ ဆုတောင်းပြည်ဘုရားကျောက် စာ၌ ပိဋကတ်တိုက်ထားရှိကြောင်းတွေ့ရှိရသည်။ ယင်းပိဋကတ်တိုက်သည် အုတ်ဖြင့်ပြုလုပ်ထား သည်။ လေးဖက်လေးရံ၌ တံတိုင်းပြု၍တံခါးမုခ်ကိုလည်းပြုလုပ်ထားရှိကာ စေတီတည်၍ ရွှေငွေတို့ ကို ဌာပနာ၍ ပိဋကတ်သုံးပုံကိုပါ ထားရှိကြောင်းသိရှိရပါသည်။ ကျောက်စာပါအကြောင်းအချက် တို့မှာ အောက်ပါအတိုင်းဖြစ်သည်။

“ဩတြိဘဝနာ ဒိတျပဝရဓမ္မရာဇာမည်သော မင်းတြာကြီး၏အထောင်မကသော၊ အရောင် အဆင်းလှသောမိန်းမတို့ထက် အစိုးရသောအမိပုရုဇာစောသည် သဒ္ဓါကြည်ညိုလတ်၍ခပ်သိမ်းသော သင်္ဘောရာ ဆင်ကြယ်ချုပ်ရာဖြစ်သောမြတ်သော နိယရပန်ဆုကိုလိုချင်သည်ကြောင့် သစ်မကီမည်

၁၂။ ကျော်သက်၊ ဒေါက်တာ။ ပြည်ထောင်စုမြန်မာနိုင်ငံသမိုင်း (ရန်ကုန်အင်းဝတိုက်၊ ၁၉၆၂) စာ -၈၀။
၁၃။ ရွှေတိုင်သား။ စာကြည့်တိုက်သမိုင်း၊ ဓမ္မဗျူဟာ (ရန်ကုန်) စာ -၃၅။

သော မြေအရပ်၌အုတ်အတိတ်တင့်တယ်စွာသော အရဟံ တိုင်း ၄ မျက်နှာသောတံခါးမှန်လည်းပြုတော်
မူ၏။ ထိုအရံအတွင်း၌ ရွှေငွေအတိအအိမ်ပြုသော အမျက်အထူးထူးဆန်းကြယ်လှသောသရီရစက်
တော်နှင့် တကွသော စေတီလည်းထားပနာ၏။ ထိုမြို့လည်းသူတော်တကာတို့အစီးအပွားဖြစ်စိမ့်
သောငှာ ပိဋကတ်သုံးပုံကိုလည်းပြုတော်မူ၏။” ဟူ၍မော်ကွန်းရေးထိုးထားသည်ကို တွေ့ရှိရပါသည်။

အနောက်ဖွားစောဇ္ဇာ အနောက်ဘက်အနီးရှိ ဆုတောင်းပြည်အုတ်ကျောင်းကြီးသည်
ပုဂံခေတ်နောက်ပိုင်းသာသနာနှင့် ပညာရေးအခြေအနေကို တခမ်းတနားဖော်ပြနေ၏။ ခရစ်နှစ်
၁၂၅၉ တွင် မိဖုရားဖွားစောသည် စိတ်စေတနာသဒ္ဓါတရားထက်သန်စွာဖြင့် သာယာတင့်တယ်သော
“မွန်ခေါင် တစွင်ကြီးစွာသောကျောင်းကြီး” ကိုပြုတော်မူ၏။

ထုထည်ကြီးမားသော မဟာရာမိတံတိုင်းကြီးများအတွင်း၌ စေတီ၊ သိမ်နှင့် ကျောင်းတော်ကြီး
များမှာအံ့မခန်းမျှပင်ဖြစ်တော့၏။ အုတ်ကျောင်းကြီးရှေ့အဆောင်မြင်းမိုရ်စွန်းရှိ အင်္ဂတေပန်းများမှာ
လက်ရာပြောင်မြောက်ထူးခြားလှဟော့၏။

အပြင်နှင့် အတွင်းမဟာရာမိတံတိုင်းတွင်း၌ကား ပရိယတ္တိစာဝါလေ့ကျက်ရန်နှင့် စာသင်
အရိယာသံဃာတော်များ သီတင်းသုံးသည့် ကျောင်းဆောင်ငယ် ၄၀ ကျော်ခန့်ရှိသည်ကိုတွေ့မြင်
နိုင်ပေသည်။^{၁၄}

မင်းသမီးအစောကြွမ်း ပိဋကတ်တိုက်

သက္ကရာဇ် ၆၁၀ ခုနှစ်တွင် မင်းသမီးအစောကြွမ်းသည် ပိဋကတ်သုံးဆူပြုလုပ်လှူဒါန်းကာ
၎င်းပိဋကတ်တော်များကို ထားရှိရန်အတွက် ပိဋကတ်တိုက်ကို ဆောက်လုပ်ခဲ့သည်။
အစောကြွမ်းကျောက်စာ၌မင်းသမီးတစ်ဦး၊ ကုသိုလ်ပြုလုပ်ပုံကို အောက်ပါအတိုင်းတွေ့ရှိရသည်။

“အစောကြွမ်းသွိုင်သည် သင်္သရာဆိုငြယ်မှလွတ်ချင်ရကား ကြာကူတည်လက်၍ ပုရာ
လေးမျက်နှာလည်းပြုလေ၏။ ပိဋကတ်လည်း သုံးဆူပြု၏။ (လ) ပိဋကတ်ထားရာ တိုက်လည်း
ပြု၏။” ဟူ၍ဖော်ပြထားသည်ကိုတွေ့ရှိရသည်။ ကျောက်စာ၌ပိဋကတ်တော်များနှင့် ပိဋကတ်တိုက်
အတွက်ကုန်ကျငွေကို ဖော်ပြထားရှိသည်။ ပိဋကတ်ပြုခြင်းအတွက်စုစုပေါင်းကျငွေ (၂၀၂၇) ကျပ်
ဖြစ်၍ ပိဋကတ်တိုက်အတွက်ကုန်ကျငွေမှာ ၂၁၅ ကျပ်ဖြစ်ကြောင်းသိရှိရသည်။ ပိဋကတ်တိုက်
ထက် ပိဋကတ်စာပေကျမ်းဂန်များကပို၍ ငွေကုန်ကြေးကျများကြောင်းတွေ့ရသည်။

၁၄။ သန်းဆွေ၊ ဦး။ သမိုင်းဝင်စေတီပုထိုးများ (ရန်ကုန်၊ စာပေဗိမာန်၊ ၁၉၇၅) စာ-၁၁၃။

အမတ်စစ်သူကြီး အမတ်ျာပိဋကတ်တိုက်

သက္ကရာဇ် ၆၃၆ ခုနှစ်တွင် လေးထောင့်ကန်မလုံးပစ်ဘုရားကျောက်စာ၌ အမတ်ကြီးတစ်ဦး အနေဖြင့် ကုသိုလ်ပြုလုပ်ပုံကို အမတ်ျာဆိုသူက မော်ကွန်းရေးထိုးထားသည်။

“ဤအာမနာမြေအရပ်၌ရခဲစွာသော ရတနာသုံးပါးထားအံ့သော ငှာ တင့်တယ်စွာသော အုတ်အတိသောတံတိုင်းပြု၏။ ထိုတံတိုင်းတွင်းတွင် ကလသာအိုးနှင့် ဟူသောဝင်းကြံနှင့် တူလည်း ပြု၏။ ထိုကူရာတွင်တံမျက်ခတ်သောတန်ခယ်ပစ်စရာနှင့်တကွပုဂ္ဂိုလ်ကြီးလည်းပြု၏။ ပုဂ္ဂိုလ်ဟောသော နိကာယ်ငါးပါးရှစ်သောင်းလေးထောင်ထားအံ့သောငှာ ကုလားကျောင်းလည်းပြု၏။”ရွှေတလားနှင့် ပိဋကတ်လည်းထား၏။^{၁၅} ဟူ၍ရေးထိုးထားသည်။

လေးမျက်နှာဂူဘုရား

ပုဂံမြို့အရှေ့တောင် ယွန်းမင်းနန်သူရွာအနီးတွင်တည်ရှိသော ဂူဘုရားဖြစ်၏။

“မြတ်စွာသောမင်းကြီးအမတ်ျာမဟာသေနာပတိ အနန္တသူရမောင်နှံနှစ်ယောက် ဤလူတွင် ၌အတိုင်းမသိသဒ္ဓါ၍ — ဤအာမနာမည်သော ကန်အရပ်၌ကား များစွာသောထန်းပင်တိလျှင် ကျောင်းအရံစိုက်လတ်၍ အုတ်အတိပြုသော တန်တိုင်းလည်းနှစ်ထပ်ရံလတ်၍တန်တိုင်းတွင်၌ကား။ ကလသာအိုးအယောင်နှင့် တူသောတင့်တယ်စွာသောစကြာထက်ဂူလည်းတည်၏” ဟူ၍ခရစ်နှစ် ၁၂၂၃ တွင်၎င်းကိုယ်တိုင်ရေးထိုးမော်ကွန်းတင်ထားသောကျောက်စာအရသိရပေသည်။ လေးမျက်နှာဘုရားမှာ ရှေ့မှန်လှည့်ဂူဘုရားဖြစ်၏။ နောက်ပိုင်းတွင်သဒ္ဓါလွန်ကံသော စေတနာရှင်များ၏ထုံးသင်္ကန်းဒဏ်ကြောင့် တန်ဖိုးမဖြတ်နိုင်သော ရှေးရိုးနံရံပန်းချီများမှာ ပျက်စီးယိုယွင်းခဲ့ရပေသည်။ ကြွင်းကျန်သမျှငါးရာ့ငါးဆယ်နှင့် ဗုဒ္ဓဝင်ဇာတ်ကွက်နံရံဆေးရေးများမှာ မင်စာစာတမ်းနှင့်တကွရှိ၏။”^{၁၆}

သမန္တကုထံလင်မယားပိဋကတ်တိုက်

သက္ကရာဇ် ၆၀၅ ခုနှစ်တွင် ငှက်ပစ်တောင်ဘုရားစုံ ကျောက်စာတစ်ချပ်၌ သမန္တကုထံလင်မယားတို့သည်ဂူဘုရားနှင့်တကွပိဋကတ်တိုက်အပြင် စာသင်ကျောင်းများကိုပါ ပြုလုပ်ခဲ့ကြောင်း သိရှိရပါသည်။ ကုထံလင်မယားတို့၏ကုသိုလ်ပြုပုံတို့မှာ—

“သဒ္ဓါပညာဘုန်းကြီးသော အဖေကြီးစွာသောတကာကြီးနှမမင်းမိမယ်နှင့် မင်းဥစ္စနာဥရိ

၁၅။ ယင်း - စာ ၃၆။
၁၆။ သန်းဆွဲ ဦး။ သမိုင်းဝင်ပုဂံစေတီပုထိုးများ (ရန်ကုန်၊ စာပေဗိမာန် ၊ ၁၉၇၅) စာ-၁၀၃၊ ၁၀၄။

သံပျင်သမန္တကုံထံလင်မယားထုပုဂ္ဂိုလ်တို့ကြာအိမ်ဓမ္မသာကျောင်းဝင်းတံတိုင်း တံတိုင်း တစ်ထပ်တွင်စာသင်ကျောင်း ၂၀ ဤမျှပြု၏”^{၁၇} ဟူ၍ရေးထိုးထားသည်။

ကျန်စစ်သားမင်း ပိကတ်တိုက်

ကျန်စစ်သားမင်း (အေဒီ ၁၀၈၄ - ၁၁၁၃) သည်အနော်ရထာမင်း၏သားတော်ဖြစ်သည်။ အနော်ရထာမင်း၊ စောလူမင်းကိုလက်ထက်တွင်အမှုထမ်းခဲ့သည်။ အေဒီ ၁၀၈၄ ခုနှစ်တွင် ကျန်စစ် သားသည်မင်းဖြစ်လေသည်။ နန်းစံသက် ၂၈ နှစ်တိုင်တိုင်ကြာခဲ့လေသည်။ နန်းသက်တစ်လျှောက် တိုင်းသူပြည်သားတို့၏စီးပွားရေး၊ လူမှုရေး၊ သာသနာရေးတို့ကို မျှတလျှောက်ပတ်စွာကြီးပမ်းခဲ့သည်။

မြကန်

ပုဂံမြို့ အရှေ့တောင်ဘက် (၈) မိုင်ခန့်ကွာ တူရွင်းတောင်ခြေရင်း၌တည်ရှိသည်။ မြကန်ကို စတင်ဖန်တီးတော်မူသောမင်းမှာ ကျန်စစ်သား (အေဒီ ၁၀၈၄ - ၁၁၁၃) ဖြစ်သည်။ ကျန်စစ်သား မင်းသည် “မြကန်” ကိုတူးပြီးလျှင် ကန်ပေါင်ရိုးပေါ်၌လေးမျက်နှာရှိ မွန်ကျောက်စာတစ်တိုင်ကို စိုက်ထူထားခဲ့သည်။ မြို့၏အဆင်တန်ဆာလည်းဖြစ်စေ၊ သတ္တဝါတို့သောက်ရေသုံးရေလည်းရစေ လယ်ယာလည်းတိုးတက်ခဲ့ထွင်စိုက်ပျိုးနိုင်စေဟု ရည်ရွယ်သောကြောင့်ဖြစ်ပေသည်။ “သတ္တဝါ အပေါင်းတို့အား မေတ္တာကရုဏာကြီးလှစွာသော ဘုရားရှင်ထံမှဗျာဒိတ်ရသော အကြင်ဘုရင် မင်းတရားသည် သတ္တဝါအပေါင်းတို့သုခချမ်းသာ အစာပေါများစွာရစေရန် လယ်စိုက်လုံ့လအားထုတ် စိုက်ပျိုးခြင်းမရှိသောနေရာတိုင်းတွင် ကျွန်ုပ်တို့၏အရှင်ဘုရင်မင်းတရားသည် ရေဆည်ပေး၏။ ကန်တူးပေး၏။ (သို့နှင့်) စိုက်မြေ၊ လုံ့လအားထုတ်စိုက်ပျိုးခြင်းကို ထန်တီးပေး၏”^{၁၈}

ဘုရားရှင်က “မြတ်သောပိဋကတ်အလုံးစုံကိုသုတ်သင်နှိုင်းညှိရေးသားစိုက်ထူလိမ့်မည်။ သံယိုင်စည် (သံ) နှင့် တူသောတရားသံကိုပြုလိမ့်မည်။ ဟောပြုလိမ့်မည်။ အိပ်ပျော်ကြကုန် သောလူအပေါင်းတို့ကိုနှိုးလိမ့်မည်။ ဥပုသ်သီလ၌အခါခပ်သိမ်းတည်စေလိမ့်မည်။ ရတနာ ခုနစ်ပါး ကြွန်းတီးစီမြှုပ်ထားသော အရောင်တောက်သော ရွှေဖြင့်ပြီးသောနတ်ပြည်တံခါး၏ မင်းတုပ်ကို ဆွဲဖွင့်ပြီးနောက် လူအများကိုနတ်ပြည်သို့ဝင်စေလိမ့်မည်။ လူအများ၏ဦးခေါင်းတွင် ပန်းကို ဆင်မြန်းပေးလိမ့်မည်။ ဘုရင်မင်းတရား တရားဟောသောကာလ လူအများ၏ကောင်းချီး ပြုသည့်

၁၇။ ယင်း - စာ ၃၆။

၁၈။ (က) မြကန်၊ ရှေးဟောင်းမွန်ကျောက်စာ၊ မျက်နှာ ၈/၂၇-၂၉- သ/ ၁-၆ မြန်မာပြန်။
(ခ) Mens of Pagan JBRS. Vol. XXXVI Pg. 1 Aug. 1958. pp.1-19

နှစ်အစွန်၏မိုးခြိမ်း သံကဲ့သို့ပင်တည်း”^{၁၉}

လူအပေါင်းတို့အား တရားပြသဆုံးခြင်းဖြင့် အကျင့်သီလကုသိုလ်အဝဝပြည့်စုံစေကာ နတ်ရွာနိဗ္ဗာန်သို့ပို့ဆောင်ပေးမည်ဟု ကျန်စစ်သားမင်းရည်ရွယ်ဟန်တူသည်။ “လူအပေါင်း၊ သတ္တဝါအပေါင်း၊ အတောင်ရှိသောငှက်များအကျိုးငှာ ဤကန်ကိုတူးပြီးနောက်မဟာနိဗ္ဗာန်လက်ဆွဲ ချီရေအမည်ကိုပေး၏” “မြကန်” ဟူသည်အမတကန်၊ နိဗ္ဗာန်ကန်မသေပြည်သို့ချီပင့်ပို့ဆောင်ပေး သောကန်ဟုဆိုလိုရင်းဖြစ်သည်။

ရှင်အရဟံနှင့် ကျန်စစ်သား

မွန်ရဟန်းဖြစ်၍ ထေရဝါဒဂိုဏ်းဝင်ဖြစ်သည်။ ခရစ်နှစ်အေဒီ ၁၀၅၆ ခုနှစ်တွင် ရှင်အရဟံ သည် ပုဂံတွင်လာရောက်သီတင်းသုံးသည်။ အနော်ရထာမင်းက ကြည်ညိုကိုးကွယ်ဆည်းကပ်သည်။ အနော်ရထာမင်းကြီးသည် ရှင်အရဟံသီတင်းသုံးရန် အရည်ဝါသီတောရကျောင်းကို ဆောက်လုပ် လှူဒါန်းခဲ့သည်။ ဤတောကျောင်းမှာ ညောင်ဦးဥယျာဉ်အနောက် ဥဗ္ဗုဋ္ဌေမြောက် အရှေ့လွန်းတွင် တည်ရှိသည်။ အနော်ရထာမင်းကြီးသည် ရေထမ်း၍ မိဖုရားကားဆွမ်းရွက်၍ နေတိုင်းမပြတ်လုပ်ကျွေး ခဲ့သည်ဟု သမိုင်းဆိုရိုးရှိသည်။

ကျန်စစ်သားလက်ထက်နန်းတည်အခမ်းအနားပွဲတော်တွင် အကြီးအကဲဖြစ်ခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့် ထီးလှိုင်ရှင်ကျန်စစ်သားမင်းကြီးလက်ထက်တွင် မင်းကို လောကုတ္တရာရေးရာညွှန်ပြရ သောဆရာတော်ဖြစ်ခဲ့သည်။ မင်းနှင့် ဆရာတော်ပေါင်း၍သာသနာသန်စင်အောင်ကြံဆောင်ခဲ့ကြ သည်။ ဆရာတော်၏နောက်လိုက်အခြွေအရံရဟန်း ၄၁၀၈ ပါးရှိသည်။ ရာဇကုမာရ်ကျောက်စာပါ မဟာထေရ်မှာရှင်အရဟံဆရာတော်ဖြစ်သည်။ ဆရာတော်သည် အလောင်းစည်သူမင်း (၁၁၁၃-၁၁၆၂) လက်ထက်တွင်ပျံလွန်တော်မူသည်။ အနော်ရထာမင်း၊ ကျန်စစ်သားမင်းနှင့် အလောင်းစည်သူမင်းလက်ထက် မင်းသုံးဆက်တိုင် သာသနာအကျိုးစီးပွား နိုင်ငံအကျိုးစီးပွားအတွက် ထူးချွန်စွာဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။ ခရစ်နှစ် ၁၁၁၃ ခုနှစ်၊ သက်တော် ၈၁ နှစ်တွင်ပျံလွန်တော်မူသည်။

မြကန်စက္ကူတိုက်

ကျန်စစ်သားမင်းကြီးသည် တူရွင်းတောင်ခြေရင်းမြကန်အနီး၌ ရဟန်းရှင်လူများလေ့လာ လိုက်စားနိုင်ရန် ရည်သန်လျက် ပိဋကတ်တိုက်တော်ကို ဆောက်လုပ်လှူဒါန်းခဲ့သည်။ နှောင်းလူများ က ယင်းပိဋကတ်တိုက်ကို စက္ကူတိုက်ဟုခေါ်သည်။

၁၉။ မြကန်၊ ရှေးဟောင်းမွန်ကျောက်စာ၊ မျက်နှာ ၇/၁၅/၂၄၊ မြန်မာပြန်၊ မျက်နှာ ၁၁/၁၀/၁၄၊ မြန်မာပြန်

မိသုကာပညာ

ကျောက်တုံးကြီးများကိုထုဆစ်၍ကျောက်သားပန်းတမော့များဖြင့် အဆန်းတကြယ် တခမ်းတနားတည်ဆောက်ထားသည့် ပိဋကတ်တိုက်တစ်ခုဖြစ်သည်။ အနော်ရထာပိဋကတ်တိုက် ကဲ့သို့ပြာသာဒ်ပုံမျိုးမဟုတ်ဘဲ အရှေ့အနောက်အလျားရှည်ဆောက်ထားသည့်ပုံစံမျိုးဖြစ်သည်။ အနောက်ဘက်မှဝင်ပေါက်တစ်ခုတည်း (ယနေ့စာကြည့်တိုက်များကဲ့သို့) ရှိပြီး အရှေ့ဘက်တွင် ပြတင်းပေါက်တစ်ပေါက်နှင့် တောင်ဘက်မျက်နှာတွင်ပြတင်းနှစ်ပေါက်ရှိသည်။ ပြတင်းလေဝင်ပေါက်မှာ လေးထောင့်အပေါက်များအလျား ၅ ခု၊ အနံ ၄ ခု စုစုပေါင်း ၂၀ ရှိသည်။ ယခုခေတ်ခရစ် ယာန်ဘုရားရှစ်ခိုးကျောင်းနှင့် ဆင်တူသည်။ အနုပညာလက်ရာမြောက်စွာဖြင့် ပုဂံခေတ်မိသုကာ ပညာရပ်တို့ဖြင့် အခိုင်အခန့်တည်ဆောက်ထားသည်။ အနုပညာတန်ဖိုးဘက်ကကြည့်ကြည့် သမိုင်းတန်ဖိုးဘက်ကကြည့်ကြည့် တန်ဖိုးမဖြတ်နိုင်သော ရှေးဟောင်းအမွေ အနှစ်အဆောက်အအုံ တစ်ခုပင်ဖြစ်သည်။^{၂၀}

၎င်းမြကန်စက္ကူတိုက် (ပိဋကတ်တိုက်) သည်တူရှင်းတောင်ခြေ ကျရေကိုဆည်ဖို့ပြီး ကန်ရေစိမ်းမြသောကြောင့် မြကန်ဟူ၍ထင်ရှားခဲ့သည်။ မှန်နန်းရာဇဝင်အဆိုအရ ကျစွာမင်း (၁၂၃၅ - ၁၂၄၉) လက်ထက်တွင် ပိဋကတ်တိုက်ကိုမွမ်းမံခဲ့ပြီး စာပေပရိယတ္တိတို့ကိုလာရောက် ဆည်းပူးခဲ့ကြောင်း ၎င်းပိဋကတ်တိုက်အနီးတွင်ကျန်စစ်သားမင်းကြီးနှင့် သားတော်ရာဇကုမာရ်တို့ ၏ကုသိုလ်တော်ဖြစ်ကြောင်း မွန်ဘာသာဖြင့် လေးမျက်နှာပါ ကျောက်စာတိုင်တည်ရှိခဲ့သည်။^{၂၁}

ယခုအခါ အဘက်ဘက်ကတန်ဖိုးထားရသည့်ပိဋကတ်တိုက်ကြီးသည် စစ်အတွင်း၌မသမာ သည့်လူတစ်စုကြောင့် မြေပြင်သက်သက်သာကျန်ပါတော့သည်။ အစားထိုး၍မရသောဆုံးရှုံးမှုတစ် ရပ်ပင်ဖြစ်သည်။

ကျစွာမင်းကြီး ပိဋကတ်တိုက်

ကျစွာမင်း (၁၂၃၅-၁၂၄၉)

အနော်ရထာမင်းသည် မြန်မာနိုင်ငံထေရဝါဒဗုဒ္ဓသာသနာကို စတင်အုတ်မြစ်ချခဲ့သူဖြစ် သည်။ ထိုထေရဝါဒဗုဒ္ဓသာသနာစည်ပင်ရှင်သန်လာအောင်ပြုစုပျိုးထောင်သူမှာမူ ကျစွာမင်းဖြစ်

၂၀။ LUCE, G.H. Old Burma Early Pagan. (New York; Artious Asae. 1969) Plate 242

၂၁။ Mon of Pagan Dynasty. JBRS. Vol XXXVI Pg. 1 Aug. 1963 . pp 1-19.

သည်။ ကျစွာမင်းကြီးသည် စာပေသမားဖြစ်သည်။ စိတ်နှလုံးနူးညံ့သိမ်မွေ့သည်။ စိတ်ကူးကောင်းသူ တစ်ဦးလည်းဖြစ်ပုံရသည်။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် ကျစွာမင်းကြီးသည် သူစာပေပို့ချသည့် မင်းတဲနှင့် သူ၏ ပိဋကတ်တိုက်များကိုပုဂံတစ်ဝိုက်တွင် အသာယာဆုံးနှင့် အေးချမ်းမှုအရှိဆုံး နေရာကိုရွေးချယ်ကာတည်ဆောက်ခဲ့သောကြောင့်ပင်ဖြစ်သည်။ စာပေကျမ်းဂန်ကျနစွာ တတ်မြောက်ကျွမ်းကျင်သောမင်းဖြစ်သည်။ ပိဋကတ်သုံးပုံတို့ကို ကိုးခေါက်ပြန်၍ သင်တော်မူခဲ့သူ ဖြစ်သည်။ ပါဠိအဋ္ဌကထာဋီကာ ကျမ်းတို့မှ အထူးထူးသော အဓိပ္ပာယ်တို့ကို ကြံတော်မူသည်ဖြစ်၍ မေးအံ့သောအရာ၌ ထိုမင်းနှင့်တူသူမရှိ။ အရိယာသံဃာတော်တို့အားလည်း တစ်နေ့ခုနစ်ဝါရ စာချတော်မူ၏။ ကျစွာမင်း၏လင်းတော်သံဗျင် မင်းသမီးပင်လျှင် ရဟန်းသံဃာတော်တို့အား စာပို့ချနိုင်လောက်အောင် စာပေကျမ်းဂန်တို့၌ ကျွမ်းကျင်တတ်မြောက်သည်။ သမီးတော်၏ ခင်ပွန်းသံဗျင်အမတ်သည်လည်း သံဗျင်ဋီကာကို စီရင်သည်ဟု ဆိုလိုသည်။^{၂၂}

မြကန်

ကျစွာမင်းကြီးသည်တူရွှင်းတောင်ခြေမှ ကျသောရေကိုကန်ကြီးဆည်၍ ကြာမျိုးငါးပါးတို့ကို စိုက်ပျိုးထားလေသည်။ ထိုကန်၌ ဝမ်းဘဲ၊ ဟင်္သာ၊ ကြွဲကြာ၊ ရေကြက်၊ စက္ကဝက်စသော ရေငှက် အပေါင်းတို့ပျော်မြူးကျက်စားကုန်၏။ ကန်အနီးရှိ လယ်ယာတို့သည်လည်း တစ်နှစ် သုံးသီးစိုက်ပျိုး နိုင်သဖြင့် အမြဲတမ်းစိမ်းလန်းစိုပြည်လျက်ရှိသည်။^{၂၃} ယင်းသို့ တောရိပ်၊ တောင်ရိပ်အောက်ဝယ် ကျေးငှက်သံတို့ဖြင့်သာယာအေးချမ်းလှသောကန်ကြီးအနီး တူရွှင်းဆောင်ခြေ၌ ကျစွာမင်းကြီးသည် စာပေပို့ချရာ မင်းတဲနှင့် ပိဋကတ်တိုက်ကိုတည်ဆောက်ခဲ့ပါသည်။^{၂၄}

တည်နေရာ

ကျစွာမင်းကြီးပိဋကတ်တိုက်သည် တူရွှင်းတောင်ခြေမြေကန်အနီး၌တည်ရှိသည်။ ယခုအခါ ရှေးဟောင်းသုတေသနဌာနက စက္ကူတိုက်ဟုခေါ်လျက်ရှိသည်။

ပုံသဏ္ဍာန်

အင်္ဂလိပ်ဘုရားရှိခိုးကျောင်းနှင့် သဏ္ဍာန်တူသည်။ အုတ်နှင့် ပြုလုပ်ထားခြင်းဖြစ်သောကြောင့်

၂၂။ မြန်မာ့စွယ်စုံကျမ်း။ အတွဲ ၂။ စာ-၁
 ၂၃။ မြန်မာ့စွယ်စုံကျမ်း။ အတွဲ ၂။ စာ-၁
 ၂၄။ မြင့်ဆွေ။ ကျစွာမင်းကြီးပိဋကတ်တိုက်။ သွေးသောက်၊ မှတ် -၃၁၁ (နီ ၁၉၇၁) စာ ၁၃၄-၁၃၇။

ရှုချင်စဖွယ်ကျယ်ဝန်းခမ်းနား၍ တင့်တယ်စွာရှိလေသည်။

ပုဂံဝန်ထောက်မင်း ဦးတင်၏မြန်မာမင်းများအုပ်ချုပ်ပုံစာတမ်းတွင် -

“ကျွန်ုပ်တို့အားဖြင့် သည် စာပေပိဋကတ်တတ်တော်မူသည်အတိုင်း ပါဠိအဋ္ဌကထာ ဋီကာကျမ်းဂန်တို့မှ အထူးထူးသောအဓိပ္ပာယ်တို့ကို ကျနစွာနားလည်ကျွမ်းကျင်တော်မူသောကြောင့် ရဟန်း သံဃာတို့သည် ကျွန်ုပ်တို့အားဖြင့် ထံစာဝါခံလျက် စာတက်ကြသည်။ မိန်းမများလည်းမင်းကြီးထံ စာဝါခံလျက် စာတက်ကြသည်။ မှူးမတ်ပြည်သူယေကျ်းတို့လည်း မင်းကြီးထံစာဝါခံလျက် စာတက် ကြသည်။ သည်ကဲ့သို့ ခုနစ်ခါ စာဝါပေး၍ ချတော်မူသည်။ စားသောအချိန်နှင့် အိပ်သောအချိန်မျှသာ စာနှင့်ကင်းသောဟူ၏။ ထိုအခါ စာပေပိဋကတ်တိုက်ကို စုဆောင်းပြီးလျှင် ပိဋကတ်တိုက်ပြုလုပ်၊ မြကန်အနီးတွင် သွင်းသိုထားတော်မူသည်။ ပြည်သူရဟန်းတို့အလိုရှိရာ ထုတ်ယူကြည့်ရှုခွင့်ရသည်။ ၎င်းပိဋကတ် တိုက်ကို ယခုအခါ စက္ကူတိုက်ခေါ်သည်။ ပုံသဏ္ဍာန်မှာ ယခုအခါ အင်္ဂလိပ်ဘုရား ရှိခိုးကျောင်းနှင့် အလားတူသည် ဟူ၍^{၂၅} ရေးသားထား၏။

သထုံကိုအောင်မြင်ပြီး ပိဋကတ်သုံးပုံကို မွန်ဘာသာမှ မြန်မာဘာသာသို့ ပြန်ဆိုထားသည်ကို ကျွန်ုပ်တို့လက်ထက်တွင် တူရှင်းတောင်ခြေရှိမြကန်အနီးတွင် တည်ထားသော ပိဋကတ်တိုက်ပင် တည်း။ သက္ကရာဇ် ၆၀၀ ခုနှစ်ဟုရေးထိုးထား၍ ပိဋကတ်လည်း သုံးဆူပြု၏။ ပိဋကတ်ထားရာ တိုက်လည်းပြု၏။ ပိဋကတ်ပြုသောကျသင့်ငွေကား အပေါင်းကြီး ၂၀၂၇ စသည်ဖြင့် မှတ်တမ်းတင် ထားခဲ့သည်။^{၂၆}

ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးပိဋကတ်တိုက်

ဘုရင့်နောင် (၁၅၅၁-၁၅၈၁)

ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးသည် ဒုတိယမြန်မာနိုင်ငံတော်ကို ပုဂံပြည်ထောင်ကဲ့သို့ ပြန်လည်စည်းရုံးခဲ့သောမင်းဖြစ်သည်။ နိုင်ငံတော်သာယာစည်ပင်ရေးအတွက် လမ်းများ၊ တံတားများ၊ ဇရပ်များကိုတည်ဆောက်သည်။

မြန်မာနိုင်ငံအဝန်းရှိသော ဘုရား၊ စေတီများကို မင်းခမ်းမင်းနားဖြင့် လှည့်လည်ဖူးမြော်၍ စေတီတည်ခြင်း၊ မွမ်းမံခြင်း၊ ပြင်ဆင်ခြင်းနှင့် ဗုဒ္ဓဘာသာကျမ်းဂန်အစုံများကိုလည်း နိုင်ငံအနှံ့အပြား

၂၅။ တင်၊ ဦး။ (ပုဂံဝန်ထောက်)။ မြန်မာမင်းအုပ်ချုပ်ပုံစာတမ်း။ ပဉ္စမပိုင်း (ရန်ကုန်၊ အစိုးရပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၉၃၃)
၂၆။ တင်မြင့်၊ ဦး (ဓမ္မာစရိယ)။ မြန်မာရိုးရာလူမှုရေးပဒေသာညွှန်ပေါင်း။ ဒုတိယ (ရန်ကုန်၊ ကမ္ဘာ ကျော်စာပေတိုက်၊ ၁၉၇၅) စာ-၁၆၅။

သာသနာတော်ပြန့်ပွားရေးအတွက် သာသနာပြုခဲ့သည်။ အနုပညာစာပေရေးရာကိုလည်း အားပေးချီးမြှောက်ခဲ့လေသည်။

ကမ္ဘောဇသာဒီ

သက္ကရာဇ် ၉၁၅ ခုနှစ်၊ နတ်တော်လဆန်း ၁၃ ရက်၊ သောကြာနေ့ နန်းတော်ဆောက်တော် မူသည်။ နန်းတော်ဆောက်ရာမြေကို ကမ္ဘောဇသာဒီဟူသောအမည်ကို သမုတ်တော်မူသည်။ နန်းတော်ဝန်းကျင်ကိုလည်း မင်းမိဖုရားတို့ အိမ်တော်၊ ကိုယ်လုပ်မောင်းမတို့အိမ်၊ ရွှေတိုက်၊ ငွေတိုက်၊ ကြေးတိုက်၊ ပုဆိုးတိုက် တို့ကိုလုပ်တော်မူသည်။ ထိုသက္ကရာဇ်၊ တပို့တွဲလဆန်း ဆယ်ရက်၊ သောကြာနေ့ ခေမာဒွါရတံခါးက ဝင်တော်မူ၍ နန်းတက်တော်မူသည်။ သီရိသုမ္မာရာဇာဟူသော အမည်ကိုလည်းခံတော်မူသည်။^{၂၇}

သက္ကရာဇ် ၉၁၇ ခုနှစ်၊ ပထမသစ်မြို့တည်တော်မူသည်။ ဇေတဝန်ကျောင်း၊ ကျောင်းရုံ ၄၀ နှင့်တကွ ဆောက်တော်မူ၍ မဟာသင်္ဃာရာဇာအားလှူတော်မူသည်။ ပိဋကတ်သုံးပုံကိုလည်း ပါဠိ အဋ္ဌကထာ ဋီကာကျမ်းဂန်နှင့်တကွ ရေးကူးစေ၍ ဗမာဆရာတော်၊ မွန်ဆရာတော်၊ ယွန်းဆရာတော် တို့အား အပ်တော်မူ၍ သင်ကြားပို့သတော်မူရသည်။^{၂၈}

မြို့သစ်တည်ခြင်း

အင်္ဂါ (၇) ပါးနှင့်ပြည့်စုံသောမြို့သစ်ကိုတည်သည်။

သက္ကရာဇ် ၉၈၂ ခုနှစ်၊ နတ်တော်လဆန်း (၅) ရက်၊ သောကြာနေ့တွင် စတုရန်းအတာ ၃၄၀၀ ရှိသော ဟံသာဝတီမဟာရာဇဋ္ဌာနိရွှေမြို့တော်၊ ရွှေမော်စောမဟာရံပိဋကတ်တိုက် သည်သုံးဌာနကို တစ်ချိန်တစ်ခါတည်း တည်တော်မူသည်။^{၂၉}

ရွှေနန်းတော်ကိုဆောက်သောအခါ ဗညားဒလကိုဝန်ပြု၍စီရင်သည်။ နန်းတော်နှင့် ပြာသာဒ် တော်ကို မှူးတော်မတ်တော်တို့က သစ်တစ်လုံးစီထည့်၍ ဆောက်ရသည်။ ထို့ပြင် အဆောင်ဆောင် သောနန်း၊ အဆောင်ဆောင်သောကိုယ်လုပ်မောင်းမတို့ နေရာကို ထီးဆောင်းမင်း အပေါင်းတို့က ခွဲဝေဆောက်လုပ်ကြသည်။

၂၇။ မှန်နန်းရာဇဝင်တော်ကြီး။ ဒုတိယတွဲ (မိတ္ထီလာ မအေးကင် ပိဋကတ်စာပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၉၁၁) စာ-၂၉၇
၂၈။ ယင်း။ စာ-၃၁၂
၂၉။ ယင်း။ စာ-၄၀၁။

သက္ကရာဇ် ၉၂၀၊ ဝါခေါင်လဆန်း ၁၂ ရက်နေ့တွင် အင်းဝသို့ရောက်တော်မူသည်။ အင်းဝတောင်၊ တောင်ပလူးနန်းတော်တွင် တစ်နှစ်ခန့်နေတော်မူ၍ စစ်ကိုင်း၊ ပင်းယ၊ အင်းဝတွင်ရှိသော ဘုရားပုထိုးပျက်များကို ထီးတော်တင်သည်။ ပုညရှင်ဘုရားတွင် ရွှေဇရပ်ဆောက်တော်မူ၍ ခဲမဖြူ အုပ်ကြွပ်မိုးတော်မူသည်။ စစ်ကိုင်းအရပ်၌ ဆရာတော် (တိသာသနဓဇ) အားလည်း ရွှေကျောင်းဆောက်၍လှူတော်မူသည်။ ပိဋကတ်သုံးပုံအဋ္ဌကထာဋီကာနှင့်တကွဆရာတော်ကိုအပ်၍ ကြည့်ရှုသင်ကြားပို့ချတော်မူစေသည်။ ပင်းယမြောက်ဇေသဟန်ဘုရားရှင်တွင်လည်း ရှင်သဒ္ဓမ္မဒိဝါကရအား ရွှေကျောင်းရံနှင့်တကွ လှူတော်မူသည်။ မဟာသာမိဓမ္မတေဇဟူသော တံဆိပ်ကိုလည်းအပ်တော်မူသည်။ ပိဋကတ်သုံးပုံကိုလည်း ပါဠိအဋ္ဌကထာဋီကာနှင့်တကွ အပ်တော်မူ၍ ကြည့်ရှုသင်ကြားပို့ချတော်မူစေသည်။ အင်းဝတောင် ရှင်ဗုဒ္ဓဃောသကိုလည်း စကြာနှစ်ထပ်ကျောင်းရံနှင့်တကွ ဆောက်၍လှူတော်မူသည်။^{၃၅}

ခမည်းတော် ဆရာတော်ရှင်သဒ္ဓမ္မပါလကို ဇေတဝန်ရွှေကျောင်း၊ ကျောင်းရံ ၃၀ နှင့်တကွ ဆောက်လုပ်တော်မူသည်။ ဓမ္မပါလမင်းက သာသနာတော်ကိုပြုစုတော်မူပါဟူ၍ ပိဋကတ်သုံးပုံနှင့် တကစွယ်တော်မြတ်ကို ပူဇော်သည်။^{၃၆}

ပိဋကတ်တိုက်

ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးသည် သာသနာတော်ထွန်းကားပြန့်ပွားရန် ရည်သန်လျက် ကျောင်းဆောက်ခြင်း၊ ဂူစေတီဘုရားတည်ဆောက်ခြင်းနှင့် ပိဋကတ်သုံးပုံနှင့်တကွ ကျမ်းဂန်တတ်ဆရာတော်မထေရ်မြတ်တို့အား အနယ်နယ်အရပ်ရပ်သို့ သင်ကြားပို့ချစေခြင်းတို့ကို ထောက်ရှု၍ ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး၏ပိဋကတ်တိုက်တော်သည် ရဟန်းရှင်လူအများ ပြည်သူတို့အတွက် များစွာအထောက်အပံ့ဖြစ်စေမည်မှာ မလွဲဇကန်ပင်ဖြစ်မည်ထင်ပါသည်။

ပိဋကတ်တိုက်တော်ကြီးနှင့်စပ်လျဉ်း၍ အထောက်အပံ့ခိုင်လုံစွာ မတွေ့ရသော်လည်း မြန်မာဘုရင့်မင်းများ၏ ပိဋကတ်တိုက်များသည် ပုဂံခေတ်မှစ၍ အမွန်အမြတ်ထားရှိခဲ့သည်မှာ ထင်ရှားပေသည်။ ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးသည် မြန်မာနိုင်ငံတစ်ဝန်း ပိဋကတ်တော်များကိုပေးလှူ၍ ဘာသာ၊ သာသနာတော်ကိုများစွာအထောက်အပံ့ပြုခဲ့သည့် မင်းမြတ်တစ်ပါးပင်ဖြစ်ပါသည်။

၃၅။ ယင်း။ စာ-၃၄၄။
 ၃၆။ ယင်း။ စာ-၃၁၂။

ဘိုးတော်ဘုရား ပိဋကတ်တိုက်

နောက်ခံသမိုင်း (ကုန်းဘောင်ခေတ် ပိဋကတ်တိုက်)

ကုန်းဘောင်ခေတ် ပိဋကတ်တိုက်သမိုင်းသည် ညောင်ရမ်းခေတ်မှအစပျိုးရမည်ဖြစ်သည်။ အလောင်းဘုရား (၁၇၅၃-၁၇၆၀) သည် ကုန်းဘောင်မင်းဆက်ကို ထူထောင်၍ နန်းတက်ချိန်၌ ညောင်ရမ်းမင်းတို့လက်ထက် ဝန်ကြီးတစ်ဦးဖြစ်သော အင်ရုံရွာစား သီရိဥဇနာသည် “လောကဗျူဟာ ကျမ်း” ဟုခေါ်သည့် ပဒေသရာဇ်လုပ်ထုံးလုပ်နည်းကျမ်း ပဒေသရာဇ်ထီးနန်းခလေ့ ဆိုင်ရာတို့ကို ရေးသားဆက်သွင်းခဲ့သည်။ ဤ ကျမ်းသည်အပိုင်း (၉) ပိုင်းခွဲခြား၍ လုပ်ထုံးလုပ်နည်းပေါင်း ၅၂၅ နည်းပါးပါသည်။^{၃၇} နိဒါန်း၌ -

“ဘုရားကျွန်တော် သီရိဥဇနာသည် အင်းဝမင်း ဧကရာဇ်သုံးဆက်အမှုကို ရေးသားစီရင်၍ ထမ်းရွက်ရသောကြောင့် အင်းဝမြို့အစဉ်ကို သိမြင်ပါသည်အတိုင်း စိတ်မှတ်မိသမျှကို စီကုံးရေးသား၍ ရွှေဖဝါးတော်အောက် ဆက်သပါသည်ဘုရား”^{၃၈} ဟုဖော်ပြထားသည်။

ပိဋကတ်ရေးအစီအရင်

ညောင်ရမ်းမင်းတို့၏လက်ထက် ပိဋကတ်ရေးအစီအရင်ကျင်းပပုံမှာ မင်းသစ်တစ်ပါးနန်းတက်လျှင် မြို့သိမ်း နန်းသိမ်းအခမ်းအနားပြုလုပ်ရသည်။ ထို့နောက် ပိဋကတ်သုံးပုံရေးစေခြင်းဖြစ်သည်။ ပိဋကတ်တော်များကိုရေးသားရာ၌ ရွှေမြို့တော်အနောက်တွင် တန်ဆောင်းသုံးရပ်ကိုဦးစွာ ဆောက်လုပ်ရသည်။ ပတ်လည်၌အရပ်ချပြီး အပြင်ပတ်လည်တွင်ရာဇမတ်ကာရသည်။ ထို့ပြင် ထီးဖြူ တံခွန်များကိုလည်း စိုက်ထူရပါသည်။

ပိဋကတ်တော်ရေး တန်ဆောင်းရှေ့တွင် မှူးကြီးမတ်ရာနေရာငါးသွယ်အတွက် ဒဝယ်ဆောင်၊ ကန်ဆောင်း နောက်၌မင်ချက်တဲတို့ကိုဆောက်လုပ်ရမြဲဖြစ်သည်။ မင်ချက်သည်အခါ လက်ရှိမင်း၏ ခမည်းတော် မှ်တော်တို့ ဝတ်ဆင်သောအဝတ်တန်ဆာအသုံးအဆောင်များကို မီးကျွမ်းမီးဖုတ်၍ မင်လုပ်ရပါသည်။ ထိုမင်ဖြင့်ပိဋကတ်အမှုထမ်းများသည် ပိဋကတ်တော်များကိုရေးသားကြသည်။ ဆရာတော်ကြီးများကကြီးကြပ်၍ စာတည်းပေးကြသည်။ ပိဋကတ်တော်စတင်ရေးသားသည့်နေ့မှ

၃၇။ သီရိဥဇနာ။ လောကဗျူဟာကျမ်း (ရန်ကုန်၊ မြန်မာရှေးဟောင်းစာပေနှင့် ယဉ်ကျေးမှုဌာနစိတ်၊ ၁၉၅၅) စာ-၈။
၃၈။ သီရိဥဇနာ။ လောကဗျူဟာကျမ်း (ရန်ကုန်၊ မြန်မာရှေးဟောင်းစာပေနှင့် ယဉ်ကျေးမှုဌာနစိတ်၊ ၁၉၅၅) စာ-၄။

စ၍ ရက်သတ္တပတ် ပတ်လည်အောင်ပွဲသဘင်ခုံခံရသည်။ ရေးပြီး ပိဋကတ်တော်များအား မဟာမြတ်မုနိဘုရားပိဋကတ်တိုက်တွင်ထားသည်။ ထို့နောက် မာန်အောင်ရတနာဘုရား ပိဋကတ်တိုက်သို့ရွှေ့ပြောင်းထားသည်။

ညောင်ရမ်းခေတ်၏အစဉ်အလာကောင်းများကို အလောင်းဘုရားသည် သိရှိသဘောပေါက်သော်လည်း နိုင်ငံတော်စည်းလုံးရေးနှင့် တည်တံ့ခိုင်မြဲရေးကိုသာ ဦးစားပေးဆောင်ရွက်နေရသဖြင့် တခြားဘာကိုမျှပြောပလောက်အောင်မလုပ်ဆောင်နိုင်ခဲ့ပေ။ မြေဒူးမင်းလက်ထက်ထိ ပြည်တွင်းပြည်ပစစ်ပွဲများကြောင့် ပိဋကတ်တိုက်ထူထောင်ရေးလုပ်ငန်းမှာ လစ်ဟာခဲ့လေသည်။ သားတော်စဉ်ကူးမင်းလက်ထက်၌လည်း နန်းတက်ကာလတိုတောင်း၍ လုပ်ရည်ကိုင်ရည်မဲ့သည်တို့ကြောင့် ကြားဟာခဲ့ရပြန်ပါသည်။

ဗဒုံမင်း (၁၇၈၂- ၁၈၁၉)

ဗဒုံမင်းခေါ် ဦးဝိုင်းခေါ် ဘိုးတော်ဘုရား (၁၇၈၂-၁၈၁၁) လက်ထက်မှအစပြု၍ မြန်မာစာပေနှင့်အတူ ပိဋကတ်တိုက်၏တိုးတက်ရာတိုးတက်ကြောင်းကို ကိုယ်တိုင်အရေးတယူ ဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။ ပိဋကတ်တိုက်သည် အရေးပါသည့်အခန်းကဏ္ဍမှပါဝင်လာသည်။ နိုင်ငံနှင့် လူမျိုးကို ကိုယ်စားပြုသည့်ဌာနတစ်ခုဖြစ်လာသည်။ မင်းတစ်ပါးမြို့သစ်နန်းသစ်တည်လျှင် ပိဋကတ်တိုက်သည် မပါမဖြစ်အရေးပါဆုံး ခုနစ်ဌာနစာရင်းဝင်ခဲ့သည်။ ထိုခုနစ်ဌာနမှာ -

- (၁) ကျုံးတော်၊
- (၂) မြို့တော်၊
- (၃) နန်းတော်၊
- (၄) ရွှေကူတော်၊
- (၅) ကျောင်းတော်၊
- (၆) ပိဋကတ်တော်နှင့်
- (၇) ကန်တော် ဟူ၍ဖြစ်၏။

အမရပူရမြို့တော်သစ်ကို ဗဒုံမင်းတည်စဉ်၌လည်းကောင်း၊ ရတနာပုံနေပြည်တော်သစ်ကို မင်းတုန်းမင်းတည်စဉ်၌လည်းကောင်း ထိုခုနစ်ဌာနတို့ကို တစ်ချိန်တည်းပန္နက်ချပြီး တစ်ပြိုင်နက်တည်ဆောက်ခဲ့သည်။

“မြန်မာဘုရင်မင်းမြတ်ဖြစ်သော အမရပူရမြို့တည် နန်းတည်ဗဒုံမင်းတရားခေါ် ဘိုးတော်ဦးဝိုင်းသည် ကမ္ဘာပေါ်ရှိ ဘုရင်တကာတို့ထက်သာလွန်ပိုမိုသော စာပေပိဋကတ်တိုက်ကို စိုးပိုင်သောမင်းမြတ်ဖြစ်သည်။”^{၃၉}

အမရပူရကောင်းစားစဉ်အခါက မြန်မာဘုရင်၏ ပိဋကတ်တိုက်အခြေအနေကို နိုင်ငံခြား သားခရီးသွားပုဂ္ဂိုလ်များထဲမှ အင်္ဂလိပ်ဘာသာဖြင့် ဖော်ပြထားသည့် ပထမဆုံးမှတ်တမ်းဖြစ်သည်။

ထို့အတူ ခရစ်နှစ် (၃) ရာစု၊ လွန်ခဲ့သောနှစ်ပေါင်း ၁၇၀၀ ခန့်တွင် တရုတ်ဘုန်းတော်ကြီး နှစ်ပါးသည် မြန်မာနိုင်ငံစာပေကျမ်းဂန်များအကြောင်းကို တရုတ်ဘာသာဖြင့် မှတ်တမ်းတင်ထားခဲ့ ကြဖူးလေသည်။

“ပင်လယ်ရေပြင်ထဲရှိ ကျွန်းတစ်ကျွန်းပေါ်တွင် ပျူဘုရင်၏ရွှေမြို့တော်တည်ရှိ၏။ ဘုရင်မင်းမြတ်ကိုယ်တော်တိုင်က အိန္ဒိယကျမ်းဂန်စာပေကိုရေးသားပြုစုတတ်၏။ ငါတို့၏ကိုယ်တွေ့ မျက်မြင်ဖြစ်သောကျမ်းစာပေတစ်ဆူသည် စကားလုံးအရေအတွက်သုံးထောင်တို့နှင့်တကွဖြစ်၏။ ဘုရားလောင်းမင်းသား၏ရှေးဖြစ်ဟောင်းဖြစ်စဉ်တို့ ဆိုအပ်သော ဇာတ်နိပါတ်စာအုပ်ဖြစ်၏။ သုတ္တန်ဒေသနာတော်အပါအဝင်ဖြစ်၏။ ကုသိုလ်တရားအကြောင်းကို ရှည်လျားစွာဖော်ထုတ်ပြဆို ထားသော ကျမ်းဂန်စာပေဖြစ်၏။”^{၄၀}

ဗဒုံမင်းလက်ထက်၌ နိုင်ငံတော်အတွင်း သာသနာရေးကိစ္စရပ်များနှင့်စပ်လျဉ်း၍ သာသနာပြု ဆရာတော်ကြီးများကို ပိဋကတ်တိုက်တွင် တွေ့ဆုံဆွေးနွေးရန် (၃၀-၅-၁၇၈၃) နေ့စွဲနှင့် အမိန့် ထုတ်ပြန်ခဲ့ဖူးသည်။ တစ်နိုင်ငံနှင့် တစ်နိုင်ငံ သံတမန်ဆက်ဆံရာ၌ ကုန်းဘောင်မင်းတို့သည် စာပေ ကျမ်းဂန်တို့ကို လက်ဆောင်ပေးကြသည်။ ပမာအားဖြင့် ဗဒုံမင်းသည် မိုက်ကယ်ဆိုင်းအား ကျမ်းစာအုပ်တချို့လက်ဆောင်ပေးခဲ့ ဖူးလေသည်။ မင်းတုန်းမင်းကလည်း ဖယ်ရာနှင့် ပြောင်းတို့ကို မဟာရာဇဝင်တော်ကြီးနှင့် ဟိတောပဒေသကျမ်းတို့ကို လက်ဆောင်အဖြစ်ပေးခဲ့ဖူးသည်။ ဤနည်းဖြင့် ပိဋကတ်တိုက်များကိုသိဒ္ဓိ တင်ခဲ့ကြလေသည်။

ရတနာပုံ ပိဋကတ်တိုက်

ဗဒုံမင်းလက်ထက်၌ ရတနာပုံပိဋကတ်တိုက်သည် အထင်ရှားဆုံးဖြစ်သည်။ နိုင်ငံတော် ကိုယ်စားပြုသည့် ပိဋကတ်တိုက်ကြီးလည်းဖြစ်သည်။ အင်္ဂလိပ်သံအမတ် မိုက်ကယ်ဆိုင်းက -

၃၉။ SYMES, Michael. An Account of an Embassy to the Kingdom of Ava (Lon: G & W Nicol, 1800)

၄၀။ လူဖေဝင်း၊ ဦး။ မြန်မာပိဋကတ်တိုက်များ (ရန်ကုန်၊ စာပေဗိမာန်၊ ၁၉၆၆) စာ-၁၀။

“မြန်မာနိုင်ငံတော် ဘုရင်မင်းမြတ်ဖြစ်သော ဗဒုံမင်းသား ဘိုးတော်ဦးဝိုင်းသည် ဒနုဗြဲမြစ်ကမ်း မှ စီန (တရုတ်) ပြည်ကြီးအစွန်အဖျားတိုင်အောင် ကမ္ဘာတစ်ခွင်ရှိ ထီးဖြူဆောင်းချင်း မင်းအသီးသီး တို့၏ ပိဋကတ်တိုက်အဝဝတို့ထက် စာအုပ်များလှသော ပိဋကတ်တိုက်တော်ပိုင်ရှင်ဖြစ်၏” ဟု ဆိုပါသည်။

တည်နေရာ

ရွှေမြို့တော်နန်းမြို့၏အနောက်မြောက်တောင့်တွင် တည်ရှိသည်။ အုတ်အင်္ဂါတေဖြင့် တည်ဆောက်ထားသည်။ ဘုန်းကြီးကျောင်းတိုက်အနီး၌ဖြစ်၏။

ပုံသဏ္ဍာန်

စတုရန်းပုံဖြစ်သည်။ လေးထောင့်စပ်စပ် စမြောင်ခန်းမကြီးကို စကြာပတ်လည်ဝန်းရံထား သော အဆောက်အဦပိဋကတ်တိုက်ဖြစ်သည်။

စီစဉ်ထားရှိပုံ

စာတိုက်သေတ္တာပေါင်း ၁၀၀ ကျော်ရှိသည်။ စနစ်တကျစီစဉ်ထားရှိသည်။ ဗဟိုခန်းမကြီးနှင့် ပတ်လည်ခန်းမထဲတွင် ယင်းစာတိုက်သေတ္တာများကို နံရံနှင့် ယှဉ်၍စီစဉ်ထားသည်။ သေတ္တာကြီးများ ကိုသစ်စေးသရိုးကိုင်ရွှေချကာမွမ်းမံထားသည်။ ပေစာထုပ်များကို အမျိုးအစားခွဲ၍ သေတ္တာများ၏ အဖုံးများပေါ်တွင် ရွှေစာလုံးတို့ဖြင့် မည်သည့်ကျမ်းစာ၊ စာပေများကိုထည့်သွင်းထားကြောင်း စာရင်း ပြုစုထားရှိသည်။

သာသနာရေးဆိုင်ရာကျမ်းများအပြင် ရာဇဝင်သမိုင်းတူရိယာ၊ တူရိယာဂီတဆိုင်ရာကျမ်း၊ ဆေးကျမ်း၊ ပန်းချီဆေးရေးကျမ်းနှင့် နန်းတွင်းပြဇာတ်အစုစုတို့ကို ပေရေးစာအနေနှင့် သိုမှီးသိမ်းဆည်း ထားရှိသည်။ ပေထုပ်များတွင် အတွဲအမှတ်၊ အခန်းအမှတ်တို့ကို နံပါတ်ရေးထိုးကာ စနစ်တကျ စီစဉ်ထားရှိသည်။ ရွှေမျဉ်းပေစာများ၊ ပေပုရပိုက်များအပြင် ဆင်စွယ်ချက်လွှာလက်ရေးလှစာများဖြင့် စာသား၏ဘေးနှစ်ဖက်၌ ရွှေဖြင့်ပြီးသောပန်းပွင့်၊ ပန်းငုံ၊ ပန်းခက်များဖြင့် မွမ်းမံခြေ၏သထားသည်ကို တွေ့ရှိရမည်ဖြစ်သည်။

ဒေါက်တာ ဘုချနင် (Buchanan) ၏မှတ်တမ်း

ဗဒုံမင်း၏ရတနာပုံပိဋကတ်တိုက်ကို ၁၈၀၂ ခုနှစ်တွင် မိုက်ကယ်ဆိုင်နှင့်အတူပါလာသည့် ဆရာဝန်ဒေါက်တာဘုချနင် Buchanan ကမှတ်တမ်းရေးခဲ့သည်။ ယင်းမှတ်တမ်းအပြည့်အစုံမှာ အောက်ပါအတိုင်းဖြစ်သည်။

“ပိဋကတ်တိုက် စမြောင်ခန်းမအပြင် စကြိုထဲ၌ ဘေးပတ်လည်ရွှေချထားသော စာတိုက် သေတ္တာပေါင်း ၁၀၀ ကျော်ရှိသည်။ ဟင်္သာပြဒါးသုတ်ပြီး စာရင်းမာတိကာကို ရွှေစာလုံးဖြင့်ရေးသား ထားသည်။ စာတိုက်ကြီးများသည် အလွန်ကြီးမား၍ ကျမ်းအပြည့်ရှိမည်ဆိုလျှင် ထောင်ပေါင်းများစွာ သောကျမ်းများရှိမည်။ ကျွန်ုပ်မြင်တွေ့ရသည့် တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းလောက်နှင့်ပင် လွန်စွာကြီးမား လှသည်။ ထို့ကြောင့် ဗဒုံမင်းသားအမြော်အမြင်နှင့် ပြည့်စုံပြီး ပညာဉာဏ်အင်မတန်ကြီးမားလှပေ သည်ဟူ၍ ချီးမွမ်းပြောဆိုခြင်းဖြစ်ဟန်တူပါသည်။”^{၄၁}

နန်းတွင်းပိဋကတ်တိုက်

ဗဒုံမင်းလက်ထက်၌ ရတနာပုံပိဋကတ်တိုက်ကြီးအပြင် နန်းတွင်းပိဋကတ်တိုက်လည်း ရှိသည်။ ဇေတဝန်ဆောင်တွင် တည်ရှိသည်။ ယင်းဇေတဝန်ဆောင်၌ နိုင်ငံခြားသံတမန်များကို တွေ့ဆုံလက်ခံသည်။ ဇေတဝန်ဆောင်၌ နန်းတွင်းပိဋကတ်တိုက်ထားရှိသည့် ဓလေ့ကို သီပေါမင်း လက်ထက်ထိတွေ့ရပါသည်။

ဘုန်းကြီးကျောင်းပိဋကတ်တိုက်

ဗဒုံမင်းလက်ထက်၌ နိုင်ငံတစ်ခုလုံးနှင့်ဆိုင်သည့် သာသနိကပိဋကတ်တိုက်နှင့် မင်းဧကရာဇ် နှင့် ဆိုင်သည့်နန်းတွင်းပိဋကတ်တိုက်များအပြင် ဘုန်းတော်ကြီးကျောင်း ပိဋကတ်တိုက်များလည်း ရှိပါသည်။ ဘုန်းတော်ကြီးကျောင်းပိဋကတ်တိုက်များနှင့် ပတ်သက်၍ ဒေါက်တာဘုချနှင့်က အောက်ပါအတိုင်း မှတ်တမ်းတင်ခဲ့သည်။

“ဘုန်းကြီးကျောင်းတိုင်းတွင် ကျမ်းပြုများရှိသည်။ အတော်များပြားသည်။ ယင်းကျမ်းပြုများကို ရရှိရန်အတွက် ရဟန်းသံဃာတော်များက ရေးကူးကြရသည်။ ဒကာ၊ ဒကာမများအတွက် လက်ဆောင်အဖြစ်စွန့်လို၍ ရေးကူးကြသည်လည်းရှိသည်။ ကျမ်းစာထုပ်များကို မှန်စီရွှေချစာတိုက် ကြီးများနှင့် ထည့်သွင်း သိမ်းဆည်းထားပါသည်။”^{၄၂}

ဗဒုံမင်းသည် ကုန်းဘောင်မင်းဆက်များအနက် စာပေပညာဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရန်ထူးချွန်ပြောင် မြောက်စွာဆောင်ရွက်ခဲ့သူဖြစ်သည်။ မြန်မာနိုင်ငံအရပ်ရပ်၌ရှိသော ကျောက်စာများကို တစ်နေရာ

၄၁။ BUCHANAN, Francis. Dr; Report by Dr. F. Buchanan the British Parliament in 1795. (Lon:HMSO, 1795)

၄၂။ တိုးလှ။ ကုန်းဘောင်ခေတ် ပိဋကတ်တိုက်များ။ လူ့မိတ်ဆွေစာအုပ် (မန္တလေး၊ လူထုပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၉၇၃) စာ-၁၃၁။

တည်း၌ စုပေါင်းထားရှိသည်။ စာပေကျမ်းဂန်များကိုရှာဖွေစုဆောင်းရန်အတွက် ကျမ်းပြုအဖွဲ့များအား အိန္ဒိယနှင့် သီဟိုဠ်သို့ အကြိမ်ကြိမ်စေလွှတ်ခဲ့သည်။

သက္ကရာဇ် ၁၁၄၇ ခု ကာထိတကျေးနဝဒီပ စသောအရပ်များမှ ရာပြတ်သီရိစန္ဒရတ်တွင် အမိန့်တော်နှင့်ဆောင်ယူခဲ့သည့် ဗေဒင်ကျမ်း၊ ဆေးကျမ်းနှင့် သဒ္ဒါ၊ ဆန်း၊ အလင်္ကာ၊ ပူရာဏ်ကျမ်း တတ်ကျမ်းအစုစု လောကီကျမ်းစောင် ၁၇၈၊ စက္ကူချပ်ရေ ၆၉၄၅ ချပ်တို့ကို စာပြန်ပုထိုးတို့နှင့် ဘင်္ဂါလီအက္ခရာကို မြန်မာအက္ခရာပုဂ္ဂိုလ်ထက်တင်ပြီးလျှင် ပိဋကတ်ရေးတို့ကိုပေးနှင့် ရေးသား၍ တည်းဖြတ်၍ပါရင်းမူစက္ကူစာနှင့်တကွ ပေးရေးစာအင်္ဂါ ၁၂၆ အင်္ဂါ ၃ ရွက်ကိုရွှေလက်တော်သို့ သွင်းသည်။

၁၁၅၄ ခု၊ အဆောင်မြဲကာ ငသည်းတွင်အမိန့်တော်နှင့်အတူ ဆောင်ယူခဲ့သည့် ဗေဒင်ကျမ်း၊ ဆေးကျမ်းများနှင့် လောကီကျမ်းစောင် ၃၃၊ စက္ကူချပ်ရေ ၃၀၇၀ များကိုလည်း ယခင်နည်း ဘင်္ဂါလီအက္ခရာများကို မြန်မာအက္ခရာရေးသားတည်းဖြတ်ပြီးမှ ပါရင်းမူစက္ကူနှင့်တကွပေးရေးစာ ၁၃၇ အင်္ဂါ ၁၀ ရွက်ကိုရွှေလက်တော်သွင်းသည်။

ရာပြတ်သီရိစန္ဒရတ်အဆောင်မြဲကာ ငသည်းတို့တွင်ပါသည့်နှစ်စုကျမ်းပေါင်းစောင် ၂၀၃၊ စက္ကူချပ်ရေ ၁၀၀၀၁၅၊ ပေးရေးအင်္ဂါပေါင်း ၇၉၅ အင်္ဂါ ၁ ရွက်များကိုလည်း လက်ခံမြင့်မကြွင်းမကျန် စေရ၊ စာရင်းအသေအချာနှင့် အကုန်အဝင်သွင်းသည်။ မသွင်းကျန်စာမရှိပြီ။ ဘင်္ဂါလီအက္ခရာကို မြန်မာအက္ခရာနှင့် မပြန်သေးသည့်စာလည်းမရှိပြီ။ အနက်မြန်မာမှာလည်း ဆရာစွမ်းနိုင်ပါသမျှ ကြိုးစားအားထုတ်၍ သင်္သကရိုက်ကျမ်း ၁၅ စောင်၊ အင်္ဂါပေါင်း ၁၃၁ အင်္ဂါ ၁ ရွက်ဝန်ခံပြန် ၍သွင်းသည်။ နောက်ကိုလည်း အမိအဖွင့်ပြည့်စုံလျှင် အနက်မြန်မာပြန်ဆိုဦးမည်။ စေ့စပ်နှိုင်းယှဉ် လျက်ပင်ရှိသည်။ အခြင်းအရာများကိုလည်း လက်ထက်တော်တွင် သင်္သကရိုက်ကျမ်းအများ ရှိကြောင်းကိုပြောဆိုသည်။ ဗေဒင်ကျမ်းလက်ခံရှိသမျှကိုလည်း ကြည့်ရှုကြသည်။ အမိန့်တော်နှင့် အသီးသီးပေးအပ်ရဖူးသည်။ သီဟိုဠ်ရဟန်းတို့တွင်လည်း သီဟိုဠ်ဘာသာနှင့် ဆေးစာဗေဒစာများ သာပါသည်။ သင်္သကရိုက်ကျမ်းကြီးများမပါ။ ပါသမျှကိုပင်လည်းအသုံးတော်ဖြစ်လောက်လျှင် အသုံးတော်ရအောင်သီဟိုဠ်ရဟန်းတို့နှင့် ဆွေးနွေးသည်။^{၆၃}

အိန္ဒိယသို့စေလွှတ်သည့် မြန်မာကျမ်းစုအဖွဲ့များထဲ၌ ခမ်းနားထည်ဝါဆုံးနှင့် ကြီးကျယ်ဆုံး အဖွဲ့မှာ ဇေယျာကျော်ထင်ဦးဆောင်သောအဖွဲ့ဖြစ်သည်။ လူပေါင်း ၂၀၀ ကျော်ပါဝင်သည်။

၆၃။ မောင်းထောင်ဆရာတော်။ အမေးတော်ဖြေကျမ်း (မန္တလေး၊ ဆွေ၊ ၁၉၆၇) စာ ၆၈၆-၆၈၇။

ကျမ်းစုအဖွဲ့များ၏စွမ်းဆောင်မှုကြောင့် အိန္ဒိယမှ ရှေးဟောင်းကျမ်းပေါင်း ၂၅၃ ကျမ်း မြန်မာနိုင်ငံ သို့ရောက်ရှိခဲ့ပါသည်။

ကျမ်းအမျိုးအစားများကို အကြမ်းအားဖြင့်ခွဲရလျှင် ကဗျာလင်္ကာကျမ်း၊ ဆေးကျမ်း၊ ဆင်ကျမ်း၊ တတ်ကျမ်း၊ ဓမ္မသတ်ကျမ်း၊ ဗေဒင်ကျမ်း၊ ရှေ့ဖြစ်ကျမ်း၊ သဒ္ဒါကျမ်း၊ အကျင့်ဆိုင်ရာလောကနီတိကျမ်း၊ ဣတိဟာသကျမ်းနှင့် အိပ်မက်ကျမ်းတို့ဖြစ်သည်။ ဤကျမ်းကိုမြန်မာပြန်ဆိုပေးခဲ့သည်။ အင်္ဂါ ပေါင်း ၁၉၉ အင်္ဂါ ၈ ချပ်ရှိသည်။

မင်းတုန်းမင်း ပိဋကတ်တိုက်

မင်းတုန်းမင်းသည် မန္တလေးမြို့တည်၊ နန်းတည်၊ ပဉ္စမသင်္ဂါယနာတင်မင်းတရားကြီးဖြစ်သည်။ ပဒုမင်းကဲ့သို့ပင် စာပေပညာဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရန်နှင့် ပိဋကတ်တိုက်ကြီးများတိုးတက်ရန်အတွက် အားကြီးမာန်တက်ဆောင်ရွက်ခဲ့သူဖြစ်သည်။ မန္တလေးမြို့ကိုစတင်တည်ထောင်ရာတွင် အဆောက်အအုံ (၇) ဌာနကို သတ်မှတ်၍ တစ်ပြိုင်နက်ပန္နက်ချတည်ဆောက်ခဲ့သည်။ ထို (၇) ဌာနတို့မှာ -

- (၁) မြို့
- (၂) ကျုံး
- (၃) စေတီယာ
- (၄) သိမ်
- (၅) ကျောင်း
- (၆) သုဓမ္မာ
- (၇) ရွှေစာပိဋကတ်တိုက် တို့ဖြစ်သည်။

ထိုအမှတ်အသားအတိုင်း

- (၁) နန်းမြို့ကြီး
- (၂) ကျုံးတော်
- (၃) မဟာလောက မာရဇိန်စေတီတော်
- (၄) ပဌာန်းတော်ရွှေသိမ်တော်
- (၅) အတုမရှိကျောင်းတော်

- (၆) သုဓမ္မာဇရုပ်
- (၇) ပိဋကတ်တိုက်တော်တို့ကို ပထမဆုံး တစ်ပြိုင်နက် ပန္နက်ရိုက်ပြီးတည်ဆောက်ခဲ့ပါသည်။

ပိဋကတ်တိုက်

မန္တလေးတော်ခြေရှိ သမ္ဗုဒ္ဓဘုရားတောင်ဘက်တွင်တည်ရှိသည်။ ၁၈၅၉ ခုနှစ်၊ မေလ ၂၂ ရက်နေ့တွင် အုတ်မြစ်ချသည်။ ၁၈၆၂ ခုနှစ်၊ မတ်လတွင်ပြီးစီးသည်။ တည်ဆောက်ရာတွင် ကြီးကြပ်ရသူမှာ ပန်းပဲဝန် ဦးမိုးဖြစ်သည်။

ပုံဏ္ဍာန်

လေးထောင့်ပုံသဏ္ဍာန်ဖြစ်သည်။ ကျွန်းသားများကိုဆင်အဖြစ်အသုံးပြုကာ မြေအုတ်တို့ဖြင့်ဆောက်ထားသည်။ ပိဋကတ်တိုက်တော်ကို အုတ်တံတိုင်းဖြင့်ကာရံထားသည်။

မင်းတုန်းမင်း (၁၈၅၃-၁၈၇၈) လက်ထက်တွင် ဗဒုံမင်းလက်ထက်မှအစပြု၍ မင်းအဆက်ဆက် ရေးသားစုဆောင်းပြုစုပျိုးထောင်လာခဲ့သည့် ပိဋကတ်တော်များကို ဆင်တော်၊ ထမ်းစင်တော်၊ ဝေါတော်တို့ပေါ်တင်၍ မန္တလေးတောင်ခြေရှိ ပိဋကတ်တိုက်သို့ပြောင်းရွှေ့သိမ်းဆည်းခဲ့သည်။ ထို့ပြင် မင်းတုန်းမင်းလက်ထက်ရေးသားပြုစုခဲ့သည့် ကျမ်းစာထုပ်ပေါင်းသည် စာတိုက်သေတ္တာဖြင့်အလုံး ၂၀၀ ကျော်ရှိသည်။ ထိုပိဋကတ်တိုက်သည် နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံလုံးနှင့် ဆိုင်သော သာသနိက ပိဋကတ်တိုက်ဖြစ်သည်။ မင်းဧကရာဇ်များက ပိဋကတ်တိုက်ကြီးပွားတိုးတက်လာအောင် ဂရုတစိုက်ဆောင်ရွက်ခဲ့ကြသဖြင့် အရေးပါအရာရောက်ခဲ့သည်။ ပိဋကတ်တိုက်သည် စာပေပိဋကတ်ကျမ်းဂန်များကို သိုမှီးသိမ်းဆည်းရာသက်သက်မဟုတ်တော့ဘဲ သာသနာရေးရာ ကိစ္စရပ်များအား ထမ်းဆောင်ရသည့် ဗဟိုဌာနချုပ်သဖွယ်ဖြစ်လာသည်။

“ကောဇာသက္ကရာဇ် ၁၂၂၅ ခု၊ တပို့တွဲလ၊ အမရပူရမြို့ပိဋကတ်တိုက်ရှိ ပိဋကတ်တော်များကို ဘိုးတော်ဘုရားလက်ထက်၊ ဘကြီးတော်ဘုရားလက်ထက်၊ ခမည်းတော်ဘုရားလက်ထက်ဆောင်ယူသည့်နည်း ဝေါတော်တင်ထမ်းစင်တော်များနှင့် စီစဉ်ခင်းကျင်းပြီးလျှင် အမြောက်သံကြားဝန်ကြီး၊ အတွင်းဝန် မှူးတော်မတ်တော်တို့ကြီးကြပ်ဆောင်ယူ၍ ရတနာပုံရွှေမြို့တော်မြောက်၊ မန္တလေးတောင်ခြေ ပိဋကတ်တိုက်တော်တွင် သွင်းထားရသည်။”^{၄၄}

၄၄။ ကန့်စစ်ကဲမင်း သင်ရာဇ် မန္တလေးရတနာပုံ မဟာရာဇဝင် (မန္တလေးတက်နေဝင်းပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၉၆၉) စာ- ၁၂၀

ကုန်းဘောင်ခေတ်မြန်မာဘုရင်များ လက်ထက်တွင် ပိဋကတ်တော်ကြီးများသည် ဘုရင် မြတ်တို့၏အထူးအလေးပေးဆောင်ရွက်ခြင်းကို အထင်အရှားတွေ့ရှိရပေသည်။ မင်းတုန်းမင်း၏ ပိဋကတ်တိုက်သည် ပိဋကတ်တိုက်စိုး၊ မိုင်းခိုင်မြို့စား ခင်မ၊ မင်းဝန်ပိဋကတ်တော်အုပ် ဦးယံ၏ အစီအမံကြောင့် စနစ်တကျခေတ်မီလှပေသည်။ ဦးယံ၏ ပိဋကတ်သုံးပုံစာတမ်းခေါ် ပိဋကတ်တော် သမိုင်းကိုရေးသားရာတွင် ၁၈၈၈ ခုနှစ်တွင်ပြုစုပြီးလေသည်။ ကျမ်းပေါင်း ၂၀၄၇ ကျမ်းပါရှိသည့် ကျမ်းစာရင်းဖြစ်သည်။ ထိုစာရင်းတွင် ပါဠိတော်၊ အဋ္ဌကထာ၊ ဋီကာ၊ သဒ္ဒါ၊ အဘိဓာန်၊ ဆန်း၊ အလီကာ၊ ဝတ္ထု၊ ဆေး၊ ဓမ္မသတ်၊ ပျို့၊ ကဗျာ၊ လင်္ကာ၊ ရာဇဝင် စသည်ဖြင့် ပညာရပ်အမျိုးအစား ၃၆ မျိုးကိုလည်း ခွဲ၍ပြထားသည်။ ထို့ပြင် -

“မဟာဓမ္မဝိနိစ္ဆယစကားပြေဓမ္မသတ်ကျမ်းကြီးမှာ ပဏာမရှိခိုးကိုသာ ဂါထာဦးတက်၍ အရပ်ရပ် မနုမကျယ်တို့ကိုသွင်းကာ ရတနာပုံ ရကတိယမြို့တည်နန်းတည်နိဗ္ဗာန်ဆိပ်ဦး စေတီဒါ ယတဆင်ဖြူရှင်လက်ထက်မဟာရတနာပုံတိုက်စိုးချောင်းဦးဆယ်ရွာစား ရမ္မသီရိကျော်ထင် စီရင် သည်။”

စသည်ဖြင့်ဆိုင်ရာမှတ်စုကလေးများကိုထည့်သွင်းဖော်ပြထားရှိသည်။ သူ့ခေတ်သူ့အခါတွင် အသုံးဝင်လှသည့် စာရင်းတစ်ခုပင်ဖြစ်သည်။

ပိဋကတ်တော်သမိုင်းပါကျမ်းစာရင်းအရ ကျမ်းပေါင်း ၂၀၄၇ ကျမ်းကို အမျိုးတူစုရာတွင် အောက်ပါအတိုင်းတွေ့ရှိရပါသည်။

ပိဋကတ်တော်ဆိုင်ရာ ပါဠိတော်၊ အဋ္ဌကထာ၊ ဋီကာတဏှာအစရှိသော ပါဠိဘာသာကျမ်း ပေါင်း ၄၀၀ နီးပါး၊ ပြန်မာပြန်နိဿယများသည် ၄၅၀ ကျော်၊ ပါဠိသဒ္ဒါပါဠိအဘိဓာန်နှင့် နိဿယများ သည် ၂၀၀ နီးပါး၊ ဆန်း၊ အလင်္ကာနှင့် နိဿယများသည် ၃၀ နီးပါး၊ ဝိဒတ်၊ ဗျာကဂုဏ်၊ ပူရာဏ်အစရှိ သောကျမ်း ၁၀၀ ကျော်၊ အိန္ဒိယနှင့် သီဟိုဠ်ဖြစ်ဆေးကျမ်းများသည် ၂၀၀ ကျော်၊ မြန်မာနိုင်ငံဖြစ် ဆေးကျမ်းသည် ၉၀ ကျော်၊ ဗေဒဆိုင်ရာကျမ်းပေါင်း ၅၀ ကျော်၊ ဓမ္မသတ်ဖြတ်ထုံးဆိုင်ရာကျမ်း ၄၀ ခန့်၊ ပါရာယနစက္ကူ၊ ရာဇောဝါဒဝတ္ထု၊ မဏိကုဏ္ဍလဝတ္ထု၊ သုဂဒ္ဓကထာ၊ မေတ္တာစာအစရှိသော ဝတ္ထုစကားပြေကျမ်းပေါင်း ၄၀ နီးပါးခန့်နှင့် ရသစာပေဟုယူဆသော အပ်ပျို့၊ လင်္ကာ၊ ဇချင်း၊ မော်ကွန်း၊ ရတု၊ ရကန်၊ အဲ၊ အန်၊ လူးတား တို့သည် ၃၀၀ ကျော်ရှိလေသည်။

“ဦးသံပြုစုသော ပိဋကတ်တော်သမိုင်းပါကျမ်းများသည် သီပေါမင်းလက်ထက်အထိ စုဆောင်းလာသောကျမ်းများဖြစ်သည်။ ထိုကျမ်းစာရင်း၌ နန်းတွင်းဖတ်စာစုမပါချေ။ လက်ထက် တော်ပြဇာတ်၊ မေတ္တာစာ၊ တရားစာ စာစုမပါသေးပေ။ တျာချင်း၊ အိုင်ချင်း၊ ဗုံကြီးသံ၊ ဒုံးချင်း၊ မှာတမ်း၊

တေးထပ်၊ ဘောလယ်၊ လေးဆစ် စသောတေးကဗျာစုမပါသေးပေ။ ပိဋကတ်တော်သမိုင်း၌ ထိုစာများမပါကြသေးခြင်းသည် ထိုစာတို့ကို နန်းတော်ပိဋကတ်တိုက်၌ မသိမ်းမဆည်းဘဲထားသေးသောကြောင့်လည်းဖြစ်တန်ရာသည်။ ထိုစာတို့ကို လက်ထက်တော်၌ အရပ်လေးမျက်နှာတွင် ဆောင်ရွက်ဆဲပြုနေကြသေးသောကြောင့်လည်းဖြစ်တန်ရာသည်။” ၄၅

ဟင်နရီယူ (Henry Yolo) ၏မှတ်တမ်း

ရတနာပုံနေပြည်တော်ကြီးကို မတည်ထောင်မီ အမရပူရ၌ နန်းစိုက်နေစဉ် မင်းတုန်းမင်းတရားထံသို့ ခရစ်နှစ် ၁၈၅၅ ခုနှစ်တွင် အင်္ဂလိပ်သံအမတ် ဆာအာသာဖယ်ရာ Sir Arthur Phayre ခေါင်းဆောင်သောသံအဖွဲ့ရောက်ခဲ့သည်။ မင်းတုန်းမင်းတရားကြီးထံ အင်္ဂလိပ်သံရောက်မော်ကွန်းကို ရေးသားသူသည် ဟင်နရီယူဖြစ်သည်။ ၄၆

ထိုမှတ်တမ်းစာအုပ်ကြီးတွင် မြန်မာနိုင်ငံ၌ တွေ့ရှိရသောစာအုပ်၊ စာတမ်း၊ စာပေ၊ ပုရပိုက်များ အကြောင်းကို ဆာအာသာဖယ်ရာက ဝေဖန်ထားသည့် ဝေဖန်ချက်မှန်သမျှအား ဖော်ပြထားသည်။ မြန်မာဘုရင် မင်းတုန်းမင်းတရားထံ အင်္ဂလိပ်သံအဖွဲ့အနေနှင့် ညီလာခံဝင်စဉ် မြန်မာမှုအနုပညာစာပေနှင့် ပတ်သက်၍ စကားစပ်မိကာ ဆွေးနွေးကြလေသည်။ မင်းတုန်းမင်းသည် ဆာအာသာဖယ်ရာကို နှစ်သက်တော်မူလှသဖြင့် ရွှေနန်းတော်ပိဋကတ်တော်တစ်စုံနှင့် ပေစာပုရပိုက်များကို ချီးမြှင့်ပေးသနားတော်မူသည်။ ယင်းတို့ကိုလန်ဒန်မြို့ရှိ အိန္ဒိယပြည်အုပ်ချုပ်မှုဆိုင်ရာ အတွင်းဝန်ရုံး ပိဋကတ်တိုက်၌ သိမ်းဆည်းထားသည်။ ဟာမန်အိုဒင်ဘတ် Herman Oldenberg ၏ စာအုပ်စာတမ်းစာရင်းအရ ပိဋကတ်တော်အစုံသည် ပေထုပ်အားဖြင့် ၂၉ ထုပ်ဖြစ်သည်။ ပိုးအဝတ်ဖြင့်ထုပ်ထား၍ သေတ္တာထဲ၌ ထည့်သွင်းထားရှိသည်။ ပေထုပ်တစ်ဆူစီတွင် ရေးကူးသောနှစ်ဖော်ပြထားသည်။ ကောဇာသက္ကရာဇ် ၁၂၀၂ ခု၊ ၁၂၀၃ ခုနှစ်တို့ဖြစ်၏။ ခရစ်နှစ် ၁၈၄၁ - ၄၂ ခုနှစ်ဖြစ်သည်။ မင်းတုန်းမင်းတရားကြီး၏လက်ဆောင်တော် ပိဋကတ်တော်မူသည် အခြားပိဋကတ်တော်များထက် ပိုမိုမှန်ကန်တိကျသော ပါဠိတော်မူဖြစ်သည်။ ယင်းပေထုပ် ၂၉ ထုပ်အနက် ၁ မှ ၅ အထိ ဝိနယပိဟကတ်၊ ၆ မှ ၂၁ အထိ သုတ္တပိဋကတ်၊ ၂၂ မှ ၂၉ အထိသည် အဘိဓမ္မာ ပိဋကတ် ဖြစ်လေသည်။ ၄၇

၄၅။ ဇော်ဂျီ၊ ၂၀ ရာစုနှစ် ခေတ်ဦးမြန်မာပေ၏ ထူးခြားချက်နှစ်ချက်၊ ရသစာပေအဖွင့် (ရန်ကုန်၊ ရသစာပေတိုက်၊ ၁၉၆၆) စာ- ၂၇၇-၃၄၆။
၄၆။ A narrative of the mission sent by the Gourernor General of India: to the count of Ava in 1855, with Noties of the country, government and people. (London: Smith Elder, 1858).
၄၇။ လူဖေဝင်း၊ ဦး။ မြန်မာပိဋကတ်တိုက်များ (ရန်ကုန်၊ စာပေဗိမာန်၊ ၁၉၆၆) စာ-၂၄-၂၅။

ကမ္ဘာ့အကြီးဆုံးကျောက်စာပိဋကတ်တိုက်

မင်းတုန်းမင်းတရားကြီးသည် ပိဋကတ်တိုက်ကို ပေပုရပိုက်တို့နှင့် မတင်းတိမ်နိုင်ဘဲ မစုတ်နိုင်၊ မပဲ့နိုင်၊ ခြမစားနိုင်၊ မဆွေးနိုင်၊ မီးမလောင်နိုင်၊ မပျောက်နိုင်၊ မခိုးနိုင်သည့် ကျောက်ချပ် ပိဋကတ်တိုက်ကြီးကို နန်းသက် ၈ နှစ်ရောက်ချိန်တွင် ရှေးလာမည် မင်းမှ မလှူခဲ့ဖူးသည့် ကုသိုလ် အမှုတော်ကြီးတစ်ခုကိုပြုခဲ့လေသည်။

တည်နေရာ

မန္တလေး မြို့တည်နန်းတည် (၇) ဌာနစာရင်းဝင်သော မန္တလေးတောင်ခြေရင်းရှိ မဟာ လောကမာရဇိန်စေတီတော်ကြီးအတွင်းတည်ရှိသည်။ စေတီတော်ကြီး၏ပတ်လည်၌ မဟာရံတံတိုင်း သုံးထပ်အတွင်း ပိဋကတ်တော်ကျောက်စာများကို စိုက်ထူထားရှိသည်။

ပုံသဏ္ဍာန်အကျယ်အဝန်း

ပိဋကတ်တော်ကျောက်ချပ်များကို အုတ်အင်္ဂါတေဖြင့် ပြုလုပ်ထားသောပြာသာဒ်အတွင်း ထားရှိပါသည်။ စကျင်ကျောက်ဖြူများဖြင့်ပြုလုပ်ထားသည်။ ကျောက်စာချပ်ပေါင်း ၇၂၉ ချပ်ရှိသည်။ ၁၃ ဧကကျယ်သည်။ ကျောက်ချပ်တစ်ချပ်သည် အမြင့် ၅ ပေရှိသည်။ အကျယ် ၃ ပေခွဲရှိသည်။ ထု ၆ လက်မရှိသည်။ အမိုးအကာတို့ဖြင့် ခိုင်မာစွာတည်ရှိသည်။

စီစဉ်ထားရှိပုံ

- ကျောက်စာချပ်များကို မျိုးတူစု၍ခွဲခြားထားရှိသည်။ ပိဋကတ် ၃ ပုံပါဠိတော်များဖြစ်သည်။
- (၁) ဝိနည်းငါးကျမ်း ၁၁၁ ချပ်
- (၂) အဘိဓမ္မာခုနစ်ကျမ်း ၂၀၈ ချပ်
- (၃) နိကာယ်ငါးကျမ်း ၄၁၀ ချပ်
- သုတ်သုံးကျမ်း
- စုစုပေါင်း ၇၂၉ ချပ်ဖြစ်သည်။

ကုသိုလ်တော်ဘုရားကြီး၏မဟာရံတံတိုင်းအတွင်း၌ ၄၂ ချပ်၊ ဒုတိယမဟာရံတံတိုင်း အတွင်း၌ ၁၆၈ ချပ်၊ တတိယမဟာရံတံတိုင်းအတွင်း၌ ၇၁၉ ချပ်ထားရှိပါသည်။ ကျောက်စာတစ်ချပ် ကို သီဟိုဠ်စွယ်တော်ကြွပ်ပုံအုတ်ဂူပြာသာဒ်တစ်ခုစီအတွင်း မြေဝင်တစ်ထောင်စိုက်ထူ၍စီစဉ် ထားရှိသည်။ ကျောက်စာချပ်ရေ ၇၂၉ ချပ်ကို သက္ကရာဇ် ၁၂၃၀ ပြည့်၊ ကဆုန်လဆန်း ၁၄ ရက်နေ့

တွင်ပြီးပြည့်စုံသောကြောင့် ခုနစ်ဌာနအပါအဝင် မဟာလောကမာရဇိန်စေတီတော်တွင် တည်ထား
ခဲ့သည်။ စေတီတော်၏ ပဏာမ မဟာရုံအတွင်းတံတိုင်းပတ်လည်အုတ်ပြာသာဒ်ဂူတည်လုပ်၍
ကျောက်ချပ်ရေ ၄၂၊ ဒုတိယမဟာရုံအတွင်း ပြာသာဒ်ဂူတည်၍ ကျောက်ချပ်ရေ ၁၆၈၊ တတိယ
မဟာရုံအတွင်းအုတ်ပြာသာဒ်ဂူတည်၍ကျောက်ချပ်ရေ ၅၁၉ ဤသို့အုတ်ပြာသာဒ်ဂူတစ်ခုလျှင်
ကျောက်စာတော်တစ်ဆူကျစီစိုက်ဆောက် သွင်းထားကိုးကွယ်တော်မူသည်။^{၄၈}

“ပိဋကတ်သုံးပုံကို ဝင်းသုံးဝင်းထဲတွင်ဖြည့်ပြီး စိုက်ထူထားလေသည်။ အပြင်သုံးဝင်းမှာ
သုတ္တန္တပိဋက၊ အလယ်မှာ အဘိဓမ္မပိဋက၊ အတွင်းဆုံးမှာ ဝိနယပိဋကများဖြစ်သည်။ သို့ရာတွင်
အတိအကျပိုင်းခြားထားခြင်းမဟုတ်ချေ။ သတ်မှတ်ထားသည့် ဝင်းကကျော်ပြီးတစ်ဖက်သို့
ကူးသွားသည်မျိုးလည်းရှိပါသည်။ ဆိုလိုသည်မှာ အပြင်ဝင်းထဲ၌ အဘိဓမ္မာကျောက်ပြားတစ်ချို့
ရှိနေပြီး၊ အလယ်ဝင်းထဲ၌လည်း ဝိနည်းကျောက်ပြားအချို့ကိုတွေ့နိုင်လေသည်။ ပိဋကတ်သုံးပုံနှင့်
အတူမိလိန္ဒပဉ္စဂူဟိတောပဒေသနှင့် စနတ္တိကျမ်းများကိုအပြင်ဝင်းမှာစိုက်ထူထားလေသည်။”^{၄၉}

ဤကျောက်ချပ်ရေ ပိဋကတ်တော်ကြီးကို စာပေလိုက်စားသူ ပိဋကတ်တိုက်ဗဟုသုတရှာမှီး
သူ၊ စာပေစုဆောင်းသိုမှီးသူ၊ စာပေဝါသနာပါသူတိုင်းမအံ့ဩ၊ မချီးမွမ်းဘဲမနေနိုင်။ နိုင်ငံခြားသား
ခရီးသည်အများပင် တအံ့တဩဖြစ်ကြရ၍ မိမိတို့၏ခရီးစဉ်မှတ်တမ်းစာအုပ်များတွင် ဤ
ကုသိုလ်တော်ကျောက်စာရေး ပိဋကတ်တိုက်၏အံ့ဩဖွယ်သရဲကိုရေးမှတ်ကာ မြန်မာပြည်ကြီးကို
ဂုဏ်တင်ပေးကြရလေသည်။

“မန္တလေးမြို့တွင် အထူးဆန်းဆုံးသောအရာဝတ္ထုသည် ကုသိုလ်တော်ဖြစ်၏။ ဤ
ကုသိုလ်တော်ရင်ပြင်၌ ဗုဒ္ဓဓမ္မကိုကျောက်ထက်အက္ခရာတင်ထား၏။ ကမ္ဘာပေါ်တွင်အကြီးမားဆုံး
သောဓမ္မကျမ်းစာအုပ်ဖြစ်လေသည်။”^{၅၀}

ပထမ မဟာရုံတံတိုင်းအတွင်း အင်္ဂါထောင်၌ ပိဋကတ်သုံးပုံပိဋတော်များကို ကျောက်ထက်
အက္ခရာတင်သည့်အကြောင်း တံတိုင်းမော်ကွန်းနိဂုံးကျောက်စာကြီးတစ်ချပ် ရေးထိုးစိုက်ထူထား
သည်။ ကျောက်စာပေါင်း ၇၃၀ ပေဖြစ်သည်။ စာရင်းမပါသော နောက်ထိုးကျောက်စာ ၃၃
ချပ်ရှိသည်။ ယင်းတို့မှာ ပထမတံတိုင်းအတွင်း တနင်္ဂနွေထောင်မှာတည်ရှိသည်။

၄၈။ ရွှေကိုင်းသာ။ နှစ်တစ်ရာပြည့်မန္တလေး(မန္တလေး၊ ကြီးပွားရေးပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၃၅၉) စာ ၂၃၈။
၄၉။ သန်းထွန်း။ ဒေါက်တာ နယ်လှရာဇဝင်၊ တတိယတွဲ (ရန်ကုန်နံ့သာတိုက်၊ ၁၉၆၉) စာ ၄၁၁- ၄၁၃။
၅၀။ V.O Scott O' Connor Mandalay and other Cries of the Past in Barma.
(London: Hutchinson, 1907) P.48.

၁၂၈၃ ခုနှစ်တွင် ဝက်မစွတ်ဝန်ထောက်သည် မင်းဘုန်းမင်းတရားကြီး၏ အလှူတော် ကုန်ငွေကို စာရင်းတင်ကာ ၂၂ ကုဋေ ၆ သန်းရှိသည်ဟူ၍ ဂူကြီးတစ်ခုအတွင်း အလှူတော် ကျောက်စာ ၃ ချပ်ကိုစိုက်ထူထားသည်။

ကမ္ဘာ့အကြီးဆုံးစာအုပ်ကြီး

“စာတစ်အုပ် ကြီးလှိုက်တာဆိုရင် ဘယ်လောက်ကြီးအထိကြီးတာကိုမြင်ဖူးပါသလဲလို့ မေးရင် ဒီကကျွန်မတို့ခိတ်ဆွေတွေဖြင့် ဘယ်လိုဖြေကြမယ်မသိဘူး။ ကျွန်မတွေဖူးတဲ့စာအုပ်ကြီး ကဖြင့်ကြီးလှိုက်သမှုသူစာရွက်တစ်ရွက်ဟာ အနံ့ ၃ ပေခွဲ၊ အလျား ၅ပေရှိပြီး၊ စာရွက်တစ်ရွက်ရဲ့ထူက ၅လက်မ ၆လက်မရှိတာမို့ စာမျက်နှာ ၁၄၆၀ ရှိတဲ့စာရွက် ၇၃၀ ကို ထပ်မထားနိုင်ဘူး။ ထပ်ထား လိုက်ရင်အထပ် ၂၀ ရှိတဲ့မိုးထိတိုက်တစ်လုံးလောက်မြင့်နေမှာမို့ မြေဒဏ် ၁၃ ဒဏ်ကျယ်ဝန်းတဲ့ လေးထောင့်စပ်စပ်မြေကွက်ကြီးထဲမှာ တစ်ရွက်စီစိုက်ထူထားရပါတယ်။”

စာရွက်ကြီး ကြီးတာကတော့ဟုတ်ပါပြီ ဒါလောက်ကြီးတဲ့စာရွက်ပေါ်မှာဧရာမစာလုံးကြီး တွေနဲ့စာတွေကွဲကွဲရေးထားတာမျိုးလားလို့မေးရင် မဟုတ်ပါဘူး။ ဒီစာရွက် ၇၃၀၊ စာမျက်နှာ ၁၄၆၀ ပေါ်မှာရှိတဲ့စာကို စာအုပ်ရိုက်လိုက်တော့ ဂရိတ်ပရိုင်မာစာလုံးနဲ့ ရိုင်ရယ် ၄ချိုးဆိုက် စက္ကူပေါ်မှာ စာမျက်နှာ ၄၀၀ တစ်ပိုက်မှာရှိတဲ့ စာအုပ်ကြီးပေါင်း ၃၈ အုပ်ထွက်ရှိပြီး ဒီစာရွက်တွေကို တစ်ချိန်က သံဃာ ၂၄၀၀ နေမနား ညမနားအသံမစဲဘဲနဲ့ ရွတ်ဖတ်တဲ့အခါ ၅လ ၃ရက်ကြာမှပြီးဆုံးသွားခဲ့ဖူး ပါတယ်။ ဒါကြောင့် လူတစ်ယောက် နေ့ ၈နာရီမရပ်မနားတမ်း နေ့တိုင်းမှန်မှန်ဖတ်သွားနိုင်တယ် ဆိုရင်ဖြင့် ၁ နှစ်နဲ့ ၃ လလောက်ဖတ်ရမယ့်စာအုပ်ကြီးဖြစ်ပါတယ်။

ဒေါ်အမာပြောတာဟုတ်ပါ့မလား။ ဘယ်မလဲဒီစာအုပ်ကြီးဆိုတာက တကယ်ပဲဆိုရင် ဖြင့် ဒီစာအုပ်ကြီးဟာ ကမ္ဘာပေါ်မှာအကြီးဆုံးစာအုပ်ကြီးဖြစ်နေမှာပေါ့ မေးချင်ကောင်းမေးချင်ကြပါ လိမ့်မယ်။ ဒီလိုမေးလာကြရင်ဟုတ်ပါတယ်။ ဒီစာအုပ်ကြီးဟာ ကမ္ဘာ့အကြီးဆုံးစာအုပ်ကြီးပါ။ ဒီစာအုပ်ကြီးရှိတဲ့နေရာကတော့ လူဦးရေအများဆုံးရှိတဲ့ တရုတ်ပြည်ကြီးမှာလည်းမဟုတ်ပါဘူး။ ကျောက်ရုပ်ကြီးဧရာမတွေ ပစ်ရမစ်ခေါ်တဲ့ ကျောက်စေတီကြီးတွေရှိတဲ့အီဂျစ်ပြည်မှာလည်း မဟုတ်ဖူး။ ကျောက်မဏ္ဍပ်၊ ကျောက်အားကစားဗိမာန်ကြီးတွေရှိတဲ့ ရောမတိုင်းမှာလည်းမဟုတ်ပါဖူး။ ဒီကမ္ဘာ့အကြီးဆုံးစာအုပ်ကြီး ကျွန်မတို့မြန်မာပြည်မှာပဲရှိတယ်။ ကျွန်မတို့မြန်မာပြည်က ဒီမန္တလေးမြို့မှာပဲရှိပါတယ်။ မန္တလေးတောင်ခြေက “မဟာလောကမာရဇိန်” လို့ဘွဲ့တပ်တဲ့ မင်းဘုန်းမင်းကြီးရဲ့ကုသိုလ်တော်ဘုရားကြီးထဲမှာ ဒီကမ္ဘာ့အကြီးဆုံးစာအုပ်ကြီးရှိပါတယ်”^{၅၁} ဟူ၍

၅၁။ အမာ၊ ဒေါ် (လူထု)။ ကမ္ဘာ့အကြီးဆုံးစာအုပ်ကြီး (မန္တလေး၊ လူထုပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၉၇၃) စာ ၃၆-၃၇။

လူထုဒေါ်အမာက အကျယ်တဝင့်ရေးသားထားသည်။

ရန်သူမျိုးငါးပါးတို့၏ ဘေးရန်မှကင်းဝေးစေရေးအလို့ငှာ ရည်မျှော်၌ ထွင်းထုထားသော ကျောက်စာပိဋကတ်တိုက်ကြီးသည်ကာကမ္ဘာ့အကြီးမားဆုံးသော ရည်ညွှန်းကိုးတားရာဖြစ်သည့် ဓမ္မကျမ်းစာအုပ်ကြီးပင်ဖြစ်ပါသည်။ ကမ္ဘာ့ပေါ်၌ အကြီးမားဆုံးသော ရည်ညွှန်းကိုးကားထားရာ ဖြစ်သည့် ဓမ္မကျမ်းစာ စာအုပ်ကြီးဖြစ်ပင်ဖြစ်ပါသည်။ ကမ္ဘာ့အကြီးဆုံးပိဋကတ်တိုက်ကြီး တစ်ခုပင်ဖြစ်သည်။ အများပြည်သူတို့အတွက် တာဝန်အရ ဖွင့်လှစ်ထားရှိသည် ပြည်သူ့ပိဋကတ် တိုက်ကြီးပင်ဖြစ်ပေသည်။

ညောင်ရမ်းမင်းသားပိဋကတ်တိုက်

မင်းတုန်းမင်းကြီးမကျန်းမမာဖြစ်စဉ် သီပေါမင်းသားကိုနန်းတင်ရန်ကြံစည်မှု၌မင်းသား အမြောက်အမြားအဖမ်းခံအသတ်ခံရရှာသည်။ ထိုစဉ်က မန္တလေးရတနာပုံနေပြည်တော်တွင် ဗြိတိသျှသံရုံးဝန်ထောက် ဂျိမ်းအေကိုလဖတ်၏ အကူအညီဖြင့် ညောင်ရမ်းမင်းသားသည် သေဘေးမှ လွတ်မြောက်ခဲ့၏။ မန္တလေးရတနာပုံနေပြည်တော်မှ အောက်မြန်မာပြည် ရန်ကုန်မြို့သို့ဘေးရန် ကင်းစွာရောက်ရှိခဲ့သည်။ ထို့ပြင် ညောင်ရမ်းမင်းသားပိုင် ပိဋကတ်တိုက်တစ်ခုလုံးသည်လည်း အင်္ဂလန်ပြည်သို့ရောက်သွားခဲ့သည်။ လန်ဒန်မြို့ရှိဗြိတိသျှပြတိုက်၌ အရှေ့တိုင်းဆိုင်ရာ စာပေအခန်း ရှိ ကတ်တလောက်တစ်ခုတွင် ဗြိတိသျှအမတ်ဂျိမ်းကိုလဖတ်၏ ကမ္ပည်းစာ၌ အောက်ပါအတိုင်း ရေးထိုးထားသည်။

“ဤစာအုပ်ကတ်တလောက်စာရင်းတစ်ခုသည် ညောင်ရမ်းမင်းသား၏ ပိဋကတ်တိုက် စာအုပ်များ၊ ပေပုရပိုက်အဆူဆူများ၏စာရင်းဖြစ်ပါသည်။ ခရစ်နှစ် ၁၈၇၈ ခုနှစ်တွင် ကျွန်တော် ကိုလဖတ်ထံမှတစ်ဆင့်သယ်ယူသွားသည့် ပိဋကတ်တိုက်စာအုပ်၊ ပေပုရပိုက်အဆူဆူများဖြစ်ချေ သည်။ အထက်မြန်မာပြည်မန္တလေးမြို့ရှိဗြိတိသျှသံရုံးမှ ကျွန်တော်ကိုလဖတ်၏အကူအညီအရိပ် အာဝါသဖြင့် ညောင်ရမ်းမင်းသားနန်းတော်အတွင်းရေး ဘေးရန်မှလွတ်မြောက်ကာ မန္တလေးမှ ထွက်ခွာခွင့်ကိုရသောအခါတွင် ကျွန်တော်၏လက်တွင်းသို့ရောက်လာသောပိဋကတ်တိုက်စာအုပ်၊ ပေပုရပိုက်များဖြစ်ပါသတည်း။” ၅၂

ညောင်ရမ်းမင်းသားသည် ကာလကတ္တား၌ ၁၈၈၅ ခု နှစ်ဦးပိုင်းတွင်ကွယ်လွန်ခဲ့သည်။^{၅၃} ညောင်ရမ်းမင်းသား၏ပိဋကတ်တိုက်ရှိစာမူ၊ စာထုပ်၊ ပေပုရပိုက်များသည် နိုင်ငံရပ်ခြားတိုင်းပြည်မှာ

၅၂။ လူဖေဝင်း၊ ဦး။ မြန်မာပိဋကတ်တိုက်များ (ရန်ကုန်၊ စာပေဗိမာန်၊ ၁၉၆၆) စာ၊ ၂၈-၂၉။
၅၃။ တိုက်စိုး။ မင်းနှင့် စာဆို (ရန်ကုန်၊ အလိမ္မာစာပေ) စာ-၅၀။

ထက် အမိမြန်မာပြည်၌ရှိနေမည်ဆိုလျှင် မြန်မာနိုင်ငံသုတေသီများအတွက် အဖိုးမဖြတ်နိုင်ဖွယ်ရာ ရည်ညွှန်းစာများပင် ဖြစ်မည်ထင်ပါသည်။

သီပေါမင်း ပိဋကတ်တိုက်

မင်းတုန်းမင်းတရားကြီးနတ်ရွာစံသောအခါ အရိုက်အရာကို သားတော်သီပေါမင်းက ဆက်ခံခဲ့သည်။ သီပေါမင်း (၁၈၇၈-၁၈၈၅) သည် ကုန်းဘောင်မင်းဆက်၏နောက်ဆုံးမင်းဆက်ဖြစ် သည်။ ခမည်းတော် ပဉ္စမ သင်္ဂါယနာတင် ဘုရင်မင်းတုန်းမင်းတရားကြီးထံမှ ထီးမွန်နန်းမွေကိုသာ မက ပိဋကတ်တိုက်တော်ကြီးတည်း ဟူသော ဓမ္မစေတီပညာဘဏ်တိုက်က အမွေကိုလည်း ရလိုက် လေသည်။^{၇၄}

မန္တလေး မြို့တည်နန်းတည်မင်းတုန်းမင်းတရားကြီး၏ကောင်းမှုဖြစ်သော မန္တလေး တောင်ခြေ ပိဋကတ်တိုက်သည် မင်းအဆက်ဆက်လှူသော စာပေများသို့မှီးထားသည့် ပိဋကတ်တိုက် ဖြစ်သည်။ ထိုပိဋကတ်တိုက်တွင် ရှေးမင်းအဆက်ဆက်လှူသောကျမ်းများကို အပြင်ဘက်၊ မင်းတုန်းမင်း၏ ကုသိုလ်ကိုမူ အတွင်းမှာထားလေသည်။ သီပေါမင်း၏ကုသိုလ်သည် အတွင်းဘက် အကျဆုံး အလယ် မှာထားလေသည်။ ခရစ်နှစ် ၁၈၈၆ ခုနှစ်၊ ဖေဖော်ဝါရီလ ၇ ရက်နေ့တွင် ထိုပိဋကတ်တိုက်၌ စာတိုက်သေတ္တာ ၂၀ ကျော်သာကျန်ရှိပါတော့သည်။ သီဟိုဠ်က ပေစာများလည်း ရှိပေသည်။ အချို့ သော ပေစာများမှာ ရှေးလက်ရေးဖြင့် ပေပေါ်တွင်မင်ဖြင့် ရေးသားသောပေစာများ ဖြစ်လေသည်။ မန္တလေးခေတ်မတိုင်မီ နှစ်အတန်ကြာက ရေးသားထားသော ပေစာပေများဖြစ်သည်။ ပိဋကတ်တော်များကို သူ့အစိတ်အပိုင်းနှင့်သူ ခွဲပြီးထည့်ထားလေသည်။ စာတိုက်များမှာ ရွှေချထား သော စာတိုက်များဖြစ်လေသည်။ ထိုအချိန်၌မူ ရွှေရောင်များ မှေးမိန်လျက်ရှိနေချေပြီ။ လက်ရာ မြောက်၍ အဖိုးထိုက်တန်လှသော ယင်းစာတိုက်များကို ၁၈၈၅ ခုနှစ် ကုန်ပိုင်းလောက်တွင် ဓားပြ လူဆိုးများလာရောက်လုယက်ယူဆောင်သွားကြလေသည်။^{၇၅}

ကုန်းဘောင်ခေတ်နောက်ပိုင်း မြန်မာမင်းများလက်ထက် ဘုရင်နှင့်သက်ဆိုင်သော စာတိုက်များမှာ အောက်ပါအတိုင်းဖြစ်သည်။

- (က) ရွှေတိုက်
- (ခ) အချုပ်တိုက်

၅၄။ လူဖေဝင်း၊ ဦး။ မြန်မာပိဋကတ်တိုက်များ (ရန်ကုန်၊ စာပေဗိမာန်၊ ၁၉၆၆) စာ-၂၉။
 ၅၅။ သန်းထွန်း၊ ဒေါက်တာ။ နယ်လှည့်ရာဇဝင် ဒုတိယနှင့် တတိယ (ရန်ကုန်၊ ပေဖူးလွှာစာပေ၊ ၁၉၆၈) စာ- ၄၂၁-၄၂၂။

- (ဂ) ပုဆိုးတိုက်
- (ဃ) ဝေါတိုက်
- (င) ကွမ်းသီးတိုက်
- (စ) မီးသွေးတိုက်
- (ဆ) မင်းခမ်းတိုက်
- (ဇ) အတွင်း ပိဋကတ်တိုက် တို့ဖြစ်မည်။

နိုင်ငံနှင့်သက်ဆိုင်သော တိုက်များမှာ -

- (က) လက်နက်တိုက်
- (ခ) ကလောင်းမောင်းတိုက်
- (ဂ) စာရင်းတိုက်
- (ဃ) ပြင်ပ ပိဋကတ်တိုက်
- (င) သံတိုက်
- (စ) ကြေးတိုက်
- (ဆ) လက်ဆောင်ယူတိုက်
- (ဇ) ဒင်္ဂါးတိုက်^{၅၆} တို့ဖြစ်သည်။

ပိဋကတ်အုပ်အရာရှိ၊

ပိဋကတ်တိုက်စိုး၊

အတွင်းပိဋကတ်တိုက်၊

အပြင် ပိဋကတ်တိုက်၊

လွှတ်တော်၊

မြဲတိုက်တော်၊

၅၆။ သန်းထွန်း။ ဒေါက်တာ။ နယ်လှည့်ရာဇဝင် ဒုတိယတွဲနှင့်တတွဲ (ရန်ကုန်၊ ပေဖူးလွှာစာပေ၊ ၁၉၆၈) စာ- ၄၂၁-၄၂၂။

အင်းတော်၊

သာသနာပိုင်ဆရာတော်၊

သုဓမ္မာဆရာတော်၊

တံဆိပ်ရဆရာတော်၊

မန္တလေးတောင်ခြေ ပိဋကတ်တိုက်သည် မင်းတုန်းမင်းတရားနှင့် သားတော် မာရ်အောင် ရတနာစေတီတော်ဒါယကာ သီပေါမင်းလက်ထက်တွင် ထင်ရှားခဲ့ပေသည်။ သို့ရာတွင် ဤ ပိဋကတ်တိုက်တော်သည် ခုနစ်ဌာနအပါအဝင်ဖြစ်သော သိမ်တော်၊ သုဓမ္မာဇရပ်တော်တို့နှင့် အတူ စစ်မဖြစ်မီနှင့် စစ်ကြီးအတွင်းကပျက်စီးပျောက်ကွယ်ခဲ့ပြီဖြစ်၍ ယခုအခါ မတွေ့မြင်နိုင်တော့ပေ။^{၅၇}

မင်းတုန်းမင်းတရားကြီးကျောက်ထက်အက္ခရာတင်စဉ်က ကျောက်ထွင်းအက္ခရာများကို ရွှေမင်များကပ်၍ရေးစေခဲ့သည်။ ထိုရွှေစာလုံးများသည် နှစ်အတန်ကြာသောအခါ ပွန်းပဲ့ကုန်သည်။ ၎င်းတို့ကို သီပေါမင်း ပထမဆုံးအကြိမ်ရွှေမင်ကပ်စေပါသည်။ ပထမဆုံးနှင့် နောက်ဆုံးအကြိမ် ရွှေမင်ကပ်ခြင်းဖြစ်သည်။ ယခုအခါ ထိုပိဋကတ်ကျောက်စာများ၏သက်တမ်းမှာနှစ်ပေါင်း ၁၂၇ နှစ်ရှိပြီဖြစ်သည်။

ဖခင်ဘုရင်ကြီးလှူဒါန်းခဲ့သည့် ကုသိုလ်တော်တစ်ရပ်ကို သားရှင်ဘုရင်ကဆက်လက် လှူဒါန်းတာမျိုးသည် မထူးဆန်းသော်လည်း သီပေါဘုရင်လက်ထက်၌ မြန်မာ တို့သူ့ကျွန်ဘဝ ရောက်၍ မြန်မာမင်းဆက်ပျက်သုဉ်းချိန်ဝယ် တိုင်းသူပြည်သားတို့သည်လည်း ဖြစ်သည့်နည်းဖြင့် ကျောက်စာတော်များကို ဆက်လက်ထိန်းသိမ်းကြပုံမှာ အလွန်ပင်စိတ်ဝင်စားစရာ ကောင်းလှ ပေသည်။

မင်းတုန်းမင်းလက်ထက်၌ စက်မှုလုပ်ငန်းများစတင်ထူထောင်ရင်း နန်းတွင်းပုံနှိပ်စက်ရုံ တစ်ခုကိုလည်း ထူထောင်နိုင်ခဲ့ပါသည်။ သားတော်သီပေါမင်းလက်ထက်သို့ရောက်သောအခါ စာပုံနှိပ်စက်ကို မြောက်ဥယျာဉ်တော်မှ လွှတ်တော်ရှေ့သို့ရွှေ့ခဲ့သည်။ နန်းစံသက် (၇) နှစ်ကာလ အတွင်း စာအုပ်တချို့ကိုပုံနှိပ်ထုတ်ဝေခဲ့သည်။ ကုန်းဘောင်ခေတ် မင်းတုန်းမင်း၊ သီပေါတို့ လက်ထက် ရတနာပုံခေတ် ပိဋကတ်တိုက်များ၌ ရှေးတုန်းကရှိခဲ့သည့် ပေ၊ ပုရပိုက်များသာမက ပုံနှိပ် ကျမ်းစာအုပ်များပါရှိခဲ့ပါသည်။ သီပေါမင်းလက်ထက်တွင် ပြည်တွင်း၊ ပြည်ပ အန္တရာယ်အမျိုးမျိုးဖြင့် ရင်ဆိုင်ခဲ့ရရှာလေသည်။ ထို့ကြောင့် သာသနာ၊ ဘာသာစာပေဖြစ်ထွန်းတိုးတက်ရန် ဆောင်ရွက်

၅၇။ နှစ်တစ်ရာပြည့် မန္တလေး၊ စာ - ၃၄၂။

နိုင်ခြင်းမရှိခဲ့ပေ။ အကယ်၍ တိုင်းပြည်အေးချမ်းသာယာပြီး ပြည်တွင်းပြည်ပအန္တရာယ်များမရှိခဲ့ပါမူ စာပေပိဋကတ်ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေး၌ သီပေါမင်းသည် ထူးထူးခြားခြားဆောင်ရွက်နိုင်လိမ့်မည်ထင်ပါသည်။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် သီပေါမင်းကိုယ်တော်တိုင်ကပင် စာပေပိဋကတ်တတ်ကျွမ်းပြီး ရဟန်းဘဝနှင့် ပထမပြန်အောင်မြင်ခဲ့သူဖြစ်လေသည်။ ထိုအခြေအနေထဲမှပင် နန်းရပြီး ၁၅ ရက်အကြာ ၁၈၇၈ ခုနှစ်၊ အောက်တိုဘာလ ၁၆ ရက်နေ့တွင် ပိဋကတ်တော်များရေးသားရန် အမိန့်တော်ပြန်ခဲ့သည်အတွက် ရွှေစာ၊ ငွေစာ၊ ကညစ်ရေးစာတို့ကို ရေးသားခဲ့ကြလေသည်။ မြန်မာ့သမိုင်း၌နောက်ဆုံးအကြိမ် မှတ်တမ်းတင်ရေးသားခဲ့ခြင်းပင်ဖြစ်သည်။

ပိဋကတ်ရေးအမှုထမ်း

ဗဒုံမင်းလက်ထက်မှစ၍ ကုန်းဘောင်းမင်းတို့သည် ခမ်းနားကြီးကျယ်သော ပိဋကတ်တိုက်ကြီးများကို တည်ဆောက်ရာ၌ ပိဋကတ်ရေးအမှုထမ်းတို့၏ ဆောင်ရွက်ချက်သည် အရေးပါလှသည်။ ပိဋကတ်အမှုထမ်းများ၌ အစု၊ အနု၊ အရင့် ဟူ၍ရှိသည်။ ပိဋကတ်အစုအမှုထမ်းများမှာ -

- (၁) ကညစ်ရေးအမှုထမ်း
- (၂) ပေလုပ်အမှုထမ်း
- (၃) မင်ရေးအမှုထမ်း
- (၄) မျဉ်းကိုင်အမှုထမ်း
- (၅) ရွှေရေးအမှုထမ်း တို့ဖြစ်သည်။

၎င်းတို့ကို စီမံအုပ်ချုပ်သည့် အကြပ်သွေးသောက်ကြီး စသည်ဖြင့် ခန့်ထားသည်။ ထို့အပြင် ပိဋကတ်တိုက်ဆိုင်ရာ စာထောက်၊ တိုက်ခေါင်း၊ ပိဋကတ်တိုက်စိုး၊ ပိဋကတ်တော်အုပ်နှင့် အစုရေးဟူ၍ ရှိသည်။

ပိဋကတ်အစုအမှုထမ်းများသည် ပိဋကတ်တော်ဆိုင်ရာတို့ကိုသာ စွဲစွဲမြဲမြဲထမ်းဆောင်ကြရသည်။ ၎င်းတို့ကိုအခြားရွှေ့ပြောင်း ခန့်ထားနိုင်ခြင်းမရှိပေ။ ပိဋကတ်ရေးလူ ၁၀၀ တွင် အကြီးအအုပ် ၈ ဦး၊ ပေလုပ် ၅၀ တွင် အကြီးအုပ် ၄ ဦးနှင့် ပိဋကတ်ရေး ၁၀၈ ဦးတွင် အသည် ၇၄ ဦး၊ မြင်းစု ၂ ဦး၊ ရွှေစု ၃ ဦး၊ ထိုးသန်းတံခါးစု ၃ ဦး၊ မြေနန်းစု ၁ ဦး၊ အသီးသီးပါဝင်သည်။

ပေလုပ် ၅၄ ဦး၌အသည် ၄၃ ဦးနှင့် မြင်းစု ၁၀ ဦးပါဝင်သည်။ ပိဋကတ်ရေးအမှုထမ်းများသည် တစ်ယောက်တစ်နေရာစီ အကွဲကွဲအပြားပြားမနေကြရပေ။ တစ်နေရာတည်း၌ တစ်စုတစ်ဝေးတည်းနေကြရပါသည်။ ခမ်းနားကြီးကျယ်သည့် ပိဋကတ်တိုက်ကြီးများနှင့် ကျမ်းဂန်စာပေများ တည်ရှိနေ

ခြင်းသည် ပိဋကတ်တိုက်အမှုထမ်းတို့၏ ကျေးဇူးကြောင့်ပင်ဖြစ်ပါသည်။

မြန်မာ့လူ့ဘောင်အဖွဲ့အစည်း၌ ပုဂံခေတ်မှအစပြု၍ ကျွန်သီးတော်ဆိုသည် အမှုထမ်းပေါ်ပေါက်ခဲ့သည်။ ကျွန်သီးတော်ဆိုသည်မှာ -

- (၁) ဘုရားကျွန်
- (၂) ကျောင်းကျွန်
- (၃) ပိဋကတ်ကျွန်ဟူ၍သုံးမျိုးရှိသည်။

ကုန်းဘောင်ခေတ်တွင် ပိဋကတ်ကျွန်ဆိုသည် ဝေါဟာရကို ပိဋကတ်အမှုထမ်းဟူ၍သုံးနှုန်းခဲ့သည်။

လွှတ်တော်ပိဋကတ်တိုက်

လွှတ်တော်ပိဋကတ်တိုက်သည် ဘုရင်ပိဋကတ်တိုက်မဟုတ်ပေ။ လွှတ်တော်ဆိုင်ရာအရာရှိပေါင်းစုံက အသုံးပြုသည့်ပိဋကတ်တိုက်ပင်ဖြစ်လေသည်။ အဆိုပါပိဋကတ်တိုက်ရှိစာပေကျမ်းများမှာလည်း လွှတ်တော်ဆိုင်ရာအရာရှိများ အလွယ်တကူသုံးရန် လိုအပ်လျှင်လိုအပ်သလိုအသုံးပြုရန် ယူလာသောကျမ်းများဖြစ်၍ ပိုင်ရှင်များသော ပစ္စည်းများပင်ဖြစ်လေသည်။^{၅၈}

သီပေါမင်းလက်ထက် လွှတ်တော်ပိဋကတ်တိုက်နှင့် စပ်လျဉ်း၍ ရှုရှုလူမျိုးပါဠိပိဋကတ်ပညာရှင် အိုင်ဗင်ဗလီဗစ်မိနယ်၏နေ့စဉ်မှတ်တမ်းမှ ကောက်နုတ်တင်ပြရလျှင် -

၂၆ ဇန်နဝါရီလ၊ ၁၈၈၆

...ကာနယ်ဘတ်ဂျင်^{၅၉} ဦးစီး၍နန်းတွင်း (လွှတ်တော်) ပိဋကတ်တိုက်တစ်ခုကို ဖွင့်ကြည့်ကြသည်။ သေတ္တာနှစ်လုံးတစ်ပိုင်းပြီးသည်။ ကျေနပ်စရာသိပ်မတွေ့ပေ။ ကျမ်းစာရင်းသုံးလေးခုထဲ၌ ကျမ်းအမည်အားလုံးကို အပြုလိုက်ရေးထည့်ထားသည်။ အချို့ကျမ်းအမည်များမှာ မင်္ဂလာဒုံပိဋကတ်၊ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂဌတ၊ စာတုမာလာ၊ ဝဇီရသာရအပဒါနဌကဝတတို့ဖြစ်သည်။ အဋ္ဌကထာဋီကာနှင့် အလင်္ကာစာပေတို့များစွာရှိသည်။ ပါတိမောက္ခများနှင့် အလားတူကျမ်းများလည်းရှိသည်။

သေတ္တာတစ်လုံး၌ ပိဋကတ်အမည်တူကျမ်းနှစ်ကျမ်း၊ သုံးကျမ်းကိုတွေ့ရသည်။^{၆၀}

၅၈။ နယ်လှည့်ရာဇဝင်၊ တတိယတွဲ၊ စာ-၄၂။
 ၅၉။ Budgin
 ၆၀။ နယ်လှည့်ရာဇဝင်၊ တတိယတွဲ၊ စာ-၃၉၆။

“၂၇ ဇန်နဝါရီလ၊ ၁၈၈၆ နံနက် ... တစ်နေရာဖွေရာတွင်လည်း အမြတ်အစွန်းမရှိလှပေ။ မင်္ဂလာရာဒီပနီနှင့် အမည်တန်း ရာဇာဓိရာဇမေဇာရာဒီပနီဆိုသည် ကျမ်းနှစ်ကျမ်းတွေ့ရသည်။”^{၆၁}

၂၈ ဇန်နဝါရီလ၊ ၁၈၈၆ လွှတ်တော်ရှိကျမ်းများကိုစစ်ဆေးပြီးသည်။ အလျင်အဆက်ဆက်မှ ဝန်ကြီးများပိုင်သည့် ကျမ်းများကိုတွေ့ရှိရသည်။

သဒ္ဓမ္မကိုတို့ရေးသည့် ဝိစိတ္တာလံကာရသည် ကလျာဏသာရပြုစုသည့် သုစိတ္တာလံကာရနှင့် မတူ။ ပထမကျမ်းမှာ အလင်္ကာရနှင့်ဆိုင်၍ ဒုတိယကျမ်းသည် ဗုဒ္ဓဟောကြားတော်မူသည့်တရားတော် ကိုသုံးသပ်ချက်ဖြစ်သည်။

ဝိဝိသာရကျမ်း၊ ဝါဝိသာရတ္တသံဂဟဝတ္ထုနကျမ်းနှင့် ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂအဋ္ဌကထာအပြင် နေလ စသည်ပြုတ်များနှင့်ဆိုင်ရာကျမ်းတစ်စောင်ကိုလည်းတွေ့သည်။

စလေဒင်နေသည့်အခန်းသည် အရပိဋကတ်တိုက်ပင်ဖြစ်သည်။ ကျမ်းများကို အရွယ်ချင်း မတူသော်လည်း သေတ္တာကြီးရှစ်လုံးဖြင့်ထည့်ထားသည်။

ကျမ်းများ၏အမည်စုံ အတွဲစုံတို့ကို မမှတ်မိတော့ပါ။ သို့သော် ပါဠိကျမ်းများကို တစ်နေရာ တည်း၌တစ်စုတစ်ပြုံတည်း စုထားခြင်းကို ဥရောပတိုက်တွင် ဘယ်စာကြည့်တိုက်တွင်မျှမတွေ့ဖူးပါ။ အထက်မြန်မာနိုင်ငံရှိ ဘုန်းကြီးများ၌ပင် ရှိမည်မထင်။ ကျမ်းတိုင်းကို ပါဠိဘာသာဖြင့် ရေးသား ထားခြင်းမဟုတ်ပေ။ သေတ္တာတစ်လုံး၌ မြန်မာဘာသာပြန်အပြည့်ပါသည်။ ကျမ်းအားလုံးလိုလို သပ်သပ်ရပ်ရပ်ရှိ၏။ အနားကိုရွှေချထားသည်။ အချို့အထုပ်များတွင် အပိုအလိုများပါဝင်နေသည်။ ၎င်းတို့ကို သန့်စင်အောင် ပြုလုပ်လျှင် အချို့အများကြီးလိုမည်။ ယခု စာကြည့်တိုက်သည် လွှတ်တော်နှင့်ဆိုင်သည်ဆိုသော်လည်း မနုကျယ်မှလွဲ၍ တရားဥပဒေနှင့်ဆိုင်သည့် ကျမ်းရယ်လို့ မတွေ့မိပေ။ မနုကျယ်ကိုပင် တချို့စာရင်းထဲ၌ပါလာသည်ကိုတွေ့ရသည်။ ရာဇဝင်ကြောင်းဆိုင်ရာ ကျမ်းများကိုလည်းတွေ့ရသည်။ စာရင်းအရ ဒီပဝံသ၊ ဒလဒါဓာတုဝံသ ရာဇဝံသ တို့ကို မြန်မာဘာသာဖြင့် တွေ့ရှိ ရသည်။ သဒ္ဓါကျမ်းများအလွန်ပေါသည်။ ယခုမှတ်ချက်များကို အကြမ်းသဘောသိရုံသာရေး ထားသည်။ လေးရက်အချိန်ယူ၍ကြည့်သော်လည်း စုစုပေါင်း အလုပ်ချိန် နာရီနှစ်ဆယ်ထက် မပိုပါ။ ကျမ်းစာများသည် ပေစာရွက်ပေါ်မှာရေး၊ သစ်သားကျမ်းညှပ်၊ အဝတ်ဖြင့်ပတ်ထုပ်ထားသဖြင့် ဖွင့်ရဖတ်ရသည်မှာ မလွယ်ကူပေ။ ထို့ကြောင့် နာရီနှစ်ဆယ် ဆိုသော်လည်း အလုပ်မတွင်လှပါ။ ကိုင်တွယ်နေကျမဟုတ်သောကြောင့်ပင်။ စာကြည့်တိုက်သည်

၆၁။ နယ်လဲ့ရာဇဝင်၊ တတိယတွဲ၊ စာ-၃၉၇။

အသိပညာရတနာသိုက်အနေဖြင့် ဘယ်လောက်ကြွယ်ဝသည်ကို မခန့်မှန်းနိုင်ပေ။ ပြောရမည် ဆိုလျှင် ပိဋကတ်သုံးပုံအစုံရှိသည်။ ဗုဒ္ဓဃောသပြုစုသည့်ဋီကာ တစ်ဆယ့်သုံးကျမ်းရှိသည်။ တခြား ဋီကာ၊ အနုဋီကာကိုလည်း အများကြီးတွေ့ရသည်။

ဗုဒ္ဓစာပေ၏အရေးပါဆုံးကျမ်းစုပြီး နေရာဖြစ်သည်။ သေသေချာချာရှာဖွေ လေ့လာရမည် ဆိုလျှင် ဥရောပတိုက်သား ပညာရှင်များပင် မကြားဖူးသည့်ကျမ်းများကိုတွေ့ရှိနိုင်မည်ပင်ဖြစ်ပါ သည်။^{၆၂}

သီပေါမင်းပါတော်မူပြီးနောက်ရတနာပုံပိဋကတ်တိုက်အခြေအနေ

တစ်နိုင်ငံလုံး သူ့ကျွန်ဘဝရောက်ခဲ့ရသည့်အချိန်မှစ၍ အမျိုးဘာသာ၊ သာသနာနှင့်အတူ အစဉ်အလာပြုစုပျိုးထောင်ခဲ့ရသည်များမှာ မှေးမှိန်ကွယ်ပျောက်ခဲ့ရလေသည်။ နောက်ဆုံးကုန်း ဘောင်မင်းအဆက်ဆက်တည်ထောင်ခဲ့သည့် ပိဋကတ်တိုက်ကြီးသည် အင်္ဂလိပ်သိမ်းပြီးစအမွေ အနှောက်ခံရ၍ ပရမ်းပတာဖြစ်ခဲ့ရသည်။ အင်္ဂလိပ်စစ်တပ်များသည် ပိဋကတ်တိုက်ထဲမှ ကျမ်းတချို့ ကိုလေလံတင်ရောင်းချပစ်ခဲ့သည်။ ထို့နောက်ကိုလ်ဗက် Colbeck ဆိုသည့်ဘုန်းကြီးအား ကျမ်းစာ ရင်းများကိုပြန်လည်ထိန်းသိမ်းရန် တာဝန်ပေးခဲ့သည်။ ထိန်းသိမ်းသည်ဆိုခြင်းမှာ အမည်ခံသာဖြစ် ၏။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် ပိဋကတ်တိုက်ထဲမှကျမ်းတချို့ကို အင်္ဂလန်သို့ပို့လိုက်သည်။ တချို့ ကျမ်းများကိုမူ ယိုးဒယားဘုရင်အား လက်ဆောင်အဖြစ်ပေးလိုက်သည်။ ကျမ်းအချို့ကိုသာလျှင် ရန်ကုန်မြို့ဘားနတ်ပိဋကတ်တိုက်တွင်ထားရှိခဲ့သည်။

လန်ဒန်မြို့အိန္ဒိယလွှတ်တော်ကြီးသို့ပို့လိုက်သောလောကုတ္တရာစာပေကျမ်းဂန်များမှာ ဗျာဝိ နယ ၁၇ စောင်၊ သုတ္တန် ၆၄ စောင်၊ အဘိဓမ္မာ ၅၀ စုစုပေါင်း ၁၃၁ စောင်ဖြစ်သည်။ ထို့ပြင် မဟာရာဇဝင်တော်ကြီး (၇) ထုပ်နှင့် ဇချင်း၊ ဇာတ်စသည့်အထွေထွေ ၃၉ မျိုးပါသဖြင့် လောကီ လောကုတ္တရာ ကျမ်းဂန်စုစုပေါင်း (၁၇၇) မျိုးဖြစ်သည်။ အထွေထွေစာရင်းတွင် မနုရင်းအကျယ်၊ အာဓိကပ္ပကျမ်း၊ ဣန္ဒြာ ဝံသဇာတ်၊ အီနောင်ဇာတ်၊ ဝိဇယကာရီဇာတ်၊ အမေးတော်ဖြေစသည်တို့ ပါရှိသည်။ စွယ်စုံကျော်ထင်ကျမ်း ရာဇာဓိရာဇ်အရေးတော်ပုံ၊ ဇိနတ္တပကာသနီ၊ ပလိပ်စားဇချင်း၊ ကဝိလက္ခဏာဒီပနီစသည်တို့မှာ ပုံနှိပ်စာအုပ်စုစုပေါင်း (၁၅) အုပ်ပါသည်။ ယိုးဒယားဘုရင်ထံ

၆၂။ နယ်လဲ့ရာဇဝင်၊ တတိယတွဲ၊ စာ-၃၉၈-၄၀၀။

ဝမ္မလက်ဆောင်အဖြစ်ပေးပို့လိုက်သော လောကီ၊ လောကုတ္တရာစာပေကျမ်းဂန် (၆၇) မျိုး တွင်လည်း ဝိနယ (၆) စောင်၊ သုတ္တန် (၁၉) စောင်၊ အဘိဓမ္မာ (၁၅) စောင်နှင့် အထွေထွေ (၂၇) မျိုးပါဝင် သည်။ အထွေထွေစာရင်းတွင် -

ရှာအေရေဟူဆင်ဇာတ်၊ အဆလီမိုဟာမက်ဇာတ်တို့ကို တွေ့ရသည်။ ထိုဇာတ် ၂ စောင်သည် ပုံနှိပ်စာအုပ်များဖြစ်ကြ၏။ ပုံနှိပ်စာအုပ် (၁၁) အုပ်ပါသည်။

ဘားနဒ်ပိဋကတ်တိုက်သို့ပို့သည့်စာပေကျမ်းဂန် (၇၁၂) စောင်အနက် (၄၅) စောင် သည်ဝိနယ၊ (၁၀၆)) စောင်သည်အဘိဓမ္မာ၊ ၁၉၈ စောင်သည်သုတ္တန်ကျမ်းများဖြစ်သည်။ လောကီ အပိုင်းတွင် အထွေထွေ (၂၀၇) စောင်၊ နောက်ထပ်အထွေထွေ (၅၄) ဟုပြထားရာ အထွေထွေ ကျမ်းဂန်ပေါင်း (၂၆၁) စောင်ပါသည်။

ပျို့ ကဗျာ လင်္ကာမော်ကွန်း (၇၆) စောင်၊ ရာဇဝင်ဆိုင်ရာ (၂၁)၊ ပြဇာတ် ၁၅နှင့် ဆေးကျမ်း၊ ဗေဒကျမ်း (၁၀) စောင်လည်းပါသည်။ အချို့ကျမ်းများတွင် ကျမ်းပြီးနှစ်များကိုဖော်ပြထားသဖြင့် အစောဆုံး သက္ကရာဇ် ၁၀၃၇ ခု၊ နောက်အကျဆုံး ၁၂၄၇ ခုနှစ်ရေး ကျမ်းများဖြစ်ကြောင်းသိရ၏။^{၆၃}

သီပေါမင်းပါတော်မူခြင်းသည် မြန်မာ့လောကီမြန်မာ့အစဉ်အလာ၊ မြန်မာ့ယဉ်ကျေးမှု အမွေအနှစ်နှင့် မြန်မာ့စာပေ၊ ပညာတို့ ပါတော်မူသွားခြင်းဖြစ်သည်ဟုဆိုနိုင်သည်။

မန္တလေးရွှေမြို့တော်ကို အင်္ဂလိပ်တို့သိမ်းပြီးနောက် အင်္ဂလိပ်သံအမတ် ဂျိမ်းကိုလဗက်သည် မန္တလေးရွှေနန်းတော်ပိဋကတ်တိုက်ကြီးနှင့်စပ်လျဉ်း၍ အောက်ပါအတိုင်းရေးသားထားသည်။

“ယခုအခါကျွန်တော်သည် ရွှေနန်းတော်တွင်းရှိမြန်မာဘုရင်၏ ပိဋကတ်တိုက်ကိုစိုးမိုး အုပ်ချုပ်လျက်ရှိပါပြီ။” ဤရာထူးကိုလက်ခံပြီးလျှင်ပြီးချင်း စာအုပ်စာရင်းကိုလက်ငင်းပြုလုပ်ပါသည်။ ပိဋကတ်တိုက်ကြီး ပျက်စီးပြိုကွဲပျောက်ရှုခြင်းတည်းဟူသောဘေးရန်မှ ကာကွယ်ခွင့်ရပြီးဖြစ် ချေသည်။ ဤရာထူးကိုကျွန်တော်လက်မခံမီက ရွှေနန်းတော်တွင်း ပိဋကတ်တိုက်တော်ရှိ ပေစာထုပ် များကို တစ်ချပ်ပြီးလျှင်တစ်ခု ရောင်းချနေကြပါသည်။ ရောင်းရသောငွေကို ဆုတော်ငွေအနေနှင့် ချီးမြှင့်ပေးကမ်းဖို့ဖြစ်ချေသည်။ ဤကဲ့သို့ပေစာထုပ်များကို ထုခွဲရောင်းချခြင်းမပြုလုပ်ဘဲ အင်္ဂလန် ပြည်ရှိ ကျွန်တော်တို့၏တက္ကသိုလ်များအား လက်ဆောင်ကောင်းအနေနှင့် သိမ်းဆည်းပေးပို့ လိုက်ပါမူ လူသာဓုခေါ်၊ နတ်သာဓုခေါ် မည်မင်္ဂလာကောင်းမှုဖြစ်ပါလိမ့်မည်ဟု စစ်သေနာပတိချုပ် ဗိုလ်မှူးကြီးပရင်ဒါဂတ်ထံအစီရင်ခံရာ ကျွန်တော်၏အလိုဆန္ဒကိုလိုက်လျောသောအားဖြင့်

၆၃။ ကြန်၊ မ။ ရတနာပုံရွှေနန်းတွင် ပေပုရပိုက်များ၊ စစ်ပြန်မဂ္ဂဇင်းမှတ် ၄၅၊ ဇွန် ၁၉၈၂။ စာ-၅၁။

ဗိုလ်မှူးကြီးက ချက်ချင်းသဘောတူလိုက်လေတော့သည်။ လန်ဒန်မြို့ရှိအိန္ဒိယ အုပ်ချုပ်ရေး အတွင်းဝန်ရုံး ပိဋကတ်တိုက်က ရွှေနန်းတော်ပိဋကတ်တိုက်ပေစာထုပ်များကို မြန်မာနိုင်ငံမှပို့ပေးလျှင် လက်ခံသိမ်းယူမည်မဟုတ်မည်ကို ကားယခုအထိမသေချာသေးပါ။^{၆၄} ဟူ၍ဖြစ်သည်။

ခရစ်နှစ် ၁၈၉၆ ခုနှစ်တွင် ပါမောက္ခဖော့ဖော်^{၆၅} အမည်ရှိပါဠိကျမ်းတတ် ဂျာမန်လူမျိုးတစ်ဦး သည် အိန္ဒိယပြည်ဆိုင်ရာအတွင်းဝန်ရုံးရှိပိဋကတ်တိုက်တွင် စာအုပ်စာရင်းပြုစုရေးသားရလေသည်။ စာအုပ်စာရင်း၏နိဒါန်းတွင် ရွှေနန်းတွင်းပိဋကတ်တိုက်နှင့်ပတ်သတ်၍ဖော်ပြထားရှိသည်မှာ-

“မန္တလေးမြို့မှရောက်ရှိလာသော မြန်မာဘုရင်မင်းမြတ်၏ပိဋကတ်တိုက်က ပိုင်ဆိုင်သော စာပေထုပ်အားလုံးသည် စုစုပေါင်းနံပါတ်ဂဏန်းထိုးထားသည်ဟု အကြီးဆုံးသောနံပါတ်ဂဏန်းကို ကျွန်တော်တွေ့မြင်သိရှိရသည့်အတိုင်း ၁၁၄၄ ဖြစ်၏။ တချို့သောပေစာထုပ်တို့၌နံပါတ်ဂဏန်းမပါ ရှိဖြစ်ဘိ၍ ကျွန်တော်အလုံးစုံကိုတစ်ခုမကျန်ရေတွက်ကြည့်ရာ စာထုပ်ပေါင်း ၁၁၅၀ ပြည့်ဖြစ်ပါ သတည်း။ ကျန် ၁၁၅၀ တို့အနက် ကျွန်တော်စာရင်းတင်စဉ်က ပေစာထုပ်ပေါင်း ၈၀၀ တို့သည် မရှိတော့ပြီ။ ပျောက်ကွယ်၍နေချေပြီ။ မြန်မာနှင့် အင်္ဂလိပ်တတိယအကြိမ်စစ်ဖြစ်စဉ်က စစ်၏ဘေး ဒဏ်ကိုခံရလိုက်၍လားမသိ သို့တည်းမဟုတ် မြန်မာနိုင်ငံမှ အင်္ဂလန်နိုင်ငံသို့စာအုပ်များကို အပို့တွင် ထိုရှင်ရာသောပေထုပ်တို့ကို ငှားရမ်းလိုက်လေသလားမသိ^{၆၆} ဟူ၍ဖြစ်သည်။

ပုဂံနေထောက်မင်း ဦးတင်ရေးသားသောမြန်မာမင်းအုပ်ချုပ်ပုံစာတမ်းမှ ကောက်နုတ် တင်ပြရလျှင် -

ခရစ်နှစ် ၁၈၈၅ ခု၊ နိုဝင်ဘာလ ၂၈ ရက်နေ့တွင် အင်္ဂလိပ်တို့သည် မန္တလေးရွှေနန်းတော်ကို သိမ်းလိုက်လေသည်။ ၁၈၈၅ ခုနှစ်၊ နိုဝင်ဘာလ ၅ ရက်နေ့တွင် ဗိုလ်မှူးကြီးစလေဒင်သည်နန်းတွင်း ရှိပေ၊ ပုရပိုက်၊ စာရွက်၊ စာတမ်း၊ မော်ကွန်းစာမှန်သမျှမလုမယက်ကြရာ မီးမရှိကြရဟုအမိန့်ထုတ်ပြန် သည်။ ပုရပိုက်တို့သည်ပြန်ကျ၍ အချို့နေရာတို့၌ ပုရပိုက်များကိုမီးပုံရှို့ကာ လုပ်ချင်သလိုလုပ်၍ဖြစ် ချင်တိုင်းဖြစ်နေသည်ကို ကောင်ခွင်မင်းကြီးက လွတ်ရုံးစာရေးဦးမြအား စလေဒင်မင်းကြီးထံစေလွှတ် ကာအရေးဆိုလေသည်။ ခရစ်နှစ် ၁၈၈၅ ခုနှစ်၊ အောက်တိုဘာလ ၃ ရက်နေ့တွင်ပုရပိုက်များကို လက်လှမ်းမီသမျှ ပြန်လည်စုဆောင်းလေသည်။ ဦးတင်သည် ရုံးအမှုထမ်းဦးလွင်၏အကူအညီဖြင့် မန္တလေးမြို့ရွှေနန်းတော်တွင်းမှလည်းကောင်း၊ လွတ်တော်မှလည်းကောင်း၊ ပုရပိုက်များအားလုံးကို

၆၄။ လူဖေဝင်း၊ ဦး၊ မြန်မာပိဋကတ်တိုက်များ (ရန်ကုန်စာပေဗိမာန်၊ ၁၉၆၆) စာ-၃၁-၃၂။
၆၅။ Prot. V.Fausboll
၆၆။ လူဖေဝင်း၊ ဦး၊ မြန်မာပိဋကတ်တိုက်များ၊ စာ-၃၂-၃၇။

F.5B

ရန်ကုန် ရှိအတွင်းဝန်များရုံးဝင်းအတွင်း အင်္ဂလိပ်ကော်မရှင်နာမင်းကြီးရုံးသို့ရွှေပြောင်းခဲ့သည်။ လှည်းအစီး လေးဆယ်ကျော်အပြည့်ရှိ ပုရပိုက်များဖြစ်ကြပါသည်။ ခရစ်နှစ် ၁၉၂၁ ခုနှစ်၊ ဇန်နဝါရီလမှအစပြု၍ ယင်းပုရပိုက်များကို အမျိုးအစားခွဲခြားကာ နံပါတ်စဉ်တပ်၍စာရင်းပြုလေသည်။ ဘုရင်ခံဆာရီဂျီနယ် ကရက်ဒေါက်၏တိုက်တွန်းချက်အရ ပုဂံဝန်ထောက်မင်း ဦးတင်သည် မြန်မာမင်းအုပ်ချုပ်ပုံစာတမ်းကို ပုရပိုက်အဆူပေါင်း ၂၁၈၆၀ ကို အကိုးပြု၍ရေးသားခဲ့ပါသည်။^{၆၇}

ပေပုရပိုက်ပေါင်း ၂၁၈၆၀ ရှိရာ၊ ၎င်းတို့အနက် ၁၃၀၉ သည် ဥပဒေမှတ်ဌာန၊ ၂၇၅၆ သည် သာသနာပညာဌာန၊ ၁၄၃၂ သည် စစ်ဘက်ဌာန၊ ၁၈၆၆ သည် တရားရာဇဝင်ဌာန၊ ၁၂၂၃ သည် အကောက်ခွန်ဌာန၊ ၃၄၅ သည် လယ်ယာဌာန၊ ၁၁၀၈ သည် အလုပ်ဌာနဆိုင်ရာ ပုရပိုက်များဖြစ်ကြသည်။ ပုရပိုက်ပေါင်း ၂၈၅၆ ကိုမပြည့်စုံ၍လည်းကောင်း၊ ဖတ်မရ၍လည်းကောင်း၊ မျိုးတူဖြစ်နေ၍လည်းကောင်း ဖျက်ဆီးလိုက်သည်။ ထို့နောက်နိုင်ငံခြားဌာန၊ ဗြိတိသျှအစိုးရနှင့် ပေစာ မြန်မာပုရပိုက် ၄၀၀ ကျော်ကိုအတိုမှတ်ယူစေသည်။ ထိုအတိုမှတ်များကိုစုစည်း၍ “လွတ်တော် ပုရပိုက်အမှတ်အသား အတိုင်းကောက်မှတ်ပုံ” ဟူ၍အစိုးရပုံနှိပ်တိုက်က ၁၉၀၁ ခုနှစ်၊ ၁၉၀၉ ခုနှစ် များတွင် (၂) တွဲခွဲကာထုတ်ဝေခဲ့သည်။^{၆၈}

ရုရှားပညာရှင်တစ်ဦးဖြစ်သည့် အိုင်ဗင်ပဗလိဗစ်မီနယဲ့ (၁၈၄၀-၁၈၉၀)၊ အင်ဒို ဥရောပ ဘာသာရပ်များဆိုင်ရာပါမောက္ခ၏ နေ့စဉ်မှတ်တမ်းတွင် ၁၈၆၆ ခုနှစ်၊ ဇန်နဝါရီလ ၂၅ ရက် “ကာနယ်စလေဒင်ဆီမှာခွင့်တောင်းပြီး တစ်နေ့ဘုရင့်စာကြည့်တိုက်ကိုလေ့လာပါတယ်။ ကျွန်း သေတ္တာကြီးရှစ်လုံးနဲ့ ကျမ်းတွေအပြည့်။ ယနေ့ သေတ္တာတစ်လုံးကိုဖွင့်ကြည့်တော့ကျမ်းစာအုပ် ၁၀၀ လောက်တွေ့တယ်။ ဒါပေမယ့်ကျုပ် အရင် မွှေနှောက်သွားတဲ့လူတွေကြောင့် ဖရိုဖရဲတွေ နေရတယ်”^{၆၉}

ထင်တဲ့အတိုင်းပဲ ဘုရင့်မှာ ပိဋကတ်သုံးပုံအပြင် နိဿယအဋ္ဌကထာ၊ ဋီကာတွေအစုံရှိတယ်။ သစ်ကျမ်းရောအနားအစပ်တွေပါ ရွှေချထားတယ်။ အခုအနေတော့မဆိုင်တာတွေပါ ရောနေကြပြီး ပွနေတာပဲ။ ဒါပေမယ့်အခုသေတ္တာထဲမှာဒီကျမ်းတွေရှိတယ်လို့ သတိထားမိဟယ်။

သဗန္ဓစိန္တာဋီကာ၊ ဘေဒစိန္တာဒီပနီ၊ ကာရိကာဋီကာ၊ ဧကက္ခရဋီကာ၊ ဂန္တဘရကာဋီကာ စစဝါစကဋီကာ၊ သဒ္ဒဂုတ္တိကာ ပြီးတော့ သဓမ္မကိတ္တိထေရ်ပြုတဲ့ ဝိစိတ္တာလံကာရကျမ်းကြီး ကိုလည်း

၆၇။ Sir Reginald Crabcock
၆၈။ ကြန့်၊ မ။ ရတနာပုံရွှေနှန်းတွင်းမှ ပေပုရပိုက်များ၊ စစ်ပြန်မဂ္ဂဇင်း၊ အမှတ် ၄၅ (ဇွန်၊ ၁၉၈၂) စာ-၅၁။
၆၉။ Iran Parbrich Minayefe 1840-1890.

တွေ့တယ်။ ဗမာဘာသာကျမ်းတွေထဲက ဃာဂဂနသစ္စသံစေပ ခေါ်တဲ့ ဘဒ္ဒန္တဓမ္မပါလရေး ကျမ်း တစ်စောင်တွေ့တယ်။ ကျမ်းဦးစကားများမှာ ကျမ်းပြုဆရာဟာ အာနန္ဒထေရ်ဖြစ်တယ်လို့ပဲတွေ့ ရတယ်။

ဒသဝတ္ထုကထာခေါ်တဲ့ ဒသဝတ္ထုပကရဏကတော့ ဝတ္ထုသွားပြန်ပြောတဲ့ပုံစံမျိုးနဲ့ တွေ့ရ တယ်။ ရှုန္ဒဆိုတဲ့ပုံစံမျိုးနဲ့ ပေတ္တတကို ဗမာအက္ခရာနဲ့ရေးထားတဲ့ ကျမ်းရဲ့သုံးလေးခန်းကိုလည်းတွေ့ တယ်။ ကျမ်းရဲ့နာမည်တွေကိုတော့ ဓာတုပြင်သနေတ္တိအတ္တထကထာယဋီကာလို့တပ်ထားတယ်။

ပထမနေ့မှာဘာမှမရလောက်သေးဘူးပေါ့။ ကျုပ်ကလဲစာကြည့်တိုက်ကို မွေ့ချိန်နှစ်နာရီ တောင်မပြည့်သေးဘူး။ ပြီးတော့သေတ္တာထဲမှာ တစ်ဝက်လောက်က နန်းတော်နဲ့ဆိုင်တဲ့ စာရင်းဇယားမှတ်တမ်းတွေဖြစ်နေတယ်။^{၇၀}

၁၈၈၆ ခု၊ ဇန်နဝါရီလ ၂၉ ရက်

“ဘုရင် ပိဋကတ်တိုက်ကိုသွားပါတယ်။ ဘုရင်နန်းမကျမီ ဒီကျမ်းတွေကို ရွှေအပြည့်ချထားတဲ့ အခန်းထဲမှာထားသတဲ့။ ကျမ်းထည့်စာတိုက်တွေကလဲ ရွှေဝင်းဝင်းပဲတဲ့။ ဘယ်လောက်များမယ် လို့တော့မသိဘူး။ ယခု ကျွန်တော်တွေ့ရသလောက်သေတ္တာ (၇) လုံးရှိတယ်။ သေတ္တာတွေကို (က၊ ကာ၊ ကိ၊ ကီ) ဆိုပြီး စာထိုးထားတယ်။ ဒါပေမယ့် ခုနစ်စမြောက်ရောက်တော့ ခလို့ပဲတွေ့နေရတယ်။ ဒါကြောင့် အနည်းဆုံးသေတ္တာတဆယ့်သုံးလုံးတော့ရှိမှာပဲလို့ ကျွန်တော်ယူဆတယ်။ အဲဒီသေတ္တာ တွေရှိတဲ့အခန်းထဲမှာတော့ ပစ္စည်းတွေမွှေနှောက်ထားကြလို့ရှုပ်ပွေနေတယ်။ ပြီးတော့လေလံတင်ပြီး ရောင်းမယ်လို့ သတ်မှတ်ထားတဲ့ပစ္စည်းတွေလဲ ဒီအခန်းထဲမှာပဲ ထိုးထည့်ထားတယ်။ ပထမစာတိုက်ကို ဖွင့်ကြည့်တဲ့အခါ ဗမာကျမ်းတွေပဲတွေ့တယ်။ ပိုးစနဲ့ထုပ်ထားတဲ့ရာဇဝံသံကျမ်း တချို့တွေ့ပြန်တယ်။ လွတ်တော်စာကြည့်တိုက်မှာတွေ့ခဲ့ရတဲ့ ဗမာကျမ်းအရေအတွက်ထက်များပါတယ်။ စာတိုက် တစ်ခုမှာကျမ်းစာရင်းတွေရှောက်ကြည့်တဲ့အခါ ကေသဓာတုပကာသိဏီ၊ စတုတ္ထသင်္ဂါယနာ၊ သူရိယသိဒ္ဓန္တဋီကာ၊ သက္ကတဘာသာဒန္တိပါလီယာဝတီ၊ သက္ကဋ္ဌဘိနိနပါဒ၊ သာသနာလင်္ကာရ၊ ယောဂယာတြကလာပ၊ မဟာဝံသဆိုတဲ့ကျမ်းတွေအပြင် သာသနဒီပကရဲ့ဋီကာတစ်စောင်လဲ ရှိတယ်လို့သိရပါတယ်။ အဲဒီကျမ်းတွေတကယ်ရှိမရှိ စာတိုက်တွေမှာလိုက်တော့မရှာမိဘူး။ ဒီအခန်းထဲမှာ ကျုပ်ပြတ်နေလို့ လူ့အလှည့်ရတောင်ခက်တယ်။

၇၀။ သန်းထွန်း၊ ဒေါက်တာ။ နယ်လဲ့ရာဇဝင် တတိယတွဲ၊ စာ-၃၉၃-၃၉၄။

ကိုလဗက်^{၇၁} ဆိုတဲ့ (အင်္ဂလိပ်) ဘုန်းကြီး လူညံ့ဟာ ကျွန်တော်အလုပ်လုပ်နေတုန်းလာပြီး နှောင့်ယှက်ပါတော့တယ်။ ပါဠိလိုတစ်လုံးမှမတတ်ပေမယ့် သူကဒါတွေကိုအသေးစိတ်စာရင်း လုပ်မလို့တဲ့။

အပြန်မှာ နန်းကျဘုရင်အိပ်သွားတဲ့အခန်းကိုမြင်ခဲ့ရတယ်။ အလေဒီဒီပရင်လာရင် ဒီအခန်းကို ဧည့်ခန်းလုပ်မယ်တဲ့။ ကျွန်တော်က အပြင်ကမြင်ခဲ့ရတယ်။ ဖန်အသုံးအဆောင်အပြည့် ဝင်ပေါက်ထွက်ပေါက်နှစ်ခု၊ ပိဋကတ်တိုက်ရှိတဲ့အခန်းကရွှေအပြည့်။”

ဖေဖော်ဝါရီလ ၁၈ ရက်

သီပေါမင်းဟာ အင်္ဂလိပ်စကားနဲ့နဲပါးပါးသိပါတယ်။ ဒါပေမယ့် လောကုတ္တရာစာပေနဲ့ ပါဠိမှာတော့ ပညာရှင်အခေါ်ခံလောက်အောင်တတ်တယ်လို့ဆိုပါတယ်။ ဘုရင်ပိဋကတ်တိုက်မှာ တွေ့ကြတုန်းက (အင်္ဂလိပ်) ဘုန်းကြီးကိုလဗက်က ဒီလိုပဲပြောသွားတယ်အမှတ်ရပါတယ်။ စာတိုက်ကြီးတွေအပြင် ပုံနှိပ်စာအုပ်သေတ္တာကြီးခြောက်လုံးလဲရှိပါသေးတယ်။ ဒါပေမယ့် အသေအချာလေ့လာလို့ ဒီနေရာမှာမရနိုင်ပါဘူး။ စတုတ္ထသင်္ဂါယနာကျမ်းတစ်ကျမ်း ထပ်တွေ့ပါ သေးတယ်။ မြန်မာဘာသာနဲ့ရေးထားတယ်။ မဟာဝင်အပြည့်အစုံလဲတွေ့တယ်။

ပိဋကတ်သုံးပုံစုံအောင် လွတ်တော်စာကြည့်တိုက်မှာမတွေ့ခဲ့ရပေမယ့် အခုဒီမှာတွေ့ ပါတယ်။ သေတ္တာခြောက်လုံးစလုံးအကုန်ဖွင့်မကြည့်ပါ။ သေတ္တာတွေထဲမှာ တခြားပစ္စည်းမျိုးစုံလဲ ရောနှောထည့်ထားတာတွေ့ရလို့ဖြစ်ပါတယ်။ နန်းကျမင်းရဲ့စာကြည့်တိုက်မှူး (ပိဋကတ်တော်အုပ်) နဲ့လဲ တနေတွေ့ခွင့်ရပါတယ်။ ဗုဒ္ဓဟူးနေ့လာတွေ့ပါရစေလို့ချိန်းလိုက်ပါပြီ။ သူ့အပြောက စတုတ္ထသင်္ဂါယနာဟာ ကျမ်းသီးခြားမဟုတ်ဘူး။ မဟာဝင်ထဲက တစ်ခန်းပဲလို့ဆိုတယ်။ စကားပြော ရင်းက သူက ဒလဒါတုဝံသဋီကာဆိုတာတွေဖူးသလား။ ကြည့်ချင်ရင် ဒီစာကြည့်တိုက်မှာ မူတစ်ခု ရှိတယ်လို့သတင်းပေးတယ်။ အသက်ခုနစ်ဆယ်ရှိပေမယ့်သန်တုန်းမြန်တုန်း ဆံပင်တစ်ချောင်းမှ မဖြူသေးဘူး။^{၇၂}

၂။ ဖေဖော်ဝါရီ ၁၈ ရက်

ဘုရင့်စာကြည့်တိုက်မှူး (ပိဋကတ်တော်အုပ်) က ရာဇဝင်စာရင်းပေးပါတယ်။ ဒါပေမယ့် သူ့ပါးစပ်ထဲမှာ အလွတ်ရသလောက်ပဲချရေးပေးထားတာမို့ ကျန်တာရှိဦးမယ်ပေါ့။ စာတုကေသ ပကာသနီအကြောင်းတော့ သူ့ဘာမှမပြောတတ်ဘူး။ ဘုရင့်ပိဋကတ်တိုက်မှာ ကျမ်းစုံပေမယ့်

၇၁။ James Alfred Colbert (S.P.G. Mission Priest, and Arting Chaplain to the Forces)

၇၂။ သန်းထွန်း၊ ဒေါက်တာ။ နယ်လဲ့ရာဇဝင် တတိယတွဲ၊ စာ-၄၀၈။

အခုလူခိုးခံရပြီးမို့ မစုံတော့ဘူးလို့ သူကရဲရဲပြောနေပါတယ်။ လွှတ်တော်ပိဋကတ်တိုက်က သီးသန့် နောက်တစ်ခုဖြစ်တယ်လို့ဆိုတယ်။^{၇၃}

သီပေါမင်းဟာ ပါဠိသဒ္ဒါကိုနိုင်တယ်။ ရသကိုအဖတ်များတယ်။ အဘိဓမ္မသင်္ဂီတလဲ လေ့ လာလေ့ရှိတယ်။^{၇၄}

ကုန်းဘောင်ခေတ်မြန်မာမင်းများလက်ထက် ထည်ဝါဂုဏ်မြင့်ခဲ့သည့် ရှေးမြန်မာပိဋကတ် တိုက်များသည် တစ်မျိုးသားလုံးသူ့ကျွန်ဘဝကျရောက်ခဲ့သည့်အချိန်မှစ၍ တစ်စတစ်စမှေးမှိန် ပျောက်ကွယ်ခဲ့ရရှာလေသည်။

၇၃။ သန်းထွန်း၊ ဒေါက်တာ။ နယ်လွဲရာဇဝင် တတိယတွဲ၊ စာ-၄၁၂။
၇၄။ သန်းထွန်း၊ ဒေါက်တာ။ နယ်လွဲရာဇဝင် တတိယတွဲ၊ စာ-၄၂၃။

အခန်း (၂)

အင်းဝခေတ် တောင်တွင်းမင်းသီရိဇေယျသူရ ဇနီးမောင်နှံတို့၏ တက်နွဲ့ကျောင်းပိဋကတ်တိုက်

ပုဂံခေတ်ကုန်ဆုံးပြီးနောက် အင်းဝခေတ်ရောက်သောအခါ လောကုတ္တရာရေးရာပိဋကတ် စာပေကျမ်းဂန်များပြုစုလှူဒါန်းပုံကို ကျောက်စာအထောက်အထားများ၌တွေ့ရှိရသည်။

တက်နွဲ့ကျောင်းပိဋကတ်တိုက်^၁

တည်နေရာ

ပုဂံတက်ကြီးအင်း ဦးညကဝ (တက်နွဲ့) ကျောင်း၊ ပုဂံညောင်ဦးမြို့နယ်၊ မန္တလေးတိုင်း၊ ရွှေစည်းခုံဘုရားအနောက်ဘက်တွင်ရှိသည်။

သက္ကရာဇ် ၈၀၄ ခုနှစ်တွင်ရေးထိုးခဲ့သည်။ ပုဂံဝက်ကြီးအင်းရှိ တက်နွဲ့ကျောင်းကျောက်စာ အထောက်အထားအရ တောင်တွင်းမင်းသီရိဇေယျသူရ ဇနီးမောင်နှံတို့က ကျောင်း ဆောက်လုပ် လှူဒါန်းသည်။ ထိုကျောင်းတော်ကိုဆောက်လုပ်ခြင်း၏ရည်ရွယ်ချက်မှာ အရပ်လေးမျက်နှာမှ စာပေ ကျမ်းဂန်များ လေ့လာဆည်းပူးရန်အလို့ငှာ ဆောက်လုပ်ခြင်းဖြစ်သည်။ ဆေးကျမ်း၊ ဗေဒကျမ်း၊ သဒ္ဒါကျမ်းတို့နှင့် ပိဋကတ်သုံးပုံကို ကျမ်းတစ်စောင်စီ၏အမည်နှင့် ကုန်ကျငွေကိုပါ ပူးတွဲ၍ စာရင်းပြုလုပ်ပြီးတင်ပြထားသည်။

လောကီ၊ လောကုတ္တရာရေးရာစာပေကျမ်းဂန်များ စုံလင်စွာထားရှိကြောင်းသိရသည်။ ကျမ်းစာရင်းများထဲမှ ရှားပါးလှသော မဟာယာနဆိုင်ရာကျမ်းအချို့နှင့် မရိတျဝဋ္ဋန၊ ကာလ စက်ကြီး၊ ၎င်းဋီကာ၊ ဟေတုဗိန္န၊ ၎င်းဋီကာ၊ တန္တရဝါ ကျမ်းအချို့ ရတ္တမာလာနရယုတ္တိသင်္ဂဟ

၁။ ရွှေကိုင်းသာ။ “စာကြည့်တိုက်သမိုင်း” မေဗျူဟာ၊ တွဲ-၇၊ မှတ်-၉၊ (ဖေ ၁၉၆၉) စာ-၃၅။

အမှီအစ ရှိသည်တို့ကိုတွေ့ရှိရပါသည်။ အင်းဝခေတ်သည် ပုဂံခေတ်လောက်ဗုဒ္ဓဆိုင်ရာစေတီပုထိုး၊ ဂူဘုရား၊ ပိဋကတ်တိုက်များ၊ ကျောင်းများဆောက်လုပ်လှူဒါန်း ကြသည့်အလေ့အထ မများလှသော်လည်း တက်နွဲ့ကျောင်းကျောက်စာအရ ပုဂံခေတ်ထက်ပို၍ အဆင့်အတန်းမြင့်မား ကြောင်းတွေ့ရှိရလေသည်။ ရန်သူမျိုးငါးပါး၏အဖျက်အဆီးမရှိခဲ့လျှင် တောင်တွင်းမင်းဇနီးမောင်နှံ တို့၏ တက်နွဲ့ကျောင်း ပိဋကတ်တိုက်ကြီးသည် စာပေကျမ်းဂန်စုံလင်လှသည်။ မြန်မာတို့၏ ရှေးဟောင်းပိဋကတ်တိုက်ကြီး ပင်ဖြစ်လေသည်။ ယခုအခါမော်ကွန်းတင်ကျောက်စာမှလွဲ၍ တခြားပြစရာမရှိတော့သည်မှာ အစားထိုးမရသည့်ကြီးမားသော ဆုံးရှုံးမှုတစ်ရပ်ပင် ဖြစ်လိမ့်မည်ထင်ပါသည်။

အခန်း (၃)

လူပုဂ္ဂိုလ်များ၏ ကိုယ်ပိုင်ပိဋကတ်တိုက်များ

မင်းကွန်းဦးပုကြီးတောင် ပိဋကတ်တိုက်

ဗဒုံမင်းလက်ထက် ရတနာပူရမြို့အင်းဝတွင် ဥစ္စာဓနပေါကြွယ်ဝသော ဦးပုသည် ဆရာတော် ဦးမုနိန္ဒာဃောသအရှင်မြတ်အတွက် ကျောင်းတိုက်နှင့် ပိဋကတ်တိုက်တို့ကို ဆောက်လုပ်လှူဒါန်းခဲ့ပါသည်။ ယင်းကိုအစွဲပြု၍ ဦးပုကြီးတောင်ပိဋကတ်တိုက် ဟုခေါ်ဆိုသည်။ ဗဒုံမင်းတရားမှအစပြု၍ ဘကြီးတော်ခေါ် စစ်ကိုင်းမင်းတရား၊ ပုဂံမင်း၊ မင်းတုန်းမင်း၊ သီပေါမင်း အစရှိသဖြင့် မင်းအဆက်ဆက်တို့က ဦးပုကြီးတောင်ကျောင်းတိုက်ရှိ ကျောင်းထိုင်ဆရာတော် အစဉ်အဆက်တို့ကို ပစ္စယာနုဂ္ဂဟဖြင့် ချီးမြှင့်လှူဒါန်းအားပေးစောင့်ရှောက်ခဲ့ခြင်းကြောင့် ဦးပုကြီးတောင်ပိဋကတ်တိုက်သည် မြန်မာဘုရင်များရှိစဉ်က သာသနာ့ဝန်ထမ်းရဟန်းများနှင့် စာပေလိုက်စားသူ လူပညာရှိတို့၏ အားကိုးအားထားရာလွန်စွာအဖိုးတန်၍ အရေးပါအရာရောက်သော ပိဋကတ်တိုက်ကြီးတစ်တိုက်ဖြစ်ပါသည်။

တည်နေရာ

မန္တလေးမြို့၏တစ်ဖက်ကမ်း စစ်ကိုင်းခရိုင်အတွင်းရှိ မင်းကွန်းမြို့ ဦးပုကြီးတောင်ပေါ်တွင် တည်ရှိပါသည်။

ပုံသဏ္ဍာန်

စတုရန်းပုံအုတ်တိုက်အဆောက်အအုံဖြစ်သည်။ ခရစ်နှစ် ၁၇၈၁ ခုနှစ်မှ ၁၈၁၉ ခုနှစ်အတွင်း တည်ဆောက်ထားသည့်အုတ်တိုက်ဖြစ်သောကြောင့် ယိုယွင်းပျက်စီး လေလွင့်ဟောင်းနွမ်း၍နေပါသည်။ ဦးပုကြီးတောင်ပိဋကတ်တိုက်သည် အမရပူရကောင်းစားစဉ်အချိန်မှစ၍ ပေါ်ထွက်

လာသော အဆောက်အအုံဖြစ်ပေသည်။ ရှေးဟောင်းပိဋကတ်တိုက်များသည် အုတ်အင်္ဂါတေဖြင့် ဆောက်လုပ်ထားသောလေးထောင့်စပ်စပ်အုတ်စက်များသာဖြစ်ပေသည်။ အနော်ရထာ ပိဋကတ်တိုက်သည် ဘုံငါးဆင့်ရှိ၍ အုတ်တိုက်ဖြစ်သည်။ မင်းကွန်းဦးပုကြီးတောင်ပိဋကတ်တိုက်သည် အုတ်တိုက်ပင်ဖြစ်သည်ကိုတွေ့ရှိရသည်။

“နိုင်ငံခြားပညာရှင်အချို့က အရှေ့တိုင်းသားတွေဟာ ကိုယ့်ထက်တစ်ဆင့်မြင့်သူသုံးစွဲပေစေ ဆိုပြီး တချို့ပစ္စည်းကို ခြိုးခြံမြဲဖြစ်လို့ရှင်ဘုရင်က သစ်သားနန်းတော်နဲ့နေပြီး ဘုရားကျောင်း၊ ဘုန်းကြီးကျောင်းကိုအင်မတန်ခိုင်ခံ့တဲ့ကျောက်အုတ်၊ မီးဖုတ်မြေအုတ်တွေနဲ့ ဆောက်ထားတာဖြစ်မယ်လို့လဲ တွေးကြတယ်”^၁ ထို့ကြောင့် ရှေးမြန်မာတို့သည် “စာတစ်လုံးဘုရားတစ်ဆူ” ဟူသောဆိုရိုးစကားအတိုင်း ပိဋကတ်စာပေများထိန်းသိမ်းရာ ပိဋကတ်တိုက်များကို အထွတ်အမြတ်ထားကြသည်။

ထိုပိဋကတ်တိုက်များကို ရေရှည်တည်တံ့ခိုင်ခံ့မှုရှိစေရန်အတွက် အုတ်တိုက်များဖြင့် ဆောက်လုပ်ခြင်းဖြစ်တန်ရာ၏။

ဦးပုကြီးတောင်ပိဋကတ်တိုက်တွင် ပေစာထုပ်ပေါင်းတစ်ထောင်ခန့်ရှိသည်။ သာသနိကကျမ်းများဖြစ်သည်။ ထို့ပြင်ရာဇဝင်သမိုင်း၊ ကဗျာလင်္ကာနှင့် ရှေးဟောင်းမြန်မာစကားပြေတို့ကိုလည်း တွေ့ရှိရမည်ဖြစ်သည်။ ရှေးမြန်မာအနုပညာလက်ရာတို့သည် ဦးပုကြီးတောင်ပိဋကတ်တိုက်တွင် တည်ရှိသည်။ ကုန်းဘောင်ဆက်မြန်မာဘုရင်မင်းမြတ်အသီးသီးတို့က လှူဒါန်းခဲ့ကြသောကွမ်းအစ်၊ ကွမ်းလောင်း၊ ရေတကောင်း၊ သစ်စေးသရိုးကိုင်ကာ ဇာတ်စုံခင်းထားသော ပန်းပွတ်သမား၏ရှေးဟောင်းမြန်မာလက်ရာများ၊ မှန်စီရွှေချ၍ဘေးဘီအနားပတ်လည် အမွမ်းအမံရှိသောအသုံးအဆောင်ပစ္စည်းများ၊ ရှေးမြန်မာဘုရင်တို့၏သမီးတော်များသုံးဆောင်သည့် သနပ်ခါးကျောက်ပျဉ်တစ်ချပ် အစရှိသည်တို့ကိုတွေ့ရှိရမည်။

ထိုပြင်ရွှေချပြီးပုတီးစေ့များ စီခြယ်ထားသည့် ထွန်းဘောင်ပုရပိုက်နှစ်ဆူ၊ ပုရပိုက်ဖြူပေါ်တွင် သစ်စေးကိုမင်လုပ်၍ ရေးထားသောသင်္ကေတဂိုက်ကျမ်းတစ်ကျမ်း၊ သစ်စေးသရိုးကိုင်ရွှေချ၊ ရွှေပန်းရေး၊ ရွှေရုပ်ကြွဖော်ထားသည့် ကျွန်းစာတိုက်သေတ္တာများတွင် ပေထုပ်များထည့်ထားသည်။

“ယခုအခါရှေးဟောင်းပေစာ၊ ပုရပိုက်စာကျန်ရှိသင့်သလောက် ကျန်ရှိ၍လူသိသူသိနည်းလျက် အစာအရှောက်မလုံလောက်ဘဲ မဆုတ်မဆိုင်ကူညီထောက်ပံ့ကာ စောင့်ရှောက်ပေးထိုက်၊ အရေးပေးထိုက်သောပိဋကတ်တိုက်တစ်ခုကို ဖော်ပြရမည်သာဆိုလျှင်မန္တလေးမြို့၏တစ်ဖက်ကမ်း

၁။ သန်းထွန်း၊ ဒေါက်တာ။ နယ်လွဲရာဇဝင်၊ ဒုတိယတွဲ (ရန်ကုန်၊ ပေဖူးလွှာစာပေ၊ ၁၉၆၈) စာ - ၅၃။

စစ်ကိုင်းခရိုင်အတွင်းရှိ မင်းကွန်းမြို့ဦးပုကြီးတောင်ပေါ်တွင် ပိဋကတ်ဖြစ်ချေသည်။”^၂

စစ်အတွင်း၌မန္တလေးမြို့တွင်ဂျပန်၊ အမေရိကန်တို့၏ ဗုံးကြဲလေယာဉ်ပျံကြီးများ၏ ဒဏ်ကြောင့်မြဲတောင်တိုက်၊ စံကျောင်းတိုက်၊ ရှေးဟောင်းဘုန်းတော်ကြီးကျောင်းတိုက်တို့မှာ မီးလောင်ပြာကျကုန်၏။ ထိုကျောင်းတော်ကြီးများ၌ သုံးမှီသိမ်းဆည်းထားသောပေ၊ ပုရပိုက်အမြောက်အများ ပျက်စီးဆုံးရှုံးကုန်သည်မှာ လွန်စွာပင်နှမြောစရာကောင်းလှပေသည်။ မန္တလေးမြို့ကြီးရှိ စာကောင်းပေကောင်းကျောင်းတိုက်ဟောင်းကြီးများစွာ မီးလောင်ပျက်စီးပြာကျသွားသော်လည်း မင်းကွန်းရွာနှင့်တကွ မင်းကွန်းအရပ်ရှိ စေတီပုထိုးကျောင်းကန်ဇရပ်တို့နှင့် ဦးပုကြီးတောင်ပိဋကတ်တိုက်တို့မှာဘေးမသိရန်မခ စစ်ကြီးဒဏ်ကိုမခံရဘဲရှေးမူလက်ရာမပျက် တည်မြဲလျက်ရှိနေသည်မှာလွန်စွာပင်ကံကောင်းလှပေသည်။^၃

ဦးပုကြီးတောင် ပိဋကတ်တိုက်နှင့်စပ်လျဉ်း၍ ဦးလူဖေဝင်းမျက်မြင်ကိုယ်တွေ့ အခြေအနေကို ကောက်နုတ်တင်ပြရလျှင် -

“ဤမျှအဖိုးထိုက်တန်၍အစားမထိုးနိုင်လောက်အောင် ရှေးကျသောပေထုပ်၊ ပုရပိုက်ထုပ်သေတ္တာများစွာတို့သည် ခြစားဆဲခြစားလတ္တံ့ဖြစ်၍နေ၏။ ပိဋကတ်တိုက်အဆောက်အအုံအမိုးနံရံတို့သည်ပြိုကျမည်ယောင်ယောင်ဖြစ်နေ၏။ အမိုးများအက်ကွဲ၍မိုးယိုနေသည်။ သာသနာရေးဆိုင်ရာတို့က အမြန်အရေးတကြီးအရေးယူကာ ပေထုပ်သေတ္တာများစွာကို မိုးလုံရာအရပ်သို့ရွှေ့ပြောင်းပေးဖို့လို၏။ ပိဋကတ်တိုက်အဆောက်အအုံကို ပြင်ဆင်စောင့်ရှောက်ပေးဖို့လို၏”^၄

ယခုအခါ မဘေဘီဆိုသည်အမျိုးသမီးတစ်ဦးက ယင်းပိဋကတ်တိုက်ကိုပြန်လည်ပြုပြင်ပေးထားသည်ဟုသိရှိရပါသည်။

ဦးပုကြီး၏ပိဋကတ်တိုက်အနီး၌ သာသနိကအဆောက်အအုံတစ်ခုကို စဉ်ရည်သုတ်လိမ်းထားကာ ရွံ့ဖြင့်ပြီးသောဇာတ်ငါးရုင်းဆယ်ရုပ်ကြွအနုပညာမြန်မာလက်ရာများဖြင့်မွမ်းမံတန်ဆာဆင်ထားသည်ကိုတွေ့ရှိရသည်။ ထိုပြင်မြန်မာအနုပညာလက်ရာစဉ်ကွင်း ရုပ်ကြွငါးရုင်းဆယ်ဇာတ်အမွမ်းအကဲများနှင့် ပဌမသင်္ဂါယနာ၊ ဒုတိယသင်္ဂါယနာ၊ တတိယသင်္ဂါယနာရုပ်ကြွများသည် မင်းကွန်းစေတီကြီးကိုပတ်ချာရံကာ မွမ်းမံဖို့အတွက်ဗဒုံမင်းတရားက ရည်ရွယ်ထားသောစဉ်ကွင်းများဖြစ်သည်ဟုသိရ၏။ သို့သော်ဘုရားကြီးအပြီးမသတ်ဘဲ ဗဒုံမင်းတရားကြီးနတ်ရွာစံသွား

၂။ လူဖေဝင်း၊ ဦး။ မြန်မာပိဋကတ်တိုက်များ (ရန်ကုန်စာပေဗိမာန်၊ ၁၉၆၆) စာ - ၇၉
၃။ လူဖေဝင်း၊ ဦး။ မြန်မာပိဋကတ်တိုက်များ (ရန်ကုန်စာပေဗိမာန်၊ ၁၉၆၆) စာ - ၇၉ - ၈၀။
၄။ လူဖေဝင်း၊ ဦး။ မြန်မာပိဋကတ်တိုက်များ (ရန်ကုန်စာပေဗိမာန်၊ ၁၉၆၆) စာ - ၈၁။

သောကြောင့်အချို့သောစဉ်ကွင်းတို့သည် ရွှေကျင်ဆရာတော်ဘုရားဦးဇာဂရ၏အရိုးအိုးစေတီကို မင်းကွန်းရွာ၌တည်ထားကိုးကွယ်ရာဝယ် မွမ်းမံခြယ်လှယ်ရာ၌လည်းကောင်း၊ ဦးပုကြီး၏ပိဋကတ် တိုက်အနီး သာသနာ့အဆောက်အအုံကို မွမ်းမံတန်ဆာဆင်ရာ၌လည်းကောင်း အသုံးပြုလိုက်ကြ သည်ဟုသိရှိရပါသည်။

ကင်းဝန်မင်းကြီး၏ပိဋကတ်တိုက်

ကင်းဝန်မင်းကြီး

ကင်းဝန်မင်းကြီးသည်မြန်မာတို့၏ နောက်ဆုံးမင်းဆက်များဖြစ်ကြသော မင်းတုန်းမင်းနှင့် သီပေါမင်းတို့လက်ထက်တွင်နိုင်ငံတာဝန်ကို ကျေပွန်စွာထမ်းရွက်ခဲ့သူဖြစ်သည်။ ငယ်မည်မောင်းချင်း ဖြစ်သည်။ ငယ်စဉ်ကတည်းက ပိဋကတ်ကျမ်းဂန်များကို နှံ့စပ်အောင်သင်ကြားခဲ့သူဖြစ်သည်။ ပုဂံမင်း လက်ထက်တွင် မင်းတုန်းမင်းသားအပါး၌ အမှုတော်ထမ်းရွက်ခဲ့သည်။ မင်းတုန်းမင်းသားသည် မောင်းချင်းမှ မောင်ကောင်းအမည်သို့ ပြောင်းလဲစေပြီးလျှင်မိမိ၏မင်္ဂလာအိမ်တော်၌ အမှုတော်ထမ်း စေခဲ့သည်။

ဇာတိ

ယခုပုလဲနှင့် ဆားလင်းကြီးမြို့နယ်များဖြစ်သော ဗန်ကျီတိုက်နယ်၊ မင်းတိုင်ပင်ရွာဇာတိ၊ အဖ အတွင်း ခြောက်စုနတ်သျှင်ရွေးတပ်တွင် အမှုထမ်းသောသွေးသောက်ကြီးဦးမိုး၊ အမိဒေါ်နှင့်ဆီတို့မှ ၁၁၈၃ ခု၊ တပို့တွဲလဆန်း ၁၂ ရက်၊ တနင်္ဂနွေနေ့တွင်ဖွားမြင်သည်။ သက္ကရာဇ် ၁၂၇၀ ပြည့်နှစ်၊ အသက် ၈၆ တွင်အနိစ္စရောက်သည်။ မြန်မာမင်းစုစုပေါင်းငါးဆက်တိုင်အောင်မိ၍ ရှေ့မိ၊ နောက်မိ ပုဂ္ဂိုလ်ကြီးဖြစ်သည်။

ကင်းဝန်မင်းကြီးသည်မင်းတုန်းမင်းသားကြီး၏ အလွန်ယုံကြည်အားထားရသောသူဖြစ် သည်။ မင်းတုန်းမင်းသားအထွက်အထိပ်သို့ရောက်ရှိလေသောအခါ ကင်းဝန်မင်းကြီးသည်စစ်ကိုင်းမြို့ နယ်၊ ရွာသစ်ကြီးရွာကိုစားရပြီး ရွှေတိုက်စိုးအဖြစ်အမှုထမ်းရသည်။

ကင်းဝန်အမည်ရပုံ

မြင်ကွန်းမြင်ဆုံတိုင်အရေးတော်ပုံတွင် ကနောင်မင်းသားကျဆုံးပြီးနောက် မင်းတုန်းမင်းတရား ကြီးသည် ဦးကောင်းကိုအပါးတော်တွင် ခစားစေသည်။ အရေးတော်ပုံအေးငြိမ်းသောအခါ ကြည်းကင်း၊ ရေကင်းစသည်တို့ကြီးကြပ်အုပ်ချုပ်ရန်ကင်းဝန်ရာထူးသို့တိုးပေးခဲ့သည်။ ထိုအချိန်မှ စ၍ ကင်းဝန်မင်းကြီးဦးကောင်းဟုကျော်ကြားလာလေသည်။

ကင်းဝန်မင်းကြီးဦးကောင်းသည် မြန်မာနိုင်ငံစာပေသမိုင်းတွင်သာမက မြန်မာစာပေကျမ်းတွင်းလည်းအထူးထင်ရှားသော ပညာရှိကြီးတစ်ဦးဖြစ်သည်။ သူပိုင်ပိဋကတ်တိုက်လည်းရှိ၏။ ကင်းဝန်အရာ၌ထမ်းရွက်နေစဉ် ဓမ္မသတ်ကျမ်းများကို ပြုစုရေးသားသည်။ ထို့ပြင်ဆောင်းပါးရတုနှင့် မေတ္တာစာများကိုလည်း ရသမြောက်အောင်ရေးသားခဲ့သည်။

ကင်းဝန်မင်းကြီးနှင့် နိုင်ငံခြားခရီး

ကင်းဝန်မင်းကြီးသည် နှလုံးရည်ပညာနှင့် ပြည့်စုံသူဖြစ်၍မင်းတုန်းမင်းလက်ထက်တွင် အင်္ဂလန်နှင့် ဥရောပနိုင်ငံများသို့ သံတမန်အဖြစ်စေလွှတ်ခြင်းကိုခံရသည်။ အပြန်လမ်းခရီး၌တွေ့ကြုံခဲ့ရသော မှတ်သားဖွယ်ရာတို့ကို လန်ဒန်သွားမှတ်တမ်းနှင့် ပြင်သစ်သွားမှတ်တမ်းဟူ၍မှတ်တမ်းကြီးနှစ်စောင်ကို ရေးသားခဲ့သည်။

“သံအမတ်အနေနှင့်နိုင်ငံခြားသို့သွားသော ကင်းဝန်မင်းကြီးသည်ယခုအခါ လွန်စွာတိကျလှသောရာဇာဝင်သမိုင်းသာမက အထောက်အထားကြီးဖြစ်သည့်အပြင် နေ့စဉ်မှတ်တမ်းကိုတယ်လိုရေးသင့်ရေးထိုက်သည်ဟူသော နမူနာစံပြကြီးတစ်ခုလည်းဖြစ်၍နေချေသည်။”^{၅၁}

သီပေါမင်းလက်ထက်တွင်လည်း ကင်းဝန်မင်းကြီးသည် ဝန်ကြီးများကိုသာ ပေးသနားတော်မူသောလက်ဝဲတောင်စစ်သူကြီးရာထူးကို ပေးအပ်ခြင်းခံရသည့်အပြင် သက်တော်ရှည်ဟူသောဘွဲ့ကိုလည်းထပ်လောင်း၍ ချီးမြှင့်ခြင်းခံရပြန်သည်။

မင်းတုန်းမင်းနှင့် သီပေါမင်းတို့၏လက်ထက်တွင် ထင်ပေါ်ကျော်ကြားလှသောသတိုးမင်းကြီးမဟာမင်းလှစည်သူဘွဲ့ခံ ကင်းဝန်မင်းကြီးသည် ဗြိတိသျှတို့ အထက်မြန်မာနိုင်ငံကို သိမ်းပိုက်ပြီးနောက် လူသိအများဆုံးပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦးဖြစ်ခဲ့၏။ နိုင်ငံခြားသို့မြန်မာသံအဖြစ်သွားရောက်ခဲ့စဉ်က ပြင်သစ်သမ္မတကကရန္တောပစ္စောယတံဆိပ်ဖြင့်လည်းကောင်း၊ ဂရန်ကော်ရတွန်ခေါ် ရင်သိုင်းစလွယ်နှင့်တံဆိပ်တို့ဖြင့်လည်းကောင်း၊ ဝိဇ္ဇာဘုရင်မကစီအက်စ်အိုင်ဘွဲ့ထူးဖြင့်လည်းကောင်း ချီးမြှင့်ခြင်းခံခဲ့ရပါသည်။ ကင်းဝန်မင်းကြီးသည် အုပ်ချုပ်ရေးဘက်တွင်သာမက စာပေနယ်တွင်လည်းထင်ပေါ်ကျော်ကြားခဲ့လေသည်။

ကင်းဝန်မင်းကြီးပြုစုခဲ့သောကျမ်းများမှာ မြန်မာစာပေလောကတွင် များပြားလှပေသည်။ ကဗျာ ဘက်တွင်ရတုရကန်၊ သဖြန်၊ တေးထပ်၊ ဧချင်း၊ မော်ကွန်း၊ လူးတား၊ ပျို့ စသည်ဖြင့် မျိုးစုံပြောင်မြောက်စွာရေးသားခဲ့၏။ ထင်ပေါ်သောကျမ်းများမှာ စကားပြေဖြင့် လန်ဒန်သွား၊ ပြင်သစ်

၅၁။ လူဖေဝင်း၊ ဦး။ မြန်မာပိဋကတ်တိုက်များ (ရန်ကုန်၊ စာပေဗိမာန်၊ ၁၉၆၆) စာ - ၄၂။

သွားနေစဉ်မှတ်တမ်းများ၊ ဓမ္မသတ် လက်ထက်တွင်ဓမ္မသတ် ၃၆ စောင်ချုပ်၊ အမွေမှုဓမ္မသတ် လင်္ကာများ၊ အဋ္ဌသံဃေပဝဏ္ဏနာ၊ ပကိဏ္ဍကဓမ္မသတ်လင်္ကာတို့ပါဝင်သည်။ ဂီတဘက်တွင်လည်း ယိုးဒယား၊ ပတ်ပျိုး၊ ဟန်ချင်း အစ ရှိသဖြင့်ရေးသားခဲ့သည်ကိုတွေ့ရှိရပါမည်။

မင်းကြီးသည် ကိုယ်ပိုင်ပိဋကတ်ဖြင့် စာပေစုဆောင်းထိန်းသိမ်းသည့်အပြင် ပညာရပ်အမျိုးမျိုး ကိုအခြေပြုပြီးရေးသားသည့် စာပေအမွေအနှစ်တို့မှာပိဋကတ်ကောင်းတစ်ခု၏ အားထားရာမှပေါ် ပေါက်လာရသည့်ထူးခြားသည့် သာဓကဟုဆိုရပေမည်။

မြန်မာထီးမွေနန်းမွေကို ၁၈၈၆ ခုနှစ်တွင်အင်္ဂလိပ်တို့သိမ်းပိုက်ပြီးနောက် နန်းတွင်းစာပေ များကို ရန်ကုန်သို့ပြောင်းရွှေ့သယ်ယူသည့် အခြေတွင်းသို့အင်္ဂလိပ်အစိုးရ၏ အတိုင်ပင်ခံ ကင်းဝန် မင်းကြီးသည် ရန်ကုန်အင်္ဂလိပ်အစိုးရရုံးတွင် အမှုထမ်းသည့်ကာလ၌ ၎င်း၏ပိဋကတ်တိုက်ရှိ စာစု များသည် ရန်ကုန်သို့အခြေအနေအရောက်ရှိလာခဲ့ရသည်။

ပိဋကတ်တိုက်

ကင်းဝန်မင်းကြီး၏ပိဋကတ်တိုက်သည် ရန်ကုန်မြို့၊ အတွင်းဝန်များရုံ၊ စပယ်လမ်း (ဗိုလ်အောင်ကျော်လမ်း) သို့မျက်နှာမူနေသော အောက်ထပ်အခန်း၌ တည်ရှိသည်။ ဗီရိကြီးပေါင်း ဆယ်လုံးခန့် ပေထုပ်များနှင့်အပြည့်ရှိသည်။ သာသနိကကျမ်းများဖြစ်သော ပါဠိတော်၊ အဋ္ဌကထာ၊ ဋီကာ၊ ဂဏ္ဍိ၊ နိဿယအဟောင်း၊ အသစ်တို့အပြင် ရာဇဝင်သမိုင်း၊ မော်ကွန်း၊ စကားပြေ၊ ကဗျာ၊ လင်္ကာ၊ ပျို့၊ ရကန်၊ ရတု၊ သတ်ပုံ၊ သံပေါက်၊ သတ်ညွှန်း၊ ခွဲထားလင်္ကာတို့နှင့်နီတိကျမ်းဂန် အမျိုးမျိုးတို့ရှိသည်။ ထို့ပြင် ကာမန္တကီနီတိကျမ်းနှင့် တက္ခန်းနီတိကျမ်း၊ ကင်းဝန်မင်းကြီး ကိုယ်တိုင်လက်ရေးဖြင့် ရေးသားထား သောနေမိရကန်၊ တိဏ္ဍုကပျို့၊ မန္တလေးဘွဲ့မော်ကွန်းနှင့် မေတ္တာစာ၊ ရာမရကန်အစရှိသဖြင့် ကင်းဝန်မင်းကြီး၏ပိဋကတ်တိုက်သည်အံ့ဩဖွယ်ရာ လွန်စွာ စုံလင်လှသော မြန်မာမှုအနုစာပေ ဥယျာဉ်ဗိမာန်ကြီးပင်ဖြစ်ပေသည်။ ဘားနဒီပိဋကတ်တိုက် အကျိုးဆောင်စာကြည့်တိုက်မှူး ချားလ်ဒူရို ဆယ်နှင့် ပါဠိဆရာဖြေတို့စီစဉ်သော ကတ်တလောက် စာရင်းအရ ပေပုရပိုက်ပုံနှိပ်စာပေါင်း ၁၃၃၃ ထုပ်ရှိသော်လည်း စစ်ဒဏ်ကြောင့် အချို့မှာပျက်စီး ပျောက်ဆုံးသဖြင့်အမျိုးသားစာကြည့်တိုက်တွင် ပေစာထုပ်ပေါင်းသုံးရာကျော်နှင့် ပုရပိုက်ခုနစ်ရာ ကျော်သာရှိတော့သည်။

ပုရပိုက်များစာရင်း၏အမှတ်စဉ် ၁ မှ ၆၄ သည်များသောအားဖြင့် ပါဠိဘာသာဖြင့်ရေးသား ထားသောဗုဒ္ဓဘာသာလောကုတ္တရာစာအုပ်များဖြစ်သည်။ ၇၁ မှ ၁၄၃ သည်အနုစာပေများဖြစ်ပြီး ၁၄၄ မှ ၁၆၃ သည် လောကီဆိုင်ရာများဖြစ်သည့် ပြက္ခဒိန်လုပ်နည်း၊ ဗေဒင်ရှေးဖြစ်ဟောနည်း။

မျက်လှည့်ပညာနှင့် ဆေးကျမ်းဆိုင်ရာစာအုပ်များဖြစ်သည်။ ၁၆၄ မှ ၃၉၀ သည် ဓမ္မသတ်ကျမ်းစာများ ဖြစ်ပေသည်။^၆

၁၉၃၅ ခုနှစ်တွင် ကင်းဝန်မင်းကြီးပိဋကတ်တိုက်သည် ရန်ကုန်အရှေ့ပိုင်း၊ ဒါလဟိုဇီလမ်းနှင့် ခရစ်လမ်းထောင့် တိုက်အမှတ် ၃၂၀ အထက်သို့ပြောင်းရွှေ့ပြီး ၁၉၉၅ ခု၊ ဒီဇင်ဘာလ ၆ ရက်နေ့မှစ ကာတနလာ၊ ဗုဒ္ဓဟူး၊ စနေနေ့များတွင် မွန်းတည့် ၁၂ နာရီမှ ညနေ ၄ နာရီအထိဖွင့်လှစ်ထားခဲ့သည်။ ကင်းဝန်မင်းကြီးစုဆောင်းထားခဲ့သော ပေပုရပိုက်များကို စုစုပေါင်းငွေ (၁၀၀၀၀) နှင့်ဘားနဒ် ပိဋကတ်တိုက်အတွက်ဖယ်ပြီး ကင်းဝန်မင်းကြီးပိဋကတ်တိုက်အမည်ဖြင့် သီးခြားဖွင့်လှစ်ထားခဲ့၏။ တသီးတခြားဖွင့်လှစ်ထားရသော်လည်း ဘားနဒ်ပိဋကတ်တိုက်အုပ်ချုပ်ရေးအဖွဲ့ကပင်တာဝန်ခံ ပြီးအုပ်ချုပ်ရသည်။ ဘားနဒ်တိုက်တွင်နေရာမရှိသဖြင့် ရှေးကအတွင်းဝန်များရုံးတွင် ဖွင့်ထားရသည်။ ထို့နောက်ဟံသာဝတီရုံးဟောင်းကြီးတွင် ချောင်ကျ၍အလင်းရောင်ရှားပါးသည့် အခန်းတစ်ခု၌ရွှေ့ပြီး ထားသည်။ တစ်ဖန် ခရစ်လမ်းဒေါင်နှင့် ဒါလဟိုဇီလမ်းထောင့်ရှိ တိုက်သို့ရွှေ့ ပြန်သည်။ ထိုမှ တစ်ဆင့် ယခုအခါ မြူနီစီပယ်ရုံးကြီးတွင်မူရင်းစာပေဌာနနှင့် ပုံနှိပ်စာအုပ်များပူးပေါင်းကာဖွင့်လှစ် ခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့် ကင်းဝန်မင်းကြီးပိဋကတ်တိုက်သည် ၁၉၉၄ ခုနှစ်မှ ၁၉၂၂ ခုနှစ်ခန့်အထိအတွင်း ဝန်ရုံးဟောင်း၊ ၁၉၃၀ ကျော်တွင်ခရစ်လမ်းနှင့် ဒါလဟိုဇီလမ်းထောင့်၊ စစ်မဖြစ်မီ ၁၉၄၀ ပြည့်ပတ် ဝန်းကျင်တွင် မြူနီစီပယ်ရုံး၌အသီးသီးပြောင်းရွှေ့ဖွင့်လှစ်ခဲ့သည်။^၇

၁၉၃၆ ခုနှစ်၊ ဇန်နဝါရီလ ၁၇ ရက်နေ့တွင်ကျင်းပသည့် ယုဒသန်ကျောင်းတိုက်မြန်မာ စာပေအသင်းဟောပြောပွဲတွင် ဆရာကြီးသခင်ကိုယ်တော်မှိုင်းက ကင်းဝန်မင်းကြီးပိဋကတ်တိုက်နှင့် ပတ်သက်၍အောက်ပါအတိုင်းပြောကြားခဲ့သည်။

“မြန်မာစာပေပိဋကတ်တိုက်ဖြစ်တဲ့ ကင်းဝန်မင်းကြီးပိဋကတ်တိုက်ကို ဆရာသွားလေ့ရှိ တယ်။ စာအုပ်များကိုထားပုံသို့ပုံကတော့ ပစ်စလက်ခတ်၊ လူ (၇) ယောက် (၈) ယောက်ရှိရင် ကြမ်းပေါ်မှာထိုင်ဖတ်ရတယ်။ ဒီစာအုပ်တွေကလဲ မြန်မာမင်းကိုမန္တလေးတက်ဖမ်းစဉ်က ယူခဲ့တဲ့ စာအုပ်တွေပါ။ အခုဘယ်လောက်သေးသိမ်နေခဲ့သလဲ”^၈

စာပေထိန်းသိမ်းမှုအားနည်းခဲ့သည် အခြေအနေနှင့် စာကြည့်တိုက်ပညာ မထွန်းကားသေး

၆။ တင်ဦး၊ ဦး။ ရှေးခေတ်မြန်မာစာကြည့်တိုက်များ စာကြည့်တိုက်လုပ်ငန်း (ရန်ကုန်၊ စာပေဗိမာန်၊ ၁၉၇၁) စာ - ၅၇။
၇။ ကောင်းမြင့်၊ မောင်။ ခေတ်ဟောင်း၊ ခေတ်သစ်စာကြည့်တိုက်ခရီး ၁၀၅၇ - ၁၉၇၃ (ရန်ကုန်၊ စာပေဗိမာန်၊ ၁၉၇၈) စာ - ၇၉။
၈။ မြန်မာ့အလင်းသတင်းစာ။ ၂၂/ ၁/ ၃၆၊ စာ - ၅၂။

သည်ကာလတွင် ပကတိမြင်တွေ့ရသော အားနည်းချက်ကို ဆရာကြီးသခင်ကိုယ်တော်မှိုင်း မိန့်မှာ ချက်တို့ကိုသတိပြုမှတ်သားမိပေသည်။

စစ်အတွင်း၌တန်ဖိုးမဖြတ်နိုင်သည့် စာပေဘဏ်တိုက်ကြီး ပျက်စီးဆုံးရှုံးမည့်အန္တရာယ်မှ လွတ်မြောက်ရန် ဦးသိန်းဟန် (ဇော်ဂျီ) နှင့် ဦးဝင်း (မင်းသုဝဏ်) တို့က ကင်းဝန်မင်းကြီး၏ပိဋကတ် တိုက်ကိုထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်ခဲ့ပါသည်။ စစ်ဒဏ်မှကင်းဝေးစေရန် တွဲတေးမှတစ်ဆင့် တောရွာ ကလေးတစ်ရွာသို့ခေတ္တပို့ထားပေးသည်။ ထိုမှတဖန် ရန်ကုန်မြို့ကြီးသို့ ပြန်ရောက်လာပြန်သည်ဟု သိရှိရပါသည်။ သို့ပါသောကြောင့်ကင်းဝန်မင်းကြီး၏ ပေ၊ ပုရပိုက်အဆူဆူအချို့မှာ ရွှေပြောင်းရမှု များကြောင့်အပျောက်အရှုနှင့်အချို့မှာ ပျက်စီးဆုံးရှုံးမှုများနှင့်ရင်ဆိုင်ရရှာလေသည်။ ဆရာဇော်ဂျီနှင့် ဆရာမင်းသုဝဏ်တို့သာ စစ်အတွင်းဝေးရာသို့မပြောင်းရွှေ့ထားပါက ယခုအခါတစ်စောင်မျှပင်ကျန် မည်မဟုတ်ပါ။ ကင်းဝန်မင်းကြီး၏မူ၊ ကင်းဝန်မင်းကြီး၏ပိုင် ပေ၊ ပုရပိုက်များကိုကြည့်ရှုလေ့လာ လိုပါလျှင်အမျိုးသားစာကြည့်တိုက်သို့ သွားရောက်ကြည့်ရှုလေ့လာနိုင်သည်။

မြန်မာစာပေပါမောက္ခသခင်ကိုယ်တော်မှိုင်းက ပါဠိစာပေကထိကဦးလူဖေဝင်းအား ကင်းဝန်မင်းကြီး၏ပိဋကတ်တိုက်သို့ သွားရောက်လေ့လာရန်တိုက်တွန်းသောကြောင့် ကင်းဝန်မင်း ၏ပိဋကတ်တိုက်နှင့်စပ်လျဉ်း၍ ဦးလူဖေဝင်းမှဤသို့ဆို၏။

“အတွင်းဝန်မင်းရုံးအတွင်းသို့ ကင်းဝန်မင်းကြီးဦးကောင်းပိုင် ပေစာထုပ်များ၊ ပေပုရပိုက် ဗီဒိုများသည် ဘယ်သောအခါမှစ၍မည်သူ၏အားထုတ်ယူခြင်းမှဖြင့်တစ်စုတစ်ရုံးတည်း ရောက်ရှိနေ ခဲ့သည်ဟူသောရာဇဝင်သမိုင်းကို ကျွန်တော်သည်တပ်အပ်သေချာစွာမသိရ။ ကျွန်တော်အသက် ၂၁ နှစ်အရွယ်တွင် ထိုပိဋကတ်တိုက်သည် အံ့ဩဖွယ်ရာလွန်စွာစုံလင်လှသော မြန်မာမှုအနုစာပေ ဥယျာဉ်ဗိမာန်ကြီးဖြစ်နေချေပြီ။”^၉

ကင်းဝန်မင်းကြီး၏ပိဋကတ်တိုက်ရှိပေ၊ ပုရပိုက်နှင့် သာသနိကကျမ်းများ၊ ရာဇဝင်ဆိုင်ရာစာ ပေ၊ မော်ကွန်း၊ စကားပြေ၊ ကဗျာလင်္ကာအစရှိသဖြင့် နိတိကျမ်းဂန်အမျိုးမျိုးတို့ကို -

“ဆရာကြီးသခင်ကိုယ်တော်မှိုင်း၏ တိုက်တွန်းချက်အရ ထိုကင်းဝန်မင်းကြီး ပိဋကတ်တိုက် သို့ရက်ခြားလိုလို ကျွန်တော်သွားရောက်၍ ပေစာတို့ကိုဖတ်ရှုကူးယူလေ့ရှိ၏။ အထူးသဖြင့်ကမန္တ နိတိကျမ်းနှင့် တကျွန်းနိတိကျမ်းတို့ကို ကျွန်တော်ကူးယူ၏။ ကင်းဝန်မင်းကြီးကိုယ်တိုင် လက်ရေးဖြင့် ရေးသားထားခဲ့သော နေမိရကန်၊ တိဏ္ဍာကမျိုး၊ မန္တလေးဘွဲ့မော်ကွန်းနှင့် မေတ္တာစာများကို ပျို့ ပုရပိုက်

၉။ လူဖေဝင်း၊ ဦး။ မြန်မာပိဋကတ်တိုက်များ၊ စာ - ၃၈။

တွင် ကျွန်တော်ဖတ်ရှုခွင့်ရလိုက်၏။ မင်းကြီးဦးကောင်း၏ ရာမရကန်မူကို ကျွန်တော် ကူးယူခွင့်ရ လိုက်၏။

ကင်းဝန်မင်းကြီးပိဋကတ်တိုက်ရှိ ကျမ်းစာရင်းအချို့ကို နောင်လူများသိရှိလေ့လာနိုင်ရန် ကောက်နုတ်တင်ပြအပ်ပါသည်။

ပုဂံဝန်ထောက်မင်း ဦးတင်ပိဋကတ်တိုက်

ပုဂံဝန်ထောက်ဦးတင်

ပုဂံဝန်ထောက်ဦးတင်ကို သက္ကရာဇ် ၁၂၂၃ ခုနှစ်၊ တန်ဆောင်မုန်းလပြည့်ကျော် ၁၄ ရက် စနေနေ့တွင်မန္တလေးမြို့၌ဖွားမြင်သည်။ ငယ်မည်မှာ မောင်မောင်တင်ဖြစ်သည်။ ဖခင်ဖြစ်သူမှာ အသုံးစာရေး ဝေကွင်းငါးမြို့ဝန်စာဆိုတော် “မဟာမင်းလှသင်္ခယာ” ဘွဲ့ခံဦးမောင်ဖြစ်၍ မိခင်မှာ အသုံးစာရေး စာဆို တော်အင်းတိုက်စား “မဟာမင်းခေါင်ရာဇာ” ဦးမဲ၏သမီးဒေါ်စောဖြစ်သည်။

အသက်သုံးလေးနှစ်အရွယ်တွင် အိမ်၌ပင်စာပေများကို သင်ကြား၍ အသက် ၉ နှစ်အရွယ် အရောက်တွင်အမရပူရမြို့ဘုံကျောင်းတိုက်တွင်ကျောင်းသားအဖြစ် ပညာရည်နိသောကစို့ခဲ့၍ ၁၁ နှစ်အရွယ်၌ ရှင်သာမဏေပြုသည်။ ဘွဲ့အမည်မှာ “ရှင်နိမလ”ဖြစ်ပြီး ဘုံကျောင်းဆရာတော် ဘုရားထံ၌ စာပေများကိုလေ့လာဆည်းပူးခဲ့သည်။ ဘုံကျောင်းဆရာတော်ဘုရားကြီး ပျံလွန်တော် မူသောအခါမန္တလေးမြို့ ဘုံကျောင်းတိုက်သစ်သို့ရွှေ့ပြောင်း၍ စာပေများကိုလေ့လာဆည်းပူးခဲ့သည်။

ဦးတင်သည် စာပေရေးရာ၌ အလွန်တော်သူဖြစ်သည်။ အသက် ၁၃ နှစ်အရွယ်၌ပင် ကင်းဝန် မင်းကြီး၏အဋ္ဌသင်္ခေပမ္မသတ်လင်္ကာ ၇၂ ပုဒ်ကို အာဂုံအောင်နိုင်ပြီး အနက်အဓိပ္ပါယ်ကိုပါသေချာ ကျနစွာတတ်ကျွမ်း၍ ကင်းဝန်မင်းကြီး၏ချီးကျူးခြင်းကို ခံရသူဖြစ်သည်။ အသက် ၁၅ နှစ်အရွယ် တွင် ရှင်လူထွက်၍ ရွှေတိုက်ဝန်တောင်ခွင်မြို့စား မင်းလက်အောက်၌ မြန်မာမင်းနှစ်ဆက်တိုင်တိုင် အသက် ၂၃ နှစ်အထိ စာရေးတော်အရာနှင့် ထမ်းရွက်ခဲ့သည်။ ဤကဲ့သို့ထမ်းရွက်နေစဉ် သက္ကရာဇ် ၁၂၄၂ ခုနှစ်၊ သီပေါမင်းလက်ထက် ဇေတဝန်ဆောင်တော်အတွင်းကျင်းပသည့် စာရေးတော်များ ဖြေဆိုရသည့်စာမေးပွဲ၌ သတ်ပုံသတ်ညွှန်းတွင်ပထမရသည့်အတွက် နော်ရထာကျော်ထင်ဘွဲ့ကို အသက် ၁၉ နှစ်အရွယ်မှာပင် ရရှိခဲ့သည်။

သက္ကရာဇ် ၁၂၄၇ ခုနှစ်အတွင်း မြန်မာနိုင်ငံကို အင်္ဂလိပ်တို့သိမ်းပိုက်ပြီးချိန် အသက် ၂၃ နှစ်အရွယ်မှစ၍ ၂၆ နှစ်တိုင်အောင် အင်္ဂလိပ်လက်အောက်အစိုးရ မန္တလေးလွှတ်တော်တွင် အမှုထမ်းရွက်ခဲ့သည်။

H. 0A

အသက် ၂၇ နှစ်မှ ၃၃ နှစ်အထိမြန်မာနိုင်ငံအတွင်းဝန်ရုံးစာတော်ပြန်ဌာနနှင့် ကျောက်စာ
 ဌာနများတွင် တာဝန်ယူ၍ထမ်းဆောင်ခဲ့ရပြန်သည်။ ဦးတင်သည်အသက် ၃၃ နှစ်ကျော်အချိန်တွင်
 ပုဂံမြို့၌မြို့အုပ်ရာထူးဖြင့် ချီးမြှင့်ခြင်းခံရသည်။ အသက် ၃၆ နှစ်၌အေတီအမ်တွဲတံဆိပ် ပေးအပ်ခြင်းခံ
 ရသည်။ အသက် ၄၄ နှစ်တွင်ခေတ္တနယ်ပိုင်ဝန်ထောက်ရာထူးတွင် ခန့်အပ်ခြင်းခံရပြီး အသက် ၄၆
 နှစ်တွင်အမြဲတမ်းအဖြစ်ခန့်အပ်ခြင်းခံရသည်။ ထို့ကြောင့်ပုဂံဝန်ထောက်ဦးတင်ဟုထင်ရှားလာခဲ့
 သည်။ အသက် ၄၉ နှစ်တွင်ဒေလီမြို့၌ပဉ္စမမြောက် ကျော့ဘုရင်၏ရှေ့တော်သို့ဝင်ရ၏။ အသက်
 ၅၂ နှစ်တွင် ကေအက်စ်အမ်တွဲကို အပ်နှင်းချီးကျူးခြင်းခံရသည်။ အသက် ၆၀ တွင်အငြိမ်းစားရိက္ခာ
 တော်ကိုရ၏။ ထို့နောက် ၃ နှစ်ခန့်မြန်မာ့လွတ်တော်အမှတ်အသားများကို အထူးဝတ္တရားများအဖြစ်
 ဆောင်ရွက်ရပြီး၊ အသက် ၆၃ နှစ်တွင်အငြိမ်းစားယူသည်။ အသက် ၆၅ နှစ်တွင် ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်
 ကျောင်း၌ မြန်မာဆရာကြီးအဖြစ် တစ်နှစ်ခန့်စာပေပို့ချခဲ့၍ အသက် ၇၁ နှစ်အရွယ်တွင်တက္ကသိုလ်
 အုပ်ချုပ်ရေးအဖွဲ့မှ မဟာဝိဇ္ဇာအမ်အေတွဲဖြင့် ဦးတင်အား ချီးမြှင့်ခဲ့သည်။

ဓမ္မဘဏ္ဍာတိုက်

ပုဂံဝန်ထောက်ဦးတင်သည် သူပိုင်ပေစာ၊ ပုရပိုက်စာ၊ ပုံနှိပ်စာများဟုဆိုအပ်သော ဓမ္မဘဏ္ဍာ
 တိုက်ကြီးကို ဗီရိကြီးငါးလုံးစာမျှ စုဆောင်းထားရှိခဲ့ပါသည်။ ယင်းတို့ကို “ပုဂံဝန်ထောက်ဦးတင်၏
 ပိဋကတ်တိုက်ဟူ၍ ကမ္ဘာ့ထိုးကာ အင်္ဂလိပ်အစိုးရအား လှူဒါန်းရာအစိုးရက ကင်းဝန်မင်းကြီး၏စာ
 ဗီရိများနှင့်အတူ ထားရှိလေသည်။”^{၁၀}

၂၅ - ၆ - ၄၀ နေ့ထုတ် သူရိယသတင်းစာတွင် ကင်းဝန်မင်းကြီးပိဋကတ်တိုက်တွင် ပုဂံဝန်
 ထောက်ဦးတင်၏ပေမူ၊ ပုရပိုက်မူနှင့် လက်ရေးမူများကို ၄၄ (၅၀၀၀) ကျပ်နှင့်ဝယ်ယူပြီး စာဖတ်
 သူများ အတွက်ထားရှိသည်ဟုပါရှိသည်။ ထို့နောက်ကင်းဝန်မင်းကြီး ပိဋကတ်တိုက်နှင့်
 ပုဂံဝန်ထောက်မင်း ဦးတင်ပိဋကတ်တိုက်တို့မှ ကျမ်းများကိုဝယ်ယူကာ တစ်ပေါင်းတည်းစုစည်းပြီး
 မြူနီစီပယ်ရုံး၌ ၁၇ . ၆ . ၄၀ နေ့တွင်ဖွင့်လှစ်သည့် ဘားနဒ်အခလွတ်စာကြည့်တိုက်၌ ထားရှိခဲ့လေ
 သည်။^{၁၁}

ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ပြီးနောက် ဘားနဒ်ပိဋကတ်တိုက်မှ ပေ၊ ပုရပိုက်၊ ပုံနှိပ်စာများကိုအမျိုးသား

၁၀။ တင်ဦး၊ ဦး။ ရှေးခေတ်မြန်မာစာကြည့်တိုက်များ၊ စာကြည့်တိုက်လုပ်ငန်း (ရန်ကုန်၊ စာပေဗိမာန်၊ ၁၉၇၁)
 စာ - ၅၈။
 ၁၁။ ကောင်းမြင့်၊ မောင်။ ခေတ်ဟောင်းခေတ်သစ်စာကြည့်တိုက်ခရီး ၁၀၅၇ - ၁၉၇၃ (ရန်ကုန်၊ စာပေဗိမာန်၊
 ၁၉၇၈) စာ - ၈၂။

စာကြည့်တိုက်သို့ရွှေ့ပြောင်းထားသဖြင့် ပုဂံဝန်ထောက်ဦးတင်ပိဋကတ်တိုက်မှ စာအုပ်စာတမ်းများကိုယခုအခါမျိုးသားစာကြည့်တိုက်၌ တွေ့နိုင်သည်။ စစ်ဒဏ်ကြောင့် ပေပုရပိုက်အချို့ပျက်စီးခဲ့သဖြင့် ယခုအခါပေပုရပိုက် (၁၇၃) ကျမ်းသာလျှင်ရှိပေသည်။^၂

ပုဂံဝန်ထောက်မင်းဦးတင်သည် စာကြည့်တိုက်ပညာလေ့လာသူတို့အဖို့ အထူးပင်နည်းယူဖွယ်ကောင်း၏။ မြန်မာဘုရင်လက်ထက်မှ ပေ၊ ပုရပိုက်များကိုဦးတင်သည် ကတ်တလောက်စာရင်းပြုစုသွားပုံမှာ အလွန်ပင်ခေတ်မီသည်။ ပေ၊ ပုရပိုက်၊ ပုံနှိပ်စာအုပ်များစာရင်းသွင်းခြင်း၊ ဘာသာရပ်အလိုက်ခွဲခြား၍ ဗီရိုများတွင်စနစ်တကျထားရှိခဲ့သူဖြစ်သည်။

ပုဂံဝန်ထောက်ဦးတင်ပြုစုခဲ့သောစာပေများ

စဉ် အမျိုးအမည်

- ၁။ ကဗျာဗန္ဓုသာရကျမ်း
- ၂။ ကတညုတကတဝေဒီစာတမ်း
- ၃။ ကျောက်စာဝန်တော်စိန်ခိုအတ္ထုပ္ပတ္တိ
- ၄။ ကလျာဏီကျောက်စာအတ္ထုပ္ပတ္တိ
- ၅။ ခွဲထားကျော်၊ ဂူနှင့် ပုထိုးခွဲခြားပုံအတ္ထုပ္ပတ္တိ
- ၆။ ငါးရာငါးဆယ်ဇာတ်အတိုကောက်
- ၇။ စတုရာရက္ခစံပြကျမ်း
- ၈။ စာစစ်ဆေးနည်း
- ၉။ တောပုသျှင်ဥက္ကံသမာလာ မေတ္တာစာအဖွင့်
- ၁၀။ ဓမ္မဝါဒီစာတမ်း
- ၁၁။ နန်းသုံးနိဗ္ဗာန်ကမ္မဋ္ဌာန်း
- ၁၂။ ဒေလီသွားကဗျာ

၁၂။ တင်ဦး၊ ဦး။ ရှေးခေတ်မြန်မာစာကြည့်တိုက်များ စာကြည့်တိုက်လုပ်ငန်း (ရန်ကုန်၊ စာပေဗိမာန်၊ ၁၉၇၁) စာ - ၅၈။

- ၁၃။ နတ်စာတမ်း
- ၁၄။ ပသင်္ဂီဝိသောဓနီ
- ၁၅။ ပေါတကောဝါဒဆုံးမစာ (ပုံနှိပ်စာမူအတိုင်းဖော်ပြပါသည်)
- ၁၆။ ပုဂံအတ္ထုပ္ပတ္တိအကျယ်
- ၁၇။ မြန်မာနိုင်ငံနှင့် အခြားနိုင်ငံများဆက်ဆံပုံ
- ၁၈။ မြန်မာမင်းအုပ်ချုပ်ပုံနှင့် ဘိုးတော်ဘုရား၏ အမိန့်တော်ပြန်တမ်း
- ၁၉။ မြန်မာနိုင်ငံအောက်ပိုင်းရှိ ဘုရားများအကြောင်း
- ၂၀။ ပုဂံနယ်အတွင်းရှိ ဘုရားများအကြောင်း
- ၂၁။ ဝတ္ထုကံမြေစာတမ်း
- ၂၂။ ပန်းတမော့စာတမ်း
- ၂၃။ မြန်မာနိုင်ငံရှိအဆောက်အဦ ၄၄ ခုအကြောင်းနှင့် မြင်းခြံနယ်မြို့ရွာများအတ္ထုပ္ပတ္တိ
- ၂၄။ ဘုန်းတော်မော်ကွန်း
- ၂၅။ မြန်မာစာအသက်ဆက်စာတမ်း
- ၂၆။ မြန်မာမင်းအင်္ဂလိပ်မင်းတို့အုပ်စိုးပုံနှိုင်းယှဉ်ချက်စာတမ်း
- ၂၇။ ရွှေဘိုဒိုင်းတော်ကြီး၊ ဒိုင်းတော်ကလေးစာတမ်း
- ၂၈။ သံဃာဂိုဏ်းကွဲပုံ
- ၂၉။ လွတ်တော်အမှတ်အသားအမေးအဖြေ
- ၃၀။ သေလက္ခရူစာတမ်း
- ၃၁။ လွတ်တော်အတ္ထုပ္ပတ္တိနှင့် မဟာဆွေတော်စာရင်း
- ၃၂။ ရွှေတိဂုံဝတ္ထုကံမြေအကြောင်း
- ၃၃။ သမ္မဝါဒီသစ္စဝါဒီစာတမ်း
- ၃၄။ ဘိုးဘပိုင်စာတမ်း
- ၃၅။ သံချက်နည်းအတ္ထုပ္ပတ္တိ

- ၃၆။ ဝိဇ္ဇာအမျိုးမျိုးလင်္ကာ
- ၃၇။ အင်္ဂုလိပိမင်းတက်စမြန်မာမင်းမိဖုရားစာရင်း
- ၃၈။ အရာတော်မြေစာတမ်း
- ၃၉။ အာနပါနမော်ကွန်း
- ၄၀။ အသင်္ခါကနိဗ္ဗာန်တရားမှန်မာ်ကွန်းတို့ဖြစ်သည်။

ဦးဘိုးသီပိဋကတ်တိုက်

တစ်သိန်းတန်ပိဋကတ်တိုက်

မြန်မာနိုင်ငံအရပ်ရပ်၌ စာပေစုဆောင်းသူများသည် ဝါသနာအလျောက်တည်ထောင်ထားသောပုဂ္ဂလိကပိဋကတ်တိုက်များအနက်သံ ထိုမြို့ရှိပင်စင်ရန်ယံပိုင်ဝန်ထောက်မင်း ဦးဘိုးသီ၏ ပိဋကတ်တိုက်သည်ထင်ရှားလှသည်။ ပိဋကတ်တိုက်တည်ထောင်လုပ်ဆောင်မှု၌ ဦးဘိုးသီသည် အတုယူဖွယ်ကောင်းသောပုဂ္ဂိုလ်ကြီးတစ်ဦးဖြစ်သည်။ အမျိုး၊ ဘာသာ၊ သာသနာ၊ ပညာရေးကိုရှေးရှုလျက် စာပေပိဋကတ်တိုက်ကြီးတစ်ခုကို သထုံမြို့မြဲသပိတ်တောင်ခြေ၌ ကျပ်ငွေတစ်သိန်းအကုန်အကျခံကာ တည်ထောင်ခဲ့သည်။ ဝန်ထောက်ဦးဘိုးသီနှင့် မင်းကတော်ခင်ခင်ကြီးတို့၏တစ်သိန်းတန်ပိဋကတ်တိုက်ဖြစ်သည်။

ဦးဘိုးသီး၏ဆန္ဒနှင့် လုပ်ဆောင်ချက်

ဦးဘိုးသီးသည်ဇရပ်ဆောက်၊ ကျောင်းတည်စာအုပ်ကုသိုလ်နှင့် မတင်းတိမ်နိုင် အားမရနိုင်ဘဲ ဓမ္မဒါနဟုဆိုအပ်သောအမြတ်ဆုံးဒါနကို ပြုလုပ်လိုသူဖြစ်သည်။ မိမိ၏အာသီသပြည့်ဝစိမ့်သောငှာ စာပေပိဋကတ်တိုက်ကြီးတစ်ခုကို ပြုစုပျိုးထောင်တည်ဆောက်လိုသည်။

ပါဠိမြန်မာစာပေအစုအတွက်အပြည့်စုံသော ပိဋကတ်တိုက်ကြီးဖြစ်လာစေရန် ရည်သန်လျက်ဦးဘိုးသီသည်သူ၏မိတ်ဆွေပညာရှိ စာပေဗဟုသုတပညာရှင်တို့နှင့် တိုင်ပင်လေသည်။ ဤကိစ္စနှင့်စပ်လျဉ်း၍ ဦးလူဖေဝင်းက အောက်ပါအတိုင်းတိုက်တွန်းခဲ့ပါသည်။

“လွန်ခဲ့သောနှစ်ပေါင်းသုံးဆယ်လောက်က ကျွန်တော်သည်ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်ကျောင်းပိတ်ရက်အတွင်းသီတင်းကျွတ်လပြည့်ကျော်တွင် သထုံမြို့ရှိဦးဘိုးသီထံရောက်သွား၍စကားစမြည်းပြောကြရာဝယ် ထိုဥပသကာကြီးသည် မိမိပြုစုလုပ်ကိုင်မည့် ကြီးမားခမ်းနားသောဒါနဖြစ်သည်ပိဋကတ်တိုက်တည်ထောင်မည့်အကြောင်းကို ထုတ်ဖော်ပြောဆိုလေတော့သည်။ ကျွန်တော်က ယင်းအကြံအစည်ကို အမြန်ဆုံးအထမြောက်ပါစေဟု ဆုတောင်းကာ များစွာသာသုခေါ်ကြောင်း

ပြောဆိုပြီးလျှင် မင်းတုန်းမင်းတရားကြီးလက်ထက် စကြာဒေဝီမိဖုရားကြီးက စိတ်ဝင်စားစွာ နန်းမတော်ဝန်ဦးရဲကို ပိဋကတ်တိုက်စိုးခန့်အပ်လျက် ပေစာ၊ ပုရပိုက်စာတို့ကိုစုဆောင်းစေပြီးသော် စာပေစာရင်းကိုပြုလုပ်စေရာ ယခုအခါပိဋကတ်သမိုင်းအနေနှင့် ပုံနှိပ်စာအုပ်တစ်အုပ်၊ ပိဋကတ်သုံးပုံ စာတမ်းအနေနှင့် ပုံနှိပ်စာအုပ်တစ်အုပ် ပေါင်းနှစ်အုပ်ရှိကြောင်း။ ထိုစာအုပ်နှစ်အုပ်ဟာ စာပေ စာရင်းများအတိုင်း တစ်စောင်မျှမကျန်ရအောင် မရမကရှာဖွေ စုဆောင်းသင့်ကြောင်း အကြံပေးကာ ကျွန်တော်တိုက်တွန်းခဲ့ပါသည်။” ၁၃

ဝန်ထောက်မင်းဦးဘိုးသီးသည် ငွေတစ်သိန်းအကုန်အကျခံကာ ပါဠိမြန်မာစာပေစာအုပ် များကိုဝယ်ယူလေသည်။ ရှားပါးစာအုပ်များကို စာအုပ်အဟောင်းဆိုင်များ၊ လမ်းဘေးဆိုင်များ၊ ရွှေတိုက်ဘုရားကြီးဈေး၊ မန္တလေးဈေးချိုတိုက်တန်းစာအုပ်ဆိုင်များမှ ခဲယဉ်းစွာဖြင့်ဝယ်ယူစု ဆောင်းသည်။ ပေပုရပိုက်များကိုဝယ်ယူစုဆောင်းသည့်အပြင် ပေစာအသစ်များကိုလည်း ကူးရေးခ ပေး၍ စုဆောင်းလေသည်။

ပိဋကတ်သုံးပုံကိုပိဋကတ္တသဝီဒူ အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတပုဂ္ဂိုလ်ကျော်တို့အား လွှဲအပ်တော်မူ၍ ဆိုင်ရာကညစ်ရေး၊ ပေးရေးအတတ်၌ကျွမ်းကျင်လိမ္မာကုန်သော ကျောင်းစာရေးတို့ကို မြောက်မြားစွာ ပေးကမ်းချီးမြှင့် ၁၀ နှစ်ကျော်ခန့်ပေထက်ကွာရာတင်ခဲ့သည်။ ထို့ပြင်မြန်မာနိုင်ငံအတွင်းရှိ ပိဋကတ် စာပေစုံလင်သောကျောင်းတိုက်ကြီးများသို့ လူစေလွှတ်၍ကျမ်းဟောင်းကျမ်းလစ်၊ မူဟောင်းမူသစ် တို့ကိုရွေးချယ်စိစစ်ပြီးလျှင် ခဲခဲယဉ်းယဉ်းကူးယူစေသည်သာမက သီဟိုဠ်ကျွန်းမှမြန်မာနိုင်ငံသို့ မရောက်လာသေးသော အချို့ကျမ်းစာတို့ကိုလည်းမရ ရအောင်ရှာဖွေကူးယူစေသည်။ ဝန်ထောက် ကြီး၏ရည်ရွယ်ချက်မှာ ပိဋကတ်တော်တို့ကိုတစ်ဆင့်ကူးယူလိုကြသောပုဂ္ဂိုလ်များနှင့် ယင်းအလေ့ အကျက်ကြည့်မှုမှတ်သားလိုကြသော ပိဋကတ်စာပေအတွက်အခက်အခဲမတွေ့စေရဘဲ တစ်နေရာ တည်းတစ်ထိုင်တည်းနှင့် အလိုဆန္ဒပြည့်ဝကြရန်ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့်ဤကဲ့သို့ကြီးစားရှာဖွေစု ဆောင်း၍ သူ၏ပိဋကတ်တိုက်ကြီးကိုပြည့်စုံအောင် စီမံဖန်တီးခြင်းဖြစ်လေသည်။

စီစဉ်ထားရှိပုံ

မဟာညာဓမ္မစေတီတိုက်တွင် ဘုံသုံးဆင့်ရှိသည်။ ပထမအဆင့်၌စာပြန်ပွဲ၊ ကထိန်ပွဲ၊ သံဃာ့ အစည်းအဝေးပွဲများပြုလုပ်ခြင်း၊ ပိဋကတ်ကျမ်းစာတို့ကို ညဉ့်အိပ်ညဉ့်နေကြည့်မှုလိုက် ကြည့်မှုနိုင်ခြင်း စသောသာမန်ကိစ္စများကို ဆောင်ရွက်တော်မူကြရန်စီမံထားလေသည်။

၁၃။ လူဖေဝင်း၊ ဦး။ မြန်မာပိဋကတ်တိုက်များ၊ စာ၊ ၇၃ - ၇၄။

ဒုတိယအဆင့်၌ အတွင်းခန်း အပြင်ခန်းဟု (၂) ခန်းရှိသည်။ အတွင်းခန်း၌ရွှေဖြင့်မွန်းမံထားသောပိဋကတ်တိုက်မီရိုကြီး (၈) လုံးရှိသည်။ တစ်လုံးတွင်ပိဋကတ်စာထုပ်ပေါင်း (၇၅) ထုပ်စီရှိသည်။ ပထမမီရို၌ ဒီဃနိကာယ်ကစ၍ နိကာယ်ကြီးငါးရပ်ကိုအစဉ်အတိုင်း စာထုပ်နံပါတ်၊ နေရာနံပါတ်တို့နှင့်ကိုက်ညီအောင်စီစဉ်ထားသည်။ ပိဋကတ်သမိုင်းခေါ် အက္ခရာစဉ်မာတိကာစာအုပ်၌ မိမိတို့အလိုရှိရာ ပိဋကတ်စာတိုက်မီရို၌ နံပါတ်ပါစာထုပ်ကိုဆွဲယူလျှင်အလိုရှိရာကျမ်းစာကို အလွယ်ပင်ရပေသည်။ ကတ်တလောက်ကတ်ပြားစနစ်မသုံးသည်မှအပ ခေတ်မီစာကြည့်တိုက်တစ်ခုနှင့် မခြားလှပေ။ ပညာရပ်တို့ကိုသင်္ကေတအမှတ်ဖြင့် စီစဉ်ထားရှိသောကြောင့်စာရှာသူများအတွက် များစွာအကျိုးပြု မှီငြမ်းနိုင်သည်ကိုသိရှိရပါသည်။

မင်ရေးပိဋကတ်တော်များထားသော ဗိရိဇယံများလည်းရှိပေသေးသည်။ အပြင်ခန်း၌ လွတ်လပ်ချောင်ချိစွာစကြိုသွားရန်နှင့် ထောင့်လေးခု၌တည်းခိုရန်အခန်း (၄) ခန်းထားရှိပေသည်။ တတိယအဆင့်၌စေတီ ၄ ဆူရှိ၍တော်တော်များဌာပနာထားလေသည်။^{၁၄}

“ဤသို့လျှင်စေတနာဖြူစင်၊ သဒ္ဓါတရားကြီးမား၊ စဉ်းစားစိတ်ကူးညဉ်ကောင်းသော ပညာရှိအငြိမ်းစားဝန်ထောက်မင်း ဦးဘိုးသီး၏ကုသိုလ်ကောင်းမှုဖြစ်သောဓမ္မစေတီ ဓမ္မဒါနပိဋကတ်တိုက်ကြီးသည် သုတေသနလိုက်စားသူစာဖတ်ဝါသနာပါသူတို့အတွက် သထုံမြို့၌ပေါ်ထွက်တည်တံ့လာရာ ဘာစာအုပ်၊ ဘယ်ပေထုပ်ကို၊ ဘယ်မီရိုမှာရှာလျှင် ဘယ်နံပါတ်နှင့်တွေ့မည်ဟု ကတ်တလောက်ပြုလုပ်ထားသောပုံနှိပ်စာအုပ်စာရင်းကိုလည်း လယ်တီဦးလှတင်ဆိုနိဒါန်းနှင့်တကွ ပိဋကတ်တိုက်၏အတ္ထုပ္ပတ္တိကိုပါ ထည့်သွင်းဖော်ပြ၍ ရေးသားစေပြီးလျှင်စက်တင်ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေလှူဒါန်းပြန်လေသည်။”^{၁၅}

ဦးဘိုးသီးပိဋကတ်တိုက်ကို ကောဇာသက္ကရာဇ် ၁၂၉၉ ခုနှစ်တွင်ရေစက်သွန်း၍လှူဒါန်းခဲ့ပါသည်။ စာကြည့်ပိဋကတ်လှူရုံသာမက၊ ပိဋကတ်ရှိစာအုပ်စာရင်းပါပြုစုခဲ့သောကြောင့် ပိဋကတ်ဆိုင်ရာကျမ်းနှစ်စောင်အပြင် ပိဋကတ်ဆိုင်ရာစာပေစုဆောင်းမှုကိုပုံနှိပ်ထားသည်။ ကတ်တလောက်စာစုစာရင်းမှာ လယ်တီဦးလှတင်၏ အားထုတ်မှုကြောင့်လည်းကောင်း စည်းမျဉ်းဥပဒေဖြင့်လေ့လာဖတ်ရှုစေခြင်းတို့မှာ မြန်မာစာကြည့်တိုက်ခရီးတွင်ထင်ရှားသော မှတ်တိုင်အဖြစ်မှတ်ယူရပေသည်။

၁၄။ လှတင်၊ ဦး။ (လယ်တီ)။ ပိဋကတ်သုံးပုံစာတမ်း (ရန်ကုန်၊ ဓမ္မုမိတ်ဆွေ၊ မ ၁၃၂၀) စာ - ၁၇ - ၁၈။
၁၅။ လူဖေဝင်း၊ ဦး။ မြန်မာပိဋကတ်တိုက်များ၊ စာ - ၇၅။

ပေစာနှင့် ပုံနှိပ်စာအုပ်များ

ပေစာထုပ်ပေါင်း (၁၃၄၅) ထုပ်ရှိသည်။ ပုံနှိပ်စာအုပ်အမျိုးအစား (၁၅၀၀) နီးပါးရှိသည်။

ပေစာထုပ်စာရင်း

ပျို့စောင်ရေပေါင်း (၃၃) စောင်ရှိသည်။ ၎င်းတို့မှာအောက်ပါအတိုင်းဖြစ်သည်။

စဉ် ပျို့အမည်

၁။ အာယုဒိကပျို့

၂။ ဘလ္လာတိယပျို့

၃။ ဗာဝရီပျို့ဗာဝရီမော်ကွန်း

၄။ ဘူရိဒတ်ဓာတ်ပေါင်းပျို့

၅။ ဓမ္မဇေပျို့

၆။ ဂါထာခြောက်ဆယ်ပျို့

၇။ ကုသပျို့

၈။ လောကဝိဒူမော်ကွန်းပျို့

၉။ မဟာသီလပျို့

၁၀။ မဟော့ပြဿနာခန်းပျို့

၁၁။ မဟောသပျို့

၁၂။ မဟာသရပျို့

၁၃။ မဏိကတ်ပျို့သစ်

၁၄။ မောဂ္ဂလာန်ပျို့

၁၅။ နေမိဘုံခန်းပျို့

၁၆။ နာနာဆန္ဒပျို့

၁၇။ နေမိငရဲခန်းပျို့

၁၈။ ငရဲမင်းပျို့

- ၁၉။ စမ္မေယျပျို့
- ၂၀။ စန္ဒကုမာရပျို့
- ၂၁။ စတုဝမ္မသာရပျို့
- ၂၂။ ဆုတောင်းခန်းပျို့
- ၂၃။ စန္ဒကိန္နရီပျို့
- ၂၄။ သာဓိနပျို့
- ၂၅။ သံဝရပျို့
- ၂၆။ သရဘင်္ဂပျို့
- ၂၇။ သုတသောမပျို့
- ၂၈။ ဥမ္မာဒန္တီပျို့
- ၂၉။ ဥတိန္ဒပျို့
- ၃၀။ တွင်းသင်းတိုက်ပန်ရေးသောဝေဿန္တရာပျို့သစ်
- ၃၁။ ဝိဓူရပျို့
- ၃၂။ ယသော်ဓရာကတော့ခန်းပျို့
- ၃၃။ ဇနကပျို့

ဧချင်းပေမူ (၁၁) စောင်

စဉ်	ဧချင်းအမည်	မှတ်ချက်
၁။	မင်းတရားရွှေထီးဧချင်း။	မူနှစ်မူ
၂။	မင်းတရားရွှေထီးဧချင်း။	မူနှစ်မူ
၃။	မင်းတရားမယ်တော်ဧချင်း	
၄။	မင်းရဲကျော်စွာစုန်ဧချင်း	
၅။	မင်းရဲကျော်စွာဧချင်း	

- ၆။ မင်းရဲသိင်္ခီသူချင်း
- ၇။ နတ်ရှင်မယ်တော်ချင်း
- ၈။ သခင်ထွေးချင်း
- ၉။ သခင်ကြီးချင်း
- ၁၀။ ဥပရာဇာချင်း
- ၁၁။ ယိုးဒယာမိဖုရားချင်း

ကဗျာပေစာမူ (၁၆) စောင်

စဉ် အမျိုးအမည်

- ၁။ ရဲတင်းမော်ကွန်း
- ၂။ အဿဇေယျမော်ကွန်း
- ၃။ ရွှေမင်းဘုန်းဆင်တော်မော်ကွန်း
- ၄။ ရတနာပြောင်မွန်ဆင်တော်မော်ကွန်း
- ၅။ ဣသျှဂူမော်ကွန်း
- ၆။ ရတနာနဒီမော်ကွန်း
- ၇။ တံတားဦးမည်မော်ကွန်း
- ၈။ ဇင်းမယ်နိုင်မော်ကွန်း
- ၉။ တေမိသာချင်း
- ၁၀။ မဟော်ကျေးစေခန်းသာချင်း
- ၁၁။ မဟော်ကျေးစေခန်းသာချင်း
- ၁၂။ ဆယ့်နှစ်ရာသီအဲချင်း မယ်ခွေအို
- ၁၃။ မင်းဇယရန္တမိတ်ရတု
- ၁၄။ သျှင်ဥတ္တမကျော်ကောလာ
- ၁၅။ ရာမရကန်
- ၁၆။ တေးထပ်သဖြန်ရှစ်ဆယ်ပေါ် မြောက်ဖက်သံနှင့် သုံးတပ်အိုင်

ရာဇာဝင်နှင့်ပတ်သက်သော ပေစာမူများ

စဉ် အမျိုးအမည်

- ၁။ ရာဇဝင်မော်ကွန်းလင်္ကာ
- ၂။ ရာဇဝိရာဇ်အရေးတော်ပုံ
- ၃။ ရာဇဝင်ချုပ်
- ၄။ မွန်ရာဇဝင်
- ၅။ တရုတ်ရာဇဝင်
- ၆။ ဇင်းမယ်ရာဇဝင်
- ၇။ ရခိုင်ရာဇဝင်

အထွေအထွေစာစုစာရင်း

စဉ် အမျိုးအမည်

- ၁။ သေနင်္ဂီဗျူဟာကျမ်း
- ၂။ စစ်ဆင်နည်း
- ၃။ ဓားတော်ကျမ်း
- ၄။ ဣန္ဒြာပုံသနန်းတွင်းဇာတ်တော်ကြီး
- ၅။ ဝိဇယကာရီနန်းတွင်းဇာတ်တော်ကြီး
- ၆။ ဣန္ဒြာပုံစနန်းတွင်းဇာတ်တော်ကြီး
- ၇။ ရာမဇာတ်တော်ကြီး
- ၈။ ကေသာသီရိမင်းသမီးနန်းတွင်းဇာတ်တော်ကြီး

ဦးဘိုးသီး၏ပိဋကတ်တိုက်သည် ပညာရှာဖွေသူတို့အတွက် ပိဋကတ်တိုက်၏ စည်းမျဉ်းဥပဒေ အရ လိုက်နာသူမှန်သမျှရဟန်းရှင်လူတို့သည် ထိုပိဋကတ်တိုက်ရှိ စာအုပ်စာတမ်း၊ ပေပုရပိုက်တို့ကို ငှားရမ်းကြည့်ရှုလေ့လာနိုင်ပါသည်။

မြန်မာမှုအနုပညာ

မြန်မာမင်းများ၏ မင်းမြောက်တန်ဆာငါးပါးအဆောင်အယောင်များ၊ စကြဝဠာ၊ နက္ခတ်
တာရာများ ပိုးပုရပိုက်ဖြူပေါ်တွင် ဆေးရောင်စုံခြယ်ထား၍ရွှေချမှန်ဗီရိုများ၌ တခမ်းတနားထားရှိ
သည်။ ထို့ပြင်ပုံနှိပ်စာအုပ်များ၊ ပေစာထုပ်များကိုလည်း ရွှေချမှန်ဗီရိုများအတွင်း၌ တည်ခင်းထားသည်
ကို ဦးဘိုးသီး၏ ပိဋကတ်တိုက်ကြီး၌တွေ့မြင်၊ ငှားရမ်း၊ ဖတ်ရှုနိုင်ပါသည်။

“ဤမျှအဖိုးတန်လှသော ပေစာမူများအပြင် ပုံနှိပ်စာအုပ်များစွာတို့သည် ပိဋကတ်သမိုင်း
ပိဋကတ်သုံးပုံစာတမ်းလာ စာအုပ်စာရင်းအရစုံနိုင်သမျှစုံအောင် စုဆောင်းထားသောပိဋကတ်
တိုက်သည် ဦးဘိုးသီးပိဋကတ်တိုက်ဖြစ်ပါသည်။”^{၁၆}

ထို့ပြင်ဦးဘိုးသီးပိဋကတ်တိုက်တွင် ကွယ်လွန်သူ မင်းတိုင်ပင်ဟောင်း၊ ဘုရင်ခံ၏တိုင်ပင်
ခံဟောင်း ဦးဘတူပိုင် ပေစာ၊ ပုရပိုက်မှု၊ ပုံနှိပ်မှုများဗီရိုသုံးလုံးနီးပါးရှိကြောင်းသိရှိရပါသည်။

၁၆။ လူဖေဝင်း၊ ဦး။ မြန်မာပိဋကတ်တိုက်များ စာ - ၇၈။

အခန်း (၄)

ဘာသာရေးဆိုင်ရာပိဋကတ်တိုက်များ

တောင်ခွင်သာသနာပိုင်ဆရာတော် ပိဋကတ်တိုက်

တည်နေရာ

တောင်ခွင်သာသနာပိုင်ဆရာတော်၏ ပိဋကတ်တိုက်သည် မန္တလေးမြို့ပြင်တံခွန်တိုင် ဘူတာရုံနီး၊ တောင်ခွင်ကျောင်းတိုက်တွင်တည်ရှိသည်။ ဆရာတော်ဘုရားကြီးပျံလွန်တော်မူ သောအခါ ပိဋကတ်တိုက်ကိုမြို့ပြင်မှ မန္တလေးမြို့အတွင်းသို့ပြောင်းရွှေ့ခဲ့သည်။ ယခုအခါ မန္တလေးမြို့အနောက်ပြင်၊ အဘယာမရွှေဂူတိုက်၊ ဝိဇ္ဇာလင်္ကာရကျောင်းတိုက်၊ မစိုးရိမ်တိုက်၊ မဟာဝိ သုဒ္ဓါရာမအနောက် အင်းခန်းတိုက်စသော အနောက်ပြင်ကျောင်းတိုက်တို့၏အနီး သာသနာပိုင် ကျောင်းတိုက်ခေါ် ကျောင်းတိုက်တစ်တိုက်အတွင်း၌ တည်ရှိပါသည်။

စစ်အတွင်းပိဋကတ်တိုက်များ၏ အခြေအနေ

ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ကြီးအတွင်း၌ သုမ္မောဂိုဏ်းဝင်ဘုန်းကြီးကျောင်းတိုက်များဖြစ်ကြသော စံကျောင်းတိုက်၊ စလင်းမြဲတောင်တိုက်တို့အပြင် ရွှေကျင်ဂိုဏ်းဝင်ဖြစ်သော အရှေ့ဝိသုဒ္ဓါရာမတိုက် တို့သည်စစ်ဒဏ်ကြောင့်မီးလောင်ပြာကျကုန်၏။ ထိုပြင်စာပေပရိယတ်ဆိုင်ရာ ပေပုထုတ်ပေါင်းများ စွာနှင့်မြန်မာပျို့ကဗျာ၊ စကားပြေဆိုင်ရာပေပုရပိုက်များစွာတို့သည် ပိဋကတ်တိုက်အဆောက် အအုံတို့နှင့်တကွပျက်စီးပြုန်းတီးသွားခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့်သာသနိက ကျမ်းစာတို့နှင့် ပျို့ကဗျာ၊ စကားပြေဆိုင်ရာ၊ ယဉ်ကျေးမှုအနုပညာလက်ရာဆိုင်ရာ မြန်မာမှုအစုစုတို့ဖြင့်ကြွယ်ဝများပြား လှသော အံ့ဩချီးမွမ်းခြင်းခံရသည့် မန္တလေးမြို့ကြီး၌ ပိဋကတ်သုံးပုံ၊ ပါဠိတော် အဋ္ဌကကာ၊ ဋီကာ တို့ဖြင့်စုံလင်ပြည့်ဝရှိကြကုန်သော ပရိယတ္တိစာသင်တိုက်တို့သည် ယခုအခါလွန်စွာ ရှားပါးလျော့ နည်းသွားလေသည်။^၁

၁။ လူဖေဝင်း၊ ဦး။ (မြန်မာပိဋကတ်တိုက်များ) စာ - ၈၉။

ပိဋကတ်တိုက်ရှိ ပေစာထုပ်များ

တောင်ခွင်သာသနာပိုင်ဆရာတော်ဘုရားကြီး၏ ပိဋကတ်တိုက်တွင် ပေစာထုပ်ပေါင်း လေးထောင်ခန့်ရှိသည်။ စာပေအမျိုးအစားပေါင်းနှစ်ထောင်ကျော်ကိုစာအုပ်အမည် စာစောင်အမည် တို့ဖြင့် စနစ်တကျစာရင်းပြုစုထားရှိသည်။

“လေးပုံတစ်ပုံသောပေထုပ်စာရင်းများအရ မည်မျှအဖိုးတန်လှသည်ကို အောက်ပါစာပေ အမျိုးအစားငါးဆယ်နိးပါး၏နာမည်အရ သုတေသနလုပ်သူ၊ မြန်မာမှုလိုက်စားသူတိုင်း လွယ်ကူစွာ သိရှိနိုင်ကြပါသည်။”^၂

ကျမ်းစာရင်းများကို နောက်ဆက်တွဲတွင် သီးခြားဖော်ပြထားရှိပါသည်။ ဤကျမ်းစာရင်းတစ် ပိုင်းတစ်စတို့ကို ကြည့်ရှု လေ့လာခြင်းဖြင့်ပင် တောင်ခွင်သာသနာပိုင် ပိဋကတ်တိုက်သည် တစ်ဖိုးမ ဖြတ်နိုင်သည့်အစားထိုးမရနိုင်သောပေစာမှုတို့ တည်ရှိရာစာပဒေသာဘဏ်တိုက်ကြီးပင် ဖြစ် ကြောင်းကိုသိရှိနိုင်ပါသည်။

လေ့လာခွင့်ရှိသူများ

ပိဋကတ်တိုက်သည်အများသူငှာ ဝင်ရောက်လေ့လာကြည့်ရှုခွင့်မရသော်လည်း စာချသံဃာ၊ စာလိုက်သံဃာနှင့် သုတေသနလိုက်စားသူ လူပညာရှိတို့သာ ဝင်ရောက်သည်ပူးလေ့လာခွင့်ရှိသည့် အထူးစာကြည့်ပိဋကတ်တိုက်ဖြစ်သည်။

ဆရာတော်ဘုရားကြီး၏ စွမ်းရည်

ဆရာတော်ဘုရားကြီးသည် ဇရာထောင်း၍မျက်စိနှစ်ကွင်းအလင်းမရရှိသော်လည်း စာပေကျမ်းဂန်များကိုမလေ့လာမလိုက်စားဘဲမနေနိုင်ပေ။ စာကြည့်တိုက်မှူးကောင်း တစ်ယောက် ၏အရည်အသွေး အပြည့်အဝရှိပေသည်။ မိမိထံလာရောက်ဖူးမျှော်ကြသော ရှင်လူမှန်သမျှကို တစ် နေ့လျှင် ပေထုပ်တစ်ထုပ်စီယူခိုင်းကာ ဖတ်စေပြီးလျှင် အနက်အဓိပ္ပာယ်ကိုရှင်းလင်းပြလေ့ရှိသည်။ မှတ်ဉာဏ်လည်းလွန်စွာကောင်းသည်။ မိမိအုပ်ချုပ်ရသောလက်အောက်ခံ သုဓမ္မာအဖွဲ့ဝင်ကျောင်း တိုက်များ၏ အမည်များကိုမို့အလိုက်၊ အရပ်ဒေသအလိုက်စီကာစဉ်ကာကျောင်းတိုက်များ၏ နာမည် ဘွဲ့ရည်များနှင့် တကွအလွတ်ရတော်မူ၏။ ဤကဲ့သို့ကျောင်းထိုင်ဘုန်းကြီးနှင့် တကွအထက် မြန်မာ နိုင်ငံတစ်ဝှန်းလုံးရှိ သုဓမ္မာအဖွဲ့ဝင်ကျောင်းတိုက်များ၏စာရင်းကို နှုတ်တက်ရထားခြင်းကြောင့် ဂိုဏ်းချုပ်ဂိုဏ်းအုပ်၊ ဂိုဏ်းထောက်မှစ၍ ကျောင်းထိုင်ဘုန်းကြီး၊ ရဟန်းကြီး၊ ရဟန်းငယ်အသွယ်သွယ်

၂။ လူဖေဝင်း၊ ဦး။ (မြန်မာပိဋကတ်တိုက်များ) စာ - ၈၁။

တို့သည် တောင်ခွင်သာသနာပိုင်ဆရာတော်ဘုရားကြီးကို လွန်စွာချစ်ကြောက်ရိုသေကြလေသည်။

မျက်စိနှစ်ကွင်းအလင်းမရသည့်ကြားမှပင် ဆရာတော်ဘုရားကြီးသည် ဗဟုသုတအဝဝနှင့် သာသနိကအကြောင်းအရာစုံလင်လှသော ဂုဋ္ဌတ္တဝိနိယကျမ်းကြီးကို ရေးသားပုံနှိပ်ထုတ်ဝေခဲ့သည်။ ထို့ပြင်ပါဌဇာတ်အဋ္ဌကထာ၊ ငါးရာငါးဆယ်ဇာတ်ပင်လယ်ကြီးကို အတိုကောက်အကျဉ်းချုပ်၊ သံပေါက်ပေါင်း ငါးရာငါးဆယ်ကျော်တို့ဖြင့်ရေးဖွဲ့ခဲ့သည်။

ထိုမျှမကကျည်းကန်ရှင်ကြီး ရေးသားဖွဲ့ဆိုခဲ့သော စွယ်စုံကျော်ထင် ပုစ္ဆာသံပေါက်ကျမ်းကို လည်းကောင်း၊ ဝိန္ဒုကျော်သူဦးဩရေးသားသော သီကုန်းခဲသော ကဝိလက္ခဏာသံပေါက်သတ်ပုံ ကျမ်းကိုလည်းကောင်း သဘောကျတော်မူသောကြောင့် ကဝိစွယ်စုံသတ်ပုံကျမ်းကို ရေးသားထုတ်ဝေ ခဲ့သည်။^၃

ခြောက်ထပ်ကြီးဘုရားကြီးပိဋကတ်တိုက်

ခြောက်ထပ်ကြီးဘုရား

ခြောက်ထပ်ကြီးရွှေသာလျောင်းဘုရားကြီးသည် ရွှေတိဂုံစေတီတော်၏အရှေ့မြောက် တာငါးရာခန့်အကွာ တောင်ကုန်းတစ်ခုပေါ်၌ တည်ရှိသည်။ ထိုဘုရားကြီးကို ၁၂၆၉ ခုနှစ် (ခရစ်နှစ် ၁၉၀၇) တွင်ပွဲစားကြီးဆာဘိုးသာနှင့် ဇနီးတို့ကတည်ထားကိုးကွယ်ခဲ့သည်။ ခြောက်ထပ်ကြီးဟူ သောဘွဲ့အမည်တော် ဖြစ်ပေါ်လာခြင်းသည် ငါးထပ်ကြီးဘုရား၏သမိုင်းနှင့်လည်း ဆက်နွယ်လျက် ရှိ၏။

ငါးထပ်ကြီးဘုရား

၁၂၄၉ ခုနှစ် (ခရစ်နှစ် ၁၈၈၇) တွင်ရန်ကုန်မြို့ကုန်းဈေးတန်းရပ်နေ ကုန်သည်ကြီးဦးဘေးကြီး နှင့် ဇနီးဒေါ်အုန်းခိုင်တို့က ရွှေတိဂုံစေတီ၏အရှေ့မြောက်ဘက်ရှိ အရှေ့တောရကျောင်း၌ဘုံသုံးဆင့် ရှိသောစံကျောင်းကြီးတစ်ကျောင်းကို ဆရာတော်ဦးအာသဘအား လှူဒါန်းခဲ့သည်။ ၁၂၆၂ ခုနှစ် (ခရစ်နှစ် ၁၉၀၀ ပြည့်) တွင် ကျောင်းဒါယကာဦးဘေးကြီး ကျောင်းဒါယကာမဒေါ်အုန်းခိုင်တို့၏သား ဦးဘိုးအောင်နှင့်ဒေါ်စိန်ရင်တို့သည် ပျက်စီးနေသောရေးဟောင်းရုပ်ပွားတော်များကို ဖြိုဖျက်ရွှေ့ ပြောင်း၍ထိုင်တော်မူရုပ်ပွားတော်တစ်ဆူတည်လေသည်။ ထိုရုပ်ပွားတော်ကိုဆရာတော်ဦးအာသဘ က “မဟာသကျအတုလမာရ်အောင်ဘုရားကြီး” ဟူ၍ကမ္မည်းတပ်ခဲ့သည်။ အများပြည်သူတို့ကမူ

၃။ လူဖေဝင်း၊ ဦး။ မြန်မာပိဋကတ်တိုက်များ (ရန်ကုန်၊ စာပေဗိမာန်၊ ၁၉၆၆) စာ - ၈၄ - ၈၅။

ငါးဆင့်ရှိသော ဂန္ဓကုဋီစံကျောင်းတော်ကိုအစွဲပြု၍“ငါးထပ်ကြီးဘုရား”ဟုသာ အလွယ်တကူ ခေါ်ဆိုကြောင်းသိရသည်။ ၁၉၇၇ ခုနှစ် ဒီဇင်ဘာလတွင် ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေသောငါးထပ်ကြီးဘုရား သမိုင်း၌ သာလွန်မင်းတရားကြီး၏သားတော်မင်းရဲနန္ဒမိတ်၏ကောင်းမှုတော်ဖြစ်သည့် စစ်ကိုင်းမြို့မှ ငါးထပ်ကြီးဘုရားကိုနမူနာ ပုံတော်ယူ၍တည်ခဲ့သောကြောင့် “ငါးထပ်ကြီးဘုရား”ဟု အမည်တွင် ကြောင်းဖော်ပြထားသည်။

ဆာဦးဘိုးသာနှင့် ခြောက်ထပ်ကြီးဘုရား

ငါးထပ်ကြီးဘုရားဒကာဦးဘိုးအောင်နှင့် ဆာဦးဘိုးသာတို့သည်ခင်မင်ရင်းနှီးသောမိတ်ဆွေ များဖြစ်ကြသည်။ ဆာဦးဘိုးသာသည်ဦးဘိုးအောင်ကိုအားကျ၍ ခြောက်ထပ်ကြီးဘုရားကို တည် ခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ ဘုရားဖူးများသည်ငါးထပ်ကြီးဘုရား၏ အရှေ့မြောက်ဘက်ရှိ တောင်ကုန်းပေါ်၌ ထီးထီးမားမားတည်ရှိသောလျောင်းတော်မူရုပ်ပွားတော်ကြီးကို လှမ်းမျှော်ဖူးမြင်ရင်“ဒီငါးထပ်ကြီး ဘုရားကနေပြီးဖူးမြင်ရတဲ့ရုပ်ပွားတော်ကြီးကတော့ ခြောက်ထပ်ကြီးဘုရားပေါ့”ဟူ၍ပြောဆို လေ့ရှိခဲ့သည်။ ယင်းသို့ပြောဆိုခြင်းကိုအကြောင်းပြု၍ “ခြောက်ထပ်ကြီး ဘုရား”ဟူသောဘွဲ့အမည် တော်ဖြစ်ပေါ်လာခဲ့သည်။ ခြောက်ထပ်ကြီးဘုရားကိုအကြောင်းပြု၍ ခြောက်ထပ်ကြီးကျောင်းတိုက် သည်လည်းဖြစ်ပေါ်လာခဲ့သည်။ ထိုကျောင်းတိုက် ဒကာမှာလည်း ဘုရားဒါယကာဆာဦးသာပင် ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ခြောက်ထပ်ကြီးဘုရားနှင့် ခြောက်ထပ်ကြီးကျောင်းတိုက်တို့မှာဆက်နွယ် လျက်ရှိပေသည်။

မဟာဗုဒ္ဓရာမ (ဘုရားကြီးတိုက်)

ဆာဦးသာသည် မိမိတည်ထားသော ခြောက်ထပ်ကြီး ရွှေသာလျောင်းဘုရားကြီးအနီးရှိ ဇရပ်၊ တန်ဆောင်းတို့ကိုမွမ်းမံပြင်ဆင်လျက် မဟာဗုဒ္ဓရာမ (ဘုရားကြီးတိုက်) ဟူ၍ကိုယ်တိုင် ကမ္မည်းတင်ပြီးလျှင် ဆရာတော်ဦးကောဏ္ဍညအားလှူဒါန်းခဲ့သည်။ ခရစ်နှစ် ၁၉၃၁ ခု၊ ဇူလိုင်လ ၃ ရက်နေ့တွင် မဟာဗုဒ္ဓရာမဘုရားကြီးတိုက်၌ ဆရာတော်ဦးကောဏ္ဍညသည် တပည့်ရဟန်း သာမဏေများနှင့်အတူ သီတင်းသုံးတော်မူလေသည်။ ဆရာတော်ဦးကောဏ္ဍညသည် ဆရာတော် ဦးဂန္ထသာရ၊ ဆရာတော်ဦးပညာအစရှိသော ဆရာသမားတို့ထံမှရအပ် ဥပနိဿူအတိုင်း ဗုဒ္ဓပါဝစန ဖြစ်သော ပိဋကတ်သုံးသွယ်၊ နိကာယ်ငါးဖြာ၊ ပါဠိ၊ အဋ္ဌကထာ၊ ဋီကာအနုအစုစုသောကျမ်းစာတို့ကို အဆက် မပြတ်တာဝန်ယူပို့ချခဲ့သည်။

ထို့ကြောင့် ခြောက်ထပ်ကြီးဘုရားကျောင်းတိုက်သည် အောက်မြန်မာပြည်တွင် ပခုက္ကူ၊ နိကာယမဟာဝိသုကာရာမတိုက်ခွဲကြီးအဖြစ်သို့ ရောက်ခဲ့ပြီး ရဟန်းသာမဏေများအား ခိုင်ခံ့ပညာ

သင်ရာ ပိဋကတ်တော်စာသင်သားတို့၏ တက္ကသီလာမြကျွန်းသာအဖြစ်သို့ရောက်ရှိခဲ့သည်။

ပရိယတ္တိစာသင်တိုက်ကြီး

ကျောင်းတိုက်ကြီးသည် တစ်နှစ်ထက်တစ်နှစ် စာသင်သားဦးရေတိုးတက်များပြားလာရာ စာချဆရာတော် (၁၄) ပါးနှင့် သံဃာတော် (၅၀၀) ကျော်မျှရှိသောကြောင့် စာသင်သားအများဆုံး သီတင်းသုံးသည့် ပရိယတ္တိစာသင်တိုက်ကြီးဟုပင် ခေါ်ဆိုနိုင်ခဲ့သည်။ သံဃာတော် (၆၀) ကျော်မျှ ဖြင့်စတင်တည်ထောင်ခဲ့သောခြောက်ထပ်ကြီးကျောင်းတိုက်သည် ဒုတိယကမ္ဘာစစ်မှ နောက်ပိုင်း ခေတ်တွင် သံဃာတော် (၆၀၀) ကျော်မျှရှိသော အဓိကရ စာသင်တိုက်ကြီးအဖြစ်သို့ရောက်ခဲ့ ပေသည်။

ပိဋကတ်တိုက်

စာပေသင်ကြားရ၍ အထောက်အကူဖြစ်စေရန် ပိဋကတ်တိုက်ထားရှိသည်။ ပိဋကတ်သုံး သွယ်၊ နိကာယ်ငါးဖြာ၊ ပါဠိ၊ အဋ္ဌကထာ၊ ဋီကာ၊ ဂဏ္ဍိ၊ နိသယတို့ကို ပိဋကတ်တိုက်တွင် စနစ်တကျ ထားရှိသည်။ ပေထုပ်ပေါင်း (၂၀၀) ကျော်ရှိသည်။ နှစ်ပေါင်း ၁၀၀၀ ကျော်က ရေးသားထားသော ပေထုပ် ၄ ထုပ်ရှိသည်ဟုသိရ၏။ ပိဋကတ်တိုက်ကို တာဝန်ယူသော ဆရာတော်တစ်ပါးရှိသည်။

ယခုပိဋကတ်တိုက်သည် ရန်ကုန်မြို့ ရောက်လမ်းနေ ဦးကျီလျှောင်၊ ဒေါ်မမကြီးနှင့် ဒေါ်အမာ၊ မောင်နှင့်သားသမီးတို့က ၁၃၂၄ ခု၊ သီတင်းကျွတ်လဆန်း ၈ ရက်နေ့တွင်ဆောက်လုပ်လှူဒါန်းသော သိမ်ကျောင်းဖြစ်သည်။ ယခု ပိဋကတ်တိုက်မှူးမှာသာသနာပြု ဓမ္မကထိကရွှေနိုင်ဆရာတော်ဦးဝေပုလ္လ (ဝဇီရတိတြတိုက်ကျောင်း) ဖြစ်သည်။ သိမ်သုံးလုံးရှိသည်။ သိမ်တော်ကြီး၌ ပေ၊ ပုရပိုက်များကို ထားရှိသည်။ ပုံနှိပ်ပိဋကတ်စာအုပ်တစ်သောင်းကျော်ထားရှိသည်။

ရည်ရွယ်ချက်

စာသင်သားများအတွက်လိုအပ်သည့်သာအုပ်များကို အလွယ်တကူငှားယူဖတ်ရှုနိုင်ရန်ဖြစ် သည်။

ပိဋကတ်တိုက်ဖွင့်ချိန်

တစ်ပတ်လျှင်တစ်ကြိမ်သာဖွင့်သည်။ စာအုပ်များကိုဝါတွင်း၌ မငှားပါ။ ဝါထွက်ချိန်တွင် ညနေ ၄ နာရီမှ ၆ နာရီအတွင်း ငှားရမ်းခွင့်ပြုသည်။

မြန်အပ်ချိန်

တစ်နှစ်ကြာမျှအချိန်ပေးထားကြောင်း သိရသည်။

စာအုပ်ငှားရမ်းခြင်း

စာသင်သားတစ်ဦးလျှင် စာအုပ် ၆ အုပ်ငှားခွင့်ပြုသည်။ ငှားရမ်းခမယူပေ၊ ပျောက်ဆုံးလျှင် အစားလျော်ခိုင်းသည်။ ပြန်ရောက်လျှင်ပြုပြင်ပေးရသည်။

ငှားရမ်းခွင့်ရှိသူများ

ခြောက်ထပ်ကြီးဘုရားဝန်းအတွင်းရှိ ကျောင်းတိုက်များမှသံဃာတော်များကိုသာ ဦးစားပေး ငှားသည်။ ပြင်ပသံဃာတော်များကိုမူ အာမခံသူတစ်ဦးရှိလျှင် ငှားရမ်းခွင့်ပြုသည်။

“စာကြည့်တိုက်ရှိစာအုပ်များမှာ၊ ဒကာမတို့၏အလှူဒါနပြုခြင်း၊ ဘုန်းတော်ကြီးများ၏ကိုယ် ပိုင်စာအုပ်များမှလှူဒါန်းထားခြင်းတို့ဖြင့် စုဆောင်းထားရှိကြခြင်းဖြစ်သည်။ ပိဋကတ်တိုက်သည် မြေညီထပ်တွင်ပေ ၄၀၊ ပေ ၃၀ ပတ်လည်ဖြင့်တည်ဆောက်ထားခြင်းဖြစ်သည်။ စာအုပ်စင်သည် ပြောင်းရွှေ့ရသောစင်ဖြစ်ပြီး မှန်ဗီရှိနှစ်ဖက်ဖွင့်ဖြစ်၏။ စာအုပ်များကိုသားရေးဖုံး၊ ကတ်ထူဖုံး၊ ပိတ်အ ဖုံးများဖြင့်သပ်ရပ်စွာဖုံးထားရှိသည်။ မီးဘေးအန္တရာယ်လည်းမရှိနိုင်ပါ။ အသန်ရှင်းဆုံးနှင့် ကြည်ဖြူ ဖွယ်ရာဖြစ်အောင်စီမံထားရှိပါသည်။”^၄

ထိန်းသိမ်းထားရှိပုံ

“မှန်စီရွှေချသေတ္တာထဲ၌ ကမ္မဝါစာများထားရှိ၏။ သုတ်သီလကွံပါဠိတော်ပေစာထုတ်များ ကိုသာပိဋကတ်တိုက်၌ထားရှိပြီး ကျန်ပေစာထုတ်များကိုသိမ်တွင်ထားသည်။ စာအုပ်များကို တိုက်ပိုင်စာရင်းသွင်း၍ ကိုယ်ပိုင်တံဆိပ်ထားရှိသည်။ စာအုပ်များကိုအလှူဒါနသက်သက်တစ်ခု တည်းဖြင့်ရရှိထားခြင်းကြောင့်ရန်ပုံငွေမရှိပေ။ ဆွေးမြေ့ပျက်စီးသွားသောစာအုပ်ပေါင်း ၂၀၀ ကျော်ခန့်ရှိပေ သည်။ လိုအပ်သောစာအုပ်များရှိပါက လှူနိုင်မည်အလှူရှင်ကိုရေစက်ချ၍အလှူခံ ပါသည်။ ယခုစာသင်သားပေါင်း ၄၀၀ ခန့်သာရှိသည်။ ပိဋကတ်တိုက်မှူးဆရာတော် ဦးဝေပုလ္လသည် ယခုလက်ရှိပိဋကတ်တိုက်တိုက်ကိုလွန်ခဲ့သောအနှစ် ၂၀ ကတည်းကထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်လာခဲ့သူ ဖြစ်သည်။”^၅

၄။ ပိဋကတ်တိုက်မှူးသာသနာပြုဓမ္မကထိက ရွှေနိုင်ဆရာတော်ဦးဝေပုလ္လ၏ပြောပြချက်
၅။ ဦးဝေပုလ္လ၏ပြောပြချက်

“စာဝါမပြီးမချင်းစာအုပ်များကို ငှားထားနိုင်သည်။ စာကြည့်တိုက်ကိုတစ်ပတ်တစ်ကြိမ် သာဖွင့်သည်။ ပျောက်လျှင်လျော်ကြေးပေးရသည်။ ပေစာနှင့်ပုရပိုတ်စာကိုခွဲခြားထားသည်။ ထို စာကြည့်တိုက်ရှိစာအုပ်များမှာ အလှူဒါနသတ်သတ်တစ်ခုတည်းဖြင့်ရခြင်းဖြစ်သည်။”^၆

လယ်တီဆရာတော်ဘုရားကြီး

ပိဋကတ်တိုက်

ထေရုပ္ပတ္တိ

ပဲရော့ဦးဆန်နီသည်ကျေးဇူးတော်ရှင် လယ်တီဆရာတော်မဟာထေရ်မြတ်၏ “မဟာထေရုပ္ပတ္တိကထာ” တစ်စောင်ရေးသားချီးမြှင့်တော်မူပါရန် နိုင်ငံခြားဗုဒ္ဓသာသနာပြုအသင်းကြီး၏ ဒုတိယဥက္ကဋ္ဌ၊ ကျေးဇူးတော်ရှင်လယ်တီဆရာတော်မဟာထေရ်မြတ်၏ကိုယ်စားလှယ်၊ နယ်လှည့် ဓမ္မကထိက “လယ်တီဦးဝဏ္ဏိတ” အရှင်မြတ်အားလျှောက်ထားခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့်ဆရာတော် ဘုရားကြီး သက်တော်ထင်ရှားရှိတော်မူစဉ်အခါက မိန့်မြတ်တော်မူချက်အား သိရှိသမျှအကျဉ်းချုပ်၍ ဆရာတော်မဟာထေရ်မြတ်၏ အတ္တုပ္ပတ္တိကျမ်းစာတစ်စောင်ကို ရေးသားတော်မူခဲ့သည်။

လယ်တီမဟာထေရုပ္ပတ္တိကထာမှအချီးနှိဒါန်းတွင် ဆရာတော်ဘုရားကြီးရေးသားပြုစုခဲ့သော ကျမ်းစာများကိုအောက်ပါသတိုတင်းတွေ့ရှိရပါသည်။

- (၁) ပရမတ္တဒီပနီခေါ် သင်္ဂြိုဟ်မဟာဋီကာသစ်ပါဠိ။ ၎င်းအဖွင့်နိဒါန်းပါဠိ၊ ယမကပဏ္ဍိတဝိဿန္တ နာပါဠိ၊ ပဋ္ဌာနုဒ္ဓေဆဒီပနီပါဠိ၊ နိယာမဒီပနီပါဠိ၊ သပ္ပဒိဋ္ဌိ၊ ဒီပနီပါဠိ၊ ဝိပဿနာဒီပနီပါဠိ၊ အနတ္တဝိဘာဝနာပါဠိ စသော အဘိဓမ္မာသက်ဆိုင်ရာပါဠိကျမ်းစာအမျိုးမျိုး။
- (၂) နိရုတ္တိဒီပနီခေါ် ရတ္တိမောဂ္ဂလာန်ဋီကာပါဠိ။ ဝိကတုတ္တဋီကာသစ်ပါဠိ၊ ဝစ္စပါစကဋီကာသစ်ပါဠိ ဝလာသဒ္ဓါသက်ဆိုင်ရာပါဠိကျမ်းစာအမျိုးမျိုး။
- (၃) သသနာသပ္ပတ္တိဒီပနီပါဠိ၊ သသနာဝိပတ္တိဒီပနီပါဠိ စသောပတိတ္တကသုတ္တန် သက်ဆိုင်ရာပါဠိ ကျမ်းစာအမျိုးမျိုး။
- (၄) ဘာဝနာဒီပနီ၊ ဥတ္တမဟုရိပဒီပနီ စသောမြန်မာသက်ဆိုင်ရာကျမ်းစာအမျိုးမျိုး။

၆။ တင်ဦး၊ ဦး။ (ရှေးခေတ်မြန်မာစာကြည့်တိုက်များ၊ စာကြည့်တိုက်လုပ်ငန်း၊ ရန်ပုံနှိပ်၊ စာပေဗိမာန်၊ ၁၉၇၀) စာ ၆၆ - ၆၉။

(၅) ပရမတ္ထသံခိပ်၊ သဒ္ဓသံခိပ်၊ ဝိနယသံခိပ်၊ သင်ပုန်းကြီးသံခိပ်၊ သတ်ပုတ်သံခိပ်၊ ဆန်းသံခိပ်၊ အလင်္ကာသံခိပ် စသောသံခိပ်ဆိုင်ရာကျမ်းစာအမျိုးမျိုး၊

(၆) မဟော်ကျေးစခန်းရတု၊ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်လင်္ကာအကျဉ်း၊ အကျယ်၊ သံဝေဂကဗျာလေးချိုးကြီး၊ သံဝေဂကဗျာလင်္ကာ၊ နွားမေတ္တာစာ၊ ဒေးဒရဲမေတ္တာစာ၊ စိုင်းပြင်သေရည်သေရက်မေတ္တာစာ၊ ဒိပဲရင်းသေရည် သေရက်မေတ္တာစာ၊ ထီမေတ္တာစာ၊ ပွဲမေတ္တာစာ၊ ဆုတောင်းပြည့်မေတ္တာစာ၊ ပတ္တမြားမေတ္တာစာ၊ သီဟတောဘုရားကျောက်စာ၊ သံဝေဂနိဗ္ဗိန္ဒြဝါဒ အနုဿသနီတေးထပ်များ၊ မိုက်ကမ္မဝါအမိန့်တော်ပြန်တမ်း၊ အန္တရာယ်ကင်းအမိန့်တော်ပြန်တမ်း စသောရတု၊ ကဗျာလင်္ကာ၊ မေတ္တာစာ၊ ကျောက်စာ၊ သံပိုင်း၊ တေးထပ်၊ ပြန်တမ်းဘက်ဆိုင်ရာကျမ်းစာ အမျိုးမျိုးအစရှိသဖြင့် ပါဠိ မြန်မာကျမ်းများစွာတို့ကို စီရင်ရေးသားတော်မူခဲ့သဖြင့် တစ်ဆူ ဗဟိဒ္ဓိပရိ ယတ္တိဝိဟရဒပဋိပတ္တိဗာကဟသနပုလ္လသာသနာ သုဒ္ဓကာရီ သာသနကိစ္စကာရီ သာသနသုလိုကာမိ မေဗုဒ္ဓရီ ဘိက္ခုကာမိလဇ္ဇသုပေသလသီလဝန္တမိတိဗန္တဗုဒ္ဓိမန္တရဂုံကတ ဗဟန္တကာရက မဟာမေဗုဒ္ဓကထိက သုဝိသံလေခ ဝိနယမရ တိပိဋကရေ ဝုရပါဏက္ခ အာဝုဉာဏ အာဘိဓမ္မိကသာသန သောဘိက သာသန ဇေတိကသံဃာဦးကိုင်း တစ်နိုင်ငံလုံး၏အားထားရာ အများသတ္တဝါတို့၏ ကိုးစားရာ အစစ်ဖြစ်တော်မူပေသော “အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတ” ဒုတိယ ဗြိတိသျှကျွန်းကြီး၌တည်ရှိသော ဗုဒ္ဓသာသနာပြုအသင်းကြီးတွင် ဥက္ကဋ္ဌ (D.Litt) ပိဋကတ္တတိုက် ပါရဂူပင်ဖြစ်သည်။

မင်္ဂလာနိမိတ်ထူး

ရတနာသုံးပါးဦးထိပ်ထား၍ မီးရှူးသန်စင်ဖွားမြင်ဆဲအခါ၌ အံ့ဖွယ်သူရဲမင်္ဂလာနိမိတ်ထူးကြီးသည်ကား အိမ်၏ဥပစာအတွင်း ပုဆိုးတစ်ပတ်ခန့်ရှိမန်ကျည်းပင်ကြီး၌စုရုံးထောက်ထားသော ဝါးလုံးကြားထဲမှစိုတစ်ကိုင်းဟူ၍လည်းကောင်း၊ သိကြားမင်းကားဟူ၍လည်းကောင်း အမည်အမျိုးမျိုးဖြင့်ခေါ်ဝေါ်ကြသော “စိုသတ်တင်ရေးကြီး” သည်မီးရှူးမီးပန်းကြီးတမျှဆန်းကြယ်စွာပေါ်ထွက်လာသည်။ ပညာရှိသူခမိန်တို့က ဝေဖန်ဆင်ခြင်ရှုမြင်ပြီးလျှင် နောင်သောအခါ သာသနာတော်နှင့်မွေ့လျော်စွာသုံးဖြာသောပိဋကတ်ကိုတက်မြောက်လိမ့်မာ ဂန္တာစိုရ်ကြီးတစ်ဆူဖြစ်လျက် တက်သစ်သောနေ၊ လအသွင်ဂုဏ်အင်တလူလူ ဇမ္ဗူမဆံကပျံ့နှံ့ကျော်ကြား ထင်ရှားကျော်စောလတ္တံ့ ဟူပြေကြားလေကုန်သည်။

နေရပ်နှင့်မိဘ

ဒိပဲရင်းမြို့နယ် စိုင်းပြင်ရွာကြီးနေ ဦးထွန်းသာ၊ ဇနီးဒေါ်ပြုံးတို့မှအတိသာသနာနှစ် ၂၃၉၀၊ မြန်မာသက္ကရာဇ် ၁၂၀၀ ခုနှစ်၊ နတ်တော်လဆန်း ၁၃ ရက်၊ အင်္ဂါနေ့၊ ညဉ့်တစ်နာရီကျော်တွင်

ဆရာတော်လျောင်းလျာကို ဖွားမြင်သည်။ အဘဦးထွန်းသာ၊ အမိဒေါ်ကြီးတို့မှသွေးချင်းပေါက်ဖော် ငါးယောက်တွင် ပထမမြောက်သားကြီးသေဆုံး၍ သားလေးယောက်ထွန်းကားလေသည်။ ဒုတိယ မြောက် ဦးတက်ခေါင်သည်လယ်တီဆရာတော်ဘုရားကြီးဖြစ်လာ၏။

အမည်ပေးမင်္ဂလာ

သတို့သားရတနာကို မီးရှူးသန်စင်ဖွားမြင်ဆဲအခါ “စို့သက်တင်ရေးကြီး” သည်အိမ်တွင်းမှ တက်၍အိမ်ခေါင်မိုးအထက်ကောင်းကင်တလွှားသို့ ပျံသန်းသွားသောမင်္ဂလာနိမိတ်ထူးကိုအစွဲပြု၍ “မောင်တက်ခေါင်” ဟူသောအမည်ကိုတွင်စေသည်။

ဆရာတော်ဘုရားကြီးသည်ကျောင်းသာ၊ သာမဏေဘဝနှင့်ပညာဆည်းပူးခြင်း၊ ရဟန်းဘဝ နှင့် ပညာဆည်းပူးခြင်း၊ စာဖတ်ဝါသနာပါတော်မူခြင်း၊ လယ်တီတိုက်ကြီးကိုစတင်သူဖြစ်ခြင်း၊ နိုင်ငံ တော်အတွင်းသာသနာပြုခြင်း၊ နိုင်ငံခြားသာသနာပြုခြင်း၊ ကျမ်းဂန်စာပေများရေးသားပြုစုခြင်းတို့ကို ဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။

ဘဝနတ်ထံပျံလွန်တော်မူခြင်း

၁၂၈၅ ခုနှစ်၊ ပဌမဝါဆိုလပြည့်နေ့ ၂ နာရီခွဲတွင်ပျံလွန်တော်မူသည်။

တောင်သာမြို့လယ်တီစာကြည့်ပိဋကတ်တိုက်

တည်ထောင်သည့်နှစ်

မြန်မာသက္ကရာဇ် ၁၂၈၅ ခုနှစ်တွင်တောင်သာမြို့ ဗုဒ္ဓဘာသာလယ်တီပိဋကတ်တိုက် အသင်းကြီးကိုတည်ထောင်ခဲ့သည်။ ပင်စင်အငြိမ်းစားမြို့အုပ်ကြီး ဦးဘိုးလတ်၊ အထက်တန်း ရှေ့နေကြီးဦးဘုန်းကျော်တို့ကကြီးမှူး၍ တည်ထောင်ခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။^၇

ရည်ရွယ်ချက်

ပိဋကတ်တိုက်အသင်းကြီး၏ရည်ရွယ်ချက်မှာ ဗုဒ္ဓသာသနာကိုရည်ကြာရင့်ညောင်းကောင်း စွာတည်ပါစေခြင်းငှာလည်းကောင်း၊ ကတညုကတရားစိတ်ဝယ်ထားလျက် လယ်တီဆရာတော် ဘုရားကြီး၏ကျေးဇူးဂုဏ်ကိုအာရုံမပြတ်တုံ့ပြန်လတ်၍ ပေးဆပ်ပူဇော်လိုသောကြောင့်လည်း

၇။ သူရိယသတင်းစာ (၂၆ ဒီဇင်ဘာ၊ ၁၉၃၆) စာ ၁၃။

ကောင်းတည်ထောင်ခြင်းဖြစ်ပေသည်။ ထို့ပြင်ပိဋကတ်သုံးပုံပါဠိတော်အဋ္ဌကထာ၊ ဋီကာများနှင့် လောကုတ္တရာကျမ်းစာအမျိုးမျိုး၊ သတင်းစာ၊ ဂျာနယ်၊ မဂ္ဂဇင်းအမျိုးမျိုးတို့ကို ထားရှိရန်လည်းရည်ရွယ်ပါသည်။

ဆောင်ရွက်ချက်

တောင်သာမြို့လယ်တီစာကြည့်ပိဋကတ်အသင်းကြီးက နှစ်စဉ်နှစ်တိုင်းပရပတ္တသံခိပ်ကျမ်း၏သရုပ်သဘောဇောဝီထိ၊ မင်္ဂလာသုတ်၊ သင်္ဂါလောဝါဒသုတ်၊ ပရာဘဝသုတ်တို့နှင့်ရတနာသုံးပါးတို့၏ဂုဏ်တော်တို့ကိုခွဲစိပ်နက်လေး ပုစ္ဆာရေးလျက်သုတ္တန်ဘိဓမ္မာနှစ်ဖြာသော စာမေးပွဲသဘင်ဆင်ယင်ကျင်းပလာခဲ့ရာ အဆိုပါအသင်းကြီးသည်တစ်နေ့တစ်ခြားပျံ့ပွားစည်ပင်လာပါသည်။

၁၂၉၉ နှစ်တွင်မြန်မာနိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာ တောင်သာမြို့လယ်တီစာကြည့်တိုက်ပိဋကတ်အသင်းဟူသောအမည်ဖြင့် ကမ္ဘာ့မှတ်တိုင်မော်ကျွန်းစိုက်ကာ တစ်ဆယ့်သုံးကြိမ်မြောက်စာမေးပွဲသဘင်ကို အောက်ပါအတိုင်းရှစ်ဌာနခွဲခြား၍ကျင်းပခဲ့သည်။

- (၁) မြင်းခြံစီရင်စုတောင်သာ
- (၂) ငါးပင်စင်
- (၃) လက်ဝဲ
- (၄) ပဲချက်
- (၅) မုံရွာဒီစကြိတ်ကန်ပြားကြီး
- (၆) မိတ္ထီလာဒီစကြိတ်၊ သဲတောသိမ်တောင်
- (၇) ရမည်းသင်းဒီစကြိတ်၊ ပျော်ဖွယ်
- (၈) တောင်ငူဒီစကြိတ်၊ ဖြူးမြို့တို့ဖြစ်ကြသည်။

စာမေးပွဲတွင်စာရင်းသွင်းသူအပေါင်းမှာ ၁၀၇၈ ယောက်ဖြစ်သည်။ ဖြေဆိုသူအပေါင်း ၉၄၉ ယောက်ဖြစ်ပြီးအောင်မြင်သူဦးရေမှာ ၁၅၂၈ ယောက်ရှိပါသည်။

စာအောင်သူ ၅၂၈ ယောက်အားဘုရင်ခံနှင့်တကွသူဌေး၊ အရာရှိ၊ ကုန်သည်၊ မြေပိုင်ရှင်တို့က ချီးမြှင့်သည့်ရွှေတံဆိပ် ၃၃ ခုအသင်းမှချီးမြှင့်သောငွေတံဆိပ် ၄၈၅ ခု၊ ပရမတ္တဘွဲ့ပုံတံဆိပ် ၇ ခု၊

ဋီကာစာအုပ်များ၊ အောင်လတ်မှတ်များကိုစက်ရှင်မင်းကြီးနှင့်တကွ မင်းကြီးကတော်တို့ကိုယ်တိုင်လာ ရောက်ချီးမြှင့်လေသည်။^၈

အခက်အခဲ ၂ မျိုး

အသင်း၏လုပ်ဆောင်ချက်များပုံမှန်လည်ပတ်နိုင်ရန် လုံလောက်သောရန်ပုံငွေရှာဖွေခြင်း နှင့်စာမေးပွဲဖြစ်မြောက်ရေးအတွက်စာဖြေသူရရှိရေးတို့ဖြစ်သည်။ ကျန်အသင်းမှအော်ဒီမန် (ondemand) ဖြင့်ထုတ်ချေးခဲ့သောငွေများကိုမပေးဆပ်နိုင်လောက်အောင် ချေးငှားသူများမှာ ကျပ်တည်းသဖြင့်ချေးရင်းငွေမပျောက်ပျက်စေခြင်းငှာ ကော်မတီများနှင့်သဘောတူဆုံးဖြတ်၍ လက်မဲ့ပေါင်မြေကိုလက်ရောက်သိမ်းယူထားရလေသည်။ အကြောင်းရှိ၍ပြောဆိုရလျှင် တရားဥပဒေနှင့်ညီညွတ်စွာပြောဆိုဆောင်ရွက်လွယ်စေရန် အသင်းဥက္ကဋ္ဌနှင့်စက္ကရီတေရီ (Secretary) ကိုအသင်း ကိုယ်စားလှယ်လွှဲစာခန့်၍ ငွေချေးရာ၌လည်းကောင်း၊ မြေကိုလက်ခံသိမ်းယူရာ၌ လည်းကောင်း၊ ထိုနှစ်ဦးအမည်ဖြင့်စာချုပ်ချုပ်ဆိုရသည်ဖြစ်ရာကားရသော မြေများမှာလည်း ထိုနှစ်ဦးအမည်ဖြင့် ပင်လယ်ဝဲကြီးရာနှင့် နားပြင်ရွာများတွင်ထည့်၍သီးစားချထားလေသည်။^၉

ဤအသင်းကြီးနှင့်အလားတူရဟန်းရှင်လူယောကျာ်း၊ မိန်းမ၊ လူကြီး၊ လူငယ်မရွေးတို့ကို ဘုရားတရားတော်ဘက်၌အသိဉာဏ်အလိမ္မာတိုးအောင် ပြုလုပ်ပေးသောအသင်းဟူ၍ ၁၉၃၆ ခုနှစ် အထိ မြန်မာနိုင်ငံတော်အတွင်း မရှိခဲ့ပေ။

ထူးခြားချက်

မင်္ဂလာဆောင်အခမ်းအနားကုန်ကျစရိတ်တို့ကို ဤအသင်းအားဓမ္မဒါနအဖြစ်ငွေများပေး လှူခြင်းနှင့်အစိုးရနှင့်အများပြည်သူတို့၏ အကူအညီကြောင့်အထူးထောင်ရှားခဲ့သော ပိဋကတ်တိုက် ဖြစ်သည်။

ရွှေတောင်မြို့လယ်တီပိဋကတ်တိုက်

လယ်တီဆရာတော်၏ဂုဏ်ကျေးဇူးကို အထူးအောက်မေ့သတိရသောအထိမ်းအမှတ် ဖြစ်စေရန်လည်းကောင်း၊ လယ်တီစာပေများကိုစုပေါင်းလေ့လာနိုင်ရန်လည်းကောင်း၊ မြို့သူမြို့သားတို့ နှင့်သက်ဆိုင်သည့်အစည်းအဝေးပွဲများ၊ မင်္ဂလာဧည့်ခံပွဲများ၊ ဘာသာရေးတရားပွဲများ စသည်တို့ကိုပါ ကျင်းပနိုင်စေရန်လည်းကောင်းစီမံဆောင်ရွက်လုပ်ထားခြင်းဖြစ်လေသည်။

၈။ ဒဂုန်မဂ္ဂဇင်း (၁၉၃၈၊ ဧပြီလ) စာ ၈၁။
၉။ သူရိယသတင်းစာ (၁၆ အောက်တိုဘာ၊ ၁၉၃၅) စာ ၃ - ၅။

လယ်တီ နိုင်ငံခြားဗုဒ္ဓသာသနာပြုအသင်း

လယ်တီနိုင်ငံခြားဗုဒ္ဓသာသနာပြုအသင်းမှဦးစီး၍ နိုင်ငံရပ်ခြားတွင်ဗုဒ္ဓသာသနာပြန့်ပွားရေးအတွက်လယ်တီဆရာတော်ဘုရားကြီးကိုယ်တိုင် ကြီးမှူးပြီးလျှင်“လယ်တီနိုင်ငံခြားဗုဒ္ဓသာသနာပြုအသင်းကြီး”ကိုမန္တလေးမြို့တွင်ဗဟိုပြု၍ ၁၂၇၅ ခုနှစ်နယုန်လဆန်း၊ ၁၅ ရက်နေ့မှစတင်တည်ထောင်ခဲ့သည်။ ထိုအသင်းကြီး၏အဖွဲ့ခွဲများသည်မြို့ကြီးပေါင်း ၂၀ ကျော်တွင်ရှိသည်။ ယင်းတို့တွင်ရွှေတောင်မြို့သည်လည်းအပါအဝင်ဖြစ်သည်။ လယ်တီအသင်းကြီးကဦးစီးတည်ဆောက်ခဲ့သောကြောင့် လယ်တီပိဋကတ်တိုက်ဟုခေါ်တွင်သည်။

ပိဋကတ်တိုက်

မြန်မာသက္ကရာဇ် ၁၂၉၅ ခု၊ ခရစ်နှစ် ၁၉၃၃ ခုတွင်ရွှေတောင်မြို့ပိတောက်တန်း၌ ပိုးနှင့်အထည်လုပ်ငန်းကုန်သည်ကြီး ဦးမှတ်ကြီးတစ်ဦးတည်းကကျပ်ငွေ ၂၀၀၀၀ ကျော်တန်ပိဋကတ်တိုက်ကြီးကိုတည်ဆောက်လှူဒါန်းရာ ၁၂၉၆ ခုကဆုန်လဆုတ် ၃ ရက်ခရစ်နှစ် ၁၉၃၄ ခု၊ ဧပြီလ ၃ ရက်နေ့တွင် ရွှေတောင်လယ်တီပိဋကတ်တိုက်ဟူ၍ ဖွင့်လှစ်ခဲ့သည်။

“ဖွင့်ပွဲကိုပြည်မြို့အရေးပိုင်ဦးတင်ထွတ်ကဖွင့်လှစ်ကြောင်း ကြွရောက်သူပရိတ်သတ် ၄၀၀ ခန့်ကိုအကျွေးအမွေးဖြင့်ဧည့်ခံကြောင်း အောင်မြင်ကြောင်းအထိမ်းအမှတ်အဖြစ်အမြောက် ၁၅ ချက်ပစ်ဖောက်ကြောင်း”^{၁၀} စသည်ဖြင့်ဖော်ပြထားရှိသောကြောင့် ခမ်းနားကြီးကျယ်လှသော ပိဋကတ်တိုက်ကြီးတစ်ခုဖြစ်ပေသည်။

ရွှေတောင် နိုင်ငံခြားဗုဒ္ဓသာသနာပြုအသင်း၏ အသင်းပိုင်ငွေ ၃၀,၀၀၀ ရှိသည့်အနက် ငွေ ၁၀,၀၀၀ ကိုဤပိဋကတ်တိုက်သို့လှူဒါန်းခဲ့သည်။ ပိဋကတ်တိုက်အရှည်တည်တန်ရေးကို မျှော်တွေးလျက် စောင့်ရှောက်ရေးအဖွဲ့တစ်ဖွဲ့ စည်းကာ ပိဋကတ်တိုက်ကိုထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်ခဲ့လေသည်။

ပုံသဏ္ဍာန်အကျယ်အဝန်း

ပိဋကတ်တိုက်အဆောက်အဦးအနေအထားနှင့် အကျယ်အဝန်းသည်ရန်ကုန်မြို့မှအပအကြီးမားဆုံး အကျယ်ဝန်းဆုံးပိဋကတ်တိုက်ဟု ဆိုနိုင်ပေသည်။ အထပ်နှစ်ထပ်ရှိသည်။ လူ ၇၀၀ ခန့်ဆံ့သောအဆောက်အအုံကြီးဖြစ်သည်။

၁၀။ သူရိယသတင်းစာ (၂၃ ဇန်နဝါရီလ၊ ၁၉၃၄) စာ

၁၉၃၃ ခုနှစ်အဆောက်အအုံပြီးစနစ်မှ ၇ နှစ်အတွင်း လောကုတ္တရာဇာတ်များ လောကီ စာအုပ်စာတမ်းများ ပေ၊ ပုရပိုက်များသစ်စုံလင်လင်ထားရှိလေရာ ထိုခေတ်အခြေအနေဖြင့် ပြည်ဒီစကြိုတ်တွင်အကြီးမားဆုံးနှင့်အဆင့်အမြင့်ဆုံး စာကြည့်တိုက်ကြီးတစ်ခုဖြစ်သည်။

စာကြည့်တိုက်ဖွင့်ချိန်

နေ့စဉ်နံနက် (၇) နာရီမှ (၉) နာရီနေ့လည် (၁) နာရီမှ (၃) နာရီအထိဖြစ်သည်။ ဥပုပနေ့ တိုင်းပိတ်သည်။

ငှားရမ်းခွင့်ရှိသူများ

ရွှေတောင်မြို့သူမြို့သားအားလုံးကိုအခမဲ့ ငှားရမ်းခွင့်ပြုသည်။ စာအုပ်စာတမ်းများကိုအကွရာ အစဉ်အလိုက် နံပါတ်တပ်ကာစာရင်းပြုစုထားရှိသည်။

စာကြည့်တိုက်တွက်စာအုပ်များကိုရန်ပုံငွေဖြင့်ဝယ်ယူခြင်း၊ စေတနာရှင်များထံမှအလှူခံခြင်း ဖြင့်စုဆောင်းသည်။ အစိုးရ၏ထောက်ပံ့မှုတစ်စုံတစ်ရာမရခဲ့ပေ။ စာကြည့်တိုက်ဝန်ထမ်းနှင့်တာဝန် ကိုတိတိကျကျသတ်မှတ်ထားရှိခြင်း မရှိပေ။ လယ်တီအသင်းလူကြီးအားလုံးသည် စာကြည့်တိုက် အမှုထမ်းများဖြစ်သည်ဟု ဆိုနိုင်ပါသည်။

ပိဋကတ်တိုက်ရှိစာအုပ်များ

ထိုပိဋကတ်တိုက်တွင်အင်္ဂလိပ်စာအုပ်စာတမ်း တစ်ထောင်ခန့်ရှိသည်။ ထိုခေတ်ထိုအခါက လစဉ်ထုတ်စာအုပ်အားလုံးလိုလိုနှင့် ထွက်သမျှနေ့စဉ်သတင်းစာများကိုစုဆောင်းထားရှိနိုင်ခဲ့သည်။ ရွှေတောင်မြို့သူမြို့သားရဟန်းရှင်လူအများအတွက် အသိပညာဗဟုသုတများဖြန့်ဖြူးပေးရာ စာပေ ဗိမာန်ပင်ဖြစ်သည်။ ပြည်သူ့ကိုအကျိုးပြုသော ပြည်သူ့စာကြည့်တိုက်ပင်ဖြစ်သည်။

ဆောင်ရွက်ချက်များ

၁၉၃၃ ခုနှစ်မှစ၍ ဒုတိယကမ္ဘာစစ်မဖြစ်မီအထိလယ်တီတိုက်ဝင်းအတွင်း စာပြန်ပွဲများပြု လုပ်ခဲ့သည်။ ရွှေတောင်မြို့နယ်ရှိစာချပုဂ္ဂိုလ်များကို အထိုက်အလျောက်ငွေထောက်ပံ့နိုင်ခဲ့သည်။ ဗုဒ္ဓဘာသာဆိုင်ရာစာအုပ်များကို ရိုက်နှိပ်ထုတ်ဝေနိုင်ခဲ့သည်။ လယ်တီဆရာတော်ဘုရားကြီး၏ ဂုဏ်သတင်းကျော်ကြားမှုအရှိန်အဝါကို လယ်တီစာပေစုဆောင်းမှုဖြင့်မြှင့်တင်နိုင်ခဲ့သည်။ တစ်မြို့နယ်လုံး ၏စာပေဗဟိုမဏ္ဍိုင်အဖြစ်ခိုင်မာစွာရပ်တည်နိုင်ခဲ့သည်။

ဆုံးရှုံးမှုများ

၁၉၄၂ ခုနှစ်၊ မတ်လ ၃၀ ရက်နေ့တွင်ရွှေတောင်တိုက်ပွဲဖြစ်သည်။ တစ်မြို့လုံးနီးပါး မီးလောင် ပြာကျသွားခဲ့သည်။ သို့သော်လယ်တီပိဋကတ်တိုက်မှာ ကြံ့ကြံ့ခံလျက်ကျန်ရစ်ခဲ့သည်။ ဂျပန် ခေတ်တွင်ဂျပန်စစ်ရှုံးအဖြစ်လည်းကောင်း၊ အာရှလူငယ်အစည်းအရုံး၏ ရုံးစိုက်ရာဌာနခွဲအဖြစ် လည်းကောင်း၊ ကုန်သိုလှောင်ရာဂိုဒေါင်အဖြစ်လည်းကောင်း အသုံးပြုခဲ့ကြသည်။ စာအုပ်စာတမ်းများ ကို ပရိဘောဂပစ္စည်းများမှာ ပျောက်ဆုံးပျက်စီးရလေသည်။ ဂိုဒေါင်မှတစ်ဖန်စာ သင်ကျောင်းအဖြစ် ရောက်ရှိခဲ့ပြန်ပါသည်။ စစ်ကြီးအတွင်း၌ကျန်ပိဋကတ်တိုက်မှ မြန်မာမှုနှင့်ဆေးပညာရပ်ဆိုင်ရာ ပေ၊ ပုရပိုက်များပျောက်ဆုံးခဲ့သောကြောင့် အဖိုးတန်စာပေရတနာများဆုံးရှုံးခဲ့ရရှာသည်။

၁၉၄၈ ခုနှစ်မတိုင်မီအဆောက်အအုံကို ပြန်လည်မွန်းမံခြင်း၊ မပြုခဲ့ပေ။ ၁၉၄၅ ခုမှ ၁၉၅၃ ခုနှစ်အထိမြို့နယ်ပြည်သူ့ဆေးရုံဖြစ်ခဲ့ရသည်။ ထို့နောက်စစ်ရဲတပ်ရင်း ၃ ၏ရုံးစိုက်ရာဖြစ်ပြန်သည်။ ထိုမှတစ်ဖန် ဒေသန္တရအုပ်ချုပ်ရေးသင်တန်းကျောင်း၊ သမဝါယမသင်တန်းကျောင်းနှင့် လူမှုရေး ရက်တိုသင်တန်းကျောင်းများအဖြစ်ဆက်လက်ကာ ဘဝပြောင်းခဲ့ရလေသည်။ ထို့နောက်တွင်ကာ ဤ ပိဋကတ်တိုက်ကြီးသည် ပြည်သူ့အကျိုးပြုလုပ်ငန်းများနှင့် ကင်းကွာလျက် တစ္ဆေသရဲခြောက် သည်ဟု နာမည်ကြီးပြီးလျှင် ဒုစရိုက်သမားများ စတည်းချခိုလှုံရာစခန်း ဖြစ်ခဲ့ရပြန်ပါသည်။

၁၉၆၇ ခုနှစ်တွင်မူ တိုးတက်သောလူငယ်တစ်စုက စာကြည့်တိုက်ဖွင့်ရန်လှုံ့ဆော်ပြီးလျှင် ၁၉၆၇ ခုနှစ်၊ ဒီဇင်ဘာလ ၂ ရက်မြန်မာသက္ကရာဇ် ၁၃၂၉ ခု၊ နတ်တော်လဆန်း ၁ ရက် နေ့တွင်စာဆို တော်နေအခမ်းအနားနှင့်အတူယင်းပိဋကတ်တိုက်ကို “မြို့မလယ်တီစာကြည့်ပိဋကတ်တိုက်” အမည်ဖြင့်ပြန်လည်ဖွင့်လှစ်ခဲ့ပါသည်။

စေတီယင်္ဂဏပရိယတ္တိအသင်းပိဋကတ်တိုက်

စေတီယင်္ဂဏဝတ်အသင်းစတင်ပုံ

ဘာသာ သာသနာတိုးတက်ပြန့်ပွားထွန်းကားရေးအတွက် မြောက်များလှသောဆောင်ရွက် ချက်များကြောင့် သံဃာတော်များလောကတွင်ရှင်ငယ်၊ ရဟန်းငယ်မှ အစစေတီယင်္ဂဏအသင်းအား သိရှိကြပေသည်။ အထူးသဖြင့်အသင်းကြီး၏ နှစ်စဉ်ကျင်းပပြုလုပ်နေသည့်စေတီယင်္ဂဏ ပရိယတ္တိ စာမေးပွဲကြီးကြောင့် ပို၍ထင်ရှားခြင်းဖြစ်သည်။

ဤအသင်းကြီးကိုမြန်မာသက္ကရာဇ် ၁၂၇၆ ခုနှစ်တွင် စတင်တည်ထောင်ခဲ့ပါသည်။ တည်

ထောင်ကာစတွင် ဝတ်အသင်းကလေးမျှသာဖြစ်သည်။ ရန်ကုန်မြို့ရွှေတိဂုံစေတီတော်ကြီး၏ ရင်ပြင်တော်ပေါ်၌တည်ရှိသော ဝတ်အသင်းဖြစ်သောကြောင့်စေတီယင်္ဂီဏ” ဝတ်အသင်းဟုခေါ်သည်။ ထိုစဉ်ကအသင်း၏ဆောင်ရွက်ချက်များမှာ ရင်ပြင်၌ရှိသောအညစ်အကြေးအမှိုက်သရိုက်များကိုရှင်းလင်းခြင်း၊ ဆွမ်းတော်ကြီးကပ်လှူခြင်းနှင့် ဘုရားဝတ်ဝတ်ကပ်မှုတို့ကိုသာပြုလုပ်ကြသည်။

ရဟန်းရှင်လူပြည်သူအပေါင်းတို့အတွက် ဗုဒ္ဓဘာသာကျမ်းစာအမျိုးမျိုးတို့ကို လွယ်လင့်တကူထုတ်ယူသင်အံ့လေ့ကျက်ဖတ်ရှုမှတ်သားနိုင်ရန် ကျမ်းစာအမျိုးမျိုးကိုအသင်းငွေဖြင့် ဝယ်ယူဖြည့်သွင်းခြင်းဖြင့်လည်းကောင်း၊ ကုသိုလ်ရှင်တို့သဒ္ဓါတရားအလျောက် လှူဒါန်းပူဇော်လာသည့်ပိဋကတ်ကျမ်းစာအုပ်များနှင့် ကျမ်းစာအုပ်များအတွက် အလှူငွေများကိုလက်ခံ၍လည်းကောင်း၊ ပိဋကတ်တိုက်ကြီးအားကျမ်းစာအုပ်များစုံသည်ထက်စုံအောင် ကြိုးစားကြပါသည်။

အသင်းကြီး၏သာသနာရေးဆောင်ရွက်ချက်များတွင် ပရိယတ္တိသာသနာတိုးတက်ရေး၏ အခြေခံအကျဆုံးဖြစ်သည့် “စေတီယင်္ဂီဏပရိယတ္တိစာမေးပွဲကြီး” ဆင်ယင်ကျင်းပခြင်းလုပ်ငန်းသည် ပဓာနသာသနာပြုလုပ်ငန်းကြီးဖြစ်သည်။ ထိုစာမေးပွဲကြီးကြောင့်ပင်ပျံ့သင်း ကျော်ကြားထင်ရှားနေခြင်းဖြစ်သည်။

စေတီယင်္ဂီဏပရိယတ္တိစာမေးပွဲကြီးကို ရှေးအခါကရွှေတိဂုံစေတီတော်ကြီး၏ ရင်ပြင်တော်ပေါ်ရှိစေတီယင်္ဂီဏပရိယတ္တိ၊ ဓမ္မာနုဂ္ဂဟအသင်းတည်ရာထီးတော်ရုံတန်ဆောင်း (ဓမ္မာနုဂ္ဂဟကုသိုလ်တော်ပိဋကတ်တိုက်) ၌ခမ်းနားစွာကျင်းပခဲ့သည်။

ရန်ကုန်မြို့ပေါ်ရှိစာချသံဃာ၊ စာလိုက်သံဃာ၊ စာချသီလရှင်၊ စာလိုက်သီလရှင်၊ စာမေးပွဲဝင်ရှင်ဘာမဏေ၊ ရဟန်းငယ်ရဟန်းပျို၊ လူဥပသကာ၊ ဥပါသိတာတို့သည် အလိုရှိသောကျမ်းစာအုပ်များကိုလွယ်ကူစွာလိုလေသေးမရှိ ငှားယူရရှိနိုင်သောပိဋကတ်တိုက်သည် စေတီယင်္ဂီဏပရိယတ္တိအသင်းပိဋကတ်တိုက်ပင်ဖြစ်သည်။ ထို့ပြင်စေတီယင်္ဂီဏပရိယတ္တိစာမေးပွဲကြီးမှ ပထမ ကျော်ပုဂ္ဂိုလ်ထူးများ၊ ကျမ်းဂန်တက်ထေရ်အရှင်များနှင့်စာချ၊ စာလိုက်၊ စာသင်စာမေးပွဲဝင်၊ ပုဂ္ဂိုလ်များအတွက် များစွာအထောက်အကူပြုသည့် စာပေဘဏ်တိုက်ကြီးတစ်ခုပင်ဖြစ်သည်။

သက္ကရာဇ် ၁၂၇၅ ခုနှစ်တွင်စေတီယင်္ဂီဏပရိယတ္တိအသင်းမှ စေတီယင်္ဂီဏပရိယတ္တိအသင်းအဖြစ်အမည်ပြောင်းလိုက်ကြသည်။ ရည်ရွယ်ချက်မှာ -

- (၁) သာသနာသုံးရပ်တိုးတက်ပြန့်ပွားရေးကို ဆောင်ရွက်ရန်၊
- (၂) ပရိယတ္တိသာသနာတိုးတက်ရေးတွင် အခြေခံအကျဆုံးဖြစ်သောစာချစာသင်၊ သံဃာတော်အရှင် မြတ်တို့အား ပစ္စယာနုဂ္ဂဟ၊ ဓမ္မာနုဂ္ဂဟနှစ်မျိုးဖြင့်လှူဒါန်းပူဇော်ရန်၊

- (၃) ဗုဒ္ဓသန္တကာ၊ ဓမ္မသန္တကာ၊ သံဃသန္တကာ၊ အသင်းသန္တကဟူသောသန္တကလေးမျိုးနှင့် ပတ်သက်သည့် ဝေယျာဝစ္စများကိုဆောင်ရွက်ရန်၊
- (၄) အသင်းဝင်ဥပါသကာ၊ ဥပါသိကတို့တစ်ဦးနှင့်တစ်ဦး ခင်မင်ရင်းနှီးစွာလောကီ၊ လောကုတ္တရာနှစ်ဖြာသောကိစ္စများကို ညီညီညွတ်ညွတ်ရွက်ဆောင်ကြရန်ဟူသော ရည်ရွယ်ချက်ကြီးများ ဖြင့်ဖြစ်ကြသည်။

ထို့ကြောင့် ၁၃၁၅ ခုနှစ်တွင်စေတီယင်္ဂီကာပရိယတ္တိ၊ ဓမ္မာနုဂ္ဂဟအသင်းကြီးဟူသော အမည်သစ်သို့ပြောင်းကာယခုတိုင် ထိုအမည်ဖြင့်ဘာသာ သာသနာရေးများကိုဆောင်ရွက်လျက်ရှိ ပေသည်။

ပိဋကတ်တိုက်၏ဆောင်ရွက်ချက်များ

ပိဋကတ်တိုက်အုတ်နှစ်ဦးရှိသည်။ ပိဋကတ်ပါဠိတော်၊ အဋ္ဌကထာ၊ ဋီကာ စသောကျမ်းများ၊ ယိုးဒယားအက္ခရာဖြင့်ပုံနှိပ်ထားသော ပါဠိတော်၊ အဋ္ဌကထာများ၊ အင်္ဂလိပ်ရောမအက္ခရာဖြင့်ပုံနှိပ် ထားသောပါဠိတော်အဋ္ဌကထာများကို အသင်းဝင်သူများအားငှားရမ်းပေးပါသည်။ စာအုပ်အရေ အတွက်တစ်သောင်းကျော်ကို စာဗိရိပေါင်း (၈၀) ကျော်ဖြင့်ထားရှိသည်။ စာဗိရိများမှာလှပ တင့်တယ်ခမ်းနားလှစွာသော မှန်စီရွှေချဗိရိများဖြစ်သည်။

ပိဋကတ်တိုက်အသုံးပြုသည်ဦးရေ

တစ်နှစ်လျှင်စေတီယင်္ဂီကာပရိယတ္တိအသင်း ပိဋကတ်တိုက်ကြီးမှငှားရမ်းထုတ်ယူကြည့်ရှု သည့်ဦးရေမှာ စာချစာသင်ရဟန်းတော် (၂၆၀၀) ကျော်ဖြစ်၍သာမဏေဦးရေသည် (၆၀) ကျော်နှင့် ဥပါသကာနှင့် ဥပါသိက ဦးရေသည် (၁၀၀) ကျော်ရှိ၏။

နှစ်စဉ်ထုတ်ငှားသည့်စာအုပ်အရေအတွက်သည် (၃၀၀၀) ကျော်၏ပိုးပရွက်၊ ပိုးဟပ်၊ ခြပိုးတို့မပျက်ဆီးနိုင်အောင်ခိုင်လုံစွာထားရှိသော်လည်း ငှားရမ်းထုတ်ယူကြည့်ရှုသူတို့၏ကိုင်တွယ်မှု ကြောင့်ပျက်စီးမှုရှိလျှင် ပြန်လည်ချုပ်လုပ်ထားလေ့ရှိသည်။ တစ်နှစ်လျှင်ပျမ်းမျှအားဖြင့်အုပ်ရေ (၁၀၀) ကျော်ခန့်ကိုပြုပြင်ထိန်းသိမ်းရလေသည်။

အသင်းဝင်ဖြစ်မှု

ဆရာတော်ကြီး (၉) ပါး ပါဝင်သောဩဝါဒါစရိယ ဆရာတော်ကြီးများအဖွဲ့နှင့်ဆရာတော် ကြီး (၃) ပါး ပါရှိသောနာယကဆရာတော်ကြီးများအဖွဲ့ ဟူ၍နှစ်ဖွဲ့ရှိသည်။

အသင်းအမှုဆောင်အဖွဲ့တွင်ဥက္ကဋ္ဌ၊ ဒုတိယဥက္ကဋ္ဌ များအကျိုးဆောင်ချုပ်၊ ငွေထိန်းစသည် ဖြင့်အမှုဆောင်လူကြီးပေါင်း ၅၀ ကျော်ပါဝင်ပေသည်။ အသင်းဝင်များမှာသာမန်အသင်းသား၊ ယာဝဇီတာ (တစ်သက်ပန်) အသင်းသားဟူ၍နှစ်မျိုးရှိသည်။ အမျိုးသားအမျိုးသမီးနှစ်မျိုးလုံး အသင်းဝင် ခွင့်ရှိ၍အသင်းအမှုဆောင်အစည်းအဝေးက ဆုံးဖြတ်အတည်ပြုမှသာ အသင်းသားဖြစ်နိုင်ခွင့်ရှိပေ သည်။ သာမန်အသင်းသားများမှာ အသင်းဝင်ကြေး ၅ ကျပ်နှင့်လစဉ်ကြေး ၁ ကျပ် ၂၅ ပြားတို့ကို အသင်းသို့ထောက်ပံ့ရမည်။ ယညဝဇီကအသင်းသားများအတွက် တစ်သက်ပန်ကြေး ၁၅၀ ကျပ်ကို တစ်ကြိမ်တည်းသို့မဟုတ် လစဉ်အရစ်ကြပေးသွင်းနိုင်ပေသည်။ ယခုအချိန်ထိသာမန်အသင်းသား ဦးရေမှာ (၃၃၇၁) ယောက်ရှိ၍ယာဝဇီကအသင်းသားများမှာ (၂၁၈၁) ယောက်ရှိသည်။

“ပရိယတ္တိသာသနာတိုးတက်မှုသည် စာချစာသင်ထေရ်ရှင်အပေါင်းတို့ အပေါ် အခြေတည် လျက်ရှိသည်။ ပို့ချသင်ကြားမည့်ပုဂ္ဂိုလ် သင်ယူလေ့ကျက်မည့်ပုဂ္ဂိုလ်တို့မရှိလျှင် စာပေပိဋကတ်အ ထပ်ထပ်ပေါများနေသော်ငြားလည်းပရိယတ္တိသာသနာဆုတ်ယုတ်သည်ပင်မည်၏။ ယခုအချိန်ထိ ပိဋကတ်သုံးဖြာမြတ်ဗုဒ္ဓဒေသနာတော်များ ပြန့်ပွားနေခြင်းသည် အရှင်မဟာကဿဖအစ ရှိသော ထေရ်အရှင်မြတ်များ၏ တပည့်စဉ်ဆက်တို့အဆင့်ဆင့်လက်ဆင့်ကမ်းကာ ပို့ချသင်ကြားနှုတ်တက် ဆောင်ရွက်တော်မူလာခြင်းများကြောင့်သာဖြစ်ပေသည်။”^၂

၁၂။ စွယ်စုံသုတေသီ။ သာသနာ့ရောင်ခြည်
ရန်ကုန်မြို့စေတီယင်္ဂကာပရိယတ္တိဓမ္မာနုဂ္ဂတအသင်းကြီး (ရန်ကုန်၊ သာသနာရေးရာဇ်စီးဌာန၊)
စာ ၈၀။

အခန်း (၅)

အသင်းအဖွဲ့များနှင့် ပုဂ္ဂလိက စာကြည့်ပိဋကတ်တိုက်များ

ဘားနစ်အလွတ်ပိဋကတ်တိုက်

ဘားနစ်အလွတ်ပိဋကတ်တိုက်သည် မြန်မာနိုင်ငံတွင် ပြည်သူတို့အား အခမဲ့စာကြည့်ပိဋကတ်ပေးလှူဒါန်းပြုသည့် ပထမဆုံးစာကြည့်ပိဋကတ်တိုက်ဖြစ်သည်။ ခရစ်နှစ် ၁၈၈၃ ခု၊ ဖေဖော်ဝါရီလ ၂၁ ရက်နေ့၌ အောက်မြန်မာနိုင်ငံမင်းကြီး ဆာချားအက်ဒွပ်ဘားနစ်သည် မိမိပိုင်စာအုပ်များနှင့် ကိုယ်ပိုင်အဆောက်အအုံ (ယခင်ဗဟိုအစိုးရတန်းမြင့်ကျောင်း၊ ယခုဗိုလ်ချုပ်လမ်းနှင့် ဘုရားလမ်းထောင့်၊ အထက (၁) လသာ) တည်နေရာတွင် စာကြည့်တိုက်ကို စတင်တည်ထောင်ဖွင့်လှစ်ခဲ့သည်။ တည်ထောင်သူကိုအကြောင်းပြု၍ “ဘားနစ်အခမဲ့စာကြည့်တိုက်” ဟု အမည်တွင်ခဲ့သည်။

မြန်မာနိုင်ငံ တရားဝန်ကြီးဆာဂျွန်ဂျာဒင်း^၁ နှင့် ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်ပါဠိပါမောက္ခ ချီလဒါးတို့သည် ဘားနစ်စာကြည့်တိုက်သို့ ပထမဆုံးအဖိုးတန်စာအုပ်စာတမ်းများ လှူဒါန်းခဲ့သူတို့ဖြစ်သည်။ မြန်မာလူမျိုးများထံ၌ ငွေတစ်သောင်းတန် ပေမူ ပုရပိုက်များကို ရေစက်ချလှူဒါန်းသူများမှာ ရန်ကုန်မြို့မှ ဦးမြို့နှင့် ဦးဖိုးမျှင်တို့ဖြစ်သည်။

၁၉၂၀ ခုနှစ်တွင် ကင်းဝန်မင်းကြီး ပိဋကတ်တော်များကို ကျပ်ငွေ တစ်သောင်းငါးထောင် (၁၅၀၀၀) ဖြင့်လည်းကောင်း၊ ၁၉၂၄ ခုနှစ်တွင်ပုဂံဝန်ထောက်မင်းဦးတင်၏ပိဋကတ်တော်များကို ကျပ်ငွေငါးထောင် (၅၀၀၀- ကျပ်) ဖြင့်လည်းကောင်း ဝယ်ယူထားရှိကာ ဘားနစ်ပိဋကတ်တိုက်ကို ချဲ့ထွင်ခဲ့သည်။

ဘားနစ်အတွက် ပိဋကတ်တိုက်မပေါ်မီ ရန်ကုန်မြို့တွင် မြန်မာမူဗဟုသုတများကို ဆည်းပူးရေး၊ ဥရောပဗဟုသုတများကိုသွင်းပေးရေးအတွက်ကို ရှင်တော်မင်းကြီးဖယ်ယာကို အမှူးပြု၍ယခု

၁။ Sir Charles Edward Barnard
၂။ Sir John Jardine

သွားကောလိပ်နေရာတွင် ၁၈၇၁ ခုနှစ်၌ဖယ်ယာပြတိုက်ကို ဖွင့်လှစ်ထားရှိခဲ့လေသည်။ ထိုပြတိုက်သည် မြန်မာပြည်အတွက် သက်ရှိသက်မဲ့ ပစ္စည်းအမျိုးမျိုးတို့ကို စုဆောင်းထားသည့် ပြင်ဝန်ရှင်တော်မင်းကြီးဖယ်ယာ^၆ နှင့် ကာနယ်စလေဒင်^၇ တို့လူဒါန်းသော စာအုပ်များ မြန်မာနိုင်ငံ အစိုးရနှင့် အိန္ဒိယအစိုးရတို့က အခမဲ့ပေးသည့်စာအုပ်များကို စုဆောင်းထားသော စာကြည့်တိုက် လည်းရှိသည်။ ယင်းစာကြည့်တိုက်သည် ၁၈၈၂ ခုနှစ်တွင် စတင်ပေါ်ပေါက်လာခြင်းဖြစ်သည်။ ပြတိုက်တွင် စာအုပ်များထားရှိရန် စာကြည့်ခန်းတစ်ခန်းတိုးချဲ့ဆောက်လုပ်ရန် မြန်မာပြည်အစိုးရက ခွင့်ပြုငွေ ကျပ် ၂၀၀၀ ကို ၁၈၈၂ ခုနှစ်တွင် ရရှိခဲ့သည်။^၈

(၁၉၀၄-၀၅) ခုနှစ်တွင် ဖယ်ယာပြတိုက်ကို မူလတည်ရာဌာနမှ ရွှေ့ပြောင်းဖျက်သိမ်းလိုက်သည်။^၉ ထို့ကြောင့် ရန်ကုန်မြို့၌ မည်သူမဆိုဝင်ရောက်ကြည့်ရှုနိုင်သော ပိဋကတ်တိုက်ဟူ၍ ဘားနဒ်ပိဋကတ်တိုက်သာလျှင်ရှိတော့သည်။ အခြားစာကြည့်ခန်းကလေးများရှိသော်လည်း အသင်းအဖွဲ့များနှင့်သာဆိုင်သဖြင့် အသင်းအဖွဲ့သားများသာ ကြည့်ရှုခွင့်ရှိပေသည်။^{၁၀} ဖယ်ယာပြတိုက်မှ စာအုပ်များကိုလည်း ဘားနဒ်အလွတ်ပိဋကတ်တိုက်မှရရှိလေသည်။ စာအုပ်အားလုံးမရရှိပေ။ ဘူမိဗေဒရုံးသို့သာ ပို့လိုက်သည်။

ပါဠိအင်္ဂလိပ်အဘိဓာန်ကြီးကို ပထမဆုံးပြုစုသူ ပရိုဖက်ဆာချီဒါး၏ စာအုပ်များကို ဘားနဒ်ပိဋကတ်တိုက်မှရရှိခဲ့သည်။ ဒုတိယ - ကမ္ဘာစစ်ကြီးအတွင်း ဂျပန်များဝင်ရောက်ဖျက်ဆီး၍ ဘားနဒ်ပိဋကတ်တိုက်မှာ ပျက်စီးလုနီးပါးဖြစ်သွားသည်အထိ အဆိုပါပုဂ္ဂိုလ်ကြီးများ၏စာအုပ်များကို ကမ္ဘာ့မှတ်စာနှင့်တကွ တွေ့ရပေသေးသည်။

၁၈၈၇ - ၈၈ ခုနှစ်တွင် ပါဠိလက်ရေးစာမူ ဌာနအမည်ရှိ အထူးဌာနကို ဤစာကြည့်တိုက်သို့ ပူးပေါင်းခဲ့ပြန်သည်။^{၁၁}

ပိဋကတ်တိုက်စိုး

ပိဋကတ်တိုက်ကို ပါမောက္ခချားလ်ဒူဒိုင်းဇယ်^{၁၂} က အကျိုးဆောင်တိုက်စိုးအဖြစ်

၆။ Sir Artheu Phyre
၇။ Colonel E.B. Sladen
၈။ Rangoon Gazette, (13 April, 1882), pp. 339 - 340
၉။ PEARN B.R A History of Rangoon. p.238
၁၀။ ဇေယျ။ ဘားနဒ်လူမ္မာတက္ကသိုလ်၊ ပဒေသာရုပ်စုံမဂ္ဂဇင်း တွဲ ၁၊ မှတ် - ၇။
၁၁။ နွယ်ထွန်း (တက္ကသိုလ်) “ဘားနဒ်စာကြည့်တိုက်မှပြန်စာ” လူထုဂျာနယ်မှတ် ၂၀၊ စာ - ၃၄။
၁၂။ Charles Duroiselle

ဆောင်ရွက် ၍အမြဲတမ်းဝန်ထမ်းများမှာ ပထမလက်ထောက်တိုက်စိုး၊ ဒုတိယလက်ထောက်တိုက်စိုး စသည်တို့ဖြစ်သည်။

ရည်ရွယ်ချက်

ဘားနစ်စာကြည့်တိုက်သည် သိပ္ပံပညာ၊ စာပေသမိုင်းစသည့် အရေးကြီးသော စာပေ ဗဟုသုတတို့ကိုရှာမှီးလိုသူများ၊ မိမိတို့ကိုယ်တိုင်ဝယ်ယူစုဆောင်းလေ့လာခြင်းမှာ မတတ်နိုင်သူများ အတွက် ရှာဖွေဆည်းပူးနိုင်ရန်ဟူသော ရည်ရွယ်ချက်ထားရှိသောကြောင့် စာကြီး၊ ပေကြီးများသာရှိ သည်။ ခေတ်ပေါ်စာအုပ်များနည်းပါးသည်။

ထိုစာကြည့်တိုက်တွင် ဥရောပတိုက်သားစာပေ၊ အရှေ့တိုင်းသားစာပေဟူ၍ နှစ်မျိုးရှိသည်။ ဥရောပတိုက်သားစာပေမှာ ပုံနှိပ်စာအုပ်များဖြစ်သည်။ ရှေးနှစ်ပေါင်း ၂၅၀ - ၃၀၀ လောက်က ပုံနှိပ် သောစာအုပ်များမှစ၍ ခရစ်နှစ် ၁၉၀၀ ကျော်တွင် ရှားပါး၍တွေ့ရခဲသောစာအုပ်များဖြစ်သည်။ တချို့မှာမရှားပါးသော်လည်း တစ်စုံလျှင်ကျပ် ၂၀၀ ကျော် ၃၀၀ ပေးရသဖြင့် မဝယ်နိုင်သောစာအုပ် များဖြစ်သည်။ အချို့အင်္ဂလိပ်မဂ္ဂဇင်းများမှာ ရှေးနှစ် ၁၀၀ ကျော်လောက်က ရိုက်နှိပ်သောစာအုပ်များ မှစ၍ အုပ်စဉ်မပျက်ရှိသည်။ ဘီလပ်အာရှတိုက်အသင်းတော်ကြီးမှထုတ်သော ဂျာနယ်များ၊ ဘင်္ဂလားမှထုတ်သောအာရှဂျာနယ်များ၊ ဘုံဘိုင်မှထုတ်သော အိန္ဒိယရှေးဟောင်းဗဟုသုတဂျာ နယ်များ၊ ဆေးရုံမြို့မှပြင်သစ်ဘာသာဖြင့်ထုတ်သော အရှေ့ပိုင်းရာဇဝင်ဗဟုသုတဂျာနယ်များ အစုံလိုက်ရှိသည်။ အိန္ဒိယပြည် ဆရင်ဟိုမြို့တွင် ၁၈၁၂ ခုနှစ်ကပုံနှိပ်သော မြန်မာ - မာလာယု - ယိုးဒယားအဘိဓာန်ကလေးလည်းရှိသည်။ ဤအဘိဓာန်ကလေးမှာ နှစ်ပေါင်း ၁၀၀ ကျော်ပြီဖြစ်၍ မြန်မာအဘိဓာန်များတွင် ရှေးအကျဆုံးဖြစ်ပေလိမ့်မည်။ အဆိုပါစာအုပ်များကား မြန်မာပြည်နှင့်တကွ အရှေ့အာရှဗဟုသုတရှာမှီးသူတို့အဖို့ တန်ဖိုးမဖြတ်နိုင်အောင်ဖြစ်ပေသည်။^{၁၃}

အနောက်တိုင်းဘာသာ၊ အထူးသဖြင့်အင်္ဂလိပ်ဘာသာဖြင့် ရေးသားထားသောစာအုပ်များကို ကတ်တလောက်စာအုပ်ပြုလုပ်၍ ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေသည်။ Renda to catalogue of the Bernard Free Library, No. 1, No.2.. စသည်ဖြင့် အမှတ်စဉ်အလိုက်ထုတ်ဝေခဲ့သည်။ Class A Christian Religion & Theology: Class C History: Class O Politics, Political Economy and Sociology စသည်ဖြင့် Class Z အထိခွဲခြားထားသည်။ အရှေ့တိုင်းသားစာပေများမှာ ပုံနှိပ် စာမူနှင့် လက်ရေးစာမူဟူ၍နှစ်မျိုးရှိသည်။ ပုံနှိပ်စာအုပ်များသည် ၁၂၄၇ ခုနှစ်မတိုင်မီက စာအုပ်များ အထူးများပြားသည်။ (၁၂၃၀) ပြည့်နှစ်မှ (၁၂၆၀) ခုနှစ်ကျော်အထိ ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေခဲ့ပြီးသည့် ပြဇာတ်

၁၃။ ဇေယျ။ ဘားနစ်လူမွဲတက္ကသိုလ်၊ ပဒေသာရုပ်စုံမဂ္ဂဇင်း၊ တွဲ ၁၊ မှတ် ၇ (ဩ ၁၉၄၈) စာ ၂ - ၆။

စာအုပ်များလည်း လေးဆင့်မီရီထဲတွင် ဦးကြင်ဥရေးသားသည့် ဝင်္ကန္တပြဇာတ် (၁၂၃၆) ခု၊ စလေဦးပုညရေး မယ်ကုဝဏ် (ဝိဇယပြဇာတ်) (၁၂၅၀) နှင့် ဓားပိန်ဆရာဦးမောင်ကြီးရေးသည့် မောင်ဥက္ကံကံဆိုး ပြဇာတ် (၁၂၆၀) ခုတို့ရှိလေသည်။

လက်ရေးစာဘက်တွင် ပေ၊ ပုရပိုက်၊ စက္ကူ ဟူ၍သုံးမျိုးရှိသည်။ ဘာသာစကားများအားဖြင့် ပါဠိ၊ ဗမာ၊ မွန်၊ ကရင် ဟူ၍လေးမျိုးရှိသည်။ ဘားနဒ်ပိဋကတ်တိုက်တည်စက၌ပင် အစိုးရစရိတ်ဖြင့် ရန်ကုန်အစိုးရကျောင်း ပါဠိပါမောက္ခဆရာကြီး ပွဲရှားအား မြန်မာနိုင်ငံတော်အရပ်ရပ်သို့စေလွှတ်၍ ရှိသမျှ ပေ၊ ပုရပိုက်၊ လက်ရေးမူအားလုံးတို့ကို စုံစမ်းအစီရင်ခံစေပြီးလျှင် အလှူခံ၍ရသောမူ၊ ဝယ်၍ရသောမူ၊ ကူး၍ရသောမူများကို သို့လှောင်ထားခဲ့လေသည်။ ထို့ပြင်မြန်မာစာကူးဆရာ၊ မွန်စာကူးဆရာများအမြဲထား၍ရသမျှတို့ကို အမြဲမပြတ်ရေးကူးဖြည့်သွင်းစေလေသည်။ သို့ဖြင့် ချောင်ကြိုချောင်ကြားတွင် တိမ်မြုပ်ပျောက်ကွယ်နေသော ရှေးမူဟောင်းများစွာတို့မှာ မပျောက်မပျက် တည်ရှိခဲ့လေသည်။ ဤကျေးဇူးကြောင့်အဖိုးတန်ရှေးမူဟောင်းမြန်မာစာကောင်း များကိုကျွန်ုပ်တို့ ဖတ်ရှုနေကြခြင်းဖြစ်ပေသည်။ ထို့ကြောင့်လည်း အရေးကြီးသော ပျို့၊ ကဗျာ၊ သမိုင်း၊ ရာဇဝင် စသည့် စာအုပ်တို့၌ “ဘားနဒ်မူ” ဟု ကမ္ဘာလှည့်လျက်ပါရှိနေခြင်း ဖြစ်ပေသည်။^{၁၄}

စဉ်	ခုနှစ်	အစိုးရမှထောက်ပံ့ငွေ ကျပ်	မြို့နီစီပယ်ထောက်ပံ့ငွေ ကျပ်	ပိဋကတ်တိုက်ပြုစုသူဦးရေ
၁။	၁၈၉၇	၃၀၀၀	-	၃၀၃၈ ယောက်
၂။	၁၉၁၃	၂၅၀၀	၅၀၀	
၃။	၁၉၂၂	၇၅၀၀	၅၀၀	၁၂၃၉ ^{၁၅} * ယောက်
၄။	၁၉၃၀-၃၁	-	-	၁၉၃၁ ^{၁၆} ** ယောက်
၅။	၁၉၃၄-၃၅	၄၀၀၀	၃၆၀၀***	

၁၄။ ဇေယျ။ ဘားနဒ်လူမွဲတက္ကသိုလ်၊ ပဒေသာရုပ်စုံမဂ္ဂဇင်း တွဲ ၁၊ မှတ် ၇ (ဩ ၁၉၄၈) စာ ၂ - ၆။
 ၁၅။ "Administration Report, For the year" 1921 - 22, p.173
 ၁၆။ "Administration Report, For 1 Fe Year" 1930 - 31, p.107
 * စာအုပ်စုစုပေါင်း ၁၁၃၆၆ အုပ်၊ လက်ရေးစာ ၅၀၀၀ ကျော်
 ** စာအုပ် ၆၃၂၂ အုပ်၊ ရာသီစာ၊ မြန်မာ ၈၂၃ ယောက်၊ အိန္ဒိယလူမျိုး ၆၅၃ ယောက်၊ ဥရောပတိုက်တွင် အင်္ဂလိပ်အင်ဒိယန်း ၂၇၉ ယောက်၊ အခြားလူမျိုး ၁၇၆ ယောက်ဖြစ်သည်။
 *** ရန်ကုန်ကော်ပိုရေးရှင်းမှ ထောက်ခံချက်၊ စာအုပ်လယ်ဂျာနယ်ကျင့် ၁၄၈၅ ကျပ်ဖြစ်သည်။

ဘားနဒ်ပိဋကတ်တိုက်သည် မြန်မာနိုင်ငံအစိုးရ၏ နှစ်စဉ်ထောက်ပံ့မှုကိုရရှိခဲ့သည်။ ၁၉၂၉ ခုနှစ်မှစ၍ တစ်နှစ်လျှင်ကျပ်ငွေ ၈၀၀၀ နှင့် မြူနီစီပယ်က ကျပ်ငွေ ၃၆၀၀ ထောက်ပံ့ခဲ့သည်။ ၁၉၃၂ ခုနှစ် ပညာမင်းကြီးစဉ်း လက်ထက်တွင် ထောက်ပံ့ကြေးကျပ်ငွေ ၅၀၀၀ သို့လျှော့ချခဲ့လေသည်။ ၁၉၄၀ ပြည်နှစ်အကုန်တွင် ဤပိဋကတ်တိုက်၌ရှိသော စာအုပ်စုစုပေါင်း ၂၀၃၀၅ အုပ်ဖြစ်၍ လက်ရေးစာမူစုစုပေါင်းမှာ ၇၅၈၈ ဖြစ်သည်။

အုပ်ချုပ်ရေးအဖွဲ့

ပိဋကတ်တိုက်ကို ဘားနဒ်အလွတ် ပိဋကတ်တိုက်ဟုခေါ်တွင်စေ၍ အများပြည်သူအခမဲ့ ကြည့်ရှုလေ့လာခဲ့ကြသည်။ ထိုပိဋကတ်တိုက်သည် အစက ပညာရေးဆင်ဒီကိတ်အဖွဲ့ကအုပ်ချုပ်သည်။^{၁၇}

ထို့နောက် “ဘားနဒ်အလွတ် ပိဋကတ်တိုက်အုပ်ချုပ်မှုလူကြီးအဖွဲ့” ဟုခေါ်သော အဖွဲ့တစ်ခု ကအုပ်ချုပ်သည်။ ယင်းအဖွဲ့တွင် လူကြီးကိုးဦးရှိသည်။ အစိုးရဘက်မှသုံးဦး၊ တက္ကသိုလ်ကောင်စီမှ သုံးဦးနှင့် ရန်ကုန်မြူနီစီပယ်မှ ရွေးကောက်တင်မြှောက်ကြသည်။^{၁၈}

ပိဋကတ်တိုက်ဖွင့်ချိန်

ပိဋကတ်တိုက်ဖွင့်ချိန်သည် အခန်းလိုက်ကန်သတ်မှုရှိသည်။ မြန်မာစာဌာနအခန်းသည် နံနက် ၉ နာရီမှ ညနေ ၄ နာရီအထိဖွင့်သည်။ ခေတ်စာအုပ်များထားသည့် အခန်းမှာမူ နေ့လယ် ၂ နာရီမှ ၄ နာရီအထိသာဖွင့်သည်။ အပြင်ခန်းတွင်ထားရှိသော ပေပုရပိုက်များကိုအပြင်သို့ထုတ်မငှားသောကြောင့် အချိန်ပိုဖတ်ရှုခွင့်ပေးထားခြင်းဖြစ်သည်။ စာကူးလိုသူတို့သည် သက်ဆိုင်ရာတွင် ခွင့်တောင်း၍ ကူးယူနိုင်သည်။ အတွင်းခန်းသည် သက်ဆိုင်ရာမှအခွင့်ရသူများ ပိဋကတ်တိုက်မှ စာအုပ်များကို အိမ်ငှားခွင့်ရှိသူတို့အတွက်ဖြစ်သည်။ စာနယ်ဇင်းများကိုမူ မငှားပေ။ သီးသန့်ဗီရိုများ ဖြင့်ထားရှိသည်။

ထို့ပြင် Z Library ဟူသောဗီရိုများသီးခြားရှိသည်။ ယင်းတို့ကိုငှားလျှင်အာမခံကြေး ၂၀ ကျပ်ပေးရသည်။ ZZ ဗီရိုထဲမှစာအုပ်များကိုမူ လုံးဝထုတ်မငှားပေ။ ထိုအထဲတွင်အလွန်ရှားပါးသော မြန်မာပုံနှိပ်များရှိသည်။ ယခုအခါ ထိုစာအုပ်အချို့မှာ အင်္ဂလန်ပြည်အိန္ဒိယသံရုံးစာကြည့်တိုက်တွင်ရှိသည်။

၁၇။ သန်းထွတ်၊ ဦး။ “မြန်မာနိုင်ငံစာကြည့်တိုက်ခရီး”၊ ပညာလောကစာစောင်၊ (အောက် ၁၉၇၂) စာ ၄၅
- ၅၂
၁၈။ နွယ်ထွန်း (တက္ကသိုလ်) “ဘားနဒ်စာကြည့်တိုက်မှပြန်စာ” လူထုဂျာနယ်၊ အမှတ် ၂၀၊ စာ ၃၄

၁၉၄၂ ခုနှစ်၊ ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ဒဏ်ကြောင့် ပိဋကတ်တိုက်မှာ ပျက်စီးဆုံးရှုံးခဲ့ရသည်။ စာအုပ်ပေါင်း ၂၀၃၀၅ အုပ်ရှိရာ၊ ၆၀၀၀ မျှသာစုတ်ပြု၍ပြန်ရသည်။ ပေစာပေါင်း ၇၅၈၈ ဆူရှိသည့်အနက် ၁၅ ဆူပျောက်ဆုံးသွားလေသည်။ ဘားနဒ်ပိဋကတ်တိုက်ရှိ မြန်မာပြည်ဆိုင်ရာစာအုပ်စာတမ်း၊ ပေ၊ ပုရပိုက်နှင့် လက်ရေးစာမူများ ဖော်ပြရပါမူ -

စဉ်	အမျိုးအစား	ဦးရေ
၁	ဗမာဘာသာစာအုပ်	၁၃၂၉
၂	ဗမာဘာသာစာပေ	၃၆၉၄
၃	ဗမာဘာသာပုရပိုက်	၁၅၉၆
၄	ဗမာဘာသာလက်ရေး	၃၆၇
၅	ရှမ်းလက်ရေး	၂၅
၆	မွန်လက်ရေး	၆၁၉
၇	မွန်စာပေ	၅၅၉

၁၉၄၀ - ၄၁ ခုနှစ်တွင် ပြင်ပသို့တူးရမ်းခွင့်မရှိသည့် ကျမ်းစာစာအုပ်များကိုလာရောက်လေ့လာဖတ်ရှုသူပေါင်း ၁၁၁၇၈၅ ဦးရှိသည်။ ပေစာဖတ်သူ ၆၂၆ ဦးရှိသည်။

ဘားနဒ်စာကြည့်တိုက်ကို အစိုးရပညာရေးဆင်ဒီကိတ်က အုပ်ချုပ်၍အစိုးရနှင့် မြူနီစီပယ်အဖွဲ့က နှစ်စဉ်ထောက်ပံ့ကြေးပေးခဲ့သည်။ စာကြည့်တိုက်ကိုလည်း ရန်ကုန်မြူနီစီပယ် အဆောက်အအုံအောက်ထပ်သို့ပြောင်းရွှေ့ခဲ့သည်။ ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ကြောင့် စာအုပ်စာတမ်းနှင့် ပိဋကတ်တန်းဖိုး ၉၀% ဆုံးရှုံးခဲ့သည်။ ၁၉၄၈ ခုနှစ်၊ ဩဂုတ်လ ၁ ရက်နေ့တွင် ဘားနဒ်ပိဋကတ်တိုက်ကို ပြန်လည်ဖွင့်လှစ်ခဲ့သည်။ ၁၉၅၂ ခုနှစ်တွင် မြူနီစီပယ်အဆောက်အအုံမှ ရွှေတိဂုံဘုရားလမ်း ရှိဂျူဗလီရုံးသို့ပြောင်းရွှေ့ခဲ့သည်။ ၁၉၅၂ ခုနှစ်၊ ဇွန်လတွင်ဘားနဒ်စာကြည့်တိုက်ကို ယဉ်ကျေးမှုဝန်ကြီးဌာနက အမှုထမ်းအနည်းငယ်ထပ်မံဖြည့်စွက်ကာ “အမျိုးသားစာကြည့်တိုက်” ဟုအမည်ပေး၍ ဖွင့်လှစ်ခဲ့သည်။

ဘားနဒ်အမဲပိဋကတ်တိုက်ကြီးသည် မြန်မာပြည်စာကြည့်တိုက်သမိုင်းတွင်လည်းကောင်း၊ ဗြိတိသျှမြန်မာခေတ် စာကြည့်တိုက်များတွင်လည်းကောင်း အရေးပါအရာရောက်ဆုံးဖြစ်ခဲ့သည်။ မြန်မာနိုင်ငံအမျိုးသားစာကြည့်တိုက်၏ မြစ်ဖျားခံရာ ဘားနဒ်စာကြည့်တိုက်၏အစသည် ရန်ကုန်မြို့

ကော်မရှင်နာလမ်း၊ အစိုးရကျောင်း (အထက - ၁ လသာ) ၌ အမိုးချွန်ချွန်နှင့် သစ်သားအဆောက် အအုံကလေးတစ်ခုမှ အခြေတည်ခဲ့ပါသော်လည်း ခေတ်သစ်မြန်မာစာပေသမိုင်းသည်ပင် “ဘားနဒ်” အမည်မပါဘဲမပြည်စုံနိုင်ပါ။ ၁၉ ရာစုနှောင်းမြန်မာစာပေသည် ပေ၊ ပုရပိုက်မှပုံနှိပ်စာအုပ်အဖြစ် ပြောင်းရာတွင် ဘားနဒ်အမဲစာကြည့်တိုက်ရှိ ပေ၊ ပုရပိုက်များ၏အကူအညီကို ယူခဲ့ရပါသည်။ ထို့ကြောင့်မြန်မာစာပေပုံနှိပ်လောကတွင် “ဘားနဒ်” ဟူသောဝေါဟာရကို အမြဲတွေ့နေရခြင်း ဖြစ်သည်။ ထို့ပြင်ဘားနဒ်ပိဋကတ်တိုက်နှင့်ကင်းသောမြန်မာပညာရှိဟူ၍ မရှိသလောက် ဟုဆိုနိုင် ပါသည်။^{၁၉}

ကျမ်းပြုဆရာအောင်၊ သဘင်ပညာရှင်သုတေသီဦးနု၊ ဆရာကြီးသခင်ကိုယ်တော်မှိုင်း၊ ဆရာ ဇေယျ (ဦးယော)၊ သိပ္ပံမောင်ဝ စသောမြန်မာမူလိုက်စားသူများ၏ မှီခိုအားထားရာ ဌာနကြီးသည်ကား ဘားနဒ်အလွတ်ပိဋကတ်တိုက်ကြီးပင်ဖြစ်သည်။

ဘားနဒ်အမဲပိဋကတ်တိုက်ကြီးကို မူလတည်ထောင်သူတို့၏ရည်ရွယ်ချက်မှာ မည်သို့ပင် ဖြစ်စေကာမူ မြန်မာယဉ်ကျေးမှုနှင့် မြန်မာ့ဓလေ့မတိမ်ကောမှုအတွက် “ဘားနဒ်မူ” ဟူသောစကား သည်အခွင့်ရှည်စွာ ဥဒါန်းတွင်ရစ်နေမည်ပင်ဖြစ်သည်။ စာရေးဆရာကြီးဇေယျက “ကျွန်ုပ်တို့မှာ ကံအားလျော်စွာ ကောလိပ်ကျောင်း၊ ယူနီဗာစတီကျောင်းများသို့မရောက်ဖူးခဲ့ပေ။ သို့သော် ဘားနဒ်တိုက်ကြီးကား ကျွန်ုပ်တို့ဆင်းရဲသားများအတွက် ပိုက်ဆံတစ်ပြားတစ်ချပ် မကုန်စေဘဲ အထက်တန်း ဗဟုသုတများကို ဝေငှဖြန့်ဖြူးသွားသော ဆင်းရဲသားလူမွဲတက္ကသိုလ်ကြီး ပင်ဖြစ်သည်။ ခမ်းနားလှ သောကောလိပ်တက္ကသိုလ်ကျောင်းတွင် စာမသင်နိုင်ခဲ့သော်လည်း လူမွဲ တက္ကသိုလ် ဘားနဒ် ကျောင်းထွက်ဖြစ်ရသည်ကို ကျွန်ုပ်တို့အဖို့ကားဂုဏ်ငယ်သည်ဟုမထင် ဘားနဒ် ဖွင့်ပြသွားသော မြန်မာမူလောကကြီးကျယ်ဝန်းပြန့်ကမ္ဘာစာပေဗဟုသုတကျယ်ဝန်းပုံများကို မြင်လိုက် ဖူးသည်ပင် ကျွန်ုပ်တို့မှာပီတိသောမူလေးဖြစ်လျှင် ဂုဏ်တက်နေမိပေကြောင်း”^{၂၀} ဟူ၍ရေးသားခဲ့ လေသည်။

အလွတ်ပိဋကတ်တိုက်

၁၈၈၅ ခုနှစ်သီပေါမင်္ဂလာရာ ကြီးပါးတော်မူပြီးသည်နောက် မြန်မာတစ်မျိုးသားလုံး သူ့ကျွန်ဘဝသို့ရောက်ခဲ့ရသည်။ ပညာရေး၊ စီးပွားရေး၊ နိုင်ငံရေးမှစ၍ အဘက်ဘက်မှ ညံ့ဖျင်းလာ ခဲ့သည်။ အင်္ဂလိပ်တို့သည် မြန်မာပြည်ကို အိန္ဒိယပြည်ထဲသို့ သွတ်သွင်းကာ အင်္ဂလိပ်က အထက်၊

၁၉။ ဇေယျ၊ မောင်။ “အမျိုးသားစာကြည့်တိုက်၏ နှစ် ၄၀ ခရီး” ရွှေဝတ်မှုန်၊ တွဲ ၃၊ မှတ် ၁၊ ၁၉၉၂၊ စာ-၁၀၆။
၂၀။ ဇေယျ။ “ဘားနတ်လူမွဲတက္ကသိုလ်” ပဒေသာရုပ်စုံမဂ္ဂဇင်း၊ တွဲ ၁၊ မှတ် ၇ (ဩ ၁၉၄၈) စာ-၆။

အလယ်ကကုလား၊ အောက်ဆုံးဗမာဟူ၍ပင်ဆိုရလောက်အောင် ကျွန်အောက်က သဘောကံဖြစ်ခဲ့ရသည်။ မြန်မာပြည်သူ ရှင်လူအပေါင်းတို့မှာ တိုင်းတစ်ပါးမှအရိပ်အငွေ့များအောက်၌ မိန်းမောတွေ ဝေနေကြသည်အချိန် ၁၉၀၆ ခုနှစ်တွင် ဗုဒ္ဓဘာသာကလျာဏယုဝအသင်းကြီးသည် ခရစ်ယာန် လူငယ်များအသင်း (Young Men's Christian Association) နည်းစနစ်ကို မူထား၍ ငွားငွားစွင့်စွင့် ရင့်ရင့်သန်သန် ထွက်ပေါ်လာခြင်းဖြင့် လျှောက်ကျကုန်ခန်းနေသောကြောင့် မြန်မာ့စိတ်ဓာတ်သည် ပြန်လည်အားတက်အသက်ဝင်၍ လာခဲ့ပါသည်။

အသင်းတည်ထောင်ပုံ

၁၉၀၆ ခုနှစ်၊ မေလ ၁၀ ရက်နေ့တွင် အမှတ် ၈၆၊ ၂၈ လမ်းရှိ ဦးမောင်ကြီး၏နေအိမ်၌ ဦးဘဘေ (ဘကြီးဘဘေ)၊ ဦးဘရင် (ဒေါက်တာဘရင်)၊ ဦးမောင်ကြီး (ဆာမောင်ကြီး) တို့ဦးဆောင်၍ စတင်ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။ အသင်း၏အမည်ကို “ဗုဒ္ဓဘာသာကလျာဏယုဝအသင်း” အင်္ဂလိပ်ဘာသာအားဖြင့် (Young Men Buddhist Association) ဟုခေါ်သည်။ လွတ်လပ်ရေးအစ ဝိုင်အမ်ဘီအေက ဟူသောအဆိုနှင့်အညီ ဝိုင်အမ်ဘီအေခေါ် ဗုဒ္ဓကလျာဏယုဝအသင်းကြီးသည် မြန်မာလွတ်လပ်ရေးကြိုးပမ်းမှုသမိုင်း၌ ရှေ့တန်းတစ်နေရာကပါဝင်ခဲ့ပေသည်။ လွတ်လပ်ရေးရရှိပြီးသည့်နောက်ပိုင်း၌ မူ အမျိုးဘာသာ၊ သာသနာ၊ ပညာတည်းဟူသော လုပ်ငန်းကြီးလေးရပ်ကို အစဉ်တစိုက်အားသွန်ကြိုးပမ်းအကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။

အသင်းတိုက်၏အသွင် ၃ မျိုး

၁၉၃၈ ခုနှစ်တွင် ဦးချစ်လှိုင် (ဥပဒေပြုလွှတ်တော်ဥက္ကဋ္ဌ) သည် သတိုးသီရိသုဓမ္မ ဆာဦးသွင် ပိုင်သောအမှတ် ၇၇ ရေကျော်လမ်း၊ ရန်ကုန်မြို့ရှိ သစ်သားအဆောက်အအုံကို ငွေကျပ်တစ်ထောင်ငါးရာဖြင့် ဝယ်ယူလှူဒါန်းခဲ့သည်။

၁၉၅၃ ခုနှစ်တွင် ဦးဘဘွား (ပြည်တွင်းရေးကြောင်း သယ်ယူပို့ဆောင်ရေးအဖွဲ့) က သစ်သားအဆောက်အအုံကိုဖျက်၍ တစ်ထပ်တိုက်အဆောက်အအုံကို ပြန်လည်တည်ဆောက်ခဲ့ရာ ၁၉၅၄ ခုနှစ်တွင်ပြီးစီးခဲ့သည်။

၁၉၈၆ ခုနှစ်၊ ယခုလက်ရှိဥက္ကဋ္ဌဦးသန်းမောင် (မဉ္ဇူသက) လက်ထက်တွင် တစ်ထပ်တိုက်မှ နှစ်ထပ်တိုက်အဖြစ်သို့ တိုးချဲ့ဆောက်လုပ်ခဲ့ရာ ၁၉၈၇ ခုနှစ်တွင်ပြီးဆုံးခဲ့သည်။ ၁၉၆၂ ခုနှစ်တွင် ၄၂ လမ်းရှိ အမှတ် ၃၆/၄၀ ဆောက်လက်စအဆောက်အအုံကို ရန်ကုန်မြို့၊ ကုန်ဈေးတန်းနေသခင်ဘဌေး နှင့်ဒေါ်စိန်ခင်မိသားစုတို့က ဝိုင်အမ်ဘီအေအသင်းအား လှူဒါန်းခဲ့သည်။ ယခုလက်ရှိ ဥက္ကဋ္ဌဦးသန်းမောင် (မဉ္ဇူသက) လက်ထက် ၁၉၈၆ ခုနှစ်တွင် အခန်း ၁၂ ခန်းပါရှိသော သုံးထပ်အဆောက်အအုံကြီးအဖြစ်သို့ရောက်ရှိခဲ့သည်။

အသင်းတံဆိပ်

ဤအသင်းတံဆိပ်သည် စက်ဝိုင်းနှစ်ခုအလယ်စကြာတံဆိပ်ပုံနှင့် စကြာ၏လက်များတွင် ဝိုင်အမ်ဘီအေစာလုံးများပါရှိသည်။ ယင်းအောက်၌ ၁၂၆၈ - ၁၉၀၆ ခုဟုရေးထိုးထားသည်။ စက်ဝိုင်း နှစ်ခုအလယ်တွင် “ဗုဒ္ဓဘာသာကလျာဏယုဝအသင်း” ဟူ၍လည်းကောင်း အောက်ဘက်တွင် “ရန်ကုန်မြို့” ဟုလည်းကောင်းပါရှိသည်။

အသင်း၏ရည်ရွယ်ချက်

အသင်း၏ရည်ရွယ်ချက်မှာ အောက်ပါအတိုင်းဖြစ်သည်။

- (၁) ဗုဒ္ဓဘာသာ၊ သာသနာတော်အစဉ်သန်ရှင်းတည်တံ့ပြန်ပွားအောင်ဆောင်ရွက်ရန်၊
- (၂) ဗုဒ္ဓဘာသာစာပေ၏ ပရိယတ္တိကိုနိုင်ငံနှင့်အဝန်း တိုးတက်ကြီးပွား ပျံ့နှံ့ထွန်းကားလာ စေရေးအတွက် ကြိုးပမ်းဆောင်ရွက်ရန်၊
- (၃) ဗုဒ္ဓသာသနာတော်များကို နည်းလမ်းတကျသင်ကြား၊ လေ့လာ၊ အားထုတ်၊ ဆည်းပူးခြင်း များဖြစ်မြောက်တိုးတက်လာစေရေးအတွက် ချီးမြှင့်အားပေးဆောင်ရွက်ရန်၊
- (၄) ဗုဒ္ဓဘာသာအချင်းချင်းကူညီရိုင်းပင်း၍ ညီညွတ်စွာဆက်ဆံဆောင်ရွက်သည့် စိတ်ဓာတ် များအဆင့်အတန်းတိုးတက်မြင့်မားလာစေမည့်အကြောင်းများကို အားပေးကူညီရန်၊
- (၅) အမျိုး၊ ဘာသာ၊ သာသနာ၊ ပညာရပ်များ၏အကျိုးစီးပွားကို အားကြီးမာန်တက် ဆောင်ရွက်ရန်၊
- (၆) အသင်းသားများနှင့် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင် လူငယ်လူရွယ်များ၏ ကာယ၊ ဉာဏ၊ စာရိတ္တနှင့် အမိတ္တဗလတို့ တိုးတက်မြင့်မားလာရေးအတွက် ဆောင်ရွက်ရန်၊
- (၇) အသင်းဝင်အပေါင်းတို့သည် တစ်ဦးနှင့်တစ်ဦးမေတ္တာတရားရှေ့ထား၍ ချစ်ခင်လေးစား ကြည်ဖြူစွာပေါင်းသင်းဆက်ဆံမှုများ ဖြစ်လာကြစေရေးအတွက် ဆောင်ရွက်ရန် တို့ဖြစ်သည်။

အမှုဆောင်အဖွဲ့

အသင်း၏တာဝန်နှင့် လုပ်ငန်းကိစ္စအဝဝကို ဆောင်ရွက်ရန်အသင်း၏နှစ်ပတ်လည်အစည်း အဝေး၌ အောက်ပါအတိုင်းအမှုဆောင်အဖွဲ့ကို ရွေးကောက်တင်မြှောက်ရမည်။

- (၁) ဥက္ကဋ္ဌ ၁ဦး
- (၂) ဒုတိယဥက္ကဋ္ဌ ၄ဦး
- (၃) အထွေထွေအတွင်းရေးမှူး ၁ဦး
- (၄) တွဲဖက်အတွင်းရေးမှူး ၄ဦး

- (၅) ဘဏ္ဍာရေးမှူး ၁ဦး
- (၆) စာရင်းစစ် ၂ဦး
- (၇) စာကြည့်တိုက်မှူး ၁ဦး
- (၈) အမှုဆောင်လူကြီး ၁၅ဦး

စာကြည့်တိုက်မှူး

စာကြည့်တိုက်မှူး၏တာဝန်ဝတ္တရားများမှာ အောက်ပါအတိုင်းဖြစ်သည်။

- (၁) အသင်းမှဝယ်ယူလှူဒါန်းရရှိသော ပိဋကတ်ဟောင်းများ၊ စာအုပ်စာတမ်းများကို စနစ်တကျမှတ် ပုံတင်စာအုပ်ပြုလုပ်ထားရမည်။
- (၂) ကျမ်းစာအုပ်၊ စာအုပ်စာတမ်းများကို အလွယ်တကူကြည့်ရှုစစ်နိုင်ရန် ဘာသာရပ်များ ခွဲထားရမည်။
- (၃) အသင်းပိုင်ကျမ်းများ၊ စာအုပ်စာတမ်းများကို အခါအားလျော်စွာစစ်ဆေး၍ သုတ်သင် သန့်ရှင်းမှုပြုရမည်။
- (၄) အသင်းပိုင်ကျမ်းစာအုပ်များကို အသင်းဝင်များအား ငှားရမ်းခွင့်စည်းမျဉ်းများ ချမှတ်၍ ငှားရမ်းရမည်။ စာအုပ်များငှားရမ်းသော မှတ်ပုံတင်စာအုပ်ထားရှိပြီးသတ်မှတ်ရက်တွင် ပြန်မအပ်ပါက သတိပေးနှိုးဆော်တောင်းခံရမည်။
- (၅) မူရင်းကျမ်းစာအုပ်များပျောက်ဆုံးလျှင် အစားဝယ်ယူထားရှိရေးသော်လည်းကောင်း၊ စာကြည့်တိုက်တွင်ထားရှိသင့်သော ကျမ်းစာအုပ်များပေါ်ထွက်လာသောအခါ၌ သော်လည်းကောင်း ဥက္ကဋ္ဌအား တင်ပြ၍ဝယ်ယူဖြည့်သွင်းရမည်။
- (၆) အသင်းမှထုတ်သောစာအုပ်များကို စာရင်းသီးခြားပြုစုထားရှိ၍ရောင်းရသော ငွေစာရင်း များနှင့် လက်ကျန်စာရင်းမှတ်တမ်းများကို ပြုစုထားရှိရမည်။ လစဉ်လက်ကျန်နှင့် ရောင်းရငွေရှင်းတမ်းကိုအမှုဆောင်အဖွဲ့ အစည်းအဝေးသို့တင်ပြရမည်။

ဝိုင်အမ်ဘီအေစာကြည့်တိုက်များ

ဝိုင်အမ်ဘီအေစာကြည့်တိုက်များကို ၁၉၀၁ ပြည့်နှစ်မှစပြီး အနယ်နယ်အရပ်ရပ်တွင်ဖွင့်လှစ် ခဲ့သည်။ ထိုခေတ်မှ ယနေ့ထက်တိုင်စာအုပ်ရှိခဲ့သော ဝိုင်အမ်ဘီအေစာကြည့်တိုက် (အသင်းတိုက်) မှာ အမှတ် ၇၇ ဧရာကျော်လမ်း၊ ပုဇွန်တောင်မြို့နယ်၊ ရန်ကုန်မြို့တွင်တည်ရှိသည်။

၁၉၀၈ ခု၊ ဧပြီလ ၅ ရက်နေ့ ဝိုင်အမ်ဘီအေအသင်း၏ နှစ်ပတ်လည်အစည်းအဝေးတွင် စာဖတ်ခန်းနှင့် စာကြည့်တိုက်တည်ထောင်ရန်ဆုံးဖြတ်ကြ၏။ ယနေ့လုပ်ငန်းတာဝန်ပြီးနောက် အကျိုးရှိစွာအသုံးပြုနိုင်ရန် မြန်မာလူမျိုးတို့အတွက် လူမှုဆက်ဆံရေးနှင့် အသိဉာဏ်တိုးတက်ဖွံ့ဖြိုး လာစေရန် စုဝေးနိုင်သောဆွေးနွေးခန်းမမျိုး (ဘုံရိပ်သာ) လိုအပ်နေ၏။

ယင်းစာဖတ်ခန်းနှင့် စာကြည့်တိုက်ကို အဆိုပါရည်ရွယ်ချက်ဖြင့်တည်ဆောက်ကြမည်။
မြန်မာလူမျိုးတိုင်းစုပေါင်း၍ လုပ်ဆောင်ကြခြင်းဖြင့် အောင်မြင်မှုဆက်တိုက်ရလာမည်ဟုမျှော်လင့်
ရမည်။ အသင်း၏လုပ်ဆောင်ရန်အချက်များကို ထုတ်ပြန်လှုံ့ဆော်ရာ၌ စာကြည့်တိုက်များ ထူထောင်
သွားရန်၊ စာအုပ်စာတမ်းများထုတ်ဝေသွားရန်ဟူ၍ ဝိုင်အမ်ဘီအေ လစဉ်ထုတ်မဂ္ဂဇင်း တွဲ ၂၊
အမှတ် ၃၊ (ဩ ၁၉၀၉) တွင်ဖော်ပြထားသည်။

နယ်အသီးသီးတွင်ဝိုင်အမ်ဘီအေ၏ ဆော်ဩချက်အရ စာဖတ်အသင်းကလေးများ
ပေါ်ပေါက်လာကာ အခြားသောအသင်းအဖွဲ့များသို့လည်းကောင်း၊ အစိုးရဌာနများသို့လည်းကောင်း
ကူးစက်ခဲ့ပြန်သည်။^{၂၀}

ထိုအချိန်က သူစရိကယုဝအသင်းလည်း ပေါ်ပေါက်လာသဖြင့် အသင်းရှိသည့်နေရာတိုင်း
တွင် စာကြည့်ခန်းများပေါ်ထွန်းလာခဲ့သည်။ လွတ်လပ်ရေးအတွက် ဝံသာနုလုပ်ငန်းများတွင်လည်း
စာကြည့်တိုက်ခန်းများသည် အတိုးတက်ဆုံး၊ အလှုပ်ရှားနိုင်ဆုံး၊ နိုင်ငံရေးလှုံ့ဆော်မှုများဖြစ်ခဲ့သည်။

သို့သော်နိုင်ငံရေး သာသနာဂဲဩဇာနှင့်အတူ နိမ့်ချည်မြင့်ချည်မတည်မြဲဘဲ နောက်ဆုံးတွင်
ငွေရေးကြေးရေးနှင့် တာဝန်ခံရစိုက်ရေးတို့ ဆုတ်လျော့မှုကြောင့် ထိုစာကြည့်ခန်းများ ပျောက်ကွယ်
သွားရလေသည်။ သို့သော်လည်း ယခုထက်တိုင် စံအမူနာပြုစရာ ဝိုင်အမ်ဘီအေစာကြည့်တိုက်ပိဋ
ကတ်တိုက်တစ်ခု ရန်ကုန်မြို့တွင်တည်ရှိနေသေးပေသည်။^{၂၁}

စာကြည့်တိုက်များထူထောင်ရန်အတွက် လိုအပ်သောအချက်များကို သုံးသပ်ဖော်ပြရာ၌ -

- (၁) လူမျိုးတစ်မျိုး၏ဗဟုသုတကို အခြားလူမျိုးတစ်မျိုးသို့ ပို့ဆောင်ပေးရာတွင် စာအုပ်သည်
အရေးအကြီးဆုံးသောအရာဖြစ်သည်။
- (၂) စာဖတ်ခန်း (စာကြည့်တိုက်) များ တည်ထောင်ခြင်းအားဖြင့် အကျိုးသက်ရောက်မှု
များစွာရရှိလာနိုင်ပေရာ -

လူ့ယဉ်ကျေးမှုတိုးတက်ရေးတွင် အသိဉာဏ်ဗဟုသုတကြွယ်ဝမှုသည်အရေးကြီးသော
အချက်တစ်ရပ်အဖြစ်ပါဝင်နေပေရာ ဗဟုသုတမပြည့်စုံလျှင် ယဉ်ကျေးမှုတိုးတက်ထွန်းကားလာလိမ့်
မည်မဟုတ်ပေ။

စာဖတ်ခန်းများသည် လူမှုဆက်ဆံရေးတွင် မိတ်ဆွေတစ်ဦးနှင့်တစ်ဦးတွေ့ဆုံပြီး ပျော်ရွှင်
ကြည်နူးဖွယ် စကားစမြည်ပြောဆိုနိုင်သောနေရာဖြစ်ပေသည်။

စာကြည့်တိုက်၏တိတ်ဆိတ်ငြိမ်သက်မှုသည် တွေးတောကြံဆမှုနှင့် လေ့လာဆည်းပူးမှုတွင်
များစွာအထောက်အကူဖြစ်စေသည်။

၂၁။ သန်းထွက်၊ ဦး။ မြန်မာနိုင်ငံစာကြည့်တိုက်ခရီး၊ ပညာလောကစာဆောင် စာ - ၄၉။

၂၂။ သိမ်းဆွေ၊ ဗိုလ်။ စာကြည့်တိုက်အခြေခံပညာ၊ စာ - ၉။

ထို့ကြောင့်အောက်ပါစာအုပ်အမျိုးအစားများကို လက်ဆောင်ပေးခြင်း၊ လှူဒါန်းခြင်းပြုပါက ကျေးဇူးတင်ဝမ်းမြောက်စွာလက်ခံပါမည်။

- (၁) ဘာသာရေးဆိုင်ရာ (အင်္ဂလိပ်၊ မြန်မာ) စာအုပ်များ၊
- (၂) မြန်မာလူမျိုး၊ မြန်မာစာပေအကြောင်း ဆိုင်ရာစာအုပ်များ၊
- (၃) အတ္ထုပ္ပတ္တိ စာအုပ်များ၊
- (၄) သမိုင်း (အထူးသဖြင့်အိန္ဒိယ၊ မြန်မာနှင့်အရှေ့ဗျားဆိုင်ရာ)၊
- (၅) သိပ္ပံဆိုင်ရာ လုပ်ငန်းစာအုပ်များ၊
- (၆) ရည်ညွှန်းစာအုပ်များ၊
- (၇) ကဗျာ၊ ပြဇာတ်နှင့် ဒဏ္ဍာရီ၊
- (၈) မြန်မာစာပေ၊
- (၉) သတင်းစာ၊ ဂျာနယ်၊ မဂ္ဂဇင်း။

ဟူ၍ “ဗုဒ္ဓကလျာဏယုဝမဂ္ဂဇင်း” (တွဲ ၁၊ မှတ် ၂၊ ဇူလိုင်၊ ၁၉၀၈) တွင်ဖော်ပြခဲ့သည်။

ဝိုင်အမ်ဘီအေအသင်းချုပ်ကြီး၏ စာကြည့်တိုက်အတွင်းရေးမှူးမှာ မောင်ဘချို (ဘီအေ) ဖြစ်သည်ဟုသိရ၏။ နိုင်ငံရေးအရှိန်အဝါကောင်းသောသူများ၏ ဦးဆောင်မှုကြောင့် အမြို့မြို့အနယ်နယ်တွင် အသင်းခွဲများပေါ်ပေါက်လာသည်။

ပိဋကတ်တော် သန့်ရှင်းရေး

၁၉၅၀ ပြည့်၊ စက်တင်ဘာလ ၉ ရက်နေ့တွင် ဝိုင်အမ်ဘီအေစာပေဖြန့်ချိရေး အဖွဲ့တစ်ခုကို ဖွဲ့စည်း၍ ပိဋကတ်တော်သန့်ရှင်းရေးနှင့် ပိဋကတ်တိုက်တော်မြန်မာပြန်များထုတ်ဝေရေးကို ဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။ ၁၉၅၁ ခု၊ အောက်တိုဘာလတွင် ဝိုင်အမ်ဘီအေ ပိဋကတ်တော်သန့်ရှင်းရေး အဖွဲ့က တိုက်ဆိုင်စီစဉ်ထားပြီးသော ပိဋကတ်တော်စာအုပ် ၂၀ ကိုနိုင်ငံတော်ဗုဒ္ဓသာသနာအဖွဲ့ကြီး သို့ လွှဲပြောင်းပေးအပ်ခဲ့သည်။

၁၉၅၅ ခုနှစ် ဝိုင်အမ်ဘီအေ အမှုဆောင်လူကြီးများစာရင်း၌ ဥက္ကဋ္ဌဦးအုန်းဖေလက်ထက်တွင် ဦးတင်ဦးသည် စာကြည့်တိုက်မှူးဖြစ်သည်ဟုသိရသည်။

လက်ရှိအခြေအနေ

၁၉၈၆ ခု၊ ဧပြီလ ၁ ရက်နေ့တွင် အသင်းစာကြည့်တိုက်ကိုပြန်လည်ဖွင့်လှစ်ခဲ့သည်။ စာကြည့်တိုက်အသင်းဝင် ၂၂၅ ဦးရှိခဲ့သည်။ ယခုလက်ရှိအခြေအနေမှာမူ စာကြည့်တိုက်ဟုပြောဆိုသည့် အခြေအနေမရှိပေ။ ပေ ၃၀ ပတ်လည်ရုံးခန်းနံရံများ၌ စာအုပ်များကိုဗီရိုများနှင့် ထားရှိကာဖတ်ရှုငှားရမ်းသူမရှိပေ။ ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်သူမဲ့လျက် အကြောင်းအမျိုးမျိုးကြောင့် ဝိုင်အမ်ဘီအေပိဋကတ်တိုက်သည် မှေးမှိန်လျက်ရှိပါသည်။

ဂျူဗလီစာကြည့်ပိဋကတ်တိုက်

တောင်ငူဂျူဗလီစာကြည့်ပိဋကတ်တိုက်

၁၈၈၇ ခုနှစ်တွင် စတင်တည်ထောင်သည်။ ဝိတိုရိယဘုရင်မ၏နန်းဆက်အနှစ် (၅၀) မြောက်ရွှေရတနာဘင်္ဂလားအထိမ်းအမှတ်အဖြစ် အများပြည်သူပေးလှူသောရန်ပုံငွေထဲမှ တည်ထောင်ခြင်းဖြစ်သည်။ ပထမကမ္ဘာစစ်မတိုင်မီအချိန်တွင် တောင်ငူမြို့နန်းတော်ရာတွင် တည်ရှိသောစာကြည့်တိုက်အဆောက်အအုံသည် တဖြည်းဖြည်း ယိုယွင်းပျက်စီးစပြုလာသည်။ စာအုပ်များကိုဝယ်ယူဖြည့်ဆည်းနိုင်ခြင်းမရှိ။ စာကြည့်တိုက်သို့လာသူဦးရေမှာလည်း တစ်စတစ်စကျဆင်းလာသည်။ လစ်လပ်နေသောစာအုပ်စင်များပေါ်သို့ စာအုပ်အသစ်များပြန်လည် မရောက်လာတော့ချေ။ ပထမကမ္ဘာစစ်ပြီးစ၌ ဤစာကြည့်တိုက်တွင် စာအုပ်စာတမ်းများအစား လင်းနီများသာကြီးစိုးနေပေတော့သည်။

၁၉၁၇ ခုနှစ်တွင် ဂျူဗလီစာကြည့်တိုက်ကို နေရာဟောင်းမှနေရာသစ်သို့ ပြောင်းရွှေ့တည်ထောင်ခဲ့သည်။ မြို့သူမြို့သားများကလည်း စိတ်အားထက်သန်စွာကူညီကြသည်။ ဂျူဗလီစာကြည့်တိုက်အသင်းဟူ၍ အမည်ပေးထားသည်။ အစပထမတွင်စာကြည့်တိုက်ဟုဆိုသော်လည်း စာဖတ်ခန်းအဆင့်မှ ပြုစုပျိုးထောင်သူများ၏ ကူညီပံ့ပိုးမှုများကြောင့် ယဉ်ကျေးမှုပေါင်းစုံ စုဝေးရာနေရာဌာနအဖြစ်သို့ရောက်ရှိလာသည်။ စာကြည့်တိုက်အဆောက်အအုံမှာ ကျပ်ငွေ ၅၀၀၀ ခန့်တန်သည်။ ထို့ပြင် တင်းနစ်ကစားကွင်းတွင် ဘိလိယက်ခုံ၊ ဥယျာဉ်တို့ဖြင့် စည်ကားသိုက်မြိုက်စွာပရိသတ်များဝေဆာလျက်ရှိသည်။

ဤစာကြည့်တိုက်တွင် ဗုဒ္ဓပိဋကတ်တော်များ၊ ထိုရန်ကျမ်းစာအုပ်များ၊ သမ္မကျမ်းများ၊ ဟိန္ဒူဂီတကျမ်းများ စသည်ဖြင့် ဘာသာရေးစာအုပ်မျိုးစုံရှိလေသည်။ သတင်းစာအမျိုးမျိုးလည်းရှိသည်။^{၂၃}

အသင်းပိုင်စာအုပ်များသည်ထိုအချိန်က တန်ဖိုးဖြင့် ငွေကျပ် ၅၀၀၀ ဖိုးခန့်ရှိသည်။ အသင်းသားဦးရေမှာ ၂၀၀ ခန့်ရှိသည်။ စာနယ်ဇင်း ၁၀ မျိုးရှိသည်။ နေ့စဉ်လာရောက်သူဦးရေ ၁၀၀ ကျော်ခန့်ရှိသည်။ ကျောင်းသားနှင့်လူငယ်များ အများဆုံးဖြစ်သည်။ ဤအသင်းမှကိုယ်ပိုင်သတင်းစာတစ်စောင်ဖြစ်သော တောင်ငူကမ္ဘာကိုထုတ်နိုင်ခဲ့သည်။

၁၉၃၂ ခုနှစ်တွင်အသင်း၌ စာအုပ် ၂၇၃၇ အုပ်ရှိပြီး ယင်းတို့အနက် ၇၈၄ အုပ်မှာနောက်ထပ်တိုးလာသောစာအုပ်များဖြစ်သည်။ ၁၉၃၂ ခုနှစ်တွင် စာအုပ်ပေါင်း ၁၉၅၅ အုပ်ငှားရမ်းရသေးသည်။ ၁၉၃၂ ခုနှစ်၌ စာအုပ်အနည်းငယ်ပျောက်သည်။

၂၃။ သူရိယသတင်းစာ၊ (၂၂ ဇန်၊ ၁၉၂၀) စာ ၁၀၈။

စာကြည့်တိုက်ဝင်ငွေ

၁၉၃၁ ခုနှစ်တွင် စာကြည့်တိုက်၏ဝင်ငွေမှာ ၂၃၂၁ ကျပ်ဖြစ်ပြီး၊ ၁၉၃၂ ခုနှစ်တွင် ၁၆၉၂ ကျပ် ၁၄ ပဲဖြစ်သည်။ ဤကဲ့သို့အသင်းဝင်ငွေ လျော့နည်းခဲ့ခြင်းမှာအုပ်ချုပ်ရေးပိုင်းဆိုင်ရာ စီမံကွပ်ကဲမှုလျော့နည်း၍ဖြစ်သည်။ ထို့ပြင်တောင်ငူ ဒီစကြိတ်ကောင်စီနှင့် တနင်္သာရီဝန်ရှင်တော်မင်းကြီးတို့ကလည်း ကူညီထောက်ပံ့ခြင်းမပြုခဲ့ချေ။ မြန်မာစီပယ်မှခွင့်ပြုငွေမှာ ၂၅၀ မျှသာဖြစ်သည်။ သို့သော် ပညာဌာနက ၁၉၃၂ ခုနှစ် မတ်လတွင်ငွေကျပ် ၅၀၀ ခွင့်ပြုပေးသည်။ အသင်းသားများထံမှရရှိသော ဝင်ငွေမှာ ၁၉၃၁ ခုနှစ်တွင် ၈၁၃ ကျပ် ၁၄ ပဲဖြစ်သည်။ အသင်းသားအချို့ကပေးရန် အကြွေးများလည်းကျန်ရှိနေသည်။

အသင်းတိုးတက်မှုများအတွက် လစဉ်အစည်းအဝေးများကိုပြုလုပ်သည်။ မစ္စတာဖာနီဗယ်၊ ဦးဖေမောင်တင်တို့ကလာရောက်၍ စာကြည့်တိုက်အတွက်ဟောပြောပွဲများနှင့် စာပေရေးရာဆိုင်ရာစိတ်ပါဝင်စားသူရင့်သန်လာရန် ဆွဲဆောင်ကြိုးပမ်းခဲ့ပေသည်။ ထို့ပြင်ဆွေးနွေးပွဲများ၊ စကားအခြေအတင်ပြောပွဲများ၊ စာစီစာကုံးပြိုင်ပွဲများသာမက တင်းနစ်၊ စားပွဲတင်တင်းနစ်၊ ကြက်တောင်ရိုက်၊ ဘောလုံးပွဲစသည်များကိုလည်း ဤစာကြည့်တိုက်အသင်းကဦးဆောင်၍ စီမံဆောင်ရွက်သည်။ စာကြည့်တိုက်အသင်းပိုင် ဥယျာဉ်မှာတောင်ငူမြို့တွင်အကောင်းဆုံးဖြစ်သည်။

၁၉၃၅ ခုနှစ်တွင်ဂျူဗလီစာကြည့်တိုက်နှင့်ပူးတွဲ၍ သက်ကြီးပညာသင်ကျောင်းကို ဖွင့်လှစ်နိုင်ခဲ့သည်။

အသင်းခန်းမသည် ယောက်ျားလေးစကောက်အသင်း၊ ကလေးသူငယ်များစောင့်ရှောက်ရေးအသင်း၊ ကျောင်းဆရာများအသင်း၊ အားကစားအသင်း၊ ကြက်ခြေနီ၊ စိန်ဂျွန်းသူနာပြုအသင်း၊ လူမှုရေးအသင်း၊ အက်စ်ပီစီအေမီးသတ်တပ်ဖွဲ့ စသည့်အသင်းများအတွက် အချက်အချာခန်းမဖြစ်လေသည်။ ထိုအသင်းများပေါ်ပေါက်လာသည်မှာလည်း တောင်ငူဂျူဗလီစာကြည့်အသင်းမှအသင်းသားများ၏ ကြိုးပမ်းမှုကြောင့်ဖြစ်သည်။

ပဲရောဦးဆန်နီစာကြည့်တိုက်

ဆန်နီဘဝ

ဦးဆန်နီသည် ခရစ်နှစ် ၁၉၁၈ ခုနှစ်မှစ၍ အလုပ်လုပ်ခဲ့သောပုဂ္ဂိုလ်ဖြစ်၏။ သမုဒ္ဒရာဝမ်းတစ်ထွာအတွက်သူ၏ ပထမဦးဆုံးအသက်မွေးဝမ်းကျောင်းအလုပ်သည် ရန်ကုန်မြို့မြင်းပြိုင်ကွင်းဟောင်းရှိ ရန်ကုန်စိန်လယ်ဂျာထီစာရေးဖြစ်သည်။ ထို့နောက်မျက်နှာဖြူတစ်ဦးသည် ဦးဆန်နီ၏ အရည်အချင်းကိုသဘောကျ၍ ရန်ကုန်မြို့ ဘင် (က) အေ(ဖ) ဘားမားခေါ်ဘဏ် တိုက်တွင်

မစ္စတာဟောလ်က အယ်လင်ချားမ် (၀) ဝပ်တွင် အလုပ်သွင်းပေး၏။ ဘဏ်တိုက်အသိမ်းခံရ၍ ဦးဆန်နီသည်မြင်းပွဲရပ်ဒိုင်တွင် စာရေးဝင်လုပ်၏။ ထိုမှတစ်ဖန်မေဂျာပဲရော့ဆိုသူနှင့် တွေ့သဖြင့် စာရေးအလုပ်ကို လခ ၃၀ ကျပ်နှင့်ရလေ၏။ မေဂျာပဲရော့ဆိုသူကား ပဲရော့တက္ကစီကုမ္ပဏီကို စတင်တည်ထောင်သောပုဂ္ဂိုလ်တည်း။ ဦးဆန်နီသည်မေဂျာပဲရော့ထံမှ ၎င်းကုမ္ပဏီကိုဝယ်ယူ လေသည်။ လုပ်ငန်းတိုးတက်အောင်မြင်လာသောအခါ ပဲရော့ရုပ်ရှင်လုပ်ငန်းကို စတင်လုပ်ကိုင်လေ ၏။ မြန်မာများသည် သတင်းစာ၊ ဂျာနယ်၊ မဂ္ဂဇင်း၊ စာပေ၊ စာအုပ်စာတမ်းတို့ကိုများများဖတ်မှ တိုးတက်လိမ့်မည်ဟုယုံကြည်သူဖြစ်သည်။ သို့သော်မြန်မာတို့သည် သတင်းစာ၊ ဂျာနယ်၊ မဂ္ဂဇင်း၊ စာအုပ်စာတမ်းဖတ်ရှုသူ ဦးရေအလွန်နည်းပါးသဖြင့် တစ်နည်းအားဖြင့်အသိတရားများကြစေရန် ရုပ်ရှင်လုပ်ငန်းကိုလုပ်ကိုင်လေ၏။ ကုမ္ပဏီနှစ်ခုကို အုပ်ချုပ်လုပ်ကိုင်နေစဉ် လမ်းညွှန်ဂျာနယ်တစ် စောင်ကိုထုတ်ဝေခဲ့ဖူးလေသည်။

မျိုးချစ်စိတ်ထက်သန်သူတစ်ဦးဖြစ်သည့်အလျောက် အမျိုးသားပညာရေးကို မိမိတစ်ဦးတည်း တီထွင်လျက် အမျိုးသားကျောက်တိုင်စိုက်ထူရန်အားထုတ်ခဲ့လေ၏။ ရှေးဟောင်းစာပေ၊ ခေတ်ပေါ် စာပေစုဆောင်းဖတ်ရှုခြင်း၊ ဖတ်ရှုရန်တိုက်တွန်းခြင်းတို့တွင်ဝါသနာပါသူဖြစ်သည်။^{၂၄}

စာကြည့်တိုက်

၁၉၃၈ ခုနှစ်တွင် ရန်ကုန်မြို့မော်တင်လမ်း ပဲရော့တိုက်အောက်ထပ်၌ စာကြည့်တိုက်ဖွင့်ထား သည်။ ပဲရော့ကုမ္ပဏီသည်ရုပ်ရှင်လုပ်ငန်းနှင့် တက္ကစီလုပ်ငန်းအပြင် တိုက်၏အောက်ထပ်တစ်ခြမ်း၌ စာကြည့်တိုက်ကိုပါ ထားရှိသည်။ တက္ကစီလုပ်ငန်းမှစာရေးကြီးသည် စာကြည့်တိုက်မှူးတာဝန်ကိုပါ ထမ်းဆောင်သည်။ ပဲရော့ဦးဆန်နီ၏စာကြည့်တိုက်မျိုးသည် မြန်မာနိုင်ငံတွင်ယခင်ကလည်း ပေါ် ပေါက်ခဲ့ပါသည်။ နောင်တွင်လည်းပေါ် ပေါက်ရန်ခဲယဉ်းလှပေသည်။ သူ့စေတနာနှင့် ပညာအလှူ သည် နက်ရှိုင်းကြီးမားလှပါသည်။ သူ၏စာကြည့်တိုက်သည် သဘောအကောင်းဆုံး၊ စာကြည့်သူ တို့ကိုအလိုလိုက်ဆုံး၊ သည်းခံမှုအရှိဆုံး စာကြည့်တိုက်ဖြစ်သည်။

“ဤစာကြည့်တိုက်တွင်သင်ဖတ်လိုသော စာအုပ်မရှိပါက ရနိုင်သောနေရာနှင့် စာအုပ်အ မည်ကိုဧည့်သည်မှတ်တမ်းစာအုပ်တွင်ရေးခဲ့ပါ။ သို့မဟုတ်စာရေးကြီးအားပြောပါ” ဟူ၍ စာဖတ်စားပွဲ အလယ်တွင် စာတမ်းတစ်ခုထောင်ထားလေသည်။

ထို့ပြင်မသမာသောစာဖတ်သူအချို့က စာအုပ်ကိုတိတ်တဆိတ်ယူဆောင်သွားသည်ကို စာကြည့်တိုက်မှူးက မြင်တွေ့လျှင်မမြင်ချင်ဟန်ပြုနေရမည်ဟု ဦးဆန်နီကမှာကြားထားလေသည်။

၂၄။ “သူဌေးခေါ်လျှင်စိတ်ဆိုးသူ” ဆယ်သန်းဂျာနယ်၊ တွဲ ၁၊ မှတ် ၁၀၊ နို - ၁၉၃၅။ စာ ၁၀၆ - ၁၈၉။

ပဲရော့ဦးဆန်နီသည် မျိုးချစ်စိတ်ထက်သန်သောပုဂ္ဂိုလ်ဖြစ်၍ပဲရော့ရုပ်ရှင်ကားများတွင် အကွက်ရလျှင်ရသလို ဗြိတိသျှအစိုးရနှင့် နိုင်ငံခြားသားများကို ထိုးနှက်ကလော်ခြင်းဖြင့်လည်း ကောင်း၊ တစ်နိုင်လုံးရှိစာကြည့်တိုက်များသို့ စာအုပ်များကိုမည်သည့်မည်မျှ မငြင်းမပယ် ပေးလှူခြင်းဖြင့် လည်းကောင်း၊ ဓာတ်မီးလမ်းညွှန်ဂျာနယ်ကိုထုတ်ဝေခြင်းဖြင့်လည်းကောင်း တိုင်းပြည်၏အကျိုးကို စွမ်းဆောင်ခဲ့လေသည်။ ၁၉၃၈ ခုနှစ်လယ်အထိ ဦးဆန်နီဒါနပြုခဲ့သော စာကြည့်တိုက်ပေါင်းမှာ မြန်မာပြည်တစ်ဝန်းတွင် ၁၄၀၀ ကျော်ပေသည်။^{၂၅}

ထို့ကြောင့်စာအုပ်စာရင်းကိုကြည့်ပါမူ လိုသည်မရှိသလောက်ပင်ဖြစ်သည်။ အချို့မှာ ၂ အုပ်မှ ၅ အုပ်အထိပင်ရှိလေသည်။ ဤစာကြည့်တိုက်တွင် အင်္ဂလိပ်စာအုပ်များကို မှန်မီရှိတစ်လုံးဖြင့်ထားရှိ သည်။ မြန်မာစာကြီးပေးကြီးများကိုလည်း မှန်မီရှိဖြင့်သီးခြားထားရှိသည်။ စာနယ်ဇင်းနှင့်ခေတ်ပေါ် စာအုပ်များသည် အစုံလင်ဆုံးဖြစ်သည်။ ဘားနဒ်ပိဋကတ်တိုက်ရှိခေတ်ပေါ် စာအုပ်များ ဤစာကြည့် တိုက်လောက်မများပေ။ စာကြည့်တိုက်မှူး၏အဓိကတာဝန်မှာ စာအုပ်များနေရာတကျပြန်စီခြင်းနှင့် စာဖတ်သူလိုချင်သောစာအုပ်များဝယ်ပေးရခြင်းသည် အဓိကဖြစ်ပေသည်။

ပဲရော့ဦးဆန်နီ၏ဟောပြောချက်

ယနေ့ဆယ်သန်းကျော်ရှိသောဗုဒ္ဓဘာသာမြန်မာလူမျိုးများသည် ခေတ်နှင့်အလျော်ဆုံး စာအုပ်ကိုတစ်ယောက်တစ်အုပ်စီအစအဆုံးဖတ်လျှင် နက်ဖြန်မြန်မာတစ်မျိုးသားလုံး အံ့ဩဖွယ်ရာ တိုးတက်လိမ့်မည်။

လူဟာပေါင်းသင်းဆက်ဆံတတ်တဲ့ သတ္တဝါဖြစ်တယ်။ ပေါင်းသင်းဆက်ဆံတာဟာ သူ့အ ကျိုးကိုယ်အကျိုး ၂ ခုကိုသူနဲ့ မိမိနဲ့ဖလှယ်တာပါ။ ဒီလိုသူ့အကျိုးနဲ့ကိုယ်အကျိုး ၂ ခုကိုဖလှယ်မှလဲ ပေါင်းသင်းဆက်ဆံလို့ဖြစ်တယ်။ တစ်စုံတစ်ခု သောကဖြစ်စေ၊ ကိစ္စဖြစ်စေ အရေးအကြောင်းဖြစ် စေ၊ ပေါ်ပေါက်လာတဲ့အခါ မိတ်ကောင်းကိုရှာကြတယ်။ အကြံအစည်အလုပ်အကိုင်မှာလဲ တစ်ယောက်ထဲလုပ်လို့ဖြစ်နိုင်တဲ့အကြံ၊ အလုပ်၊ မိတ်ဆွေအကူအညီနဲ့ဖြစ်နိုင်တဲ့အကြံ အလုပ်ဆို လို့ရှိသေးတယ်။ အပူတစ်ခုခုတွေ့ကြိုလာရင်ဖြစ်စေ၊ အခက်အခဲတစ်ခုခုဖြစ်လာရင်ဖြစ်စေ၊ အကြံ တစ်ခုခုကိုစိတ်ကူးတဲ့အခါဖြစ်စေ မိတ်ဆွေကိုတိုင်ပင်တယ်။ အကြံတောင်းတယ်။ ကူညီတယ်။ ပညာရှိများကိုလည်း ဆည်းကပ်မေးမြန်းတယ်။ အကူတောင်းတယ်မဟုတ်ပါလား။

ဒီလိုလူပုဂ္ဂိုလ်ကိုစွဲပြီး မိတ်ဆွေပေါင်းသင်းတဲ့အချက်အပြင် အခြားနည်းပေါင်းသင်းတဲ့ အချက်လည်းရှိသေးတယ်။ အခြားနည်းပေါင်းသင်းတာက လူကိုပေါင်းသင်းတာမဟုတ်ဘူး။ စာအုပ်ကိုမိတ်ဖွဲ့ပေါင်းသင်းခြင်းဖြစ်တယ်။ စာအုပ်ကိုဘယ်လိုမိတ်ဖွဲ့မလဲ။ စာအုပ်ကိုမိတ်ဖွဲ့ခင် မိမိ

၂၅။ သူရိယသတင်းစာ၊ (၄ ဇွန် ၁၉၃၈)၊ စာ - ၁၆။

ကိုယ်ကိုမိမိ ဘာအလိုရှိသလဲ။ ဘာဖြစ်နေသလဲဆိုတာကို ပထမစစ်ဆေးကြည့်ရတယ်။ အပူရှိသလား။ သောကများနေသလား။ စီးပွားဥစ္စာယိုယွင်းနေသလား။ ဗဟုသုတလိုသလား။ အင်ဂျင်နီယာအလုပ်မှာ သိချင်သလား။ ကုန်သည်တွေအလုပ်ကိုသိချင်သလား။ လက်မှုပညာအလုပ်ကိုသိလိုသလား။ တိုင်းပြည်ရေးကိုလေ့လာလိုသလား။ ဘာအလိုရှိသလဲ။ ဘာဖြစ်ချင်သလဲ။ ယခု ချက်ချင်းဘယ်လိုဖြစ်နေသလဲ။ ဒါတွေကိုမိမိကိုယ်မိမိတွေးတောပြီး စစ်တမ်းထုတ်ကြည့်ရတယ်။ ဒီလိုစစ်တမ်းထုတ်ကြည့်ရင် မိမိဖြစ်ပုံ၊ လိုပုံ၊ အခြေအနေကိုသေချာဂန သိလိမ့်မယ်။ စဉ်းစားမိလိမ့်မယ်။

မိမိ၏ဝါသနာတစ်ခုခုကိုစစ်ဆေးလို့တွေ့ရင် ဒီဝါသနာနဲ့ဆိုင်တဲ့စာအုပ်မိတ်ဆွေတွေကို ရှာစမ်းပါ။ မိမိအပူရှိရင် ဒီအပူကိုဖြေဖို့ရာ အကြံကောင်းလိုတယ်။ ဒီတော့ဒီအပူနဲ့သက်ဆိုင်တဲ့ အကြံကောင်းဉာဏ်ကောင်းပါတဲ့စာအုပ်တွေကိုရှာရတယ်။ စုဆောင်းရတယ်။

ဒီလိုရှာဖွေစုဆောင်းပြီး ဖတ်ရှုကြည့်ရင်မူချစာအုပ်ထဲက ပုပုဝိုင်းဝိုင်းစာလုံးတွေဟာမိမိအလိုအကြံအစရှိသည်တို့ကို ကူညီဖြည့်စွက်လိမ့်မယ်။ ဒီတော့မှ စာအုပ်ဟာမိတ်ဆွေကောင်းကြီးပါကလားဆိုပြီးကျေးဇူးတင်တယ်။ ဒါကြောင့် မိမိမှာဘာဖြစ်ဖြစ် ဘယ်အခြေနေနေ ဘာအလိုရှိရှိစာအုပ်နှင့်သာတိုင်ပင်စမ်းပါ။ သူတစ်ပါးကိုမတိုင်ပင်ခင် စာအုပ်နှင့် ရှေးဦးစွာတိုင်ပင်လိုက်ပါ။ စာအုပ်ဟာဘယ်အခါမှမဆိုးနိုင်။ မမှားနိုင်တဲ့မိတ်ဆွေစစ် မိတ်ဆွေကောင်းကြီးဖြစ်တယ်။ ပညာရှိကြီးလည်းဖြစ်တယ်။ စာအုပ်တွေကိုရှာဖွေစုဆောင်းပြီး ဖတ်ရှုနေခြင်းဟာ မိတ်ဆွေစစ်ကြီးတွေ၊ ပညာရှိကြီးတွေကိုအိမ်မှာ စုဆောင်းခေါ်ငင်ထားပြီး မပြတ်မလပ်နီးနှောနေတာနဲ့တူတယ်။ ဒီလိုနီးနှောတဲ့အခါ စာအုပ်က သူ့အကျိုးအနည်းငယ်မျှခံစားတာမဟုတ်ဘူး။ ဖတ်သူရဲ့အကျိုးကိုသာ လုံးလုံးဖြစ်စေတယ်။ ကြည့်စမ်းစာအုပ်ဟာဘယ်လောက်မြင့်မြတ်တဲ့ ပရဟိတသမားကြီးလဲ။ ဒီလောက်မြင့်မြတ်တဲ့မိတ်ကောင်းကြီးကိုမပေါင်းလိုရင် ဘယ်သူမိုက်ရာကျမလဲ။

ကျွန်ုပ်သတိပေးလိုတယ်။

- ၁။ တစ်ခုခုဖြစ်ရင် စာအုပ်နှင့်တိုင်ပင်ပါ။
- ၂။ ယနေ့ဗမာပြည်မှာ ဗုဒ္ဓဘာသာဆယ်သန်းကျော်ဟာ တိုးတက်ကြီးပွားအောင်လမ်းပြကောင်းတဲ့စာအုပ်ကိုလူတစ်ကိုယ်တစ်အုပ်စီဖတ်၊ ဆုံးအောင်ဖတ်။ နက်ဖြန်ဗမာခေတ်ကြီး ပြောင်းလိမ့်မယ်။
- ၃။ စာအုပ်တွေများများရှိတဲ့အိမ်ဟာ ပညာရှိများများရှိတဲ့အိမ်ပဲ။

မြန်မာခေတ်ကြီး တစ်ဟုန်တည်းတိုးတက်အောင် စာကြည့်တိုက်များကို ရပ်တိုင်း၊ ရွာတိုင်း၊ မြို့တိုင်း တွင်ဖွင့်ကြပါ။^{၂၆}

၂၆။ “ပဲရောဦးဆန်နီဟောပြောချက်” ဆယ်တန်းဂျာနယ်၊ တွဲ ၂၊ မှတ် ၃၉၊ မေ - ၁၉၃၇။ စာ ၆။

အခြားအသင်းအဖွဲ့နှင့်စာကြည့်တိုက်များ

၁၉၁၁ ခုနှစ်တွင် ရန်ကုန်မြို့အရှေ့ပိုင်းတွင် ရာမကရုဇ်ရှနာ^{၂၇} အသင်းကိုတည်ထောင်ခဲ့သည်။ ၁၉၁၃ ခုနှစ်တွင် စာကြည့်တိုက်နှင့် စာဖတ်ခန်းကို ပျိုးထောင်ခဲ့သည်။ ဤစာကြည့်တိုက်သည် ပြည်သူ့စာကြည့်တိုက် အမျိုးအစားပင်ဖြစ်သည်။ မြန်မာနိုင်ငံတွင် သက်တမ်းအရှည်ဆုံး စာကြည့်တိုက်ဖြစ်သည်။

ဂျပန်ခေတ်တွင် အာရှလူငယ်အစည်းအရုံး ပေါ်ပေါက်ခဲ့သည်။ ၁၉၄၃ ခု၊ နိုဝင်ဘာလတွင် အစည်းအရုံးဝင်နှစ်သောင်းရှစ်ထောင်ကျော် အစည်းအရုံးခွဲပေါင်း ၂၇၀ ကျော်ရှိခဲ့သည်။

အာရှလူငယ်အစည်းအရုံးမှာ လူငယ်များကိုပြုစုပျိုးထောင်ရန်ဟု ရည်ရွယ်ချက်တွင်ပါရှိသည့် အတိုင်း လူငယ်များ၏ ကာယဗလ၊ စာရိတ္တဗလများတိုးတက်ရန် နေ့စဉ်ကြိုးစားဆောင်ရွက်ကြသည်။ ကာယဗလဖွံ့ဖြိုးရေးအတွက် ဌာနချုပ်တွင် အလေးမကိရိယာများ၊ တန်းဘားများထားသည်။ ထိုနည်းတူ ဉာဏဗလတိုးတက်ရန်အတွက်လည်း စာအုပ်ပေါင်း ၅ သောင်းကျော်ရှိစာကြည့်တိုက်ကြီး ဖွင့်လှစ်၍ သတင်းစာ၊ ဂျာနယ်၊ မဂ္ဂဇင်းများစုံအောင်ထားရှိလေသည်။

ထိုအချိန်က ဤစာကြည့်တိုက်သည်အကြီးဆုံးဟူ၍ပင် အသိအမှတ်ပြုကြရသည်။ ထိုစာကြည့်တိုက်ကြီးမှူး၍ ဗမာနိုင်ငံအကြောင်း စာတမ်းပြိုင်ပွဲကြီး တစ်ခုလည်းပြုလုပ်ခဲ့သည်။^{၂၈}

ဤစာကြည့်တိုက်ကို အရှေ့အာရှတိုက်လူငယ်များအစည်းအရုံး ဗဟိုစာကြည့်တိုက် ဟုလည်းခေါ်သည်။

မြန်မာပြည်ကြီး စစ်သလင်းအဖြစ်သို့ရောက်ပြီးနောက် တိုင်းပြည်အနေအထား ပျက်ပြားကုန်ရာ စာရေးဆရာများလည်းပါဝင်လေသည်။ တစ်နိုင်ငံလုံးရှိစာရေးခြင်းဖြင့် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းပြုသူတို့ကိုတပေါင်းတည်းတည်း ဖွဲ့စည်းရန်လိုသည်ဟူသော ယူဆချက်ဖြင့် လူရိယဦးသိမ်းမောင်၊ ကြီးပွားရေး ဦးလှ၊ ဂျာနယ်ကျော်ဦးချစ်မောင်၊ ဇဝနဦးသိန်းတို့၏ ဆော်ဩချက်အရ ၁၃၀၄ ခု ဝါခေါင်လပြည့်ကျော် ၁၄ ရက်နေ့တွင် ရန်နိုင်ဈေး (ယခုဗိုလ်ချုပ်အောင်ဆန်းဈေး) အထက်ထပ်ရှိ ကျန်းမာရေးပြတိုက်ဝန်းတွင် စည်းဝေးကြသည်။ ထိုအစည်းအဝေးက စာကြည့်ပိဋကတ်တိုက် ကည်ထောင်၍အများပြည်သူတို့အတွက် ဖွင့်လှစ်ရန်စီစဉ်ကြလေသည်။ ဤသို့ဖြင့် မြန်မာနိုင်ငံ စာရေးဆရာများအသင်းစာကြည့်တိုက်ဖြစ်ပေါ်လာပါသည်။^{၂၉}

၂၇။ Ramakrisna
၂၈။ မြန်မာအလင်းသတင်းစာ (၁၈ နို ၁၉၄၃) စာ ၃။
၂၉။ စာရေးဆရာစာစောင် (၁၃၀၄ ခု၊ နတ်တော်လ) စာ ၃။

၁၉၂၆ ခုနှစ်တွင် လူငယ်များကြီးပွားရေးအသင်းကို စတင်တည်ထောင်သည်။ အသင်း၏ ရည်ရွယ်ချက်မှာ အောက်ပါအတိုင်းဖြစ်သည်။

- ၁။ အသိအလိမ္မာ ဉာဏ်ပညာတိုးပွားစေခြင်း၊
- ၂။ အပေါင်းအသင်း ပြန့်ပွားစေခြင်း၊
- ၃။ ကိုယ်ကျင့်တရား ကောင်းမွန်ရင့်သန်စေခြင်း၊
- ၄။ ကိုယ်လက် ကျန်းမာစေခြင်း၊
- ၅။ အသင်းသားများကို အဓိကထား၍ လူငယ်အားလုံးတို့ ရည်ရွယ်ချက်အတိုင်း ကြီးပွားစေရန် စောင့်ရှောက်ခြင်းတို့ဖြစ်သည်။^{၃၀}

၁၉၃၁ - ၃၂ ခုနှစ်တွင် စကော့ဇွေ၊ အခန်းအမှတ် ၁၇၂ နေရာ၌ စာဖတ်ခန်းဖွင့်လှစ်ခဲ့သည်။ ဤအသင်း၏ပိဋကတ်တိုက်သည်လည်း ယင်းစာဖတ်ခန်းတွင်ရှိသည်။ အခမဲ့စာဖတ်ခန်းတွင်စာဖတ်သူများ ဗဟုသုတရှာသူများဖြင့်ပြည့်သိပ်လျက်ရှိသည်။ မြန်မာအင်္ဂလိပ်နေ့စဉ်သတင်းစာများ၊ မဂ္ဂဇင်းများကိုထားရှိသည်။ သတင်းစာဂျာနယ်မဂ္ဂဇင်းများကိုပေးလှူသည့် ပုဂ္ဂိုလ်များလည်းရှိသည်။^{၃၁}

၁၉၃၃ ခုနှစ်တွင် အသင်းပေါင်း ၃၃ သင်းအထိရှိခဲ့သည်။

မြန်မာပြည်ပြန့်ပွားရေးအသင်းနှင့် စာကြည့်ပိဋကတ်တိုက်ကို မြန်မာသက္ကရာဇ် ၁၂၉၀ ပြည့်နှစ်၊ သီတင်းကျွတ်လဆုတ် ၉ ရက်နေ့တွင် စတင်ဖွင့်လှစ်ခဲ့သည်။ အသင်း၏အကြီးအကဲတို့မှာ လက်ဖတ်နင်ကာနယ် ဦးဘခက်၊ မစ္စတာဂျေအက်ဖာနီဗယ်^{၃၂} တို့ဖြစ်သည်။

၃၀။ လူငယ်များကြီးပွားရေးအသင်း။ ကြီးပွားရေးမဂ္ဂဇင်း၊ ဖေ ၁၉၃၈။ ခေါင်းကြီး
 ၃၁။ လူငယ်များကြီးပွားရေးအသင်း။ ကြီးပွားရေးမဂ္ဂဇင်း (ဖေ ၁၉၃၄) စာ ၁၇ - ၁၉။
 ၃၂။ J.S. Fumival

အခန်း (၆)

မျက်မှောက်ခေတ်စာကြည့်တိုက်အမျိုးအစားများ

၁။ အမျိုးသားစာကြည့်တိုက်၏ သဘာဝ

အမျိုးသားစာကြည့်တိုက်သည် နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံ၏ အထွတ်အထိပ်၊ အဆင့်မြင့်ဆုံး စာကြည့်တိုက်ဖြစ်သည်။ နိုင်ငံအကြောင်းအရာ၊ အချက်အလက်များကို အပြည့်အစုံထားရှိသည်။ တစ်မျိုးသားလုံး၏ စာပေနှင့် ယဉ်ကျေးမှုအမွေအနှစ်များကို ထိန်းသိမ်းထားရှိခြင်းကြောင့် အမျိုးသားစာကြည့်တိုက်ဟု ခေါ်ဆိုခြင်းဖြစ်သည်။ အချို့နိုင်ငံများတွင် ဝေါဟာရကျွဲပြားသည်။ စာကြည့်တိုက်နယ်ပယ် ဗဟိုအချက်အချာဖြစ်သောကြောင့် ဗဟိုစာကြည့်တိုက်ဟုလည်းခေါ်သည်။ နိုင်ငံ၏သမိုင်းကြောင်းကိုအခြေခံကာ အချို့နိုင်ငံများတွင် တစ်ခုတည်းရှိသော်လည်း အချို့နိုင်ငံများတွင်မူ စာကြည့်တိုက်ခွဲနှစ်ခု၊ သုံးခုတည်ရှိပါသည်။

အမျိုးသားစာကြည့်တိုက်၏ရည်ရွယ်ချက်မှာ -

- (၁) နိုင်ငံအတွင်း ထုတ်ဝေသမျှ စာအုပ်စာတမ်းများကို စုဆောင်းထိန်းသိမ်းထားရှိရန်၊
- (၂) နိုင်ငံတကာမှ မိမိနိုင်ငံအကြောင်း ရေးသားထားရှိသော စာအုပ်စာတမ်းများကို စုဆောင်းထားရှိရန် ဖြစ်ပါသည်။

မိမိနိုင်ငံနှင့်စပ်လျဉ်း၍ ပြည်သူလူထုတစ်ရပ်လုံး၏ မှီခိုအားထားရာ စာပေဗိမာန်ကြီးတစ်ခုအဖြစ်ရပ်တည်နေခြင်းကြောင့် နိုင်ငံတိုင်းတွင် အမျိုးသားစာကြည့်တိုက်သည် အထူးအခွင့်အရေးတစ်ရပ်ကို ရရှိလေသည်။ ထိုအခွင့်အရေးမှာ နိုင်ငံအတွင်းထုတ်ဝေသမျှ စာအုပ်၊ စာတမ်း၊ စာရွက်အစရှိသည်များကို အနည်းဆုံးတစ်အုပ်ကျစီ အမျိုးသားစာကြည့်တိုက်သို့ ပေးပို့ရန် ပုံနှိပ်တိုက်ဥပဒေတွင် ပြဋ္ဌာန်းထားခြင်းပင်ဖြစ်ပါသည်။ မြန်မာနိုင်ငံရှိ အမျိုးသားစာကြည့်တိုက်သည်လည်း အထက်ပါ

အခွင့်အရေးအရ နိုင်ငံအတွင်း ထုတ်ဝေသမျှသောစာအုပ်စာတမ်း တစ်အုပ်ကျစီရရှိစေဆောင်နိုင်ပါသည်။

ဤဥပဒေသည် တစ်နိုင်ငံနှင့် တစ်နိုင်ငံကွဲပြားခြားနားမှုရှိသည်ကို တွေ့ရှိရသည်။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် တရုတ်၊ နယူးဇီလန်၊ ပါကစ္စတန်၊ သီဟိုဠ်၊ ဟောင်ကောင်၊ ဩစတြေးလီးယားနှင့် အိန္ဒိယနိုင်ငံတို့တွင် တစ်အုပ်ကျစီပြဋ္ဌာန်းထားပါသည်။

ဗီယက်နမ်၊ ယိုးဒယား၊ လာအိုနှင့် အီရန်တို့တွင်မူ နှစ်အုပ်စီရရှိပါသည်။ မလေးရှားနှင့် မွန်ဂိုးလီးယားတို့တွင် သုံးအုပ်စီရရှိ၍ စင်ကာပူ၊ ဂျပန်နှင့် ဖိလစ်ပိုင်တို့တွင် ခြောက်အုပ်စီဖြစ်ပါသည်။

အမျိုးသားစာကြည့်တိုက်သည် နိုင်ငံ၏ယဉ်ကျေးမှုအမွေအနှစ်ဖြစ်သော အမျိုးသားစာပေများကို ကျောင်းသူ၊ ကျောင်းသား၊ လုပ်သားပြည်သူများ၊ သုတေသီပညာရှင်များ အချိန်မရွေးလေ့လာဖတ်ရှုရန် ထိန်းသိမ်းထားရခြင်းဖြစ်၍ အမျိုးသားစာကြည့်တိုက်သို့ ရောက်ရှိသမျှစာအုပ်စာတမ်းများကို ပြင်ပသို့ ထုတ်မတုတ်ပေ။ စာကြည့်တိုက်အတွင်း၌သာ လေ့လာဖတ်ရှု သုတေသနပြုခွင့်ရှိပါသည်။

အမျိုးသားစာကြည့်တိုက်တို့မည်သည် စာကြည့်တိုက်သို့ ရောက်ရှိလာသမျှ စာအုပ်စာတမ်းများကို မပျောက်ပျက်စေရန် ရည်ရွယ်၍ အခြားသော စာကြည့်တိုက်များနည်းတူ ပြင်ပသို့ ထုတ်ယူငှားရမ်းခွင့်မပြုဘဲ စာကြည့်တိုက်အတွင်း၌သာ ဖတ်ရှုလေ့လာရခြင်းဖြစ်ပါသည်။ နိုင်ငံအတွင်း ထုတ်ဝေသော စာအုပ်စာတမ်းများ မပျောက်မပျက်စုံလင်စွာ ရှိနေစေရန်ဖြစ်သည်။

ဤစည်းကမ်းချက်ထားရှိခြင်း၏အကျိုးကျေးဇူးမှာ နိုင်ငံအတွင်းထုတ်ဝေသော စာအုပ်တစ်အုပ်သည် မည်သည့်စာကြည့်တိုက်မှ ရှာဖွေမရခဲ့ပါမူ အမျိုးသားစာကြည့်တိုက်၌ လာရောက်ရှာဖွေ ဖတ်ရှုနိုင်ခြင်းပင်ဖြစ်ပါသည်။

စာကြည့်တိုက်၏သဘောသဘာဝအရ နိုင်ငံအတွင်းထုတ်ဝေသမျှသော စာအုပ်စာတမ်းများ စုစည်းထိန်းသိမ်းထားရာဌာနဖြစ်သောကြောင့် အမျိုးသားစာပေါင်းစုကို ထုတ်ဝေကြပါသည်။

အမျိုးသားစာကြည့်တိုက်က ပြည်သူကို အကျိုးပြုရာ၌ အမျိုးသားစာပေါင်းစုသည် များစွာအထောက်အကူပေးသည်။ အမျိုးသား စာပေါင်းစုဆိုသည်မှာ မိမိနိုင်ငံအတွင်း ထွက်သမျှစာပေ၊ ဂျာနယ်၊ မဂ္ဂဇင်းအစရှိသဖြင့် စာအုပ်စာတမ်းများကို နှစ်အလိုက် ဘာသာရပ်ခွဲခြား၍ စာရင်းပြုစုခြင်းပင်ဖြစ်ပါသည်။ မိမိနိုင်ငံအတွင်း၌ မည်သည့်နှစ်က မည်ကဲ့သို့သော စာအုပ်များထွက်ပေါ်ခဲ့သည်၊ ထုတ်ဝေခဲ့သည်တို့ကို လွယ်ကူစွာသိရှိနိုင်ပေသည်။

မြန်မာနိုင်ငံတွင် အမျိုးသားစာပေါင်းစု ထုတ်ဝေခြင်းကို အခြေအနေအကြောင်းအမျိုးမျိုးကြောင့် အမျိုးသားစာကြည့်တိုက်က ယနေ့တိုင်မဆောင်ရွက်နိုင်သေးပါ။

အမျိုးသားစာကြည့်တိုက်၏တာဝန်သည် အမျိုးသားစာပေကိုသာမက တစ်မျိုးသားလုံး၏ ယဉ်ကျေးမှုအမွေအနှစ်များကိုပါ ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်ရန်ဖြစ်သောကြောင့် အမျိုးသားစာကြည့် တိုက်နှင့်ပြတိုက်ကို ပူးတွဲထားလေ့ရှိပါသည်။ ထို့ကြောင့် အမျိုးသားစာကြည့်တိုက်သည် အမျိုးသား စာပေများ မပျောက်ပျက်စေရန်၊ အချိန်မရွေးလာရောက်ကိုးကားနိုင်ရန် ထိန်းသိမ်းထားရှိခြင်းဖြင့် လည်းကောင်း၊ အမျိုးသားယဉ်ကျေးမှုအစုစုတို့ကို စုဆောင်းထိန်းသိမ်းခြင်းအားဖြင့်လည်းကောင်း တစ်မျိုးသားလုံး၏ဂုဏ်ကို မြှင့်တင်ကာ ပြည်သူလူထုတစ်ရပ်လုံးအားအကျိုးပြုလျက်ရှိပါသည်။

အမျိုးသားစာကြည့်တိုက်

၁၉၅၂ ခုနှစ်၊ ဇွန်လ ၁ ရက်နေ့တွင် ဘားနဒ်စာကြည့်တိုက်ကို နိုင်ငံတော်စာကြည့်တိုက် (အမျိုးသားစာကြည့်တိုက်) အဖြစ် အမည်ပေး၍ ဖွင့်လှစ်ခဲ့သည်။ ပြည်ထောင်စုမြန်မာနိုင်ငံ ယဉ်ကျေး မှုဝန်ကြီးဌာန၊ ယဉ်ကျေးမှုဌာနခွဲ ယဉ်ကျေးမှုကောင်စီအောက်တွင်ထားရှိသည်။

အမျိုးသားစာကြည့်တိုက်၏အသွင်သဏ္ဍာန်အမျိုးမျိုး

ဂျပန်လီခန်းမတွင် အမျိုးသားစာကြည့်တိုက်လုပ်ငန်းကို ပြုစုပျိုးထောင်လာခဲ့သော်လည်း နေရာအခက်အခဲကြောင့် ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် လုပ်ဆောင်နိုင်မှုမရှိခဲ့ပေ။ ၁၉၅၂ ခုနှစ်၊ ဇွန်လမှ ၁၉၆၂ ခုနှစ်၊ ဇွန်လအထိ ဆယ်နှစ်တိုင်တိုင် ဂျပန်လီခန်းမတွင် အမျိုးသားစာကြည့်တိုက်သည် အမျိုး သားပြတိုက်နှင့်သာမက အခြားဌာနများနှင့်ပါအတူစုပေါင်းပြီး တည်ရှိခဲ့သည်။ ထိုမှတစ်ဖန် တော်လှန်ရေးကောင်စီအစိုးရလက်ထက်တွင် အမျိုးသားစာကြည့်တိုက်ကို ပန်းဆိုးတန်းလမ်းရှိ တိုက် အမှတ် ၁၆၆ (ဒုတိယနှင့် တတိယထပ်များ) သို့ရွှေ့ပြောင်းခဲ့ရပြန်သည်။

ပန်းဆိုးတန်းတိုက်တွင် (၂) နှစ်ကြာမျှတည်ရှိခဲ့စဉ် စာကြည့်တိုက်ကို စနစ်တကျပြန်လည် ဖွင့်လှစ်နိုင်ရေးအတွက် ကြိုးပမ်းကာ ၁၉၆၅ ခုနှစ်၊ နှစ်ဦးပိုင်းတွင် မြူနီစီပယ်အဆောက်အအုံ (တတိယထပ်) တောင်ဘက်နှင့် အနောက်ဘက်ရှိအခန်းများတွင် အများပြည်သူ၊ လူရဟန်းနှင့် သုတေသီများအတွက် ပြန်လည်ဖွင့်လှစ်ခဲ့ပါသည်။^၁ ၁၉၈၄ ခုနှစ်တွင် အမျိုးသားစာကြည့်တိုက်ကို မြို့တော်ခန်းမမှ ကမ်းနားလမ်းရှိ ခြောက်ထပ်ရုံးပထမထပ်နှင့် ဒုတိယထပ်များသို့ ပြောင်းရွှေ့ဖွင့် လှစ်ခဲ့သည်မှာ ယနေ့တိုင်ဖြစ်ပါသည်။

အမျိုးသားစာကြည့်တိုက်သည် ကင်းဝန်မင်းကြီး ပိဋကတ်တိုက်၊ ပုဂံဝန်ထောက် ဦးတင် ပိဋ ကတ်တိုက်နှင့် ဘားနဒ်ပိဋကတ်တိုက်တို့၏ စုဆောင်းမှုကိုအခြေခံ၍ ပေါ်ပေါက်ခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။

၁။ အမျိုးသားစာကြည့်တိုက် (ရန်ကုန်၊ ယဉ်ကျေးမှုဌာန၊ အမျိုးသားစာကြည့်တိုက် ၁၉၆၅၊ စာ ၃ - ၄။

မြန်မာနိုင်ငံအမျိုးသားစာကြည့်တိုက်ကြီးသည် ၁၉၉၄ ခုနှစ်၊ ဧပြီလ ၇ ရက်နေ့တွင် အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ စာကြည့်တိုက်အသင်း (အိုင်အက်ဖ်အယ်လ်အေ) အဖွဲ့ကြီးသို့ အဖွဲ့ဝင်အဖြစ် ဝင်ခွင့်ရရှိခဲ့ပါသည်။ ထို့ကြောင့် နိုင်ငံတကာစာကြည့်တိုက်အင်္ဂါရပ်နှင့် ပြည်တွင်းပြည်ပစာကြည့်တိုက်ရေးရာအပြင် ပညာပြန့်ပွားတိုးတက်ရေးအတွက် တတ်အားသမျှ ကျရာကဏ္ဍမှပါဝင်ကူညီလျက်ရှိပါသည်။

အမျိုးသားစာကြည့်တိုက်သည် အခြားစာကြည့်တိုက်များနှင့် သဘာဝ၊ အမျိုးအစား၊ အကျယ်အဝန်းချင်းမတူပေ။ တစ်နိုင်ငံလုံး၊ တစ်မျိုးသားလုံး၏ပင်မသဖွယ်ပင်ဖြစ်သည်။

ရည်ရွယ်ချက်နှင့် လုပ်ငန်းများ

အမျိုးသားစာကြည့်တိုက်သည် မည်သည့်အကြောင်းအရာအချက်အလက်မဆို ရှာနိုင်ဖွေနိုင်သည်။ စုနိုင်အောင်ဖန်တီးပေးနိုင်သောဌာနဖြစ်သည်။ အမျိုးသားစာပေကို ထိန်းသိမ်းပေးရာဌာန၊ သုတေသီများ သုတေသနပြုနိုင်သောဌာန၊ စာပေနှင့် ပြည်သူလူထုကို ဆက်သွယ်ပေးရာဌာနဟု ခေါ်ဆိုနိုင်ပါသည်။ ဤစာကြည့်တိုက်မျိုးသည် မည်သည့်နိုင်ငံတွင်မဆို နိုင်ငံ၏တစ်ခုတည်းသော စာအပြည့်စုံဆုံးသော စာကြည့်တိုက်မျိုးဖြစ်ကြောင်း တွေ့မြင်နိုင်ပါသည်။

အမျိုးသားစာကြည့်တိုက်၏လုပ်ငန်းများမှာ -

- (၁) ပြည်တွင်းထုတ်ပုံနှိပ်စာ၊ လက်ရေးစာစုအားလုံး၊
- (၂) ပြည်ပထုတ် မြန်မာနိုင်ငံအကြောင်းဆိုင်ရာစာစုအားလုံး၊
- (၃) မြန်မာနိုင်ငံအကြောင်းဆိုင်ရာ မိုက်ကရိုဖလင်နှင့် မိုက်ကရိုကတ်ပြားများအားလုံး၊
- (၄) ပြည်ပထုတ်ပညာရပ်အမျိုးမျိုးဆိုင်ရာ သင့်လျော်သမျှတို့ကို စုဆောင်းထိန်းသိမ်းခြင်း၊ စနစ်တကျပြုလုပ်ငှားရမ်းခြင်း၊
- (၅) အမျိုးသားစာအုပ်စာရင်းကို ပြုစုထုတ်ဝေခြင်း၊
- (၆) အမျိုးသားစာပေါင်းကတ်တလောက်ကို စုဆောင်းထားရှိခြင်း၊
- (၇) စာကြည့်တိုက်အချင်းချင်း ဆက်သွယ်ငှားရမ်းရေးကို ပြုလုပ်ပေးခြင်း၊
- (၈) စာကြည့်တိုက်နှင့်ပတ်သက်သောကိစ္စရပ်များကို ရှေ့ဆောင်ရှေ့ရွက်ပြုကာ အကူအညီပေးခြင်းတို့ဖြစ်ပါသည်။

အမျိုးသားစာကြည့်တိုက်တွင် အများပြည်သူတို့အသုံးပြုရန် စာကြည့်ခန်းများကို အောက်ပါအတိုင်းခွဲခြားထားသည်။

- (က) အထွေထွေစာဖတ်ခန်း

- (ခ) စာနယ်ဇင်းစာဖတ်ခန်း
- (ဂ) ပေစာပုရပိုက်စာဖတ်ခန်း
စာအုပ်များကိုအလွယ်တကူရှာဖွေတွေ့ရှိနိုင်ရန် -
- (က) စာရေးသူကတ်တလောက်
- (ခ) စာအုပ်အမည်ကတ်တလောက်
- (ဂ) ပညာရပ်ကတ်တလောက်အစရှိသဖြင့် ခွဲခြားထားသည်။

အမျိုးသားစာကြည့်တိုက်တွင် စာကြည့်တိုက်ဆိုင်ရာလုပ်ငန်းများနှင့် ပုရပိုက်၊ လက်ရေးစာမူ၊ ပုံနှိပ်စာ၊ ကွန်ပျူတာမိတ္တူကူး ကော်ပီယာအစရှိသည်တို့ကို ဌာနငယ်များခွဲခြား၍ ပြုလုပ်လျက် ရှိပါသည်။ နှစ်လွန်သတင်းစာခန်း၊ ပေစာခန်း၊ စာနယ်ဇင်းအခန်း၊ အထွေထွေစာဖတ်ခန်း၊ စာအုပ်စင် ခန်း၊ စာကြည့်တိုက်လုပ်ငန်းအတွက် စာပြုဌာနစိတ်၊ စာကြည့်တိုက်မှူးရုံးနှင့် စာစုဌာနစိတ်၊ စာပြုဌာန စိတ်၊ ကွန်ပျူတာခန်းနှင့် ကော်ပီယာခန်း၊ ပေပုရပိုက်ပြုပြင် ထိန်းသိမ်းရေးခန်းဟူ၍ ရှိပါသည်။

စာပြုလုပ်ငန်း

စာအုပ်များကိုကတ်တလောက်ပြုရာတွင် (အေအေစီအာရ်-၁)၊ (အေအေစီအာရ်-၂) ကိုအသုံးပြုသည်။ မျိုးတူပြုစုရာ၌ (ဒီဒီစီ) ကိုသုံးစွဲသည်။ စာအုပ်များကို တိုက်ပိုင်နံပါတ်နှင့် စီ၍ ထုတ်ဝေသည့်နှစ်လည်းဖော်ပြထားသည်။

ဥပမာ - ၁၉၉၁/၁၀၀
ခုနှစ်/တိုက်ပိုင်အမှတ်

ဖွဲ့စည်းပုံ

- စာကြည့်တိုက်မှူးကြီးတစ်ဦး ၁ ဦး
 - စာကြည့်တိုက်မှူး ၃ ဦး
 - လက်ထောက်စာကြည့်တိုက်မှူး ၄ ဦး
- စုစုပေါင်းဝန်ထမ်း (၄၂) ယောက်ရှိသည်။

ဘဏ္ဍာရေး

၁၉၉၂ - ၉၃ ခုနှစ် ခွင့်ပြုငွေ သာမန်အသုံးစရိတ် ၄၀၆၂၀၀၊ စာအုပ်စာနယ်ဇင်းဖိုး ၄၀၀၀၀ ပါဝင်ပါသည်။ ငွေလုံးငွေရင်း ၁၀၂၆၆၀၊ စာအုပ်ဖိုး ၈၀၀၀၀ ပါဝင်ပါသည်။

၁၉၉၃ - ၉၄ ခုနှစ်၊ ခွင်ပြင်

သာမန်အသုံးစရိတ်	၅၄၉၇၆၀ ကျပ်
စာနယ်ဇင်းဖိုး	၆၈၅၀၀ ကျပ်
ငွေလုံးငွေရင်း	၁၉၈၅၁၀ ကျပ်
စာအုပ်ဖိုး	၁၀၀၀၀၀ ကျပ်

ယခုအခါ နိုင်ငံတော်အစိုးရက ကြီးမှူး၍ ကျိုက္ကဆံ စီမံကိန်းဒေသတွင် သီးသန့်အဆောက်အအုံဆောက်ရန် အမျိုးသားစာကြည့်တိုက်၏ ဗိသုကာပုံစံငယ်ထုတ်လုပ်ပြီး ပန္နက်တင်မင်္ဂလာပြုရန် ပြင်ဆင်လျက် ရှိသည်ဟုသိရှိရပါသည်။ (၇) ထပ်ခွဲပါ အဆောက်အအုံသစ်ကို တာမွေမြို့နယ်၌ ၁၇ ဧက ကျယ်ဝန်းသော မြေနေရာ၌ ဆောက်လုပ်မည်ဖြစ်ပါသည်။ နောင်နှစ်ပေါင်း ၅၀ စာအုပ်စာတမ်းများ စုဆောင်းမှုအတွက် ဖြစ်သည်ဟုသိရပါသည်။

၂။ တက္ကသိုလ်စာကြည့်တိုက်

တက္ကသိုလ်စာကြည့်တိုက်ကို တက္ကသိုလ်ကျောင်းသား၊ ကျောင်းသူများ တက္ကသိုလ်ပညာရပ်များ လေ့လာဆည်းပူးရာတွင် အလွယ်တကူရည်ညွှန်းကိုးကားနိုင်ရန်နှင့် တက္ကသိုလ်ဆရာ၊ ဆရာမများ ပညာပို့ချရာတွင် အထောက်အကူဖြစ်စေရန် ရည်ရွယ်၍ ဖွင့်လှစ်ခြင်းဖြစ်သည်။ ထို့ပြင် ပညာရှင်၊ သုတေသီများ အသုံးပြုရန်နှင့် သုတေသနပြုရေးကိုလည်း အလေးပေးဆောင်ရွက်ပါသည်။ နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံတွင် သုတေသနလုပ်ငန်းသည် အလွန်အရေးပါပါသည်။ ထို့ကြောင့် တက္ကသိုလ်ကျောင်းသား၊ ကျောင်းသူများ၊ ဆရာ၊ ဆရာမများ၏ သုတေသနလုပ်ငန်းများအတွက် စာအုပ်စာတမ်းများ ရှာဖွေဝယ်ယူထားရှိခြင်းဖြင့် အကူအညီပေးပါသည်။

တက္ကသိုလ်စာကြည့်တိုက်များသည် နောင်တစ်ခေတ်တွင် တာဝန်သိသော၊ ပညာဗဟုသုတကြွယ်ဝသော လုပ်သားပြည်သူများဖြစ်ရန် ပြုစုပျိုးထောင်သည့် အသံတိတ်ပညာသင်ဆောင်ဖြစ်သည်။ သုတေသနပြုလိုစိတ်၊ ရှာဖွေစူးစမ်းလိုသောစိတ်များပေါ်ပေါက်စေရန်၊ ဗွားများစေရန်လမ်းညွှန်သည့်နေရာဖြစ်သည်။

တိုးတက်သောနိုင်ငံကြီးများမှ တက္ကသိုလ်စာကြည့်တိုက်များသည် မိမိတို့လုပ်သားပြည်သူတို့၏ အကျိုးငှာ၊ ဘာသာရပ်တစ်ခုခု သို့မဟုတ် အကြောင်းအရာတစ်ရပ်ရပ်ကိုဦးစားပေး၍ စာအုပ်စာတမ်းများ စုဆောင်းလေ့ရှိပါသည်။ မြန်မာနိုင်ငံတွင်လည်း အလားတူပင် ပြည်သူ့အကျိုးပြုလုပ်ငန်းတစ်ရပ်ကို တက္ကသိုလ်စာကြည့်တိုက်များက စီမံကိန်းချပြီး ဆောင်ရွက်လျက်ရှိပါသည်။ ရန်ကုန်မြို့ရှိ တက္ကသိုလ်များ ဗဟိုစာကြည့်တိုက်သည် အရှေ့တောင်အာရှသမိုင်းနှင့် မြန်မာနိုင်ငံသမိုင်းဆိုင်ရာ စာအုပ်စာတမ်းများကို အလေးပေး၍ စုဆောင်းလျက်ရှိပါသည်။

တက္ကသိုလ်စာကြည့်တိုက်သည် ပညာရှာမှီးလိုသူ သုတေသီများ၊ ဆရာ၊ ဆရာမများ၊ ကျောင်းသူ၊ ကျောင်းသားများနှင့် လုပ်သားပြည်သူများအတွက် ပညာတန်ဆောင်မီးရှူးရောင်ကြီးတစ်ခုပင်ဖြစ်သည်။ တက္ကသိုလ်တစ်ခု၏ ဦးနှောက်နှင့် အသည်းနှလုံးသည် စာကြည့်တိုက်ပင်ဖြစ်သည်။

တက္ကသိုလ်များ ဗဟိုစာကြည့်တိုက်သည် ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်အတွက် အဓိကဖြစ်သော်လည်း အခြားတက္ကသိုလ်၊ ကောလိပ်များမှ ဆရာ၊ ဆရာမများနှင့် ကျောင်းသူ၊ ကျောင်းသားများကလည်း အသုံးပြုနိုင်ပါသည်။ ထို့ထက်မက တက္ကသိုလ်များ ဗဟိုစာကြည့်တိုက်အစိုးရဌာနများနှင့် ပြင်ပမှ သုတေသီများကလည်း အသုံးပြုလျက်ရှိပါသည်။

တက္ကသိုလ်များ ဗဟိုစာကြည့်တိုက်

ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်နယ်မြေတွင် ယူနီဗာစတီကောလိပ်စာကြည့်တိုက်၊ ယုဒသန်ကောလိပ်စာကြည့်တိုက်၊ ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်စာကြည့်တိုက်ဟူ၍ စာကြည့်တိုက် (၃) ခုရှိခဲ့သည်။ ကောလိပ်

စာကြည့်တိုက် (၂) ခုသည် သင်ကြားရေးကို အထောက်အကူပြုရန် ဖွင့်လှစ်ခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ ရန်ကုန် တက္ကသိုလ်စာကြည့်တိုက်မှာမူ သီးခြားအဆောက်အအုံဖြစ်သည်။^၂

နောက်ခံသမိုင်း

၁၉၂၀ ပြည့်နှစ်တွင် ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်ကို စတင်တည်ထောင်ခဲ့သည်။ သင်ကြားရေး အထောက်အကူပြုရန် ယူနီဗာစီတီကောလိပ်စာကြည့်တိုက်နှင့် ယုဒသန်ကောလိပ်စာကြည့်တိုက် (၂) ခု ဖွင့်ခဲ့သည်။

ရန်ကုန်မြို့ဆိပ်ကမ်းလုပ်သားများ ကန်ထရိုက်တာ မစ္စတာ ရာမာနာသာရက်ဒီယာသည် ၁၉၂၇ ခုနှစ်တွင် တက္ကသိုလ်စာကြည့်တိုက်ဆောက်ရန် ကျပ်ငွေဒင်္ဂါး ၂ သိန်းလှူဒါန်းခဲ့၏။

၁၉၂၇ ခုနှစ်၊ စက်တင်ဘာလ (၈) ရက်နေ့တွင် တက္ကသိုလ်အဓိပတိဆာဟာကုတ်ဘတ္တလာ သည် စာကြည့်တိုက်ကို အုတ်မြစ်ချခဲ့သည်။ ၁၉၂၈ ခုနှစ်၊ မတ်လ၌စာကြည့်တိုက်ကို အုပ်ချုပ်ရန် ကော်မတီတစ်ခုဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။ တက္ကသိုလ်စာကြည့်တိုက်ကို ဗိသုကာတီအိုဖော်စတာက ပုံစံဆွဲ သည်။ ၁၉၃၁ ခုနှစ်တွင် ဆောက်လုပ်ပြီးစီးသည်။

ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်စာကြည့်တိုက်ကို သုတေသီများအတွက်တည်ထောင်ခဲ့ရာ စစ်ကြိုခေတ် က မြန်မာမှုနှင့်ပတ်သက်၍ကမ္ဘာပေါ်တွင် အစုံအလင်ဆုံး စာကြည့်တိုက်တစ်ခုဟူ၍လည်းကောင်း၊ အရှေ့တောင်အာရှတိုက်တွင် အကောင်းဆုံးစာကြည့်တိုက်ဟူ၍လည်းကောင်း၊ သုတေသီများ၏ အသိအမှတ်ပြုခြင်းကိုခံရပါသည်။ စစ်ကြိုခေတ်က ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်စာကြည့်တိုက်၌ မြန်မာမင်း များ၏စစ်တန်းပေအဆူပေါင်းထောင်ကျော်ရှိခဲ့ပါသည်။ မြန်မာရာဇဝင်အထောက်အထားများပါရှိ သည့် အလွန်ရှားပါးသောတရုတ်ကျမ်းပေါင်း ၂၀၀၀၀ ကျော်၊ တရုတ်ဘာသာ၊ တိဗက်ဘာသာ၊ ယိုးဒ ယား၊ သီဟိုဠ်၊ ပါဠိဘာသာတို့ဖြင့်ရေးသားပြုစုထားသည့်ပိဋကတ်သုံးပုံကျမ်းများ၊ မြန်မာနိုင်ငံတွင် ပုံနှိပ်ထုတ်သောမြန်မာပါဠိ၊ မွန်စာအုပ်များနှင့် အိမ်နီးချင်းနိုင်ငံများနှင့်ပတ်သက်သည့်စာအုပ်များ၊ ဂျာနယ်စာစောင်အစုံပေါင်းမြောက်မြားစွာရှိခဲ့ပါသည်။^၃

စစ်ပြီးခေတ်တွင်မူ ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်စာကြည့်တိုက်တစ်ခုသာ သင်ကြားရေးအထောက် အကူစာအုပ်စာတမ်းများ၊ သုတေသီများအတွက် ဖွင့်လှစ်ခဲ့သည်။

၂။ တိုက်စိုး။ စာကြည့်တိုက်ပြန်လည်ထူထောင်ခြင်း။ ဆရာဇော်ဂျီအမှတ်တရစာစုများ (ရန်ကုန်၊ လင်းလင်းစာပေ၊ ၁၉၉၄) စာ - ၂၂။

၃။ “တက္ကသိုလ်စာကြည့်တိုက်”။ ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်နှစ် ၅၀ အစီရင်ခံစာ ၁၉၇၀။ စာ - ၁၂။

စနစ်သစ်တက္ကသိုလ်ပညာရေးကို ၁၉၆၄ ခုနှစ်တွင် စတင်ခဲ့သည်။ ရန်ကုန်တက္ကသိုလ် စာကြည့်တိုက်ကိုလည်း တက္ကသိုလ်များ ဗဟိုစာကြည့်တိုက်အဖြစ် ပြောင်းလဲခဲ့သည်။

၁၉၇၉ ခုနှစ်တွင် ကျပ် ၆၄ သိန်းကျော်တန် တိုးချဲ့အဆောက်အအုံသစ်ကို ဆောက်လုပ်ပြီးစီးခဲ့သည်။ ထို့နောက် တက္ကသိုလ်များ ဗဟိုစာကြည့်တိုက်ကို လက်ရှိအဆောက်အအုံသစ်သို့ ပြောင်းရွှေ့ခဲ့လေသည်။ အဆင့်မြင့်ပညာဦးစီးဌာနလက်အောက်တွင် ထားရှိသည်။ တက္ကသိုလ်များ အားလုံးအတွက် တက္ကသိုလ်များ ဗဟိုစာကြည့်တိုက်အဖြစ် အခြားတက္ကသိုလ်ကောလိပ်စာကြည့်တိုက်များ၏ ကျွမ်းကျင်မှုလုပ်ငန်းများကို ညှိနှိုင်းပေးခြင်း၊ စာကြည့်တိုက်သင်တန်းများကို ပို့ချပေးခြင်းစသည်ဖြင့် တာဝန်ယူဆောင်ရွက်လျက်ရှိပါသည်။ မြန်မာနိုင်ငံ၌ စာအုပ်စုဆောင်းမှုအများဆုံးနှင့် အကြီးဆုံး စာကြည့်တိုက်တစ်ခုဖြစ်သည့်အပြင် မြန်မာစာအုပ်စာတမ်း၊ စာနယ်ဇင်းများနှင့် မြန်မာပြည်အကြောင်း စာအုပ်စာတမ်းများ အစုံလင်ဆုံး စာကြည့်တိုက်တစ်ခုဖြစ်ပါသည်။

ရည်ရွယ်ချက်

- (၁) တက္ကသိုလ်များ၏ ပညာသင်ကြားရေးတွင် အထောက်အကူပြုစေရန်၊
- (၂) ဆရာ၊ ဆရာမများ၏ ပညာသင်ကြားရေးအတွက် ရည်ညွှန်းကိုးကားရန်၊
- (၃) ကျောင်းသူ၊ ကျောင်းသားများ မိမိသင်ကြားရသော ဘာသာရပ်များနှင့် ပြင်ပဗဟုသုတ ရှာဖွေရန်၊
- (၄) သုတေသီများ သုတေသနပြုလုပ်ရန် စသည့်ရည်ရွယ်ချက်များဖြင့် ရည်ညွှန်းလုပ်ငန်းများကို ပြုလုပ်ဆောင်ရွက်လျက်ရှိပါသည်။

ဆောင်ရွက်ရသည့်လုပ်ငန်းများ

- (၁) လိုအပ်သောစာအုပ်စာတမ်းများ ပြည့်စုံစွာထားရှိပေးရန်၊
- (၂) လိုအပ်သောအထောက်အကူပြုလုပ်ငန်းများ ပြည့်ပြည့်စုံစုံထားရှိပေးရန်၊

ထူးခြားချက်

- (၁) မည်သည့်တက္ကသိုလ်ကောလိပ်မဆို သုံးစွဲခွင့်ရှိသည်။
- (၂) ပြင်ပဌာနအဖွဲ့အစည်းများ သုံးစွဲခွင့်ရှိသည်။
- (၃) စာစုစာရင်းများထားရှိပေးသည်။
- (၄) အညွှန်းများ ထားရှိပေးသည်။
- (၅) စာတမ်းများ ထားရှိပေးသည်။

(၆) စာကြည့်တိုက်ပညာရှင်များအတွက် လိုအပ်သော ပညာရပ်အတွက် စီမံချက်များထားရှိ ဆောင်ရွက်လျက်ရှိသည်။

ဥပမာ -

(က) စာကြည့်တိုက်သုံးဝေါဟာရ

(ခ) မြန်မာစာရေးဆရာများ၏ကလောင်အမည်များ

(ဂ) အရှေ့တောင်အာရှနှင့် ပတ်သက်သောစာအုပ်စာတမ်းများ ပြည့်စုံစွာရှိသည်။

စာကြည့်တိုက်အနေအထား

ကြမ်းခင်းဧရိယာ	(အဟောင်း)	၁၁၆၁၆ စ/ပေ
	(အသစ်)	၁၄၄၀၀ စ/ပေ
စာဖတ်ခန်းဧရိယာ		၄၀၀၁ စ/ပေ
စာအုပ်စင်ဧရိယာ		၁၀၀၈၈ စ/ပေ
ရည်ညွှန်းခန်းဧရိယာ		၁၄၀ စ/ပေ

ဌာနစိတ်များ

တက္ကသိုလ်များဗဟိုစာကြည့်တိုက်သည် အောက်ပါဌာနစိတ်များဖွဲ့စည်းပြီး စာဖတ်သူများကို ကူညီပံ့ပိုးလျက်ရှိသည်။

- (၁) မြန်မာစာ စာပြုဌာနစိတ်၊
- (၂) အင်္ဂလိပ်စာ စာပြုဌာနစိတ်၊
- (၃) မြန်မာ စာနယ်ဇင်းဌာနစိတ်၊
- (၄) အင်္ဂလိပ် စာနယ်ဇင်းဌာနစိတ်၊
- (၅) ပေပုရပိုက်စာ ဌာနစိတ်၊
- (၆) ဓာတ်ပုံဌာနစိတ်၊
- (၇) စာအုပ်လဲလှယ်ရေးဌာနစိတ်၊
- (၈) ရည်ညွှန်းလုပ်ငန်းဌာနစိတ်၊
- (၉) စာငှားဌာနစိတ်၊

(၁၀) စာပေပစ္စည်းပြုပြင်ရေးနှင့် ထိန်းသိမ်းရေးဌာနစိတ်၊

(၁၁) မိုက်ခရိုကွန်ပျူတာဌာနစိတ်။

ဖွဲ့စည်းပုံအသစ်တွင် လုပ်ငန်းဌာနပေါင်း (၁၆) ဌာနဖြင့် လုပ်ငန်းများ ထပ်မံတိုးချဲ့သွားမည်ဟု သိရှိရသည်။

(၁) မြန်မာစာ၊ စာပြုဌာနစိတ်

မြန်မာစာ စာပြုဌာနစိတ်သည် လစဉ်ထွက်သမျှ မြန်မာစာအုပ်စာတမ်းများကို ၂ အုပ်ကျစီ ဝယ်ယူပါသည်။ ရည်ညွှန်းကိုးကားရန် စာအုပ်များကို ၅ အုပ်စီဝယ်သည်။ ပြင်ပမှ လှူဒါန်းသော စာအုပ်စာတမ်းများနှင့် စာကြည့်တိုက်အထောက်အကူပြုပစ္စည်းများကိုလည်း လက်ခံရရှိသည်။ ရှားပါးသော စာအုပ်များကို ဝယ်ယူစုဆောင်းသည်။ မြန်မာစာအုပ်ပေါင်း (၂၈၃၀၀၀) ကော်ပီရှိသည်။

(၂) အင်္ဂလိပ်စာပြုဌာနစိတ်

အင်္ဂလိပ်စာပြုဌာနစိတ်သည် စာအုပ်အဟောင်းများဝယ်ယူခြင်း၊ လှူဒါန်းခြင်းနှင့် စာအုပ်လဲလှယ်ခြင်းတို့ဖြင့် စုဆောင်းရရှိသည်။ အင်္ဂလိပ်စာအုပ်ပေါင်း (၃၆၆၀၀၀) ကော်ပီရှိသည်။

(၃) မြန်မာ စာနယ်ဇင်းဌာနစိတ်

ပြည်တွင်း၌ထွက်ရှိသမျှစာနယ်ဇင်းများကို ၂ အုပ်စီဝယ်ယူသည်။ တစ်အုပ်ကို သိမ်း၍ ကျန်တစ်အုပ်ကို အထွေထွေရည်ညွှန်းခန်းတွင်ပြသထားသည်။ မြန်မာစာနယ်ဇင်းအမျိုးပေါင်း (၃၀၀) ကျော်ရှိသည်။ ထို့ပြင် စစ်ကြိုခေတ်၊ စစ်ပြီးခေတ်ဂျာနယ်များကိုလည်း စုဆောင်းထားသည်။ မြန်မာစာနယ်ဇင်းခေါင်းစဉ်ပေါင်း (၅၄၅) တွဲရှိသည်။

(၄) အင်္ဂလိပ် စာနယ်ဇင်းဌာနစိတ်

အင်္ဂလိပ်ဂျာနယ်အမျိုးပေါင်း (၂၂၅) မျိုးရှိသည်။ အခြားတက္ကသိုလ်၊ ကောလိပ်စာကြည့်တိုက်များမှအလိုရှိသော စာနယ်ဇင်းများကို နိုင်ငံခြားမှ မှာယူပေးသည်။ အင်္ဂလိပ် စာနယ်ဇင်းပေါင်း ခေါင်းစဉ် (၃၀) တွဲရှိသည်။

(၅) ပေပုရပိုက်စာ ဌာနစိတ်

ပေပုရပိုက်များကို ဝယ်ယူခြင်းဖြင့်လည်းကောင်း၊ အလှူခံခြင်းဖြင့်လည်းကောင်း စုဆောင်းထားရှိသည်။ ယင်းတို့ကို တိုက်ပိုင်စာရင်းသွင်းခြင်း၊ ကက်တလော့က်ပြခြင်း၊ ဘာသာရပ်ခွဲခြားခြင်းများ ပြုလုပ်ထားသည်။ ထို့ပြင် လက်ရေးမူကူးယူခြင်းနှင့် လက်နှိပ်စက်မှု လေးစောင်ပွားခြင်းတို့ကိုလည်း ပြုလုပ်သည်။ ပေပုရပိုက် (၁၅၅၅၀) ကော်ပီရှိသည်။

(၆) ဓာတ်ပုံဌာနစိတ်

ရှားပါးသောစာအုပ်များ၊ ဟောင်းနွမ်းသောစာအုပ်များ၊ ပေစာပုရပိုက်စာများကို ဓာတ်ပုံကူးယူထားရှိသည်။ မိုက်ခရိုဖီလင် Microfilm၊ မိုက်ခရိုဖစ်ရှ် Microfische များဖြင့်ထိန်းသိမ်းထားရှိသည်။ ကော့နဲလ်ယူနီဗာစီတီ Cornell University နှင့်ဆက်သွယ်၍ ပေ၊ ပုရပိုက်များကို မိုက်ခရိုဖီလင်ရိုက်၍ပေးပို့သည်။ ယင်းတက္ကသိုလ်မှ ဓာတ်ပုံပစ္စည်းကိရိယာများ ထောက်ပံ့ကူညီသည်။ ယင်းဌာနစိတ်၌ Microfilm 35 mm, 1050 reels, 16mm Jacket (3500 reels), 16 mm Jacket (3500 Jackets) ရှိသည်။

(၇) စာအုပ်လဲလှယ်ရေးဌာနစိတ်

အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာရှိ ကမ္ဘာ့စာကြည့်တိုက်များနှင့် စာကြည့်တိုက်အချင်းချင်း စာအုပ်လဲလှယ်ရေးကိစ္စရပ်များကို ဆောင်ရွက်လျက်ရှိပါသည်။ ဆက်သွယ်လျက်ရှိသော စာကြည့်တိုက်များမှာ အောက်ပါအတိုင်းဖြစ်ပါသည်။

- (1) British Library (U.K)
- (2) School Of Oriental African Studies Library (U.K)
- (3) Bodlein Library (U.K)
- (4) Cambridge University Library (U.K)
- (5) India Office Library Records British Library (U.K)
- (6) The Library of Congress (U.S)
- (7) Cornell University Library (U.S)
- (8) Yele University Library (U.S)
- (9) Nothern Illinois University Library (U.S)
- (10) Australian National University Library (Australia)
- (11) National Library of Australia
- (12) Western Australia Institute of Technology
- (13) Murelock University Library (Australia)
- (14) Monsh University Library (Australia)

- (15) University of Western Australia
- (16) La Trobo University Library (Australia)
- (17) National Diat Library (Japan)
- (18) Osaka University of Foreign Studies Library (Japan)
- (19) Institute for Studies of Language and Cultures of Asia and Africa (Japan)
- (20) College of Liberal Arts Kagoshim University Library (Japan)
- (21) Centre for S.E Asian Studies Library Kyoto University (Japan)
- (22) Berlin State Library (Germany)
- (23) Library of Institute of Oriental Language (France)
- (24) National Library (Singapore)
- (25) Institute of S.E Asian Studies (Singapore)
- (26) Beijing National Library (China)
- (27) The All Union States order of the Red Banner of Labour Library of foreign Literature (U. S. S. R)
- (28) Malaysia National library (Malaysia)

(၈) စာပြုလုပ်ငန်း

စာအုပ်များကို A A C R 2 ကိုအသုံးပြု၍ မျိုးတူစုပြုရာတွင် D.D.C ဖြင့်ခွဲသည်။ ပညာရပ်ခေါင်းစဉ်ပေးရာတွင် L.C စနစ်ကိုသုံးသည်။ ကက်တလောက်ကတ်ပြားများကို Divided Cataloge စနစ်ကိုသုံးသည်။

(၉) စာငှားဌာနစိတ်

၁၉၉၄ ခုနှစ်တွင် ရန်ကုန်တက္ကသိုလ် (ပင်မ) ရှိ ဆရာ၊ ဆရာမ ဦးရေပေါင်းမှာ (၁၃၅၅) ယောက်ရှိသည်။ စာကြည့်တိုက်အသုံးပြုသူဆရာ၊ ဆရာမဦးရေ (၄၉၁) ယောက်ရှိသည်။

ရန်ကုန်တက္ကသိုလ် (ပင်မ) ရှိကျောင်းသား၊ ကျောင်းသူဦးရေ (၉၁၂၈) ယောက်ရှိသည်။ ပြင်ပမှ စာကြည့်တိုက်အသုံးပြုသူဦးရေအယောက် (၃၀) ကျော်ရှိသည်။

တက္ကသိုလ်များ ဗဟိုစာကြည့်တိုက်၏စာကြည့်တိုက်မှူးမှာ ဦးသော်ကောင်းဖြစ်သည်။ နေ့စဉ် နံနက် ၉:၃၀ နာရီမှ ၄:၃၀ နာရီအထိ အစိုးရရုံးပိတ်ရက်နှင့် စနေ၊ တနင်္ဂနွေတို့မှအပ နေ့စဉ် စာဌာနစိတ်သည် နံနက် ၁၀:၀၀ နာရီမှ ညနေ ၃:၀၀ နာရီအထိ ဖတ်ရှုလေ့လာငှားရမ်းနိုင်သည်။

တက္ကသိုလ်စာကြည့်တိုက်များအကြောင်းကို လေ့လာမည်ဆိုလျှင် ဦးခင်ဇော်၊ ဦးသိန်းဟန် (ဇော်ဂျီ) နှင့် ဦးသော်ကောင်းတို့၏စွမ်းဆောင်မှုတို့ကို ချန်လှပ်၍ မရစကောင်းပေ။

စာကြည့်တိုက်မှူးများ၏အတ္ထုပ္ပတ္တိ

ဦးခင်ဇော် (၁၉၀၅ - ၁၉၈၉)

မြန်မာနိုင်ငံ၏ ပထမဦးဆုံးသော ခေတ်သစ်စာကြည့်တိုက်ပညာဘွဲ့ရစာကြည့်တိုက်ပညာရှင်မှာ ဆရာဦးခင်ဇော် (K) ၁၉၀၅ - ၁၉၈၉ ဖြစ်သည်။ ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်စာကြည့်တိုက်၏ ပထမဦးဆုံးသော စာကြည့်တိုက်မှူးလည်းဖြစ်သည်။ ၁၉၃၀ ပြည့်နှစ်တွင် အင်္ဂလန်နိုင်ငံ လန်ဒန် တက္ကသိုလ်သို့ စာကြည့်တိုက်ပညာတော်သင်အဖြစ် စေလွှတ်ခြင်းခံရသည်။ ၁၉၃၂ ခုနှစ်တွင် စာကြည့်တိုက်ပညာဆိုင်ရာ အဆင့်မြင့်ဆုံးတော်ဝင်ဘွဲ့ F.L.A (Follow of the Library Association) ကိုရရှိခဲ့သည်။

ဦးခင်ဇော်သည် စာကြည့်တိုက်မှူးတာဝန်ယူရင်း မြန်မာမှုနှင့် မြန်မာ့ဂီတကို စိတ်ဝင်စားလေ့လာသူဖြစ်သည်။ အထူးသဖြင့် ကျေးလက်တေးများကို စုဆောင်းသည်။ ဆရာဇော်ဂျီလိုပင် စစ်ကြိုခေတ်ကတည်းက စာတွေရေးလာခဲ့သူဖြစ်သည်။ ကလောင်အမည်မှာ (K) ဖြစ်သည်။ မြန်မာကဗျာများကို အင်္ဂလိပ်ဘာသာပြန်ဆိုသည်။ သူ၏စာပေအများစုသည် မြန်မာဂီတသုတေသနနှင့် ရိုးရာယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာများဖြစ်သည်။

၁၉၃၃ ခုနှစ်တွင် ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်စာကြည့်တိုက်မှူးအဖြစ် စတင်တာဝန်ထမ်းဆောင်သည်။^၄

ဦးခင်ဇော်သည် မြန်မာနိုင်ငံ၏ ပထမဦးဆုံးသော ခေတ်မီစာကြည့်တိုက်ပညာရှင်ဘွဲ့ရ စာကြည့်တိုက်မှူးဖြစ်မည်ထင်သည်။

စာကြည့်တိုက်မှူးအဖြစ် တာဝန်ယူသည့်အချိန်မှစပြီး ကက်တလောက်စနစ်၊ မျိုးတူစုစနစ်တို့ဖြင့် အမေရိကန်ကွန်ဂရက်စာကြည့်တိုက်မှ ကက်တလောက်များကို ဝယ်ယူအသုံးပြုခဲ့သည်။

၄။ ဇေယျာ၊ မောင်။ ပထမမြန်မာခေတ်သစ်စာကြည့်တိုက်ပညာရှင်ရွှေဝတ်မှုန်။ ၂ နှစ်မြောက်အထူးထုတ်၊ စာ - ၁၁၀။

အဘ ဦးသင်း၊ အမိ ဒေါ်ဖွားမြစ်တို့၏သားဖြစ်သည်။ ၁၉၀၅ ခုနှစ်၊ အောက်တိုဘာလ ၃၀ ရက်တွင် မြို့ပင်ကောက်၌ မွေးဖွားသည်။ ၁၉၈၉ ခုနှစ်၊ မေလ ၇ ရက်နေ့တွင် ကွယ်လွန်သည်။ မြန်မာနိုင်ငံစာကြည့်တိုက်လောကအတွက် လေးစားကြည်ညိုဖွယ် ရှေ့ဆောင်လမ်းပြ စာကြည့်တိုက်ပညာရှင်တစ်ဦးဖြစ်သည်။

ဦးသိန်းဟန် (ဇော်ဂျီ) (၁၉၀၇ - ၁၉၉၀)

စစ်ကြိုခေတ်တွင် ဘိလပ်သို့ စာကြည့်တိုက်ပညာတော်သင်အဖြစ် ဦးခင်ဇော်အပြင် ဦးသိန်းဟန် (ဇော်ဂျီ) လည်းသွားခဲ့သည်။ ၁၉၃၈ ခုနှစ်တွင် အင်္ဂလန်နိုင်ငံ လန်ဒန်တက္ကသိုလ်၌ စာကြည့်တိုက်ဒီပလိုမာကို သင်ကြားခဲ့ရာ ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ကြောင့် အိုင်ယာလန်နိုင်ငံ ဒဗ္ဗလင်တက္ကသိုလ်သို့ ပြောင်းရွှေ့သင်ကြားခဲ့ရသည်။ ၁၉၄၀ ပြည့်နှစ်တွင် အောင်မြင်သည်။ ၁၉၄၀ ပြည့်နှစ်မှစ၍ ရန်ကုန်ကောလိပ်စာကြည့်တိုက်တွင် စာကြည့်တိုက်မှူးအဖြစ် စတင်အမှုထမ်းသည်။

ဆရာဇော်ဂျီလက်ထက်တွင် ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်စာကြည့်တိုက်သည် ဒယူပီဒေသမမျိုးတူစနစ်ကို စတင်အသုံးပြုပါသည်။ မြန်မာစာပေ၊ စာနယ်ဇင်းအဟောင်းအသုံးပြုပါသည်။ မြန်မာစာပေ၊ စာနယ်ဇင်းအဟောင်းများနှင့် ပေပုရပိုက်လက်ရေးစာများကိုပါ ပြည်တွင်း ပြည်ပလက်လှမ်းမီသမျှ စုဆောင်းနိုင်ခဲ့ပေသည်။ စာအုပ်အလှူရှင်ရှိလျှင် လက်ခံခြင်း၊ ရောင်းလျှင်ဝယ်ခြင်း၊ မလှူမရောင်းလျှင် ပင် ငှား၍ မိတ္တူကူးယူပွားထားခြင်း စသည်တို့ကြောင့် မြန်မာမှုအထောက်အထားများ၊ စာပေစာနယ်ဇင်းများစွာသည် ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်စာကြည့်တိုက်၏ စာစုအင်အားကို တိုးပွားစေလျက် ဂုဏ်ရှိန် မြင့်တက်စေခဲ့ပေသည်။

ဆရာဇော်ဂျီသည် တပည့်ကောင်းစာကြည့်တိုက်မှူးများကိုလည်း ရွေးချယ်သင်ပြပေးနိုင်ခဲ့သည်။ ဆရာဦးသန်းထွတ် (တိုက်စိုး)၊ ဦးသော်ကောင်း၊ ဦးမောင်မောင် (စိုးရှိန်)၊ ဒေါ်ခင်ခင်အုန်း၊ ဒေါ်ကျော့ကျော့ (နန်းကြေးမုံ) တို့ကို ဌာနအသီးသီးမှခေါ်ယူ၍ စာကြည့်တိုက်ပညာတော်သင်အဖြစ် နိုင်ငံခြားသို့ စေလွှတ်နိုင်သည်အထိ ဦးဆောင်စီစဉ်ခဲ့သူလည်းဖြစ်သည်။ ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်စာကြည့်တိုက်ပညာ ဘွဲ့လွန်ဒီပလိုမာသင်တန်းဖြစ်မြောက်ရေးအတွက် ဦးဆောင်ခဲ့သူများထဲတွင် အထင်ကရ ပါဝင်ဦးဆောင်သူဖြစ်သည်။^၁

ဆရာဇော်ဂျီသည် အဘဦးယောနှင့် အမိဒေါ်စိန်ညွန့်တို့၏သားဦးရတနာဖြစ်သည်။ ၁၉၀၇ ခုနှစ်၊ ဧပြီလ ၁၂ ရက်နေ့တွင် ဖျာပုံမြို့၌ ဖွားမြင်သည်။ ၁၉၉၀ ခုနှစ်၊ စက်တင်ဘာလ ၂၆ ရက်နေ့တွင်

၅။ မြန်မာစာကြည့်တိုက်အသင်း သတင်းလွှာ၊ အမှတ် (၁)။

ကွယ်လွန်သည်။ ရာစုနှစ်တစ်ဝက်မက တိုင်းပြည်နှင့် လူမျိုးကောင်းကျိုးအတွက် တာဝန်ယူထမ်းရွက် နိုင်ခဲ့သူဖြစ်သည်။ ၁၉၆၉ ခုနှစ်တွင် တက္ကသိုလ်များ ဗဟိုစာကြည့်တိုက်မှူးအဖြစ် အငြိမ်းစားယူသော် လည်း ဆရာဇော်ဂျီ၏အမည်သည် စာကြည့်တိုက်လောကတွင် ထာဝရတည်တံ့လျက်ရှိနေမည်မှာ မလွဲပေ။

ဆရာဇော်ဂျီ တီထွင်ထားရစ်ခဲ့သော “ပညာရှာသူတို့ဝိုင်းကူ” ဟူသော စာကြည့်တိုက် ဆောင်ပုဒ်သည်ပင် မြန်မာနိုင်ငံစာကြည့်တိုက်ပညာလောက၏ရည်ရွယ်ချက်နှင့် လုပ်ငန်းစဉ်များ ပီပြင်ထမြောက်အောင်မြင်နိုင်ရေးအတွက် တွန်းအားပေးသည့် လမ်းညွှန်စကားရပ်ပင်ဖြစ်ပါသည်။

ဦးသော်ကောင်း

ဦးသော်ကောင်းသည် ၁၂၉၉ ခုနှစ်၊ နတ်တော်လပြည့်နေ့ (၁၇.၁၂.၁၉၃၇) တွင် ရန်ကုန်မြို့၌ မွေးဖွားသည်။ အဘ ပညာမင်းကြီးစည်သူ ဦးကောင်း၊ အမိဒေါ်သိန်းတို့ဖြစ်သည်။ ပညာမင်းကြီး စည်သူဦးကောင်းသည် စာပေဗိမာန်အကြံပေး သုခမိန်အဖွဲ့ဝင်အဖြစ်လည်းကောင်း၊ မြန်မာနိုင်ငံ သမိုင်းကော်မရှင်၏ ပထမဆုံးဥက္ကဋ္ဌအဖြစ်လည်းကောင်း ဆောင်ရွက်ခဲ့သူဖြစ်သည်။ ဦးသော်ကောင်း သည် ငယ်ရွယ်စဉ်၌ ကျန်းမာရေးချို့တဲ့သောကြောင့် မိခင်ဖြစ်သူနှင့် ဆရာ၊ ဆရာမအချို့တို့က နေအိမ်မှာပင် ပညာသင်ကြားပေးခဲ့ရသည်။ ၇ တန်းမှ ၉ တန်းအထိသာ မက်သဒစ်အင်္ဂလိပ်အထက် တန်းကျောင်း၌ နေပြီး ၁၉၅၄ ခုနှစ်တွင် အင်္ဂလိပ်စာ၊ ပထဝီဘာသာရပ်ဂုဏ်ထူးများဖြင့် မက်ထရစ် စာမေးပွဲကို အောင်မြင်ခဲ့ပါသည်။ ၁၉၅၄ ခုနှစ်မှ ၁၉၅၇ ခုနှစ်အထိ ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်တွင် အင်္ဂလိပ်စာ၊ အရှေ့တိုင်းနှင့် မြန်မာ့သမိုင်း၊ မနုဿဗေဒနှင့် နိုင်ငံရေးသိပ္ပံတို့ကို လေ့လာဆည်းပူးခဲ့ သည်။

၁၉၅၉ ခုနှစ်တွင် အင်္ဂလိပ်ဘာသာစာပေဖြင့် ဝိဇ္ဇာဂုဏ်ထူးတန်းကို ပထမအဆင့်ဖြင့် အောင် မြင်ခဲ့သည်။ ၁၉၆၀ - ၆၁ ခုနှစ်တွင် လန်ဒန်တက္ကသိုလ်၌ စာကြည့်တိုက်ပညာဘွဲ့ လွန်ဒီပလိုမာကို အရှေ့ပိုင်း ဂန္ထဗေဒ Oriental Bibliography ဂုဏ်ထူးဖြင့် အောင်မြင်ခဲ့သည်။ ၁၉၆၂ ခုနှစ်တွင် ဗြိတိသျှစာကြည့်တိုက်အသင်း၏ တော်ဝင်စာကြည့်တိုက်မှူး Chartered Librarian အဖြစ်ရွေးချယ် ခြင်းခံရပြီး (A. L. A) ဘွဲ့ Associate of the library Associate ကိုရရှိခဲ့ပါသည်။ ၁၉၇၆ ခုနှစ်တွင် သြစတြေးလျနိုင်ငံပါသ်မြို့ Parth တွင် စာကြည့်တိုက်ပညာသင်ကြားပို့ချနည်းပညာ သင်တန်းကို နှစ်လတက်ရောက်ခဲ့သည်။ သြစတြေးလျစာကြည့်တိုက်များနှင့် စာကြည့်တိုက်ပညာ သင်ကျောင်းကို တစ်လကြာလက်တွေ့လေ့လာခဲ့သည်။ သြစတြေးလျစာကြည့်တိုက်အသင်း၏ A.L.A.A Associate of the Library Association of Australia ဘွဲ့ကို ချီးမြှင့်ခြင်းခံရသည်။ ၁၉၈၀ ပြည်နှစ်တွင် ဂျပန်နိုင်ငံစာကြည့်တိုက်များအား လေ့လာရန် တက္ကသိုလ်စာကြည့်တိုက်မှူး (အဖွဲ့ခေါင်းဆောင်) အဖြစ် နှစ်ပတ်ကြာသွားရောက်ခဲ့သည်။ ထို့ပြင် ဂျပန်ခေတ်မြန်မာနိုင်ငံဆိုင်ရာ

မှတ်တမ်းများကို မိုက်ခရိုဖလင်ရိုက်ကူးယူရန် ကိစ္စရပ်များ ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းခဲ့သည်။ ၁၉၈၃ ခုနှစ်တွင် ဩစတြေးလျနိုင်ငံသို့ စေလွှတ်သည့် တက္ကသိုလ်စာကြည့်တိုက်မှူးလေးဦး၏ အဖွဲ့ခေါင်းဆောင် အဖြစ် သုံးပတ်ကြာသွားရောက်ခဲ့သည့်အပြင် အပြန်တွင် စင်္ကာပူနိုင်ငံရှိ စာကြည့်တိုက်များကိုလည်း လေ့လာခဲ့သည်။

၁၉၅၉ ခုနှစ်တွင် လူမှုရေးသိပ္ပံမဟာဌာနစာကြည့်တိုက်တွင် ခေတ္တအလုပ်ဝင်၍ ရန်ကုန် တက္ကသိုလ်စာကြည့်တိုက်သို့ ထိုနှစ်မှာပင် စာကြည့်တိုက်မှူး ဦးသိန်းဟန် (ဆရာဇော်ဂျီ) ၏ လက်ထောက်အဖြစ် ပြောင်းရွှေ့အမှုထမ်းဆောင်ခဲ့သည်။

၁၉၆၉ ခုနှစ်တွင် တက္ကသိုလ်များ ဗဟိုစာကြည့်တိုက်၏ စာကြည့်တိုက်မှူးအဆင့် (၁) အဖြစ် ရာထူးတိုးမြှင့်ခြင်းခံရသည်။ ဦးသော်ကောင်းသည် မြန်မာစာအဖွဲ့၏အတွင်းရေးမှူးအဖြစ် ၁၉၇၁ ခုနှစ် မှ ၁၉၇၆ ခုနှစ်အထိ ဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။ ၁၉၈၁ - ၁၉၈၂ ခုနှစ်တွင် မြန်မာအင်္ဂလိပ်အဘိဓာန်ပြုစု ရေးအဖွဲ့၏ သဘာပတိအဖြစ်ဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။ မြန်မာစာအဖွဲ့တွင်လည်းကောင်း၊ မြန်မာ - အင်္ဂလိပ် အဘိဓာန်ပြုစုရေးအဖွဲ့တွင်လည်းကောင်း ကူညီဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။ စာကြည့်တိုက်၊ ပြတိုက် နှင့် ပြပွဲများ စီစစ်ရေးအဖွဲ့ဝင်အဖြစ် ၁၉၇၀ ပြည့်နှစ်မှ ယနေ့တိုင်ဆောင်ရွက်လျက်ရှိသည်။

၁၉၇၁ ခုနှစ်၊ ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်စာကြည့်တိုက် ပညာဌာန၏ ဌာနမှူးနှင့် အချိန်ပိုင်းကထိက အဖြစ် ယနေ့တိုင်ဆောင်ရွက်လျက်ရှိပါသည်။ တက္ကသိုလ်ပညာပဒေသာစာစောင် အုပ်ချုပ်မှု စာတည်းအဖွဲ့၏အတွင်းရေးမှူးအဖြစ် ၁၉၆၅ ခုနှစ်မှ ၁၉၇၅ ခုနှစ်အထိဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။ ဦးသော် ကောင်းသည် စာကြည့်တိုက်ဆိုင်ရာ ဆောင်းပါးများ၊ စာတမ်းများ၊ စာအုပ်များကို ရေးသားပြုစုခဲ့သည်။ ၁၉၈၄ ခုနှစ်တွင် ဗြိတိသျှစာကြည့်တိုက်အသင်း၏အမြင့်ဆုံးဘွဲ့ဖြစ်သော F.L.A (Follow of the Library Association) ဘွဲ့ကို ဂုဏ်ထူးဆောင်အဖြစ် ချီးမြှင့်ခြင်းကို ခံခဲ့ရပါသည်။

ဦးသန်းထွတ် (တိုက်စိုး)

ဦးသန်းထွတ် (တိုက်စိုး)သည် ဖျာပုံမြို့နယ် သမိန်ထောရွာဇာတိဖြစ်သည်။ ၂၀.၉.၁၉၂၀ ပြည့်နှစ်တွင် အဘဦးဘိုးဝနှင့် အမိဒေါ်ငွေတို့၏မွေးချင်းလေးယောက်အနက် အကြီးဆုံးသားအဖြစ် မွေးဖွားခဲ့သည်။ ငယ်မည်ကိုကိုကြီးဖြစ်သည်။ ကျောင်းနာမည်မောင်သန်းဖြစ်၍ အမည်ရင်းမှာ ဦးသန်းထွတ် ဖြစ်သည်။ သမိန်တောရွာ မြန်မာအလယ်တန်းကျောင်းတွင် ဒုတိယတန်းအထိ ပညာ သင်ကြားခဲ့သည်။ ထို့နောက် ဖျာပုံအစိုးရအထက်တန်းကျောင်း၌ ကိုးတန်းအထိနေခဲ့သည်။ ၁၉၃၈ ခုနှစ်၊ ရန်ကုန်မြို့မကျောင်းတွင် ဆယ်တန်းအောင်မြင်ခဲ့သည်။ ထိုနှစ်မှာပင် ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်သို့ ရောက်၍ ကျောင်းမှထွက်ခဲ့သည်။ ၁၉၄၆ ခုနှစ်တွင် ဝိဇ္ဇာစာမေးပွဲကို အလွတ်ဖြေဆိုအောင်မြင်ခဲ့ပါ သည်။

၁၉၄၇ - ၄၉ ခုနှစ်တွင် အင်္ဂလန်နိုင်ငံ လပ်ဖရာကောလိပ်စာကြည့်တိုက်သင်တန်းကျောင်း၌ ပညာသင်ခဲ့သည်။ ၁၉၅၀ ခုနှစ်တွင် (A.L.A) ဘွဲ့ရရှိခဲ့သည်။ ၁၉၅၆ ခုနှစ်တွင် ဥပဒေဝိဇ္ဇာဘွဲ့ရသည်။ ၁၉၅၆ ခုနှစ်တွင် ဥရောပ၌ စာကြည့်တိုက်ပညာကို ဆက်လက်လေ့လာဆည်းပူးခဲ့ပါသည်။

၁၉၄၆ - ၄၇ ခုနှစ်တွင် ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်အင်္ဂလိပ်စာဌာန၌ နည်းပြဆရာအဖြစ်လည်းကောင်း၊ ၁၉၄၉ - ၅၁ ခုနှစ်တွင် ဌာနဆိုင်ရာစာကြည့်တိုက်မှူးအဖြစ်လည်းကောင်း၊ ၁၉၅၁ - ၅၄ ခုနှစ်တွင် ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်စာကြည့်တိုက်လက်ထောက်အဖြစ်လည်းကောင်း အမှုထမ်းခဲ့သည်။ ၁၉၅၄ - ၆၀ ခုနှစ်တွင် အမျိုးသားစာကြည့်တိုက်၏အထူးအရာရှိအဖြစ် ဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။ ၁၉၆၀ ခုနှစ်မှစ၍ ယဉ်ကျေးမှုဗိမာန်ညွှန်ကြားရေးမှူး၊ ထိုနောက် ၁၉၇၂ ခုနှစ်တွင် ညွှန်ကြားရေးမှူးချုပ်အဖြစ် အမှုထမ်းခဲ့ပါသည်။

၁၉၅၂ ခုနှစ်တွင် ရာမခရစ်ရှုနာမစ်ရင်အဖွဲ့စာကြည့်တိုက်ကော်မတီဝင်နှင့် ၁၉၅၃ ခုနှစ်တွင် မြန်မာနိုင်ငံသုတေသနအသင်းအမှုဆောင်၊ ဖြစ် တာဝန်ယူဆောင်ရွက်ခဲ့ပါသည်။

ဦးသန်းထွတ်သည် တိုက်စိုးအမည်ဖြင့် ဆောင်းပါးများ၊ စာအုပ်စာတမ်းများနှင့် စာကြည့်တိုက်ဆိုင်ရာတို့ကို ယခုတိုင်ရေးသားပြုစုအကြံပေးလျက်ရှိပါသည်။

ဒေါ်ကျော့ကျော့

၁၉၃၃ ခုနှစ်၊ စက်တင်ဘာလ (၁၀) ရက်တွင် ရှမ်းပြည်တောင်ပိုင်း၊ ကလောမြို့၌ ဖွားမြင်သည်။ (ဘ) ဦးမောင်မောင်ကြီး (မိ) ဒေါ်ခင်ထွေးတို့၏သားသမီးလေးယောက်တွင် တတိယမြောက်ဖြစ်သည်။ တောင်ကြီးမြို့ရှိ ရိုမင်ကက်သလစ်မစ်ရှင်စိန်အင်းကျောင်းတွင် ငယ်စဉ်မှ တက္ကသိုလ်ဝင်တန်းအောင်မြင်သည့် ၁၉၅၃ ခုနှစ်အထိ ပညာဆည်းပူးခဲ့သည်။

၁၉၅၃ ခုနှစ်မှာ ၁၉၅၇ ခုနှစ်အထိ ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်အင်းလျားဆောင်မှ ဝိဇ္ဇာဘွဲ့ကို လူမှုရေးသိပ္ပံ၊ စိတ်ပညာနှင့် ပြင်သစ်ဘာသာစကားတို့ဖြင့် ဘွဲ့ရရှိခဲ့သည်။

၁၉၅၈ ခုနှစ်တွင် ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်ပညာရေး မဟာဌာနမှ ပညာရေးဒီပလိုမာဘွဲ့ရရှိခဲ့သည်။

၁၉၅၉ ခုနှစ်တွင် ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်စိတ်ပညာဌာန၏ Student Councelling လုပ်ငန်းတွင် နည်းပြအဆင့်ဖြင့် တာဝန်ထမ်းဆောင်ခဲ့သည်။

၁၉၅၉ ခုနှစ်၊ အောက်တိုဘာလ ၁၉ ရက်မှစပြီး ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်စာကြည့်တိုက်တွင် နည်းပြစာကြည့်တိုက်မှူးအဆင့်ဖြင့် တာဝန်ထမ်းဆောင်ခဲ့သည်။ ထိုစဉ်မှ စပြီး ဆရာဇော်ဂျီ (ဦးသိန်းဟန်) နှင့် ဆရာဦးသော်ကောင်းတို့၏လမ်းညွှန်မှုဖြင့် ဒေါ်ခင်ခင်အုန်း၊ ဦးမောင်မောင်တို့နှင့် အတူ တာဝန်ထမ်းဆောင်ခဲ့ရသည်။

၁၉၆၄ ခုနှစ်၊ စနစ်သစ်ပညာရေးအရ ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်စာကြည့်တိုက်ကို တက္ကသိုလ်များ ဗဟိုစာကြည့်တိုက်အဖြစ် အမည်ပြောင်းလဲခဲ့ပြီး စာကြည့်တိုက်နည်းပြကို စာကြည့်တိုက်လက် ထောက် (၁) ဟု ၁.၁၀.၆၄ နေ့မှစတင်ပြောင်းလဲသတ်မှတ်ခဲ့သည်။

၁၉၇၂ ခုနှစ်၊ ဇွန်လ ၁၃ ရက်တွင် လက်ထောက်စာကြည့်တိုက်မှူးအဖြစ် ရာထူးတိုးမြှင့်ခြင်း ခံရသည်။ (၁၃ နှစ်ကြာအထိ လက်ထောက် (၁) တွင်အမှုထမ်းခဲ့)

၁၉၇၃ ခုနှစ်တွင် လန်ဒန်မြို့ School of Librarianship, Foly Technique of North London (ယခု North London University တွင် (A.L.A) ဘွဲ့ရရှိရေးအတွက် ပညာတော်သင် အဖြစ်အရွေးခံရပြီး သွားရောက်သင်ကြားကာ ဘွဲ့ရရှိခဲ့သည်။

၁၉၇၆ ခုနှစ်တွင် ပြန်ရောက်ရှိပြီး တက္ကသိုလ်များ ဗဟိုစာကြည့်တိုက်တွင် ဌာနစိတ်အသီးသီး ၌ တာဝန်ယူခဲ့ရာ မြန်မာစာပြု မြန်မာစာနယ်ဇင်း၊ ပေပုရပိုက်ဆိုင်ရာ ပင်းဖလက်စုဆောင်းခြင်း၊ မိုက်ကရိုဖလင်ကတ်တလောက်ဌာနတို့တွင်တာဝန်ယူခဲ့ပြီး တက္ကသိုလ်များဗဟိုစာကြည့်တိုက်၏ လုံခြုံရေးတာဝန်ခံအဖြစ်ပါပူးတွဲ တာဝန်ထမ်းဆောင်ခဲ့ရသည်။

၁၉၇၆ ခုနှစ်မှစပြီး ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်စာကြည့်တိုက်ပညာဌာနတွင် သင်ကြားရေးတာဝန်ပါ အခြားစာကြည့်တိုက်မှူးများနှင့်အတူ ပူးတွဲတာဝန်ယူခဲ့သည်။

တက္ကသိုလ်များ ဗဟိုစာကြည့်တိုက်သုတေသနပရိုဂျက်လုပ်ငန်းများတွင် စီမံခန့်ခွဲသူအဖြစ် တာဝန်ယူခဲ့ပြီး၊ အချို့ပရိုဂျက်တို့တွင် တာဝန်ခံလုပ်ဆောင်ရာ ရှေးခေတ်မြန်မာစာဆိုများအမည် စာရင်း၊ မြန်မာဆေးကျမ်းများစာစုစာရင်းနှင့် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးများဆိုရာစာစုစာရင်း စသည်တို့ တွင် ပါဝင်ပြုစုခဲ့သည်။

၁၉၈၉ ခုနှစ်၊ ဩဂုတ်လ ၂၈ ရက်နေ့တွင် မော်လမြိုင်တက္ကသိုလ်အတွက် စာကြည့်တိုက်မှူး (၁) ရာထူးဖြင့် ရာထူးတိုးမြှင့်ကာ တက္ကသိုလ်များဗဟိုစာကြည့်တိုက်တွင် တွဲဖက်တာဝန်ချထားခဲ့ သည်။

၁၉၈၈ ခုနှစ်၊ စာကြည့်တိုက်လုံခြုံရေးတာဝန်ခံအဖြစ် ဦးဆောင်ကာ အခြားဝန်ထမ်းများ နှင့်လက်တွဲပြီး စာကြည့်တိုက်လုံခြုံရေးကို ထိထိရောက်ရောက် တာဝန်ယူနိုင်ခဲ့သည်။

၁၉၉၀ ခုနှစ်၊ မေလ ၃ ရက်တွင် မော်လမြိုင်တက္ကသိုလ်စာကြည့်တိုက်မှူး (၁) ရာထူးဖြင့် တွဲဖက်ထားသည့်တက္ကသိုလ်များ ဗဟိုစာကြည့်တိုက်၊ ဒု စာကြည့်တိုက်မှူးရာထူးမှ စီးပွားရေး တက္ကသိုလ်စာကြည့်တိုက် စာကြည့်တိုက်မှူးအဆင့် (၁) ဖြင့်ပြောင်းရွှေ့တာဝန်ထမ်းဆောင်သည်။

၁၉၉၂ ခုနှစ်တွင် ယူကေနိုင်ငံစာကြည့်တိုက်ပညာအသင်းတွင် စာကြည့်တိုက်ပညာတော်ဝင် ဘွဲ့ (F.L.A) ရရှိရေးအတွက် ကျမ်းပြု (စာစုစာရင်းပြုစု) ပြီး တင်သွင်းရာ ၁၉၉၂ ခုနှစ်၊ ဇူလိုင်လ

၂၂ ရက်တွင် ယင်း (F.L.A) ဘွဲ့ရရှိအောင်မြင်ခဲ့သည်။ ကျမ်းအမည်မှာ Annotated Bibliography of Burmese Drama published between ၁၈၇၂ - ၁၉၉၂ ဖြစ်သည်။

မြန်မာနိုင်ငံအနေနှင့် ဆရာကြီးဦးခင်ဇော် (ကွယ်လွန်)၊ ဆရာကြီးဦးသော်ကောင်း၊ ဒေါ်ခင်သက်ထားနှင့် ဒေါ်ကျော့ကျော့တို့လေးဦး ယင်းတော်ဝင်ဘွဲ့ရရှိခဲ့ကြသည်။

၁၉၉၃ ခုနှစ်၊ စက်တင်ဘာလ ၉ ရက် ညနေမှစပြီး သက်ပြည့်အငြိမ်းစားယူခဲ့သည်။ ယခုအခါ ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်စာကြည့်တိုက်ပညာဌာနတွင် အချိန်ပိုင်းဆရာအဖြစ် ဆက်လက်တာဝန်ယူဆဲ ဖြစ်သည်။

နှစ်ပေါင်း ၃၀ ကျော်စာကြည့်တိုက်မှူးဘဝဖြင့် ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်စာကြည့်တိုက်၊ တက္ကသိုလ်များ ဗဟိုစာကြည့်တိုက်မှူး (၁) ဘဝသို့တိုင် တာဝန်ထမ်းဆောင်ခဲ့သည်။ စီးပွားရေးတက္ကသိုလ်အတွက် ယင်းစာကြည့်တိုက်ရှိစာရင်းအင်းပညာဌာနအတွက် မြန်မာနိုင်ငံသန်းခေါင်စာရင်းစာစုကို ပြုစုခဲ့သည်။

တာဝန်ထမ်းဆောင်စဉ်ကာလ အခါအားလျော်စွာ ငွေတာရီ၊ ရှုမဝ၊ သုတပဒေသာစသည့် မဂ္ဂဇင်းနှင့် သတင်းစာတို့တွင် ဆောင်းပါးများရေးသားခဲ့သည်။ ရံဖန်ရံခါနန်းကြေးမုံ ဟူသော ကလောင်အမည်ဖြင့် ရေးသားသည့် စစ်ပြန်မဂ္ဂဇင်းတွင် ဒုတိယကမ္ဘာစစ်အကြောင်း အင်္ဂလိပ်ဘာသာထုတ် စစ်စာအုပ်များအကြောင်း စာအုပ်ကဏ္ဍတွင် ရီဗျူးရေးသားခဲ့သည်။

၃။ အထူးစာကြည့်တိုက်

အထူးစာကြည့်တိုက်ဆိုသည်မှာ ပညာရပ်တစ်မျိုးတည်းကိုသာ အဓိကထား၍ စုဆောင်းထားရှိသော စာကြည့်တိုက်ဖြစ်ပါသည်။ ပညာရပ်တစ်မျိုးမျိုး ပြည့်စုံစွာလေ့လာကိုးကားနိုင်ရန်ရည်ရွယ်ချက်ဖြင့် ထိုပညာရပ်နှင့် စပ်ဆိုင်သော မိမိနိုင်ငံထုတ်စာအုပ်စာတမ်းများနှင့် နိုင်ငံခြားစာအုပ်စာတမ်းများကိုပါ စုဆောင်းထားလေ့ရှိပါသည်။^၆

အချို့သောအထူးစာကြည့်တိုက်မှာ ဘာသာရပ်တစ်ခုသို့မဟုတ် ဘာသာရပ်တစ်ခုကိုစုခြင်းမဟုတ်သော်လည်း အဖွဲ့အစည်းရှိလူများကိုသာလျှင် သုံးခွင့်ပြုသောစာကြည့်တိုက်မျိုးကိုလည်း အထူးစာကြည့်တိုက်ဟုဆိုနိုင်၏။ ထိုစာကြည့်တိုက်မျိုးတွင် ပုဂ္ဂလိကအထူးစာကြည့်တိုက်နှင့် အစိုးရဌာနအထူးစာကြည့်တိုက်ဟုဆိုနိုင်သေး၏။^၇

၆။ မောင်မောင်၊ ဦး “စာကြည့်တိုက်များ ပြည်သူ့ကို အကျိုးပြုပုံ။
လူ့မိတ်ဆွေစာအုပ် (မန္တလေး၊ လူထုပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၉၇၃) စာ - ၈၃။

၇။ ကောင်းမြင့်၊ မောင်၊ ခေတ်ဟောင်း ခေတ်သစ်စာကြည့်တိုက်ခရီး (၁၀၅၇ - ၁၉၇၃) (ရန်ကုန်၊ စာပေဗိမာန်၊ ၁၉၇၈) စာ - ၄၆။

ဗဟိုဇီဝဆေးပညာစာကြည့်တိုက်၊ စက်မှုပညာပြန်ကြားရေးဌာနစာကြည့်တိုက်၊ ကမ္ဘာ့ဗုဒ္ဓတက္ကသိုလ်သာသနာ့ရောင်ခြည် ပြန့်ပွားရေးပိဋကတ်တိုက်၊ နိုင်ငံခြားရေးဌာနစာကြည့်တိုက် (ဗဟိုနိုင်ငံရေးသိပ္ပံတက္ကသိုလ်စာကြည့်တိုက်)၊ ပညာရေးသုတေသနစာကြည့်တိုက် (လမ်းစဉ်ပါတီဌာနချုပ်စာကြည့်တိုက်)၊ တပ်မတော်မော်ကွန်းတိုက်နှင့် စာကြည့်တိုက်၊ ရှေးဟောင်းသုတေသနစာကြည့်တိုက်၊ ရှေးဟောင်းသုတေသနစာကြည့်တိုက်အစရှိသည်တို့သည် အထူးစာကြည့်တိုက်များဖြစ်ပါသည်။

ကမ္ဘာ့ဗုဒ္ဓတက္ကသိုလ် သာသနာ့ရောင်ခြည်ပြန့်ပွားရေး ပိဋကတ်တိုက်

နောက်ခံသမိုင်း

မြန်မာပြည်သည် ထေရဝါဒဗုဒ္ဓသာသနာတော် ထွန်းကားသောနိုင်ငံဖြစ်သည်။ ၁၉၅၄ ခုနှစ်မှ စတင်၍ မြန်မာနိုင်ငံ၌ ဆဋ္ဌမအကြိမ်မြောက် သင်္ဂါယနာတင်ပွဲကြီးကို အောင်မြင်စွာကျင်းပခဲ့သည်။ ဆဋ္ဌသင်္ဂါယနာတင်ခြင်းကို ၁၉၅၄ ခု၊ ပိဋကတ်၊ ပါဠိတော် သင်္ဂါယနာတင်ခြင်းမှစ၍ ၁၉၅၉ ခု၊ ဋီကာသင်္ဂါယနာတင်ခြင်းဖြင့် ပြီးဆုံးစေခဲ့သည်။

ထေရဝါဒဗုဒ္ဓဘာသာနိုင်ငံများဖြစ်ကြသော သီဟိုဠ်၊ ယိုးဒယား၊ ကမ္ဘောဒီးယားနှင့် လာအိုနိုင်ငံများမှ ဆရာတော်၊ သံဃာတော်တို့သည် မိမိတို့ဘာသာဖြင့် ရေးသားထားသည့်ပိဋကတ်တော်နှင့် ဘာသာရေးဆိုင်ရာအဆောင်အယောင်၊ အခမ်းအနားပစ္စည်းအချို့ကို ယူဆောင်၍ မြန်မာနိုင်ငံသို့ လာရောက်ကာ ဆဋ္ဌသင်္ဂါယနာတင်ပွဲတွင် ပါဝင်ဆင်နွှဲခဲ့ကြသည်။

ထိုသို့ပါဝင်ခြင်းကို ဂုဏ်ပြုသည့်အနေဖြင့် ဆဋ္ဌသင်္ဂါယနာတင်ပွဲတွင် သက်ဆိုင်ရာတိုင်းပြည်၏အမည်ဖြင့် ယိုးဒယားသန္နိပါတ၊ သီဟိုဠ်သန္နိပါတ၊ ကမ္ဘောဒီးယား သန္နိပါတ၊ လာအိုသန္နိပါတ ဟူ၍ ထေရဝါဒဗုဒ္ဓဘာသာနိုင်ငံများကို သူ့အလှည့်နှင့်သူ အမှူးထား၍ သင်္ဂါယနာတင်ခြင်းပြုခဲ့ပါသည်။

ဆဋ္ဌသင်္ဂါယနာတင်ပွဲတွင် ပါဝင်ခဲ့ကြသော ထေရဝါဒနိုင်ငံများမှ ဆရာတော်၊ သံဃာတော်များသည် မိမိတို့တိုင်းပြည်သို့ ပြန်ကြွကြွသောအခါ မိမိတို့ယူဆောင်လာခဲ့သော ၎င်းတို့၏ဘာသာစကားဖြင့်ရေးသားထားသည့် ပိဋကတ်တော်များ၊ ဘာသာရေးဆိုင်ရာအဆောင်အယောင်အခမ်းအနားပစ္စည်းအချို့ကို မြန်မာနိုင်ငံသားများ လေ့လာကြည့်ရှုနိုင်ရန် ထားခဲ့ကြသည်။ သို့ဖြစ်၍ ပိဋကတ်တော်များကို ထိန်းသိမ်းထားရှိရန် ပိဋကတ်တိုက်နှင့် ပစ္စည်းပရိဘောဂများ ပြုသထားရှိရန် ပြတိုက်ကို ဆောက်လုပ်ခဲ့ကြသည်။

၈/၉။ ၁၉၈၈ ခုနှစ်၊ အရေးအခင်းကာလ၌ ပျက်စီးခဲ့ပြီးယခုမရှိတော့ဖြစ်သည်။

ဗုဒ္ဓဘာသာဆိုင်ရာ ပိဋကတ်တိုက်ဟူ၍ ဘုန်းတော်ကြီးကျောင်း ပိဋကတ်တိုက်များမှလွဲ၍ သီးခြားမရှိခဲ့သေးပေ။

မြတ်စွာဘုရားဟောကြားတော်မူခဲ့သော ဒေသနာပိဋကတ်တော်များကို မြန်မာပြည်ရှိ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များနှင့် နိုင်ငံခြားသားများပါ လေ့လာနိုင်ရန်အတွက် သုတေသနပြုရာဌာနကြီးအဖြစ် ပိဋကတ်တိုက်တော်ကြီးတစ်ခုဖွင့်လှစ်ရန် ရည်သန်လျက် ကွန်ကရစ်ဖြင့် အလုံးစုံပြီးသော ခိုင်ခံ့သည့် ပိဋကတ်တိုက်တော်အဆောက်အအုံကြီးကို ရန်ကုန်မြို့ ကမ္ဘာအေးသီရိမင်္ဂလာကုန်းမြေဆဋ္ဌသင်္ဂါယနာတင်ရာအရပ်တွင် တည်ဆောက်ရန်ဆုံးဖြတ်ကြသည်။

ပိဋကတ်တိုက်

ပိဋကတ်တိုက်အဆောက်အအုံကို ၁၉၅၄ ခုနှစ်၊ ဧပြီလ ၃ ရက်နေ့တွင် အုတ်မြစ်ချသည်။ အဆောက်အအုံပုံစံသည် ရှေ့မြန်မာမှုနှင့် ယခုခေတ်ပုံစံအနုပညာယဉ်ကျေးမှုများ စုပေါင်းတွဲဖက်၍ ရေးဆွဲထားခြင်းဖြစ်သည်။ ပိဋကတ်တိုက်အဆောက်အအုံပုံစံသည် အလယ်တွင်အဝိုင်းဖြစ်၍ ဘေးနှစ်ဖက်၌ ငှက်တောင်ပံပမာကားထွက်နေသော အဆောင်ကြီးနှစ်ခုပါရှိသည်။ ဝဲဘက်အဆောင်မှာ အစည်းအဝေးဆောင်ဖြစ်သည်။ ယာဘက်အဆောင်မှာ စာအုပ်စာတမ်းများ ထိန်းသိမ်းထားရှိသော စာကြည့်ဆောင်ဖြစ်သည်။ နောက်ဘက်တွင် ပြတိုက်ရှိသည်။ ကောင်းကင်မှကြည့်ပါမူ ထိပ်ဆုံးအမိုးအဝိုင်းကြီးပေါ်တွင် မေ့စကြာပုံအဝိုင်းကို တွေ့ရှိနိုင်သည်။ ဒုတိယအမိုးပိုင်းကြီးပေါ်၌ မြတ်စွာဘုရား၏ ဝိနည်းဒေသနာတော်သည် ဗုဒ္ဓသာသနာတော်၏အသက်ဖြစ်ကြောင်း ပါဠိဘာသာဖြင့် ရေးထိုးထားသည်။

ရတနာသုံးပါးကို အမှူးထား၍ ပိဋကတ်တိုက်အဆောက်အအုံမှာ သုံးထပ်ဖြစ်သည်။ မြေညီထပ်တွင် မဂ္ဂင်ရှစ်ပါးတရားတော်ကို ရည်စူး၍ တံခါးမကြီးရှစ်ခုထားရှိသည်။

ပထမထပ်တွင် ပဋ္ဌာန်းဒေသနာတော် ၂၄ ပစ္စည်းကို ရည်စူး၍ ပြတင်းပေါက် ၂၄ ပေါက်ဖောက်ထားသည်။ မြတ်စွာဘုရားလက်ထက် ပထမဦးစွာ သာသနာပြုရာဟန္တမထေရ်ကြီး ခြောက်ကျိပ်လေးပါးကို ရည်စူး၍ ပြတင်း ၆၄ ပေါက်ဖောက်ထားသည်။ ထိုအထပ်တွင် ရှားပါးသော ပေမှု၊ ပုရပိုက်မှု၊ လက်ရေးစာမူများထားရှိသည်။

ဒုတိယထပ်၌ တရားအားထုတ်လိုသော ပုဂ္ဂိုလ်များအတွက် စင်္ကြာပတ်လမ်းပြုလုပ်ထားသည်။ စင်္ကြာ၏အတွင်းဘက်တွင် တစ်ရာ့ရှစ်ကွက်သောစက်လက္ခဏာအုံကို ရည်စူး၍ တာရာဇိကြာပန်းတစ်ရာ့ရှစ်ခု တပ်ဆင်ထားသည်။^{၁၀}

၁၀။ ခင်ခင်စု၊ ဒေါ်။ “သာသနာရေးဦးစီးဌာန ပိဋကတ်တိုက်”
သာသနာ့ရောင်ခြည်စာစောင်၊ တွဲ - ၁၊ မှတ် - ၄ (ဖေ - ၁၉၈၂) စာ - ၃၆ - ၃၇။

၁၉၅၅ ခုနှစ်၊ မေလ ၁၁ ရက်တွင် ကမ္ဘာ့အေးအပရဂေါယာနကျောင်းဆောင်မြေညီထပ် တွင် ပိဋကတ်တိုက်ကို စတင်ဖွင့်လှစ်ခဲ့သည်။

ထို့နောက် ပိဋကတ်တိုက်ကို အပရဂေါယာနကျောင်းဆောင်မှ သာသနာရေးဦးစီးဌာနရုံးချုပ် အဆောက်အအုံသို့ပြောင်းရွှေ့သည်။ ၁၉၅၉ ခုနှစ်တွင် ထိုအဆောက်အအုံမှ ဥက္ကဋ္ဌရဂုရု ကျောင်း ဆောင်သို့ပြောင်းရွှေ့ပြန်သည်။

ပိဋကတ်တိုက်အဆောက်အအုံသစ်သို့ ၁၉၆၁ ခုနှစ်၊ မေလ ၁၁ ရက်တွင်ပြောင်းရွှေ့ခဲ့သည်။ International Institute for Advanced Buddhist Studies (ကမ္ဘာ့ဗုဒ္ဓတက္ကသိုလ်) ဟုအမည်ပေးသည်။

ပြည်တွင်းသုတေသီများနှင့် ကမ္ဘာ့အရပ်ရပ်ရှိ ဗုဒ္ဓဘာသာကိုလေ့လာလိုသူ သုတေသီများ သည် ထေရဝါဒဗုဒ္ဓဘာသာကိုအခြေပြု၍ သုတေသနပြုရာတွင် ဤ ပိဋကတ်တိုက်မှ စာအုပ်စာတမ်း များ၊ ပြတိုက်ပစ္စည်းများဖြင့်လေ့လာနိုင်ရန်ဖြစ်သည်။

ပိဋကတ်တိုက်တွင် ကမ္ဘာ့အရပ်ရပ်မှဗုဒ္ဓဘာသာဆိုင်ရာထေရဝါဒ၊ မဟာယာန၊ ကန္တရာသာ နှင့် မန္တရာသာ၊ ဝဇီရာယန၊ ဇင်ဗုဒ္ဓဘာသာစသော ဂိုဏ်းအမျိုးမျိုးအကြောင်းကိုလည်းကောင်း၊ ဗုဒ္ဓ ဘာသာဆိုင်ရာပါဠိပိဋကတ်တော်နှင့် သက္ကတပိဋကတ်တော်များကိုလည်းကောင်း၊ လေ့လာသုတေ သနပြုနိုင်ရန်ဖြစ်သည်။

ပိဋကတ်တိုက်၊ ပြတိုက်၊ သုတေသနဟူ၍ သုံးမျိုးခွဲကာ အထက်တန်းသုတေသနသင်တန်း ပေးခြင်းနှင့် သုတေသနပြုခြင်းများကို ပြုလုပ်ရန်ဖြစ်သည်။ ဗုဒ္ဓယဉ်ကျေးမှု၊ အရှေ့တောင်အာရှတိုက် ယဉ်ကျေးမှု၊ အရှေ့တိုင်း၊ အနောက်တိုင်းယဉ်ကျေးမှုတို့နှင့်ယှဉ်လေ့လာသုတေသနပြုနိုင်သည်။

သုတေသနပြုရာ၌ ပိဋကတ်တိုက်ရှိစာအုပ်စာတမ်းများ၊ ပြတိုက်ရှိဗုဒ္ဓအနုပညာပစ္စည်းများ ဖြင့်အခြေပြုကာ လေ့လာနိုင်ရန်ဖြစ်သည်။

သုတ်၊ ဝိနည်း၊ အဘိဓမ္မာ၊ ၎င်းနှင့်သက်ဆိုင်ရာ ဘာသာရပ်များနှင့် သုတေသနပြုလိုကြသော ရဟန်းပညာရှင်၊ လူပညာရှင်များအတွက် သုတေသနစာကြည့်ပိဋကတ်တိုက်အဖြစ် စတင်တည် ထောင်ဖွင့်လှစ်ထားခြင်းပင်ဖြစ်သည်။

စာကြည့်ပိဋကတ်တိုက်နှင့်ပူးတွဲ၍ ရှားပါးသော စာပေနှင့် စာအုပ်စာတမ်းများဌာန၊ သုတေ သနပြုတိုက်၊ သုတေသနဌာနတို့ကို ပူးတွဲကာကမ္ဘာ့ဗုဒ္ဓတက္ကသိုလ်ဟူသောအမည်ဖြင့် အစိုးရက တိုးချဲ့ဖွင့်လှစ်ခဲ့သည်။

သာသနာရေးဦးစီးဌာနပိဋကတ်တိုက်

၁၉၇၂ ခုနှစ်တွင် ကမ္ဘာ့ဗုဒ္ဓတက္ကသိုလ်ကို သာသနာရေးဦးစီးဌာနသုတေသနနှင့် ကျွမ်းကျင်မှု ဌာနခွဲအဖြစ် ပြန်လည်ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။

ယခုခေတ် ဤစာကြည့်ပိဋကတ်တိုက်သည် ဗုဒ္ဓဘာသာအပြင် တိုင်းရင်းသားလုပ်သားပြည်သူ များ ယုံကြည်ကိုးကွယ်လျက်ရှိသော မိရိုးဖလာနတ်ကိုးကွယ်မှုဘာသာကိုလည်းကောင်း၊ ခရစ်ယာန် ဘာသာကိုလည်းကောင်း၊ အစ္စလာမ်ဘာသာကိုလည်းကောင်း လေ့လာသုတေသနပြုစုနိုင်သည်။

ပိဋကတ်တိုက်တွင် အင်္ဂလိပ်မြန်မာစာအုပ်ပေါင်း ၂၀၃၇၁ အုပ်၊ အင်္ဂလိပ်မြန်မာစာနယ်ဇင်း ၆၄၀၂ အုပ်၊ ပေပုရပိုက် ကမ္ဘာဝါ စာချွန်တော်နှင့် မင်ကူးကျောက်စာပေါင်း ၁၁၀၈၄ တို့ကို စုဆောင်း ထားရှိသည်။

စာအုပ်များမှာ ဘာသာရေး၊ ယဉ်ကျေးမှု၊ အတွေးအခေါ်၊ သမိုင်းနှင့် စာပေဆိုင်ရာစာအုပ်များ ဖြစ်သည်။

စီစဉ်ထားရှိပုံ

စာအုပ်စာတမ်းများကို တိုက်ပိုင်စာရင်းသွင်းခြင်း၊ ကတ်တလောက်တင်ခြင်း၊ ဘာသာရပ် ခေါင်းစဉ်ပေးခြင်းများ ပြုလုပ်ထားရှိသည်။ လေ့လာသူ သုတေသီတို့ လွယ်ကူစွာရှာဖွေနိုင်ရန် အကွဲရာစဉ်ပြုလုပ်၍ထားရှိသည်။ D.D.C နည်းဖြင့်မျိုးတူပြုသည်။ ကတ်တလောက်များကို A.A.C.R I ဖြင့်အသုံးပြုသည်။ စာအုပ်များကိုလည်း ဗုဒ္ဓဘာသာဆိုင်ရာစာပေများ၊ မြန်မာပြည် ဆိုင်ရာစာအုပ်များ၊ ဘာသာရေးစာအုပ်များ စသည်ဖြင့် စာစုစာရင်းများပြုစုထားသည်။ ရှားပါး၍အဖိုး တန်သောစာအုပ်များကို ရွေးချယ်ကာ သီးသန့်ထားရှိကာ ရှားပါးသောစာအုပ်စာတမ်းနှင့် ပေစာဌာန တစ်ခုရှိသည်။

ဆောင်ရွက်ချက်များ

ပိဋကတ်တိုက်မှ စာအုပ်စာတမ်းများဖြင့် ဌာနတွင် သုတေသနလုပ်ငန်းများ၊ ရန်ကုန် တက္ကသိုလ်၊ မန္တလေးတက္ကသိုလ်၊ အခြားစာပေဆိုင်ရာအဖွဲ့အစည်းများနှင့် ပြည်တွင်းပြည်ပဆိုင်ရာ အဖွဲ့အစည်းများ သုတေသီများကို ကူညီပံ့ပိုးလျက်ရှိကာ ရည်ညွှန်းလုပ်ငန်းကို ဆောင်ရွက်ပေးသည်။

သာသနာတော်သန်ရှင်းတည်တံ့ပြန့်ပွားရေးဂိုဏ်းပေါင်းစုံသံဃာအစည်းအဝေးကြီး၌ ဆရာတော်၊ သံဃာတော်များအလိုရှိသော စာအုပ်စာတမ်းများဖြင့်လည်းကောင်း၊ အချက်အလက်များ ကို ကူညီရှာဖွေခြင်းဖြင့်လည်းကောင်း ဆောင်ရွက်လျက်ရှိသည်။

၁၉၈၁ ခုနှစ်၊ ကဆုန်လပြည့်နေ့တွင် ပြန်လည်ထုတ်ဝေခဲ့သော သာသနာ့ရောင်ခြည် စာစောင်နှင့် The Light of the Dhamma စာစောင်များ ထုတ်ဝေရန်အတွက် အချက်အလက် အကြောင်းအရာများ ရှာဖွေနိုင်သောစာပေပိဋကတ်တိုက်ကြီးပင်ဖြစ်သည်။

ပိဋကတ်တိုက်တွင် ပိဋကတ်သုံးပုံကို တိုင်းရင်းသားဘာသာစကားများဖြင့် ရေးသားထား သည့် ပိဋကတ်တော်များကို အစုံလင်ဆုံးဖြစ်အောင် စုဆောင်းလျက်ရှိသည်။

ယခုအခါ မြန်မာဘာသာပြန်အပြင် တိုင်းရင်းသားဘာသာစကားဖြစ်သော ရှမ်းဘာသာ၊ မွန် ဘာသာနှင့် ပအိုဝ််ဘာသာဖြင့်ရေးသားထားသည့် ပိဋကတ်တော်များလည်းရှိပါသည်။ နိုင်ငံခြား ဘာသာစကားဖြစ်သော ဒေဝနာဂရီ၊ သီဟိုဠ်ဘာသာ၊ ယိုးဒယားဘာသာ၊ ကမ္ဘောဒီးယားဘာသာ၊ လာအိုဘာသာ၊ တိဘက်ဘာသာ၊ တရုတ်ဘာသာ၊ အင်္ဂလိပ်၊ ပြင်သစ်၊ ဂျပန်ဘာသာ တို့ဖြင့် ရေးသား ထားသည့် ပိဋကတ်တော်များကိုလည်း စုဆောင်းထားရှိသည်။

ပေ၊ ပုရပိုက်စာများ

ပုံနှိပ်စာအုပ်များအပြင် ပိဋကတ်တော်မူရင်းများဖြစ်သည့် ပေ၊ ပုရပိုက်၊ လက်ရေးစာများကို လည်း စုဆောင်းထားရှိသည်။ ပေ၊ ပုရပိုက်များသည် ဗုဒ္ဓဘာသာစာပေကိုသာမက မြန်မာစာပေ၊ ဆေး ကျမ်း၊ ဗေဒကျမ်း၊ သမိုင်းစသည့် လောကီပညာရပ်များ၊ ပေ၊ ပုရပိုက်၊ ကမ္မဝါ၊ စာချွန်တော်နှင့် မင်ကူး ကျောက်စာများကိုလည်း စုဆောင်းထားရှိသည်။

စုဆောင်းရရှိသော ပေများမှ ပုံမနှိပ်ရသေးသောစာမူများနှင့် ပုံနှိပ်ပြီးသော်လည်း ရှားပါး၍ အဖိုးတန်ကာ ပုံနှိပ်စာအုပ်ဝယ်ယူရန်မလွယ်သော ပေမူ၊ ပုရပိုက်များကို သီးသန့်ထားရှိပါသည်။ ပုံမနှိပ်ရသေးသော ပေမူများကိုလည်း လက်ရေးဖြင့် ကူး၍ ပြင်ဆင်တည်းဖြတ်ကာ ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေရန် စီစဉ်ထားပါသည်။

ကက်တလောက်တင်ပြီးသောပေစာများကို ပိဋကတ်သုံးပုံအလိုက်လည်းကောင်း၊ ဘာသာ ရပ်အလိုက်လည်းကောင်း၊ စာစုစာရင်းပြုစုထားသည်။ ပုရပိုက်များကိုမူ ရေးထားသောအကြောင်း အရာကို ဖတ်ရှု၍ အညွှန်းရေးကာ စာရင်းပြုစုထားသည်။

ပြည်တွင်းသုတေသီများသာမက အမေရိကန်၊ အင်္ဂလိပ်၊ ဂျပန်၊ ဂျပန်စသော နိုင်ငံခြား သုတေသီများကိုလည်း ကူညီပံ့ပိုးပေးလျက်ရှိသည်။ ဗုဒ္ဓယဉ်ကျေးမှု၊ မြန်မာ့ယဉ်ကျေးမှုတို့ကို လေ့လာ သော နိုင်ငံခြားသုတေသီများသည် ပေစာ၊ ပုရပိုက်စာများကို အလွန်စိတ်ပါဝင်စားကြသည်။

ပိဋကတ်တိုက်ရှိစာအုပ်စာတမ်း၊ ပေစာ၊ ပုရပိုက်စာများသည် သုတေသီများလေ့လာကြည့်ရှု ရန်အတွက်သာဖြစ်သည်။ လေ့လာလိုသူ သုတေသီသည် မိမိလေ့လာလိုသော ဘာသာရပ်ကို ဖော်ပြ

ရ၍ သက်ဆိုင်ရာသို့ တင်ပြကာ ပိဋကတ်တိုက်ရှိ စာအုပ်စာတမ်းများကို လေ့လာအသုံးပြုနိုင်ခွင့် တောင်းရသည်။

စာအုပ်စာတမ်းနှင့် ပေ၊ ပုရပိုက်များကို ပြင်ပသို့ထုတ်မငှားပါ။ သို့သော် သုတေသီများသည် ပိဋကတ်တိုက်သို့ ကြွရောက်၍ လေ့လာဖတ်ရှုသုတေသနပြုနိုင်ကြပါသည်။

ယခုအခါ ကမ္ဘာ့ဗုဒ္ဓတက္ကသိုလ်သာသနာ့ရောင်ခြည်ပြန့်ပွားရေးပိဋကတ်တိုက်အမည်ဖြင့် စာကြည့်တိုက်ဆိုင်ရာလုပ်ငန်းများကို စနစ်တကျပြုလုပ်လျက်ရှိပါသည်။

ဤစာကြည့်တိုက်သည် အထူးစာကြည့်တိုက်ဖြစ်သည်နှင့်အညီ စာအုပ်များကို ပြင်ပသို့ထုတ် မငှားပါ။ ဌာနဆိုင်ရာများကိုသာ ငှားရမ်းပါသည်။ စာအုပ်စာတမ်းဝယ်ရန်တစ်နှစ်လျှင် ၉၄၀၀ ကျပ်ရရှိ သည်။ သာသနာရေးဦးစီးဌာနမှ ထုတ်သည့် စာအုပ်များကို စာကြည့်တိုက်အတွက် အခမဲ့ရရှိသည်။ စာကြည့်တိုက်ကို ဌာနစုမှူးတစ်ဦး၊ စာကြည့်တိုက်မှူးတစ်ဦး၊ လက်ထောက်စာကြည့်တိုက်မှူးလေးဦး၊ နှင့် အခြားဝန်ထမ်းများဖြင့် စီမံကွပ်ကဲလျက်ရှိပါသည်။ လက်ရှိစာကြည့်တိုက်မှူးသည် ဒေါ်ရင်ရင်မြင့် ဖြစ်သည်။ စာကြည့်တိုက်လက်ထောက် (၁) သည် ဦးလှထွန်းဖြစ်သည်။

ပြည်သူ့စာကြည့်တိုက်

ပြည်သူ့စာကြည့်တိုက်သည် ပြည်သူတို့အတွက် ပညာဗိမာန်ဗဟိုဌာနကြီးတစ်ခုပင်ဖြစ်ပါ သည်။ ပြည်သူလူထုကို ပညာပေးရန်၊ ဗဟုသုတဖြစ်စေရန်၊ အတွေးအခေါ်ရင့်သန်ပြီး ဉာဏ်အမြော် အမြင်ကြီးမားစေရန်၊ စာဖတ်အလေ့အကျင့်ကိုတိုးပွားရန်၊ ယဉ်ကျေးမှု၊ လူမှုရေးသိပ္ပံနှင့် စီးပွားရေးရာ များတွင် အထောက်အကူပေးနိုင်ရန်နှင့် ကျောင်းဆက်လက်မနေနိုင်သူများ၊ တက္ကသိုလ် တက်ရောက် မသင်ကြားနိုင်သူများ ပညာဗဟုသုတဆည်းပူးနိုင်ရန်ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ပြည်သူ့စာကြည့်တိုက် တွင် တက္ကသိုလ်ပညာရပ်များကိုလည်း လေ့လာဆည်းပူးနိုင်မည်။ သုတေသနလုပ်ငန်းအတွက်လည်း ကိုးကားနိုင်သည်။ အပျင်းပြေဝတ္ထုလည်းဖတ်နိုင်သည်။ ပြည်သူ့စာကြည့်တိုက်များသည် ပြည်သူ လူထုကို အကျိုးပြုရာ၌ အရေးကြီးဆုံးအခန်းဏှမှပါဝင်လျက်ရှိသည်။ ကျောင်းစာကြည့်တိုက်၊ တက္ကသိုလ်စာကြည့်တိုက်၊ အလုပ်ရုံ၊ စက်ရုံစာကြည့်တိုက်နှင့် အထူးစာကြည့်တိုက်များထက်ပို၍ ပြည်သူလူထုနှင့် အထိအတွေ့များသည်။ ပြည်သူ့စာကြည့်တိုက်များသည် ပြည်သူလူထုကို တိုက်ရိုက် အကျိုးပြုလျက်ရှိသည်။

ပြည်သူ့စာကြည့်တိုက်များတွင် အများပြည်သူတို့အတွက် ဗဟုသုတရရှိမည့် ပညာပေးစာအုပ် များ၊ သုတေသနပြုရာတွင် အထောက်အကူဖြစ်မည့်စာအုပ်စာတမ်းများသာမက အပျော်ဖတ်စာပေ များအတွက် ရည်ရွယ်၍ တည်ထောင်ထားရှိဖြစ်သောကြောင့် ပြည်သူလူထုနှင့် နီးစပ်လျက်ရှိသည့် ရပ်ကွက်များတွင် ဖွင့်လှစ်လေ့ရှိသည်။ “စာအုပ်စာပေ လူ့မိတ်ဆွေ” ဟူသော ဆောင်ပုဒ်နှင့်အညီ

လူမိတ်ဆွေအစစ်များကို ပြည်သူများ အများဆုံးတွေ့ရှိနိုင်သည့် နေရာသည် ပြည်သူ့စာကြည့်တိုက် များပင်ဖြစ်ပါသည်။ ပြည်သူ့စာကြည့်တိုက်များသည် ကလေး၊ လူငယ်၊ လူကြီးမကျန် ကျား၊ မ မရွေး သူတို့၏အချိန်ကို အခွင့်အရေးရခိုက် အကျိုးသက်ရောက်စေရန် အသုံးချခွင့်ပေးရမည်ဖြစ်သည်။ ပြည်သူ့စာကြည့်တိုက်အမျိုးအစားတွင် အစိုးရက ဖွင့်လှစ်သော စာကြည့်တိုက်များသာမက ရပ်ကွက် စာကြည့်တိုက်များ၊ ကျေးရွာ စာကြည့်တိုက်များ ပါဝင်သည်။

ထိုစာကြည့်တိုက်များသည် လုပ်သားပြည်သူများ၏ နိုင်ငံရေး၊ လူမှုရေး၊ စီးပွားရေးနှင့် ယဉ်ကျေးမှု ဗဟုသုတများ တိုးပွားရေး၊ အတွေးအခေါ်မြင်မှားရေးတို့တွင် များစွာအကျိုးပြုပါသည်။ အခြားသောစာကြည့်တိုက်အမျိုးအစားများထက် ပြည်သူ့စာကြည့်တိုက်များသည် ပြည်သူ့အကျိုးကို ပို၍ ဆောင်ရွက်နိုင်ပေသည်။

စာပေမိမာန်ပြည်သူ့စာကြည့်တိုက်

နောက်ခံသမိုင်း

၁၉၄၇ ခု၊ ဩဂုတ်လ ၂၆ ရက်နေ့တွင် မြန်မာနိုင်ငံဘာသာပြန်စာပေအသင်းကို ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။ အသင်း၏ရည်ရွယ်ချက်မှာ မြန်မာတိုင်းရင်းသားများ ပညာဗဟုသုတတိုးပွားစေရန် အင်အားစုဘာသာဖြင့်ဖြစ်စေ၊ အခြားနိုင်ငံခြားဘာသာများဖြင့်ဖြစ်စေ၊ ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေထားသော စာအုပ်စာတမ်းကို မြန်မာဘာသာပြန်ဆိုရန် ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေရန်ဖြစ်သည်။ ထို့ပြင် ပြည်သူ့လူထုအတွက် အကျိုးများစေမည့် စာပေမိမာန်ပြည်သူ့စာကြည့်တိုက်ကိုလည်း ကုန်သည်လမ်း၊ စာပေမိမာန်ရုံးချုပ်၌ ၁၉၅၆ ခုနှစ်တွင် ဖွင့်လှစ်ခဲ့သည်။

စာပေမိမာန်ပြည်သူ့စာကြည့်တိုက်၏ ရည်ရွယ်ချက်

- (၁) လုပ်သားပြည်သူတို့ ဗဟုသုတဖြစ်စေရန်နှင့် စာဖတ်အလေ့အကျင့်တိုးပွားစေရန်၊
- (၂) အတွေးအခေါ်ရင့်သန်လာ၍ ဉာဏ်အမြော်အမြင်ကြီးမားလာစေရန်၊
- (၃) နိုင်ငံတော်အစိုးရ၏မူဝါဒနှင့် လုပ်ဆောင်ချက်များကို သိရှိနားလည်သဘောပေါက်စေရန်၊
- (၄) ပြည်သူ့ပြည်သားကောင်းများ ပေါ်ထွက်လာစေရန်၊

အထက်ပါရည်ရွယ်ချက်များ ဆောင်ရွက်ရာ၌ အဓိကဖြစ်သော စာအုပ်စာတမ်းများကို အလွယ်တကူငှားရမ်းဖတ်ရှုနိုင်စေရန်တို့ဖြစ်ပါသည်။

စာပေဗိမာန်လုပ်ငန်း

စာပေဗိမာန်ပြည်သူ့စာကြည့်တိုက်သည် ရန်ကုန်တိုင်းအတွင်းရှိ ပြည်သူလူထုများကို စည်းမျဉ်းနှင့်အညီ အသင်းဝင်ခွင့်ပြုသည်။ အသင်းဝင်များသည် အခမဲ့ငှားရမ်းခွင့်ရှိသည်။ အသင်းဝင် လိုသူများသည် အာမခံကြေးငွေ ၃၀ ကျပ်နှင့်အတူ ထောက်ခံသူ (၂) ဦးရှိရမည်။ အစိုးရအမှုထမ်းများ သည် မိမိ၏အထက်လူကြီးထံမှလည်းကောင်း၊ ကျောင်းသူ၊ ကျောင်းသားများသည် ဆရာ၊ မိဘအုပ် ထိန်းသူထံမှလည်းကောင်း၊ အရပ်သူ၊ အရပ်သားများသည် ရပ်ကွက်လူကြီး (၂) ဦးသို့မဟုတ် အရာရှိ (၂) ဦးထံမှလည်းကောင်း ထောက်ခံစာရယူရမည်။ အသင်းဝင်များသည် တစ်ကြိမ်လျှင် စာအုပ် တစ်အုပ်ကျနှင့် (၇) ရက်ငှားပိုင်ခွင့်ရှိ၏။ ရက်လွန်ကြေးပါမူ ဒဏ်ငွေ ၂၅ ပြားပေးဆောင်ရသည်။ အာမခံကြေးငွေကို အသင်းဝင်ကာလအနည်းဆုံးတစ်နှစ်ကြာ ထုတ်ယူခွင့်ရှိသည်။

စာဖတ်ခန်းလုပ်ငန်း

နေ့စဉ်သတင်းစာများနှင့် မဂ္ဂဇင်းများကို စာဖတ်သူတို့သည် စာဖတ်ခန်းအတွင်း၌ပင် ဖတ်ရှု လေ့လာနိုင်သည်။ မြန်မာနိုင်ငံတွင် ထွက်သမျှသော အင်္ဂလိပ်မြန်မာမဂ္ဂဇင်းများနှင့် နေ့စဉ်သတင်းစာ များကို အသင်းဝင်သူရော၊ အသင်းသားမဟုတ်သူများပါ ဖတ်ရှုလေ့လာနိုင်ပါသည်။

ရည်ညွှန်းလုပ်ငန်း

အစိုးရဌာနများ၊ သုတေသနပြုလိုသူများ၊ သိလိုသူများ၊ သိလိုသောအကြောင်းအရာများကို ရှာဖွေဖြေကြားပေးခြင်း၊ စာအုပ်စာတမ်းများစုဆောင်း၍ ကူညီပေးခြင်း စသည့်ရည်ညွှန်းလုပ်ငန်းကို ဆောင်ရွက်ပေးသည်။ ရည်ညွှန်းစာအုပ်များနှင့် ကျောင်းသုံးစာအုပ်များကို အပြင်သို့လုံးဝထုတ် မငှားပါ။

ဘာသာပြန်စာပေ

ကမ္ဘာ့နိုင်ငံအသီးသီးမှ ထုတ်ဝေခဲ့သော ဘာသာပြန်စာအုပ်များစာရင်းကို ကုလသမဂ္ဂပညာ သိပ္ပံယဉ်ကျေးမှုအဖွဲ့အစည်း (UNESCO) မှ Year Book ဟူသောအမည်ဖြင့် ထုတ်ဝေသမျှ ဘာသာပြန်စာအုပ်များ၏အကြောင်း အသေးစိတ်ကို စာပေဗိမာန်ပြည်သူ့စာကြည့်တိုက်မှ ၁၉၆၂ ခုနှစ်မှစ၍ နှစ်စဉ် UNESCO အဖွဲ့သို့ပေးပို့လျက်ရှိသည်။

စာကြည့်တိုက်များ တိုးတက်ဖွံ့ဖြိုးရေးနှင့် စနစ်တကျရှိရေး

မြန်မာနိုင်ငံရှိ စာကြည့်တိုက်များတိုးတက်ဖွံ့ဖြိုးရေးနှင့်စနစ်တကျဖြစ်ရန် ရည်ရွယ်ကာ စာကြည့်တိုက်ပညာပြန့်ပွားရေးတို့ကိုစာပေဗိမာန်က ၁၉၅၂ ခုနှစ်မှ ၁၉၅၈ ခုနှစ်အတွင်း စာကြည့်

တိုက်ရက်တိုသင်တန်း ၁၃ ကြိမ်ဖွင့်လှစ်သင်ကြားခဲ့သည်။ ၁၉၆၅-၆၆ ခုနှစ်အတွင်း ပြန်ကြားရေး ဌာနခွဲ လက်ထောက်စာကြည့်တိုက်မှူးများ၏ သင်တန်းကိုဖွင့်လှစ်ခဲ့သည်။

ပြန်ကြားရေးနှင့် ပြည်သူ့ဆက်ဆံရေးဦးစီးဌာနမှကြီးမှူး၍ သင်တန်းကာလ ၄ လကြာမြင့် သည့် စာကြည့်တိုက်ပညာသင်တန်းကို ၁၉၉၂ ခုနှစ်၊ နိုဝင်ဘာလ ၆ ရက်နေ့မှစတင်ဖွင့်လှစ်ခဲ့သည်။ ပညာရေးဝန်ကြီးဌာနမှကြီးမှူးဖွင့်လှစ်သော ကျောင်းစာကြည့်တိုက်သင်တန်းများကို ရန်ကုန် တက္ကသိုလ်စာကြည့်တိုက်ပညာမှဆရာ၊ ဆရာမများနှင့်အတူပူးတွဲပို့ချပေးခဲ့သည်။ ဌာနခိုင်ရာ စာကြည့်တိုက်များမှ စာကြည့်တိုက်ပညာလေ့လာဆည်းပူးလိုသူများကို စာတွေ့ လက်တွေ့သင်ကြား ပေးသည်။ စာကြည့်တိုက်များအတွက် အထောက်အကူရစေရန် စာပေဗိမာန်ထုတ်စာအုပ်များနှင့် အခြေခံကတ်တလောက်စာရွက်များကို ထည့်သွင်းပေးသည်။

စီစဉ်ထားရှိပုံ

စာအုပ်များကို ဒုဝိဒသမမျိုးတူစုစနစ်ဖြင့် ပြုလုပ်ထားသည်။ ၁၉၆၀ ပြည့်နှစ်မှစ၍ မြန်မာ ဝတ္ထုစာအုပ်များကို စာဖတ်သူတို့အလွယ်တကူရှာဖွေတွေ့ရှိနိုင်စေရန်အတွက် အချစ်ဝတ္ထု၊ စုံထောက် ဝတ္ထု၊ ဘာသာပြန်ဝတ္ထု၊ ပညာပေးဝတ္ထုဟူ၍ သီးသန့်ဆောင်ထားရှိသည်။

ဥပမာ - အချစ်ဝတ္ထုများကို ၁/၁၊ ၁/၂၊ ၁/၃ စသည်ဖြင့်စီထားသည်။ စာအုပ်များကိုစာရေး ဆရာအမည်၊ စာအုပ်အမည်၊ ဘာသာရပ်အမည်တို့ဖြင့် ကတ်တလောက်ပြုထားသည်။

၁၉ ရာစုနောက်ပိုင်းထုတ်ဝေခဲ့သော အလွန်ရှားပါးသည့် မြန်မာပြဇာတ်များ၊ ဝတ္ထုများ၊ ဟော စာများနှင့် အခြားမြန်မာစာအုပ်များကို လန်ဒန်မြို့ရှိ ဗြိတိသျှပြတိုက်မှ မိုက်ခရိုဖလင်ကူးယူခဲ့သည်။ စစ်ကြိုခေတ်ကထုတ်ဝေခဲ့သော မြန်မာနိုင်ငံသုတေသနအသင်းဂျာနယ် (JRRS) ကိုလည်းစတင် ထုတ်ဝေခဲ့သော ၁၉၁၁ ခုနှစ်၊ အတွဲ-၁၊ အပိုင်း-၁ မှစ၍ ၁၉၃၈ ခုနှစ်၊ အတွဲ ၃၁၊ အပိုင်း -၃ အထိ မိုက်ခရိုဖလင်ကူးယူထားသည်။ ထိုစာအုပ်များထဲမှရွေးချယ်၍ ဓာတ်ပုံကော်ပီယာကူးယူကာ သုတေသီ တို့အား လေ့လာခွင့်ပေးပါသည်။

စာကြည့်တိုက်ဝန်ထမ်း

စာပေဗိမာန်စာကြည့်တိုက်သည် ညွှန်ကြားရေးမှူးနှင့် စာကြည့်တိုက်ကော်မတီတို့၏ အကြံ ပေးညွှန်ကြားချက်အတိုင်း စာကြည့်တိုက်မှူးကကြီးကြပ်အုပ်ချုပ်သည်။ စာကြည့်တိုက်ပညာဒီပလိုမာ ဘွဲ့ရသူများနှင့် လက်ထောက်စာကြည့်တိုက်မှူးတို့အပြင် စာကြည့်တိုက်လက်ထောက် (၂) ယောက်၊ အောက်တန်းစာရေး (၄) ယောက်၊ ရုံးအကူ (၉) ယောက်၊ စုစုပေါင်း (၁၇) ဦးရှိသည်။

စာကြည့်တိုက်ဆိုရာဝယ်

မြန်မာပြည်တွင် ပုဂံခေတ်မှအစပြု၍ စာကြည့်တိုက်အလှူ၊ ပိဋကတ်အလှူတို့ကို လှူဒါန်းခဲ့ကြသည်။ နောက်ပိုင်းခေတ်အဆက်ဆက် လှူဒါန်းခဲ့ကြသည်။ တည်ဆောက်ခဲ့ကြသည်။ သို့ရာတွင် ကြာရှည်တည်တံ့မှုမရှိသည်ကို တွေ့ရှိရသည်။ စာကြည့်တိုက်များ အဘယ်ကြောင့် ကြာရှည်မခံဘဲ ပျောက်ပျက်သွားခြင်းကို လေ့လာကြည့်လျှင် ထိန်းသိမ်းမှုလျော့ရဲခြင်းကြောင့် ဖြစ်မည်ထင်သည်။ စာကြည့်တိုက်များသည် အသိပညာကိုလည်းပေးလှူသည်။ လူမျိုးတစ်မျိုး၏အဆင့်အတန်းမြင့်မှု၊ အဆင့်အတန်းနိမ့်မှုသည် စာကြည့်တိုက်နှင့် ဆိုင်လျက်ရှိသည်။ ယခုခေတ်တွင် စာကြည့်တိုက်စကားကို အပြောများလာသည်။ စာကြည့်တိုက်အမျိုးမျိုးရှိသည်အနက် အဓိကသုံးမျိုးရှိသည်ကို တွေ့ရှိရသည်။ ဥပမာ အမျိုးသားစာကြည့်တိုက်သည် နိုင်ငံတော်နှင့်ဆိုင်သည်။ တိုင်းပြည်တစ်ပြည်၊ လူမျိုးတစ်မျိုး၏အခြေအနေအဆင့်အတန်းကို သိလိုပါက အမျိုးသားစာကြည့်တိုက်ကို လေ့လာရမည်ဟု ဆိုလိုပါသည်။ စာကြည့်တိုက်အဆင့်အတန်းမြင့်ရင်၊ စာကြည့်တိုက်တွင် လိုတာရရင်၊ ပညာရှင်များ သုံးနိုင်ရင် လူမျိုးနှင့် တိုင်းပြည်တိုးတက်သည်ဟုဆိုပါသည်။

နောက်တစ်မျိုးသည် ပြည်သူ့စာကြည့်တိုက်ဖြစ်သည်။ မြန်မာပြည်တွင် စာပေဗိမာန်ပြည်သူ့စာကြည့်တိုက်များသည် ထင်ရှားပါသည်။ ပြည်သူ့အားလုံးအတွက် ရည်ရွယ်လျက် ပြည်သူ့အားလုံး ပညာရှာဖွေဖွင့်လှစ်ထားသည့် စာကြည့်တိုက်ကို ကြည့်ခြင်းအားဖြင့် တိုင်းပြည်ရှိလူမျိုးများ၏ အခြေအနေအဆင့်အတန်းအသိပညာဘက်မှာ၊ အတတ်ပညာဘက်မှာ အကဲခတ်၍ရသည်ဟုဆိုပါသည်။

နောက်တစ်မျိုးမှာ တက္ကသိုလ်ကောလိပ်ကျောင်းစာကြည့်တိုက်မျိုးဖြစ်သည်။ သင်ကြားရေးအထောက်အကူပြုစာအုပ်များ၊ ဆရာ၊ ဆရာမများအတွက် ရည်ညွှန်းကိုးကားနိုင်သည့်စာအုပ်များထားရှိပါသည်။ တက္ကသိုလ်တစ်ခု၊ ကောလိပ်တစ်ခုသည် ကျောင်းသူ၊ ကျောင်းသားများ၏ ဒီဂရီ၊ အဆင့်အတန်းမြင့်မားမှုနှင့် အရည်အချင်းများကို တက္ကသိုလ်ကောလိပ်စာကြည့်တိုက်များအား ကြည့်ရှုခြင်းအားဖြင့် တန်ဖိုးဖြတ်နိုင်သည်ဟု ဆိုပါသည်။

သည့်နောက်ပိုင်းတွင် အထူးစာကြည့်တိုက်များပေါ်ပေါက်လာသည်ကို တွေ့ရပါသည်။ ဥပမာ - ဗုဒ္ဓတက္ကသိုလ်စာကြည့်တိုက်သည် ဗုဒ္ဓကျမ်းစာများကိုသာ သီးခြားထားရှိပြီး ဗုဒ္ဓစာပေကို လေ့လာဆည်းပူးသည့် သံဃာတော်များ၊ လူပုဂ္ဂိုလ်များအတွက် အသုံးပြုနိုင်သည့် စာကြည့်တိုက်မျိုးဖြစ်သည်။ သုတေသနဦးစီးဌာနကဲ့သို့ ဆေးပညာရပ်ဆိုင်ရာပညာရပ်များကိုသာ သုတေသနပြုလေ့လာဖို့အတွက် ဖွင့်လှစ်ထားရှိသည့် စာကြည့်တိုက်မျိုးဖြစ်သည်။ ထိုစာကြည့်တိုက်မျိုးတို့သည်လည်း ဆိုင်ရာပညာရပ်နှင့်ပတ်သက်၍ အဆင့်အတန်းမြင့် မမြင့်၊ လုပ်ငန်းအဆင့်ပြေမပြေကို သိလိုပါက စာကြည့်တိုက်အတွင်းရှိ စာအုပ်များ လွယ်ကူမှုရှိမရှိ အကဲခတ်ခြင်းဖြင့် သိသာနိုင်ပေသည်။

စာကြည့်တိုက်အလှူ ပိဋကတ်အလှူအမြောက်အမြားရှိပါသည်။ သထုံမြို့မြေသပိတ်ခြေရင်းရှိ ဦးဖိုးသီးပိဋကတ်တိုက်သည် ဗုဒ္ဓစာပေများကို ပေ၊ ပုရပိုက်များဖြင့် ကိုယ်တိုင်ရေးကူးကာ ငွေကြေး မြောက်မြားစွာ အကုန်ခံ၍ ဆောက်လုပ်ထားရှိသည်။ သို့ရာတွင် ကျွမ်းကျင်သည့်စာကြည့်တိုက်မှူးမရှိ ၍ Paralysis ပါရာလိုက်စ်အကြောသေသည့်အခြေအနေကို ရောက်ရှိနေသည်ကိုတွေ့ရပါသည်။ မြန်မာလူမျိုးတို့သည် စာကြည့်တိုက်အုပ်ချုပ်သည့်ပညာပိုင်း၌ အားနည်းလျက်ရှိသည်။ မြန်မာလူမျိုး ထဲမှ ပထမဦးဆုံးသိရှိနားလည်ခဲ့သူမှာ လက်ဝဲနော်ရထာဖြစ်မည်ဟုယူဆနိုင်ပါသည်။ အလောင်းမင်း တရားလက်ထက် အမတ်တစ်ဦးဖြစ်သည်။ လက်ဝဲသုန္ဒရဟုလည်း အမည်တွင်ပါသည်။ သူသည် စာတွေကို အများကြီး စုခဲ့သည်။ တောင်ငူဆိုရတုအစရှိသော စာအားလုံးကို စုဆောင်းထိန်းသိမ်းခဲ့ သည်။ ပထမဦးဆုံး စာကြည့်တိုက်မှူးသို့မဟုတ် စာကြည့်တိုက်ပညာကိုသင်သည့်စာကြည့်တိုက်မျိုး မဟုတ်သော်လည်း ကိုယ်တိုင်စာကြည့်တိုက်ပညာရပ်ကို နားလည်ပြီး ကိုယ်တိုင်စုခဲ့သည့် ပုဂ္ဂိုလ် အဖြစ်ယူဆနိုင်ပါသည်။

ဒုတိယနာမည်ကြီးသည့် ပုဂ္ဂိုလ်မှာ ပိဋကတ်တော် သမိုင်းကိုပြုစုခဲ့သည့် ဦးရမ်ပင်ဖြစ်ပါ သည်။ ခေတ်အခေါ်အားဖြင့် စာစုစာရင်း၊ မြန်မာပြည်ရှိစာပေမျိုးစုံ၊ စာရေးဆရာမျိုးစုံ ဘယ်စာပေကို ဘယ်နှစ်ခုနှစ်က ရေးသည်အစရှိသဖြင့် ပြုစုခဲ့သူပင်ဖြစ်သည်။ သူသည် ဒုတိယ ပထမဦးဆုံးစနစ် တကျပြုစုခဲ့သည့်ပုဂ္ဂိုလ်ပင်ဖြစ်ပါသည်။

စာကြည့်တိုက်များ၊ အဆောက်အဦများပျောက်ပျက်သွားခြင်းသည် စာကြည့်တိုက်မှူးမရှိ၍ သို့မဟုတ် ထိန်းသိမ်းမှုနည်းပညာညံ့၍ပင် ဖြစ်သည်ဟုဆိုသော် ငြင်းနိုင်မည်မထင်ပါ။ စာကြည့်တိုက် မှာ စာအုပ်တွေပြည့်စုံပြီ။ ပရိဘောဂတွေလည်း ပြည့်စုံပြီ ဖြစ်လင့်ကစား ထိန်းသိမ်းသူမရှိလျှင် စာကြည့်တိုက်ပညာမတတ်ကျွမ်းလျှင် ပျက်စီးသွားနိုင်ဖို့များပါသည်။

ယခုအခါ စာကြည့်တိုက်ပညာရပ်ကို အလေးထား၍ သင်ကြားခဲ့သူများလည်းရှိလျက် နိုင်ငံ ခြားစာကြည့်တိုက်ပညာရှင်များရှိလျက် စာကြည့်တိုက်များပျက်စီးပျောက်ပျက်သွားရသည့်ကိစ္စရပ် မျိုးအဖြစ် မသင့်တော်ဟုထင်မြင်မိပါသည်။

အခန်း (၇)

နိဂုံးနှင့် အကြံပြုသုံးသပ်ချက်

ခေတ်ကာလအလိုက် စာကြည့်တိုက်၊ ပိဋကတ်တိုက်များ၏ အမျိုးအစားနှင့် သဘောသဘာဝတို့သည် တစ်ထစ်စပြောင်းလဲခဲ့သည်ကို တွေ့ရှိရပါသည်။ ဘာသာတရားကို အခြေတည်၍ ပိဋကတ်တိုက်များ၏ဖြစ်တည်မှုသဘောနှင့် ပိဋကတ်တိုက်များထားရှိခြင်းတို့၏ သဘာဝကို ကြည့်မည်ဆိုပါက ဘုရားဟော ပိဋကတ်တော်များကို စနစ်တကျထားသိုသိမ်းဆည်းကာ ကိုးကွယ်ဆည်းကပ်ရာမှအစပြုသည်ကို တွေ့ရှိရပါသည်။ မြန်မာမင်းများ၏ ပိဋကတ်တိုက်များအနက် မန္တဟာမင်း၏ ရွှေစာရံပိဋကတ်တိုက်သည် မြန်မာနိုင်ငံစာကြည့်တိုက်သမိုင်းကြောင်း၏ အမွန်အစပင်ဖြစ်မည်ထင်ပါသည်။ သထုံသည် မြန်မာနိုင်ငံတွင် ပထမဆုံးထေရဝါဒဗုဒ္ဓအယူဝါဒစတင်ပွင့်လင်းရာ အရပ်ဖြစ်သည်။

အနော်ရထာမင်းသည် ရှင်အရဟံ၏ဩဝါဒကို ခံယူ၍ ထေရဝါဒဗုဒ္ဓဘာသာထွန်းကားသော နိုင်ငံဖြစ်အောင် စည်းရုံးလှုံ့ဆော်ခဲ့သည်။ ထိုအခါမှစ၍ နိုင်ငံရေး၊ စီးပွားရေး၊ လူမှုရေး၊ ဘာသာရေး၊ ပညာရေး၊ စာပေအနုပညာရပ်များနှင့်အတူ ပိဋကတ်တိုက်စာကြည့်တိုက်များကို ဆောက်လုပ်စေခဲ့သည်။ နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံ၏ လူနေမှုအဆင့်အတန်းသည် ယင်းနိုင်ငံ၏စာကြည့်တိုက်များ၏အခြေအနေကို ကြည့်ခြင်းဖြင့် သိနိုင်ပေသည်။ ပုဂံခေတ်တွင် ဘာသာ၊ သာသနာ၊ ယဉ်ကျေးမှု၊ အနုပညာအစစအရာရာတို့၌ အထက်တန်းကျအဆင့်အတန်းမြင့်မားရခြင်းသည် အနော်ရထာမင်း၏ ပိဋကတ်တိုက်နှင့် ဆက်နွှယ်လျက်ရှိသည့် စာပေ၊ ယဉ်ကျေးမှု၊ အနုပညာ၊ အတတ်ပညာများ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်လာသည်ကို ကြည့်ခြင်းအားဖြင့် သိရှိနိုင်ပါသည်။

ရွှေစာရံပိဋကတ်တိုက်၊ အနော်ရထာပိဋကတ်တိုက်နှင့် ကျန်စစ်သားမင်း၏မြကန်ပိဋကတ်တိုက်များသည် ရှင်အရဟံ၏နည်းပေးလမ်းညွှန်မှုများမှ မြစ်ဖျားခံလာရခြင်းဖြစ်ပေသည်။ အနော်ရထာပိဋကတ်တိုက်သည်ပင်လျှင် ရှင်အရဟံပိဋကတ်တိုက်ဟုဆိုသော် ရနိုင်ကောင်းမည်ထင်ပါသည်။ ထို့ပြင် ကျန်စစ်သားမင်း၏ ဥသျှောင်သဖွယ် ဦးထိပ်ထားကိုးကွယ်ခြင်းခံရသူသည် မဟာထေရ်ရှင်အရဟံပင်ဖြစ်သည်။ ရှင်အရဟံကို ဆည်းကပ်ပူဇော်ခြင်းအားဖြင့် အတွေ့အကြုံဗဟုသုတများ

အပြင် အမြော်အမြင်ကြီးသော ရှင်အရဟံ၏ ရှေ့ဆောင်မှုဖြင့် နိုင်ငံတော်တိုးတက်ခဲ့သည်။ အနုပညာရပ်များ၊ စာပေနှင့် အဘိဓမ္မာပညာရပ်များ နှင့် သီချင်းကဗျာဖွဲ့ဆိုခြင်း၊ စာရေးသားခြင်း စသည့် အတတ်ပညာရပ်များသည် ကျန်စစ်သားမင်း လက်ထက်တွင် အထူးပွင့်လန်းခဲ့လေသည်။

ကျန်စစ်သား ပိဋကတ်တိုက်သည် တူရိုင်းတောင်ခြေရင်း၌ ကြာမျိုးစုံလင်စွာဖြင့် တည်ရှိသည့် မြကန်အနီးကျောက်ဖြင့်ပြီးသော ပိဋကတ်တိုက်ဆောက်လုပ်ခြင်းသည် အေးချမ်းသာယာသည့် ဘေးမဲ့ ဥယျာဉ်တောတောင်သဘာဝနှင့် စိတ်ကူးအင်မတန်ကောင်းလှသော စာကြည့်တိုက်မှူးတစ်ယောက်၏ အတွေးပင်ဖြစ်သည်။ စာပေပညာရပ်အမျိုးမျိုးတို့ကို ဘုရားတစ်ဆူ ဂူတစ်လုံးကဲ့သို့ ဦးထိပ်ပန်ဆင် တည်ထားကိုးကွယ်ခဲ့သည့် ဓလေ့မှ သူ့ခေတ်နှင့်သူ ခေတ်မီခြင်း၊ အဆင့်မြင့်ခြင်းနှင့် အထက်တန်းကျသည့် ပိဋကတ်တိုက်၊ စာကြည့်တိုက်များသည် ပုဂံခေတ်မတိုင်မီကပင် မြန်မာတို့၏ လူ့အဖွဲ့အစည်းတွင် တည်ရှိခဲ့ခြင်းမှာ မြန်မာနိုင်ငံစာကြည့်တိုက်သမိုင်း၏အခြေခံအုတ်မြစ်ဖြစ်ကာ ဂုဏ်ယူဖွယ်ရာပင်ဖြစ်ပေသည်။

ကျွန်ုပ်တို့မင်းကြီးသည် စာပေပိဋကတ် တတ်တော်မူသည်အတိုင်း ပါဠိအဋ္ဌကထာဋီကာ ကျမ်းဂန်တို့မှ အထူးထူးသော အဓိပ္ပာယ်တို့ကို တိကျစွာနားလည်ကျွမ်းကျင်တော်မူသောကြောင့် ရဟန်းသံဃာတို့သည် ကျွန်ုပ်တို့မင်းကြီးထံ စာဝါခံလျက်စာတက်ကြသည်။ မိန်းမများလည်း မင်းကြီးထံစာဝါခံလျက် စာတက်ကြသည်။ မှူးမတ်၊ ပြည်သူ၊ လူ့ယောက်ျားတို့လည်း မင်းကြီးထံစာဝါခံလျက် စာတက်ကြသည်။ ဤကဲ့သို့ စာတက်သူများသောကြောင့် တစ်နေ့လျှင် ခုနစ်ဝါစာဝါပေး၍ စာချတော်မူသည်။ စားသောအချိန်နှင့် အိပ်သောအချိန်မျှသာ စာနှင့် ကင်းလေသည်။ ထိုအခါ စာပေပိဋကတ်ကို စုဆောင်းပြီးလျှင် ပိဋကတ်တိုက်ပြုလုပ်ကာ မြကန်အနီးတွင် သွင်းသိုထားတော်မူသည်။ ပြည် သူရဟန်းတို့ အလိုရှိရာထုတ်ယူကြည့်ရှုခွင့်ရသည်။

ပိဋကတ်လည်းတတ်၊ ကျမ်းပြုဆရာလည်းဖြစ်၊ စာချကထိကအဖြစ်လည်း ဆောင်ရွက်သော ရှင်ဘုရင်ကို ပြုရလျှင် မြန်မာရာဇဝင်၌ ကျွန်ုပ်တို့မင်းကြီးတစ်ပါးသာ ရှိခဲ့ဖူးပါသည်။ အနော်ရထာမင်းသည် ထေရဝါဒဗုဒ္ဓသာသနာကို စတင်အုတ်မြစ်ချခဲ့သည်မှန်သော်လည်း ထိုထေရဝါဒဗုဒ္ဓသာသနာ စည်ပင်ရှင်သန်အောင်ပြုစုပျိုးထောင်သူမှာ ကျွန်ုပ်တို့မင်းသာလျှင်ဖြစ်ပေသည်။ ပိဋကတ်တိုက်များကို အခြေတည်၍ ထင်ရှားသည့်ပညာရှင်များစွာပေါ်ထွက်ခဲ့လေသည်။ ကျွန်ုပ်တို့မင်းကြီး၏လက်ထက်၌ ဒီသာပါမောက္ခဘွဲ့တံဆိပ်ရ ဦးကျည်ပွေ့စသောထင်ရှားသည့် ပညာရှင်များနှင့် စာပေသမိုင်း၏ မှတ်တိုင်သဖွယ်ဖြစ်သော သင်ပုန်းကြီး ဋီကာ၊ သံပျင်ဋီကာ စသော ပါဠိဘာသာရေး ကျမ်းဂန်များလည်း ပေါ်ထွက်ခဲ့သည်။

ကျောက်စာအထောက်အထားများအရ ပုဂံတစ်ဝိုက်ပိဋကတ်တိုက်များကို နေရာအနှံ့အပြားတွင်ရှိကြောင်းသိရှိရပေသည်။ ၎င်းတို့အနက်မှ ထီးလိမင်းလိုပိဋကတ်တိုက်၊ မိဖုရားဖွားစော ပိဋ

ကတ်တိုက်၊ မင်းသမီးအစောကြွမ်း ပိဋကတ်တိုက်၊ အမတ်စစ်သူကြီး အမတျာ ပိဋကတ်တိုက်၊ သမန္တ ကုံထံလင်မယား ပိဋကတ်တိုက်အစရှိသည် မင်းသမီးတို့၊ မင်း၊ မိဖုရား၊ မှူးမတ်တို့၏ ကုသိုလ်အလှူပိဋ ကတ်တိုက်များဖြစ်ပါသည်။

၁၁ ရာစုနှစ် ရွှေစာရုံ၊ အနော်ရထာနှင့် မြကန်ပိဋကတ်တိုက်များသည် ရှေးဦးတွင် စေတီ ဘုရား၊ ဂူကဲ့သို့သာ ကိုးကွယ်သည့်အဆင့်မျိုးသာလျှင်ဖြစ်ပေသည်။ ကျစွာမင်းလက်ထက်တွင်မူ စာပေစုဆောင်းသည့်ဌာနဖြစ်ခဲ့ဟန်တူ၏။ စာပေကို မှီငြမ်းလေ့လာတတ်လာသည်ဟု ဆိုနိုင်သည်။

ပစ္စည်းကို ပေးလှူသောအလှူဒါနသည် အလှူခံပုဂ္ဂိုလ်တို့အား တိုက်ရိုက်အားဖြင့် ရူပကာယကို မျှတစေ၏။ ဓမ္မကို ပေးလှူခြင်းကား အသိဉာဏ်ရှိသောလူများစွာတို့အား သုတကို ဖြစ်စေ။ ရှိပြီးသော သုတကို တိုးတက်တောက်ပြောင်စေ၏။ ထို့ကြောင့် ဓမ္မအလှူသည် အမြတ်ဆုံးအလှူဖြစ်၏။ ထိုနည်း တူစွာပင် ပိဋကတ်နှင့် ပိဋကတ်တိုက်အလှူသည်လည်း အမြတ်ဆုံးအလှူပင်တည်း။

ပုဂံခေတ်တွင် ဗုဒ္ဓဆိုင်ရာ ပုထိုးစေတီဂူဘုရားများနှင့် ဓမ္မဆိုင်ရာပိဋကတ်တိုက်များ၊ သံဃာ ဆိုင်ရာကျောင်းများကို ဆောက်လုပ်လှူဒါန်းခဲ့ကြလေသည်။ ရဟန်း၊ သံဃာတော်များအတွက် ဥတု သုံးလီ ပျော်ပိုက်သီတင်းသုံးနေထိုင်ရန်အရိပ်အာဝါသနှင့် ပြည့်စုံသောကျောင်းများကို သစ်သားဖြင့် လည်းကောင်း၊ အုတ်အင်္ဂါတေတို့ဖြင့်လည်းကောင်း ဆောက်လုပ်ခဲ့ကြသည်။ အုတ်နှင့်ဆောက်သော ကျောင်းကို ကုလားကျောင်းခေါ်၍ ယနေ့ ထိုအုတ်အဆောက်အအုံများကိုသာ ပုဂံ၌တွေ့ရတော့ သည်။

ပုဂံတစ်ဝိုက်တွင် ကုလားကျောင်းခေါ်အုတ်ကျောင်းကြီးများနှင့် စေတီပုထိုး၊ လိုဏ်ဂူ၊ ပြာသာဒ်တို့သည် ယှဉ်တွဲဆောက်လုပ်လေ့ရှိ၏။ ပုဂံခေတ်အချိန်အခါတွင် သာသနာသုံးရပ်သည် နေလပမာထွန်းလင်းချိန်ဖြစ်၍ ဘုန်းတော်ကြီးကျောင်းများသည် တက္ကသီလာ၊ နာလန္ဒတက္ကသိုလ်ကြီး များကဲ့သို့ဗုဒ္ဓစာပေကျမ်းဂန်နှင့် လူမှုရေးဆိုင်ရာ ဝိဇ္ဇာသိပ္ပံပညာရပ်များပေးရာ ပညာဖြန့်ဖြူးရာ အဓိက နေရာများပင်ဖြစ်ပေမည်။ ဘုန်းတော်ကြီးကျောင်းတိုင်း၌ ပိဋကတ်တိုက်များထားရှိသည်ကို တွေ့ရှိရ လေသည်။

ရှေးလူကြီးသူမများ၏ အမြော်အမြင်၊ ဉာဏ်ပညာ ကြီးရင့်မှုကြောင့် ပိဋကတ်တိုက်များသည် အမျိုး၊ ဘာသာ၊ သာသနာ၊ ယဉ်ကျေးမှုအနုပညာအမွေအနှစ်များ ကိန်းဝပ်ရာဖြစ်သော နိုင်ငံ၏တန်ဖိုး မဖြတ်နိုင်သော ပညာဘဏ်တိုက်များဖြစ်ခဲ့သည်။ ရှေးဟောင်းပိဋကတ်တိုက်များစွာတို့သည် နှောင်း လူတို့၏ပြုပြင်ခြင်း၊ ထိန်းနိုင်မှုမရှိခြင်း၊ ရေရှည်တည်တံ့ခိုင်မြဲအောင်စွမ်းဆောင်နိုင်ခြင်း၊ သင်္ခါရ တရားနှင့် သဘာဝဘေးအန္တရာယ်၊ ရန်သူမျိုးငါးပါးတို့၏ လှိုင်းတံပိုးအောက်၌ ပျက်သုဉ်းရသည်မှာ ယူကျုံးမရသော ဆုံးရှုံးမှုပင်ဖြစ်သည်။ ပုဂံခေတ်အနော်ရထာပိဋကတ်တိုက်မှလွဲ၍ ဂုဏ်ယူဝံ့ကြွားစွာ ဖြင့် လက်ညှိုးထိုးပြနိုင်စရာခြေရာပင် မကျန်ရှိဘဲ လွမ်းရာများသာ ထင်ကျန်ရစ်ခဲ့ပေသည်။

စစ်ကိုင်း၊ ပင်းယ၊ အင်းဝ၊ တောင်ငူ၊ ညောင်ရမ်းခေတ်တို့တွင် ထူးခြားထင်ရှားသည့် စာကြည့် ပိဋကတ်တိုက်များမတွေ့ရသော်လည်း ဘာသာ သာသနာအပြင် လောကီ လောကုတ္တရာစာပေ ပညာရပ် အတတ်ပညာတို့သည် စာကြည့်ပိဋကတ်တိုက်များရှိခဲ့၍သာ ဖြစ်မည်ထင်ပါသည်။ အင်းဝခေတ် သက္ကရာဇ် ၈၀၄ ခုနှစ်၊ ပုဂံတက်ကြီးအင်းရှိ တက်နွဲ့ကျောင်းပိဋကတ်တိုက်သည် တောင်တွင်းမင်းသီရိ ဇေယျာသုရမောင်နှံတို့၏ ကုသိုလ်အလှူပင်ဖြစ်သည်။ တက်နွဲ့ကျောင်း ကျောက်စာအရ ပုဂံခေတ် ထက်ပင် အဆင့်မြင့်သည်ဟုဆိုပါသည်။ သက္ကရာဇ်အားဖြင့် အနှစ် ၅၀၀ ကျော်ရှိမြန်မာတို့၏ ရှေးဟောင်းပိဋကတ်တိုက်ကြီးတစ်ဆူအနေဖြင့် ကမ္ဘာတွင် ဂုဏ်ယူဝင်ကြားစရာ ပင်။ သို့သော် ယခုအခါမော်ကွန်းတင်ကျောက်စာတိုင်မှလွဲ၍ ပုံပြင်လိုလို၊ ဒဏ္ဍာရီလိုလိုဖြင့်သာ ပြစရာကျန်ရှိမနေတော့ပါ။ မြန်မာနိုင်ငံရှိ ရှေးဟောင်းပိဋကတ်တိုက်များသည် တစ်ခါတုန်းကဆို သည့် စကားကြီးလေးခွန်းအောက်ဝယ် တိမ်မြုပ်ကွယ်ပျောက်နေသည်ကများပေသည်။ ဆိုင်ရာ သုတေသနပြုလုပ်ဆောင်ရွက်မှု မရှိခြင်း၊ စိတ်ပါဝင်စားမှု နည်းပါးခြင်းနှင့် အဘက်ဘက်မှလုံလောက် သည့် ကူညီပံ့ပိုးမှုမရှိခြင်းတို့ကြောင့်ပင် ဖြစ်မည်ထင်ပါသည်။

တောင်ငူခေတ်တွင် ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး၏ပိဋကတ်တိုက်သည် ကမ္ဘာ့ဇာတိ နန်းတော်ရာ၌ မဟာရုံပိဋကတ်တိုက်ကို သက္ကရာဇ် ၉၈၂ ခု၊ နတ်တော်လဆန်း ၅ ရက် သောကြာ နေ့တွင် စတုရန်းအတာသုံးထောင်လေးရာရှိသော ဟံသာဝတီမဟာရာဇဌာနီရွှေမြို့တော် ရွှေမော်မော နှင့် မဟာရုံပိဋကတ်တိုက်သုံးဌာနကို တစ်ပြိုင်နက်တည်း တည်တော်မူသည်ဟု မှန်နန်းရာဇဝင်၌လာ ၏။ သို့သော်ပိဋကတ်တိုက်ဆိုင်ရာ ခိုင်လုံသည့် အထောက်အထားကို မတွေ့ရှိရသေးပေ။ ဘုရင့် နောင်မင်းတရားကြီးလက်ထက် နိုင်ငံရေးအခြေအနေအရ စစ်ရေးကိုသာ ဦးစားပေးဆောင်ရွက်နေ ချိန်ဖြစ်သောကြောင့် ပိဋကတ်တိုက်နှင့်စပ်လျဉ်း၍ ထူးထူးခြားခြားပြောစရာမရှိသော်လည်း ကျောင်း ဆောက် ဘုရားတည်၊ ပိဋကတ်လှူကာ ကျမ်းဂန်တတ်ကျွမ်းသည့် မထေရ်မြတ်တို့အား နိုင်ငံ အနှံ့အပြား စေလွှတ်၍ သာသနာပြုစေသည်ကို တွေ့ရှိရပေသည်။ ယင်းကို ထောက်ရှု၍ အနော်ရထာ၊ ကျန်စစ်သားတို့၏ ပိဋကတ်များထက်သာလွန်မှုမရှိသော်လည်း သာသနာထွန်းကား အောင် ဆောင်ရွက်မှု သည် အဆင့်နိမ့်မည်မဟုတ်ဟု မှန်းဆနိုင်ပေသည်။

ကုန်းဘောင်ခေတ်တွင် ပဒုံမင်းလက်ထက်မှစ၍ ပိဋကတ်တိုက်များ၏အခြေအနေသည် နိုင်ငံနှင့် လူမျိုးကို ကိုယ်စားပြုသည့် ဌာနတစ်ခုအဖြစ် အရေးပါဆုံး ခုနှစ်ဌာနစာရင်းဝင်ဖြစ်ခဲ့သည်ကို လေ့လာတွေ့ရှိရပေသည်။ မင်းဧကရာဇ်များက ပိဋကတ်တိုက် ကြီးပွားတိုးတက်အောင် အရေးတယူ ဆောင်ရွက်ခဲ့ကြသည်။ ပိဋကတ်တိုက်သည် စာပေပိဋကတ်ကျမ်းဂန်များကို သိမ်းဆည်းထားရာ သက်သက်မဟုတ်တော့ဘဲ ဘာသာရေး၊ သာသနာရေး၊ လူမှုရေး၊ ယဉ်ကျေးမှုရေးရာကိစ္စရပ်များကို ဆောင်ရွက်သည့် ဗဟိုဌာနချုပ်သဖွယ်ဖြစ်လာခဲ့သည်။ ကုန်းဘောင်ခေတ်ပိဋကတ်တိုက်များ၏

သဘာဝနှင့် အမျိုးအစားသည် အကြမ်းဖျင်းအားဖြင့် သုံးမျိုးရှိသည်ကို တွေ့ရပေမည်။ ပထမအမျိုးအစားမှာ နိုင်ငံတော်တစ်ခုလုံးနှင့်ဆိုင်သည့် အကြီးဆုံးပိဋကတ်တိုက်ဖြစ်သည်။ ဒုတိယအမျိုးအစားမှာ မင်းဧကရာဇ်များနှင့်သာသက်ဆိုင်သည့် နန်းတွင်းပိဋကတ်တိုက်များဖြစ်သည်။ တတိယအမျိုးအစားမှာ ဘုန်းကြီးကျောင်းများတွင်ရှိသော ကျောင်းပိဋကတ်တိုက်များပင်ဖြစ်သည်။ ထိုပိဋကတ်တိုက်အမျိုးအစားများ ခြားနားခြင်းကြောင့် သဘာဝပါကွဲပြားသည်ကို တွေ့ရှိရပေသည်။ သဘာဝအလျောက် အမျိုးအစားအလိုက်ဆိုင်ရာ မင်း၊ မိဖုရား၊ မှူးမတ်၊ မင်းမှုထမ်းများနှင့် ရဟန်း၊ သံဃာ၊ လူပုဂ္ဂိုလ်များက ကြည့်ရှုလေ့လာသုံးစွဲခွင့်ရှိသည်ကို တွေ့ရပါသည်။

ပုဂံခေတ်မှ ကုန်းဘောင်ခေတ်ဗဒုံမင်းလက်ထက်တိုင် ပိဋကတ်တိုက်များကို ရဟန်း၊ သံဃာ၊ ပညာရှင်များနှင့် နန်းတွင်းသူ၊ နန်းတွင်းသားတို့သာ အသုံးပြုလေ့ရှိသည်ကို တွေ့ရှိရပေသည်။ ဘုန်းကြီးကျောင်းစာသင်တိုက်များ၌ ပိဋကတ်တိုက်များကို ထားရှိသည်။ ပါဠိ၊ မြန်မာ၊ မွန်ဘာသာတို့ဖြင့် ပိဋကတ်သုံးပုံအစုံတို့ကို သုတ်၊ ဝိနည်း၊ အဘိဓမ္မာဟူ၍လည်းကောင်း၊ အဋ္ဌကထာဋီကာအစရှိသဖြင့် အမျိုးတူရာခွဲခြားထားသည့် ပေပုရပိုက်များကို သစ်တလားစာတိုက်တို့တွင် သိမ်းဆည်းလေ့ရှိသည်ကို တွေ့ရှိရပါသည်။ ပေပုရပိုက်များသည် ပိဋကတ်စာပေများအပြင် ဆေးကျမ်း၊ ဗေဒကျမ်း၊ နက္ခတ်ကျမ်းသာမက ရာဇဝင်၊ ပျို့၊ မော်ကွန်း၊ ဇချင်း၊ ရတုစသည်ဖြင့် အမျိုးအစားပိုမိုများပြားလာသည်ကိုတွေ့ရှိရပါသည်။

ဗဒုံမင်းလက်ထက် အထင်ရှားဆုံးပိဋကတ်တိုက်သည် ရတနာပုံပိဋကတ်တိုက်ဖြစ်သည်။ နိုင်ငံကိုယ်စားပြုသည့် ပိဋကတ်တိုက်ကြီးဖြစ်သည်။ ပဒုံမင်းသည် စာပေပညာဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ဖို့အတွက် ဆိုလျှင် ဘယ်မင်းနှင့်မျှမတူဘဲ တစ်မူထူးပြီး ဆောင်ရွက်ခဲ့သူဖြစ်သည်။ မြန်မာနိုင်ငံအရပ်ရပ်မှာရှိသည့် ကျောက်စာများကိုတစ်စုတစ်စည်းတည်း စုပေါင်းထားရှိခဲ့သည်။ အိန္ဒိယနှင့် သီဟိုဠ်တို့ကိုလည်း စာပေကျမ်းဂန်ရှာဖွေစုဆောင်းရန် ကျမ်းစုအဖွဲ့များကို အကြိမ်ကြိမ်စေလွှတ်ခဲ့သည်ကို တွေ့ရှိရသည်။ မှတ်ချက်။ ထိုသို့စုစည်းလိုက်သည့်အတွက် မူလတည်ရှိရာနေရာဌာန၌ ကျောက်စာများမရှိတော့သဖြင့် နှောင်းခေတ်သမိုင်းသုတေသနပြုရာတွင် အခက်ကြုံရသည်။

နိုင်ငံတော်အတွင်းရှိ ရဟန်းသံဃာစာသင်သားတို့သည် ပိဋကတ်တိုက်မှစာပေကျမ်းဂန်များအပြင် လောကုတ္တရာဆိုင်ရာ ပညာရပ်ပေါင်းများစွာတွင် ပန်း ၁၀ မျိုးပါအနုပညာ၊ အတတ်ပညာ၊ ဆေးကျမ်း၊ ဗေဒင်၊ ဓမ္မသတ်၊ ဆင်ကြန့်၊ မြင်းကြန့်၊ ဗိသုကာအိမ်ဆောက်ကျမ်းတို့အပြင် စာပေဆိုင်ရာပျို့၊ ကဗျာ၊ လင်္ကာ၊ ရတု၊ ပြဇာတ်၊ ရာဇဝင်တော်ကြီးများ၊ အမေးအဖြေစွယ်စုံကျမ်းကြီးများ၊ သတ်ပုံသတ်ညွှန်းသဒ္ဒါစဉ်ရာဘာသာဗေဒနှင့် အဘိဓာန်ကျမ်းကြီးပေါင်းများစွာတို့ကို လေ့လာကြည့်ရှု၍ ဆရာတော်၊ သမားတော်ကြီးများဖြစ်လာကြသည်။ သာသနာ၊ ဘာသာ၊ စာပေ၊ လူမှုရေး၊ အုပ်ချုပ်ရေး၊ စီးပွားရေးနှင့် ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာတို့ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ခဲ့သည်။ ဤဖော်ပြပါတန်ဖိုးမဖြတ်နိုင်သည့်

စာပေဘဏ်တိုက်ကြီးများရှိခဲ့သောကြောင့် လက်လှမ်းမီသရွေ့ထိန်းသိမ်းခဲ့၊ စုဆောင်းမှုပြုခဲ့၍သာ မြန်မာတို့သည် မိမိတို့ယဉ်ကျေးမှုနှင့် ကမ္ဘာတွင်စံပြုနိုင်အောင် ရပ်တည်နိုင်ခဲ့ခြင်းမှာ ပိဋကတ်တိုက် စာကြည့်တိုက်များ၏ အခန်းကဏ္ဍ၏ ပံ့ပိုးကူညီမှု၊ ကျေးဇူးပြုမှုဟုဆိုရပေမည်။

ဗဒုံမင်းလက်ထက် ရတနာသိင်္ခီပိဋကတ်တိုက်နှင့် ရတနာပုံပိဋကတ်တိုက်ရှိစုပေါင်းကတ် တလောက်တွင် ပိဋကတ်တိုက်အမည်၊ ကျမ်းအမည်၊ ကျမ်းဦးရေနှင့် အင်္ဂါငါးပါးမကျန်ဖော်ပြထား သည်။ မြန်မာနိုင်ငံ၏အစောဆုံးစုပေါင်းကတ်တလောက်ဖြစ်သည်။ စုပေါင်းကတ်တလောက်ဆို သည်မှာ စာအုပ်စာတမ်းတို့၏အမည် (သို့မဟုတ်) ဘာသာရပ် (သို့မဟုတ်) စာရေးသူအမည်ဖြင့် စီစဉ်ထားသော စာကြည့်တိုက်တစ်ခုရှိ စာအုပ်စာတမ်းအားလုံးသို့မဟုတ် ဘာသာရပ်တစ်ခုနှင့် ဆိုင်သော စာအုပ်စာတမ်းအားလုံး၏ ကတ်တလောက်ကို စာကြည့်တိုက်အမည်များပါဖော်ပြပြီး အသစ်ဖြစ်ပေါ်လာသည့် အချက်အလက်တို့ဖြင့် အမြဲဖြည့်စွက်ပေးနေပါက “စုပေါင်းကတ် တလောက်” ဖြစ်ပေါ်နိုင်ပါမည်။

ဤသို့သော စုပေါင်းကတ်တလောက်အတွေးအခေါ်ကို ၁၉၅၁ ခုနှစ်တွင် အောက်စဖို့မြို့ ဘုရင်မကောလိပ်၏ကျောင်းအုပ်ဆရာကြီး ဂျယ်ရယ်လန်ဘိန်း Gerard Langhaine ကစတင်ခဲ့ ခြင်းဖြစ်သည်။ ကမ္ဘာ့ပထမဆုံးစုပေါင်းကတ်တလောက်သည် ၁၀၅၉ ခုနှစ် အီတလီနိုင်ငံ မီလန် Milan မြို့၌ ထုတ်ဝေခဲ့သည်။ ဗဒုံမင်း၏စုပေါင်းကတ်တလောက်သည် ၁၇၉၉ ခုနှစ်၊ ဧပြီလ ၆ ရက်နေ့ မြန်မာနိုင်ငံအမရပူရရွှေမြို့တော်၌ စတင်၏။

အမေရိကန်နိုင်ငံ၏ ပထမဆုံး စုပေါင်းကတ်တလောက်မှာ ၁၈၇၆ ခုနှစ်၊ ဘော်တီးမိုး Bal- timore မြို့တော်၌ထွက်ရှိခဲ့သည်။ ကမ္ဘာ့ပထမဦးဆုံးစုပေါင်းကတ်တလောက်ထက် မောင်းထောင် ဆရာတော်တို့၏ စုပေါင်းကတ်တလောက်သည် နှစ်ပေါင်း ၆၀ စော၍နေသည်ကိုတွေ့ရှိရပါသည်။ ထို့ကြောင့်ကမ္ဘာ့ပထမဦးဆုံးစုပေါင်းကတ်တလောက်သည် မြန်မာမင်းပိဋကတ်တိုက်များတွင် အသုံး ပြုလျက်ရှိပြီးဖြစ်သည်ကို လေ့လာသိရှိနိုင်ပါသည်။

ထို့ကြောင့် ကုန်းဘောင်ခေတ်မြန်မာမင်းများလက်ထက် ပိဋကတ်တိုက်များစီစဉ်ထားရှိမှုကို ကြည့်လျှင် ဗဒုံမင်းနှင့် မောင်းထောင်ဆရာတော်တို့၏ နိုင်ငံတကာစာကြည့်တိုက်ပညာ နည်းစနစ်များ ကဲ့သို့ စီမံထားနိုင်ခဲ့ခြင်းကို ဂုဏ်ယူဝမ်းမြောက်ဖွယ်ရာပင် ဖြစ်ပါသည်။

သက္ကရာဇ် ၁၇၈၃ ခုနှစ်တွင် ဘိုးတော်ဘုရားသည် မြို့တော်ကို အင်းဝမှ အမရပူရသို့ ရွှေ့ ပြောင်းခဲ့သည်။ ထို့နောက် အမရပူရမြို့တော်တွင် ရတနာပုံပိဋကတ်တိုက်ကို ထည်ထောင်သည်။ သက္ကရာဇ် ၁၇၅၂ ခုနှစ်မှ ၁၇၆၅ ခုနှစ်အထိ မြို့တော်ဖြစ်ခဲ့သော ရွှေဘိုမြို့တွင်လည်း ရတနာသိင်္ခီ ပိဋကတ်တိုက်သည် ဆက်လက်တည်ရှိခဲ့သည်။ ယင်းပိဋကတ်နှစ်တိုက်အတွင်းရှိ စုပေါင်းကျမ်း

စာရင်းကို ဗဒုံမင်း၏အမိန့်အရ သုံးရက်အတွင်း အပြီးပြုစုခဲ့သည်။ ၁၇၉၉ ခုနှစ်၊ ဧပြီလ ၆ ရက်နေ့တွင် မောင်းထောင်ဆရာတော်က ပြုစုခဲ့ပေသည်။ ရတနာသိင်္ခိပိဋကတ်တိုက်နှင့် ရတနာပုံပိဋကတ်တိုက် များရှိ စုပေါင်းစာရင်းပင်ဖြစ်သည်။ ကမ္ဘာ့ပထမဦးဆုံး စုပေါင်းကတ်တလောက်သည် ဗဒုံမင်းနှင့် မောင်းထောင်ဆရာတော်တို့၏ စုပေါင်းကတ်တလောက်ပင်ဖြစ်မည်ထင်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် မြန်မာ တို့၏ အစောဆုံး စုပေါင်းကတ်တလောက်ဟူ၍ပင် ဆိုနိုင်ပေသည်။

ဗဒုံမင်းကဲ့သို့စာပေပညာဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရန် ပိဋကတ်တိုက်ကြီးပွားတိုးတက်အောင် အထူးလုပ် ဆောင်ခဲ့သည့်မင်းမှာ မင်းတုန်းဘုရင်ဖြစ်သည်။ မင်းတုန်းမင်းလက်ထက်ရေးသားပြုစုခဲ့သော ကျမ်းစာ ထုပ်ပေါင်း စာတိုက်သေတ္တာအလုံး ၂၀၀ ကျော်ရှိသည်။ မန္တလေးတောင်ခြေပိဋကတ်တိုက်တွင် ထားရှိသည်။ ထိုပိဋကတ်တိုက်သည် နိုင်ငံတစ်ခုလုံးနှင့်သက်ဆိုင်သော သာသနိကပိဋကတ်တိုက် ဖြစ်သည်။ မင်းဧကရာဇ်များက ပိဋကတ်တိုက်များ ကြီးပွားတိုးတက်လာအောင် ဂရုစိုက် အလေးပေးဆောင်ရွက်ခဲ့ကြသဖြင့် အရေးပါအရာရောက်ခဲ့သည်။ စာပေပိဋကတ်ကျမ်းဂန်များကို သိုမှီးသိမ်းဆည်းရာသက်သက်မဟုတ်တော့ဘဲ သာသနာရေးရာကိစ္စရပ်များအား ဆောင်ရွက်ရသည့် ဗဟိုဌာနချုပ်ဖြစ်လာသည်။

မင်းတုန်းမင်းလက်ထက် ထူးခြားချက် (၃) ချက်ကို တွေ့ရှိရသည်။ ပထမတစ်ချက်မှာ ကျောက်စာပိဋကတ်တိုက်ကြီးကို ထူထောင်ခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ ပြည်သူ့လူထုအတွက် အမြဲတမ်း ဖွင့်လှစ်ထားရှိသော ရည်ညွှန်းပိဋကတ်တိုက်ကြီးပင်ဖြစ်သည်။ ထာဝရတည်တံ့ခိုင်မြဲမည့် ပြည်သူ့ ပိဋကတ်တိုက်ကြီးပင်ဖြစ်ပါသည်။ ဒုတိယတစ်ချက်မှာ နန်းတွင်းပုံနှိပ်စာများကိုပါ တွေ့ရှိရပေသည်။ ထို့ပြင် ရတနာပုံသတင်းစာကိုလည်း ထုတ်ဝေခဲ့သည်။

မင်းတုန်းမင်းလက်ထက် တတိယထူးခြားချက်မှာ မဟာသီရိဇေယျဘွဲ့ခံ မိုင်းခိုင်းမြို့စား ဦးယမ် ပင်ဖြစ်သည်။ ဦးယမ်သည် မင်းတုန်းမင်းနှင့် သားတော်သီပေါမင်းလက်ထက်ထင်ရှားသော စာပေ ကျမ်းပြုပညာရှင်တစ်ဦးအဖြစ်သာမက အလွန်လေးစားဂုဏ်ယူအပ်သော စာကြည့်တိုက်မှူးတစ်ဦး လည်းဖြစ်ပါသည်။ ဦးယမ်သည် အချိန်ရှိသရွေ့စာပေနှင့်သာ ပျော်မွေ့သူဖြစ်သည်။ မင်းတုန်းမင်း တရားကြီးကိုယ်တိုင်သာပင် “မောင်ယမ်မှာသူပိဋကတ်တိုက်နှင့်သာနေရော့” ဟုမြည်တမ်းယူရ လောက်အောင်ပင်ဖြစ်သည်။ ဦးရမ်၏စာကြည့်တိုက် ပညာမှတ်ကျောက်တစ်ရပ်ဖြစ်သည့် “ပိဋကတ် သုံးပုံစာတမ်း” သည်ယနေ့တိုင် မြန်မာစာပေရည်ညွှန်းစာအုပ်အဖြစ် အသုံးပြုနေရသည်။ ထို ပိဋကတ်သုံးပုံစာတမ်းခေါ် ပိဋကတ်တော်သမိုင်းကို ၁၂၅၀ (၁၈၈၇) တွင်ပြုစုပြီးစီးပါသည်။

ကျမ်းပေါင်း ၂၀၄၇ တို့ကို စာရင်းပြု၍ ကျမ်းပြုပုဂ္ဂိုလ် ၃၃၉ ဦး၏အတ္ထုပ္ပတ္တိအကျဉ်းနှင့် မှတ်ချက်များကိုပါ ထည့်သွင်းဖော်ပြထားရှိသည်။ မြန်မာစာပေသမိုင်းအကျဉ်းပင်ဖြစ်သည်။ ဦးယမ်၏

ကျမ်းစုစာရင်းသည် ပိဋကတ်သုံးပုံသာမက ဗေဒင်ကျမ်း၊ ဆေးကျမ်း၊ ပျို့၊ လင်္ကာ၊ ဧချင်းတို့ကိုပါ ထည့်သွင်းပြုစုထားသည်ကို တွေ့ရသည်။

ဦးယမ်၏စာစုစာရင်းတွင် (၁) ရှာဖွေစုဆောင်းခြင်း၊ (၂) အမှတ်စဉ်တိုးခြင်း၊ (၃) အသေးစိတ် ဖော်ပြခြင်း၊ (၄) ခွဲခြမ်းစိတ်ဖြာခြင်း၊ (၅) ကောက်ချက်ချခြင်း အစရှိသည်တို့ပါဝင်သည်ကို လေ့လာ တွေ့ရှိရသည်။ ဘာသာစိတ်အလိုက် အမျိုးတူရာစုပေါင်းခြင်းဖြင့် စနစ်တကျပြုစုထားခြင်းပင် ဖြစ်ပေ သည်။

ကုန်းဘောင်မင်းဆက်၏ နောက်ဆုံးမင်းဖြစ်သော သီပေါမင်းလက်ထက်တွင် ပြည်တွင်း ပြည်ပအန္တရာယ်အမျိုးမျိုးနှင့် ရင်ဆိုင်ခဲ့ရသည်။ ထို့ကြောင့် ဘာသာ၊ သာသနာစာပေဖြစ်ထွန်းရာ ပိဋကတ်တိုက်တိုးတက်ဖြစ်ထွန်းရေးကို ဖြစ်မြောက်အောင် ဆောင်ရွက်နိုင်မှုမရှိခဲ့ပေ။

၁၈၂၆ ခုနှစ် ပထမအင်္ဂလိပ်မြန်မာစစ်ပွဲအပြီးတွင် ရခိုင်နှင့် တနင်္သာရီသည်လည်းကောင်း၊ ၁၈၅၂ ခုနှစ် ဒုတိယအင်္ဂလိပ်မြန်မာစစ်ပွဲအပြီးတွင် ပဲခူးနယ်သည်လည်းကောင်း ဗြိတိသျှတို့လက်သို့ ကျရောက်ခဲ့ရသည်။ ၁၈၈၆ ခုနှစ်တွင်ကား မြန်မာတစ်ပြည်လုံး ထီးသုဉ်း၊ နန်းသုဉ်း၊ မြို့သုဉ်း သုဉ်း သုဉ်းသုံးဝဖြင့် ကြုံရတော့သည်။ တစ်နိုင်ငံလုံး သူ့ကျွန်ဘဝရောက်ခဲ့ရသည့်အချိန်မှစ၍ အမျိုးဘာသာ သာသနာနှင့်အတူ အစဉ်အလာပြုစုပျိုးထောင်ခဲ့သည်တို့မှာ မှေးမှိန်ပျောက်ကွယ်ခဲ့ရပါသည်။ ကုန်းဘောင်မင်းအဆက်ဆက်တည်ထောင်ခဲ့သည့် ပိဋကတ်တိုက်ကြီးသည်လည်း ပရမ်းပတာဖြစ်ခဲ့ရ သည်။ ကုန်းဘောင်ခေတ်တစ်လျှောက်လုံး ဂုဏ်မြင့်ထည်ဝါခဲ့သည့် ရှေးမြန်မာပိဋကတ်တိုက်များ သည် ကြေကွဲဝမ်းနည်းဖွယ်ရာပျောက်ခဲ့ရရှာလေသည်။

မြန်မာတို့သည် အရှေ့တောင်အာရှတွင် ပိဋကတ်တော်များကို အခြေပြု၍ အဘက်ဘက်မှ တိုးတက်ရန် ကြိုးပမ်းအားထုတ်ခဲ့လေသည်။ ပဉ္စမသင်္ဂါယနာတင်ပွဲနှင့် ဆဋ္ဌမသင်္ဂါယနာတင်ပွဲများ တွင် ဦးဆောင်ဦးရွက်ပြုနိုင်ခဲ့ခြင်းမှာ အထင်အရှားပင်ဖြစ်သည်။ ကုသိုလ်တော်ကျောင်းဝင်းထဲမှ ပိဋကတ်ကျောက်စာများကို ၁၂၂၂ ခု၊ တန်ဆောင်မုန်းလဆန်း ၁ ရက် (၁၄-၁၀-၁၈၆၀) နေ့မှစ ပြီး နန်းတော်တွင်းရှိ ကြီးကျယ်ခမ်းနားသော တန်ဆောင်းကြီးထဲ၌ စတင်ထုခဲ့ကြသည်။ ကျောက်စာ များအားလုံး ၁၂၃၀ ပြည့်၊ ကဆုန်လဆန်း ၁၄ ရက် (၄-၅-၁၈၆၈) တွင်ပြီးစီးခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့် ကျောက်စာများကို ထွင်းသည့်ကာလမှာ ၇ နှစ် ၆ လ ၁၄ ရက်ကြာခဲ့သည်။ ပဉ္စမသင်္ဂါယနာတင်ပွဲကို ၁၂၃၃ ခု၊ တန်ခူးလပြည့်ကျော် ၁၁ ရက်၊ နှစ်ဆန်း ၁ ရက် (၁၅-၄-၁၈၇၁) စနေနေ့တွင် စတင်ကျင်းပ ခဲ့သည်။ သံဃာတော်အပါး ၂၄၄၀ နှင့် ပိဋကတ်သုံးပုံကိုနေ့ညမစဲ ရွတ်ဖတ်သရဇ္ဈာယ်ခဲ့ကြရာ တော်သလင်းလပြည့်ကျော် ၁၄ ရက် (၁၂-၉-၁၈၇၁) အင်္ဂါနေ့တွင် ပြီးစီးခဲ့သည်။

ထို့ကြောင့် ပဉ္စမသင်္ဂါယနာတင်ခြင်းမှာ ပိဋကတ်သုံးပုံကျောက်ထက်အက္ခရာတင်၍အပြီး ၃ နှစ်ကြာမှ ပြုလုပ်ခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ မင်းတုန်းမင်းကြီးလှူဒါန်းခဲ့သော ပိဋကတ်ကျောက်စာများသည် ယခုအခါနှစ်ပေါင်း ၁၂၀ ကျော်ကြာမြင့်ခဲ့ပြီဖြစ်သည်။

ဆဋ္ဌသင်္ဂါယနာတင်ခြင်းကို ၁၉၅၄ ခု၊ ပိဋကတ်ပါဠိတော်သင်္ဂါယနာတင်ခြင်းမှစ၍ ၁၉၅၉ ခု၊ ဋီကာသင်္ဂါယနာတင်ခြင်းဖြင့် ပြီးဆုံးစေခဲ့သည်။ ဆဋ္ဌသင်္ဂါယနာတင်စဉ် သင်္ဂါယနာအဖွဲ့သည် ကုသိုလ်တော်ကျောက်များနှင့် စာလာတိုက်ကြသည်မှာ ၁ လကြာသည်။ ထေရဝါဒဗုဒ္ဓဘာသာနိုင်ငံများဖြစ်ကြသော သီဟိုဠ်၊ ယိုးဒယား၊ ကမ္ဘောဒီးယားနှင့် လာအိုနိုင်ငံများကလည်း မြန်မာနိုင်ငံသို့လာရောက်ကာ ဆဋ္ဌသင်္ဂါယနာတင်ပွဲတွင် ပါဝင်ဆင်နွှဲကြသည်။ ထို့ပြင် ပိဋကတ်တိုက်တော်ကြီးကိုလည်း ရန်ကုန်မြို့၊ ကမ္ဘာအေးသီရိမင်္ဂလာကုန်းမြေ ဆဋ္ဌသင်္ဂါယနာတင်ရာအရပ်တွင် တည်ဆောက်ခဲ့ကြပါသည်။ ထို့ကြောင့် ပိဋကတ်တော်၊ ပိဋကတ်တိုက်များ၏ အခန်းကဏ္ဍသည် အရှေ့တောင်အာရှတွင် အရေးပါအရာရောက်ခဲ့ပေသည်။

စာကြည့်တိုက် ဦးရေတိုးတက်လာခြင်း၊ စာဖတ်သူဦးရေများပြားလာခြင်းနှင့် ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေမှုတိုးတက်လာခြင်းတို့သည် ဆက်နွယ်လျက်ရှိသည်။ မြန်မာနိုင်ငံပုံနှိပ်လုပ်ငန်းနှင့်စပ်လျဉ်း၍ အကျဉ်းတင်ပြသုံးရလျှင်-

ဘကြီးတော်ဘုရားလက်ထက် ၁၈၂၄-၂၆ တွင်အင်္ဂလိပ်-မြန်မာ ပထမအကြိမ်စစ်ဖြစ်ပွားခဲ့ရာ စစ်ကြောင့် မြန်မာနိုင်ငံပုံနှိပ်လုပ်ငန်းသည် ရန်ကုန်မြို့မှကျိကွမီ မော်လမြိုင်သို့ရောက်ရှိခဲ့သည်။ ထိုစစ်ကြောင့် ဆရာယုဒသန်သည် ရန်ကုန်မြို့မှ အမေရိကန်သာသနာပြု ပုံနှိပ်တိုက်ကို ကျိကွမီမြို့မှ မော်လမြိုင်မြို့သို့ပြောင်းရွှေ့ဖွင့်လှစ်ခဲ့သည်။^၁

ဗြိတိသျှမြန်မာနိုင်ငံတွင် ၁၈၈၁ ခုနှစ်ကတည်းက ပင်စာပုံနှိပ်စက် ၁၅ လုံးရှိနေပြီဖြစ်သည်။ ယင်းတို့အနက်စက် ၂ လုံးသည် ခရစ်ယာန်သာသနာပြုအဖွဲ့ပိုင်၊ ၂ လုံးသည်အစိုးရပိုင်၊ ကျန် ၁၁ လုံးသည် ပုဂ္ဂလိကအပိုင်တို့ဖြစ်သည်။ ထိုစဉ်က အင်္ဂလိပ်သတင်းစာကြီး ၄ စောင်နှင့် မြန်မာသတင်းစာ ၄ စောင်ကို မှန်မှန်ထုတ်ဝေလျက်ရှိသည်။ ၁၈၈၃ ခုမှ ၁၈၈၅ ခုနှစ်အတွင်း ပုံနှိပ်စက် ၂၆ လုံးအထိတိုးတက်ခဲ့သည်။ စစ်တွေမြို့၌စက် ၂ လုံး၊ ပုသိမ်မြို့၌ ၂ လုံး၊ မော်လမြိုင်မြို့၌ ၄ လုံး၊ တောင်ငူမြို့၌ ၄ လုံး၊ ရန်ကုန်မြို့၌ ၁၄ လုံးအသီးသီးရှိကြသည်။ ယင်းပုံနှိပ်စက်များဖြင့် ကျောင်းသုံးစာအုပ်ဘာသာရေးစာအုပ်နှင့် အထွေထွေအင်္ဂလိပ် မြန်မာစာအုပ်များထုတ်ဝေခဲ့သည်။ ၁၈၈၃ ခုနှစ်တွင်

၁။ မြင့်ဆွေ ဦး။ မြန်မာစာအုပ်သမိုင်းနှင့် သမိုင်းအတွေ့အကြုံ (ရန်ကုန်၊ မာဃစာပေ၊ ၁၉၇၂) စာ၊ ၁၀

၂၃၄ အုပ်၊ ၁၈၈၄ ခုနှစ်တွင် ၇၆ အုပ်၊ ၁၈၈၅ ခုနှစ်တွင် ၆၈ အုပ် ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေခဲ့သည်။ ၁၈၈၅ ခုနှစ်တွင် ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေခြင်း လျော့နည်းခဲ့သည်မှာ စစ်ကြောင့်ဟုခန့်မှန်းရသည်။

သို့သော်ထိုနှစ်က ဗုဒ္ဓဘာသာဓမ္မသတ်ကျမ်းတစ်စောင်နှင့် ဒေါက်တာဖိုးချမ်းမား၏ကျာဒင်ဆု ရ မြန်မာဓမ္မသတ်ကျမ်းတို့ ပေါ်ထွက်ခဲ့ပါသည်။ ဘာသာရေးစာပေများအနက် မော်လမြိုင်မြို့မှ မောင်ချွန် ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေသည့် မောင်ဖြိုး၏ဝိနည်းပါဠိနိဿယလေးတွဲနှင့် ရန်ကုန်မြို့၊ ဗြိတိသျှဘားမား ပုံနှိပ်တိုက်ထုတ် ဆင်တဲဆရာတော်၏ အဘိဓမ္မတ္တသင်္ဂဟကျမ်းတို့မှာ မှတ်သားလောက်ပေသည်။ ၁၈၈၅ ခုနှစ်အတွင်း မော်လမြိုင်မှ ပြဇာတ်သုံးအုပ်ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေခဲ့သည်။ ကျောင်းသုံးစာအုပ်များ အနက် ၁၈၈၅ ခုနှစ်တွင် အင်္ဂလိပ် - မြန်မာ နှစ် ဘာသာဖြင့် ရာဇဝင်စာအုပ်ပေါင်း အသစ်အဟောင်း ၁၃ အုပ် ပုံနှိပ်ခဲ့ရာ မြန်မာရာဇဝင်စာအုပ် ၅ အုပ်ပါဝင်သည်။^၁

ဗြိတိသျှမြန်မာနိုင်ငံပုံနှိပ်စက်လုပ်ငန်းတွင် သတင်းစာ၊ ဂျာနယ်များ နေ့စဉ်၊ အပတ်စဉ်ထုတ် ဝေခြင်းသည် တွင်ကျယ်လျက်ရှိ၏။ ၁၈၈၅ ခုနှစ်တွင် နေ့စဉ်ထုတ်သတင်းစာ ၆ စောင်၊ အပတ်စဉ် ထုတ်စာစောင် ၁၄ စောင်နှင့် လစဉ်ထုတ်စာစောင် ၆ စောင်ထုတ်ဝေလျက်ရှိသည်။ နေ့စဉ်သတင်းစာ ၆ စောင်သည် ရန်ကုန်မြို့ထုတ်ဖြစ်သည်။ အင်္ဂလိပ်ဘာသာဖြင့် ၄ စောင်၊ မြန်မာဘာသာဖြင့် ၁ စောင်၊ တမိလ်ဘာသာဖြင့် ၁ စောင်ဖြစ်သည်။ အင်္ဂလိပ်ဘာသာဖြင့်နေ့စဉ် ၄ စောင်မှာ ရန်ကုန်ဂေဇက် Rangoon Gazette နေ့စဉ်စောင်ရေ (၆၃၀)၊ ဗြိတိသျှဘားမားအက်ဗာတိုက်ဇာ British Burma Advertiser စောင်ရေ ၁၀၀၀၊ ရန်ကုန်တိုင်းစောင်ရေ ၄၅၀၊ အိပ်ပရက်စ် အက်ဗာတိုက်ဇာ Ex-press Advertiser စောင်ရေ ၈၀၀ တို့ဖြစ်သည်။ မြန်မာဘာသာဖြင့်ထုတ်ဝေသော ဘားမား ဘရဲလ် Burma Berald မှာမူ နေ့စဉ်စောင်ရေ ၅၀၀ ထုတ်ဝေရသည်။

၁၈၈၄ ခုနှစ်အတွင်း တနင်္သာရီ အက်ဗာတိုက်ဇာခေါ် နေ့စဉ်သတင်းစာတစ်စောင်ကို မော်လမြိုင်မှထုတ်ဝေခဲ့သည်။ စောင်ရေ ၂၀၀ ခန့်ထုတ်ဝေသည်။ ထို့ပြင် မော်လမြိုင်မှအပတ်စဉ် သတင်းစာ ၅ စောင်လည်းထုတ်ဝေခဲ့သည်။ စောင်ရေမှာ ၁၀၀ မှ ၁၈၀ ထက်မပိုချေ။ စစ်တွေမြို့ထုတ် သည့် အာရကန်ဝိကလီနယူး Arakan Weekly News အက်ကျပ်ဝိကလီအက်ဗာတိုက်ဇာ Akyab Weekly Advertiser ခေါ် အပတ်စဉ်သတင်းစာ ၂ စောင်မှာစောင်ရေ ၁၅၀ ခန့်စီ ထုတ်ဝေရသည်။ ထိုစဉ်ကမြန်မာသတင်းစာများ၏အဘော်မှာပြင်းထန်လှခြင်းမရှိသေးချေ။ ဗြိတိသျှအစိုးရကို ပြည်သူတို့က အကြည်ညိုမဲ့စေရန် လှုံ့ဆော်ခြင်းမရှိပေ။

၁။ ကြန်၊ မ။ “ဗြိတိသျှမြန်မာနိုင်ငံပညာရေးအခြေအနေ”၊ မြန်မာနိုင်ငံသုတေသနအသင်းဂျာနယ်၊ တွဲ ၄၉၊ ပိုင်း-၂ (ဒီ ၁၉၆၆) စာ ၂၂၅-၂၄၆။

ထိုစဉ်ကထုတ်ဝေသည့် သတင်းစာဂျာနယ်အမျိုးမျိုးနှင့် စာအုပ်များ၏စောင်ရေတို့ကို တွက်ဆ၍ တိုင်းရင်းသားစာဖတ်ပရိသတ်သည် မြို့နေစာရေးစာချီကုန်သည်ပွဲစား လူလတ်တန်းစား များသာ ဖြစ်သည်။ တောင်သူလယ်သမားအများစုမှာ မြို့သုံးစာပေများနှင့် အလှမ်းဝေးလျက်ပင် ရှိနေ သေးသည်။ သို့သော် စာပုံနှိပ်စက်များ တိုးတက်များပြားလာသည်နှင့်အမျှ ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေခြင်းသည် တွင်ကျယ်လာသည်။ မြန်မာစာအုပ်စာတမ်းငယ်များ၊ စာအုပ်ဆိုင်များ၊ ရှေ့ကထက်ပေါများလာ လေသည်။ စာအုပ်စာတမ်းဟူသည်စာသင်သား၊ စာသင်ကျောင်းနှင့်သက်သာဆိုင်ကဲ့သို့ မှတ်ယူနေခဲ့ ကြသော်လည်း ၁၈၈၅ ခုနှစ်တွင်မူ တန်ခိုးကြီးဘုရားများ၊ ဘူတာများ၊ ဈေးများတွင် မြန်မာစာအုပ်ဆိုင် ကလေးများကို တွေ့မြင်နိုင်သည်။ ထို့ကြောင့် ရှေးအခါကပင် တတ်နိုင်သူများသည်လောကီ၊ လောကုတ္တရာစာပေများကို ပေပုရပိုက်တို့ဖြင့် အမြတ်တနိုးစုဆောင်းသိမှီးသည့် အလေ့အထရှိခဲ့ရာ ထိုကဲ့သို့ ပုံနှိပ်စာအုပ်များ ပေါ်ပေါက်လာသောအခါ မြန်မာလူလတ်တန်းစား အိမ်တိုင်းလိုလိုလောကီ လောကုတ္တရာစာအုပ်များဝယ်ယူဖတ်ရှု၍ အမြတ်တနိုးသိမ်းဆည်းထားသည်ကိုတွေ့မြင်ရလေ သည်။^၂

မြန်မာတို့၏ အစဉ်အလာအတိုင်း စာပေပညာရှိ မင်းမှုထမ်းနှင့် သာသနိကဓမ္မဒါနဒါယကာ တို့၏ ကိုယ်ပိုင်စုဆောင်းမှုမှ စာပေသုတေသီရဟန်းရှင်လူအများ လေ့လာဆည်းပူးရန် အားထုတ်ခဲ့ သည့် ပုဂ္ဂိုလ်များတွင် မင်းမှုထမ်းပညာရှင်ကင်းဝန်မင်းကြီး၊ ပုဂံဝန်ထောက် ဦးတင်နှင့် ဦးပုကြီး (မင်းကွန်း) သထုံမှ ဦးဘိုးသီးတို့၏ ပိဋကတ်တိုက်တို့မှာ ထူးခြားထင်ရှားသော အဓိကရမှတ်တိုင်များ သဖွယ်ထွန်းကားခဲ့ပါသည်။

မင်းကွန်းဦးပုကြီး၏ ပိဋကတ်တိုက်မှာ လောကုတ္တရာဆိုင်ရာတွင် အစုံလင်ဆုံး စုစည်းနိုင်ခဲ့ သလို ဦးဘိုးသီးပိဋကတ်တိုက်သည်လည်း မူလက လောကုတ္တရာကို အာရုံထားခဲ့ငြားလည်း နောင် သုတေသီတို့မှာ လေကီဆိုင်ရာစာပေပညာများပါ စုစည်းခဲ့သည်။

သထုံပြည်မှ မနုဟာမင်းနှင့်တကွ ပိဋကတ်တော်များပါ ပုဂံသို့ပါရှိသွားပြီး နောက်နှစ်ပေါင်း ဤမျှကြာမြင့်သည့်နောက်တွင် ပင်စင်စားမင်းမှုထမ်း ဦးဘိုးသီးမှာ ပိဋကတ်တော်များဆိုင်ရာ စာပေ အစုံစုံတို့ကို ရဟန်းရှင်လူစုံသုတေသီပညာရှင်များ အကျိုးငှာ ဤပိဋကတ်တိုက်ကိုသထုံမြို့တွင် စနစ်တကျတည်ထောင်ခဲ့သည်။ လယ်တီဦးလှတင်အား ပုံနှိပ်ကတ်တလောက်အဖြစ်စာစုများကို စနစ်တကျစီစဉ်စေပြီးထုတ်ဝေခဲ့သည်။ စာကြည့်ပိဋကတ်တိုက်ကိုလည်း မှန်ကန်သင့်မြတ်သော စည်းမျဉ်းစည်းကမ်းဖြင့် အုပ်ချုပ်သည်အဖွဲ့နှင့် စည်းစနစ်ကျနစွာဖြင့် စွမ်းဆောင်နိုင်ခဲ့သည်။

၂။ ကြန့်၊ မ။ ဗြိတိသျှမြန်မာနိုင်ငံပညာရေးအခြေအနေ။

ကင်းဝန်မင်းကြီးနှင့် ပုဂံဝန်ထောက်ဦးတင်တို့မှာ မင်းမှုထမ်းတွင်သာမက စွယ်စုံရပညာရှင်များဖြစ်သည့်အလျောက် စုဆောင်းမှု၊ ကိုယ်တိုင်ရေးသားသုတေသနပြုမှုတို့ပါ လုပ်ဆောင်ခဲ့သောကြောင့်သမိုင်း၊ ယဉ်ကျေးမှု၊ စာပေ၊ လူမှုရေး၊ အုပ်ချုပ်ရေးတို့အပြင် လောကီ၊ လောကုတ္တရာဆိုင်ရာ စာပေဘာဏ်တိုက်သဖွယ်စုံလင်စွာ စုဆောင်းထိန်းသိမ်းနိုင်ခဲ့၍ နောင်လာနောက်သားများ၊ ယခင်ဘားနဒ်ပိဋကတ်တိုက်မှစ၍ ယနေ့အမျိုးသားစာကြည့်တိုက်၏ ပင်မစာပေဆိုင်ရာ အမွေအနှစ်ပင်ဖြစ်သည်။ ထိုစဉ်က ၎င်းစာစုများကိုထိန်းသိမ်းသည့် စာကြည့်တိုက်ပညာကျွမ်းကျင်သူပညာဟူ၍ အဓိကရတာဝန်ယူသည့် ပုဂ္ဂိုလ်များမဟုတ်သော်လည်း စာပေအမွေအနှစ်၏တန်ဖိုးကို အထူးအလေးထားထိန်းသိမ်းခဲ့သည့် ပညာရှင်များကျေးဇူးကြောင့် အဖိုးမဖြတ်နိုင်သည့် နိုင်ငံ၏အမျိုးသားရေးဆိုင်ရာ စာပေကျမ်းဂန်များ ယနေ့တိုင်တည်ရှိခဲ့ပါသည်။

မြန်မာတို့ ကိုယ့်ထီး ကိုယ့်နန်းနှင့်အတူ စာပေဆိုင်ရာများ များစွာပျက်သုဉ်းခဲ့ရသော်လည်း ကင်းဝန်မင်းကြီးနှင့် ဦးတင်တို့၏ စာပေစုဆောင်းထိန်းသိမ်းမှုသည်သာ ကိုလိုနီခေတ်မှသည် ယနေ့တိုင်ဆက်လက်တည်ရှိနေသေး၍ စာပေသုတေသီများအဖို့ အားထားစရာစာပေစုကြီးဖြစ်ပါသည်။

အသင်းအဖွဲ့များ၏စာကြည့်တိုက်များသည် ကိုလိုနီခေတ်ဦးတွင် နိုင်ငံရေးလှုပ်ရှားမှုများ၊ တော်လှန်ပုန်ကန်မှုများ ပေါ်ပေါက်ခဲ့သော်လည်း မအောင်မြင်ခဲ့၍ အမျိုးဘာသာ၊ သာသနာကို ရှေ့တန်းတင်ပြီး ဘာသာရေး၊ စာပေ၊ ပညာပြန့်ပွားရေးတို့ဖြင့် ဗုဒ္ဓဘာသာကလျာဏယုဝအသင်း၊ မြန်မာအသင်းချုပ်ကြီး၊ ကုမ္ဘာ့ရီအသင်းမှ မြန်မာစာပေပြန့်ပွားရေးအသင်း၊ မြန်မာနိုင်ငံသုတေသနအသင်း၊ လူငယ်များကြီးပွားရေးအသင်းတို့အသီးသီးပေါ်ပေါက် ခဲ့ပြီး ရဟန်းတော်များဦးဆောင်သည့် လယ်တီကျောင်းတိုက်တောင်သာ၊ ရွှေတောင်မြို့စသည်တို့၏ ဗုဒ္ဓဘာသာမင်္ဂလာစာမေးပွဲများ ကျင်းပခြင်း၊ ပိဋကတ်တိုက်များတည်ထောင်ပြီး ရဟန်းရှင်လူအောင်မြင်သူများအား ဆုများချီးမြှင့်ခြင်း စသည့်စာကြည့်တိုက်လှုပ်ရှားမှုများ ဆက်လက်လုပ်ဆောင်ခဲ့သည်။

စစ်ကြိုခေတ် လွတ်လပ်ရေးကြိုးပမ်းမှုကာလအတွင်း စာပေနှင့် အမျိုးသားရေးစိတ်ဓာတ် ထကြွရန်လှုံ့ဆော်ဖို့ စာကြည့်သင်းများ၊ စာပေအဖွဲ့အစည်းများ နေရာအနှံ့အပြားပေါ်ထွက်လာခြင်း ဖြစ်သည်။ ဒုတိယကမ္ဘာစစ်မတိုင်မီ အမျိုးသားလှုပ်ရှားမှုဖြင့် ပေါ်ပေါက်လာသည့် စာဖတ်အသင်းများ၊ အမျိုးသားကျောင်းများ၊ လူငယ်များကြီးပွားရေးစာဖတ်သင်း၊ ဦးဆန်နီ၊ ကြီးပွားရေး ဦးသိန်း၊ ဦးလှတို့၏ လှုပ်ရှားမှုများနှင့် ထိုကာလတွင် ကမ္ဘာ့နိုင်ငံရေးအခြေအနေအရ ဘုံဝါဒ၊ ဆိုရှယ်လစ်၊ ကွန်မြူနစ်ဝါဒ ဆိုင်ရာစာအုပ်စာတမ်းများ နေရာယူလာရာ၊ မြန်မာနိုင်ငံတွင် နဂါးနီစာအုပ်အသင်းမှလည်းကောင်း၊ နိုင်ငံခေါင်းဆောင်အချို့ဖြစ်သည့်လီနင်၊ စတာလင်၊ ဒီဘရဲလား၊ အိုင်ယာလန်တော်လှန်ရေး

ခေါင်းဆောင်များ၊ လင်ကွန်း၊ ဆွန်ယက်ဆင် စသည်တို့အပြင် သခင်ကိုယ်တော်မှိုင်း အတ္ထုပ္ပတ္တိအစရှိ သည်တို့ကို ခေတ်အလိုက်ထုတ်ဝေပြီး လူငယ်အများ အထူးနှစ်သက်စွာဖတ်ရှုလေ့လာခဲ့ကြသည်။

အမျိုးသားရေးဝါဒကိုအရှိန်အဟုန်ဖြင့် တွန်းအားပေးခဲ့သလိုစာဖတ်သင်း၊ စာကြည့်တိုက် များတွင်ရောက်ရှိခဲ့လေသည်။ ဟံသာဝတီဦးဘရင်၏ အနော်ရထာ၊ သတင်းစာဆရာဦးသိန်းမောင်၏ မြန်မာသူရဲကောင်းများ၊ ပညာဝန်ဦးဖိုးကျား၏ ခေတ်မီမြန်မာရာဇဝင်၊ ရာဇဓိရာဇ်စသည့် မြန်မာ့သမိုင်း တွင်ထင်ရှားသော အတ္ထုပ္ပတ္တိစာအုပ်များ အထူးရေပန်းစားခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့် မြန်မာ့လွတ်လပ်ရေး ကြိုးပမ်းမှုခရီးစဉ်တွင် ယင်းစာအုပ်စာတမ်းများ၏ စေ့ဆော်မှုကို ထိုစဉ်ကစာဖတ်သင်း၊ စာကြည့်သင်း၊ စာကြည့်တိုက်တို့သည် အရေးပါသောအခန်းကဏ္ဍမှပါဝင်ခဲ့သည်ကို တွေ့ရှိရပေသည်။

ဂျပန်ခေတ်တွင်လည်း ဗလင်တန်ကိုအခြေခံပြီး၊ အာရှလူငယ်အသင်းများ လွတ်လပ်စွာဖွဲ့ စည်းခဲ့သောကြောင့် ယင်းအာရှလူငယ်အသင်းနှင့် တွဲဖက်ပါလာသည့်စာကြည့်တိုက်များ မြန်မာနိုင်ငံ အနှံ့အပြား ပေါ်ပေါက်ခဲ့သည်။ ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ပြီးကာလတွင် ဗမာ့တပ်မတော်၏ ပြည်သူ့ရဲဘော် တပ်ဖွဲ့တို့သည် စာကြည့်တိုက်စာကြည့်သင်းများပါဖွင့်လှစ်ခဲ့သည်။ နောင်တပ်မတော်ပြန်လည်ဖွဲ့စည်း သည့်အခါ ယင်းပြည်သူ့ရဲဘော်စာကြည့်တိုက်တို့မှာ ဗိုလ်သိမ်းဆွေ ဦးဆောင်ပြီး ဗိုလ်ချုပ်စာကြည့် တိုက် ဟူ၍ပေါ်ပေါက်ခဲ့ပါသည်။ လွတ်လပ်ရေးရပြီးနောက် ရပ်ကွက်စာကြည့်တိုက်များ ပေါ်ပေါက် လာသည်။ ပြန်ကြားရေးစာကြည့်တိုက်များသည် ဖဆပလခေတ်၊ မဆလခေတ်၊ နဝတခေတ်တို့တွင် ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့်ဆောင်ရွက်ခဲ့ကြသည်။

ပြန်ကြားရေးနှင့် ပြည်သူ့ဆက်ဆံရေးဦးစီးဌာနမှကြီးမှူး၍ သင်တန်းကာလ ၄ လကြာမြင့် သည့် စာကြည့်တိုက်ပညာသင်တန်းကို ၁၆၊ နိုဝင်ဘာ ၁၉၉၂ ခုနှစ်မှစတင်ဖွင့်လှစ်ခဲ့ရာ ယခုအခါ စာကြည့်တိုက်ပညာသင်တန်းသား (၃၀၆) ဦးကိုမွေးထုတ်နိုင်ခဲ့ပြီဖြစ်သည်။

“အမှောင်ခွင်း၍ အလင်းဆောင်အံ့” ဟူသောဆောင်ပုဒ်နှင့် လျော်ညီစွာ မြန်မာနိုင်ငံစာကြည့် တိုက်ပညာလောကနှင့် စာကြည့်တိုက်များ၏ နေ့သစ်ရောင်နီရောက်လုလာပြီဟုဆိုချင်ပါသည်။

မြန်မာနိုင်ငံတွင် အမျိုးသားစာကြည့်တိုက်သည် ထိပ်ဆုံးမှဦးဆောင်ရန်ပင်ဖြစ်သည်။ သို့သော် အခြေအနေအမျိုးမျိုးကြောင့် သင့်တင့်သောနေရာ၊ လုံလောက်သည့်အဆောက်အအုံပြည့်စုံ မှု၊ ဝန်ထမ်းအင်အား၊ အားဖြည့်မှုတို့ချို့တဲ့ခဲ့သည်။ စာစုများအနေဖြင့် အလွန်တန်ဖိုးရှိခဲ့သည်တို့ကို ရရှိသောအင်အားနှင့် ထိန်းသိမ်းနိုင်ခဲ့သည့်အဆင့်တွင်သာရှိနေသေးသည်။ နေရာလုံလောက်မှုနှင့် ဝန်ထမ်းအင်အားပံ့ပိုးမှုတို့ဖြင့် ဦးဆောင်သည့်ပညာရှင်စာကြည့် တိုက်မှူး၏အပေါ်တွင်များစွာတည်၍ ယခင်ဂျပန်လီဟောစသည့်တို့တွင်ရှိစဉ်က များစွာအားထားခဲ့ရပြီး တိုးတက်မှုရှိခဲ့သည်ကို တွေ့ရသည်။ ယခုအခါ အဆောက်အအုံကောင်းကောင်း၊ ဝန်ထမ်းအင်အားအပြည့်နှင့် ဦးဆောင်နိုင်သည့် စာကြည့်

တိုက်မှူးတို့ပေါင်းလိုက်လျှင် မြန်မာနိုင်ငံတွင် အမျိုးသားစာကြည့်တိုက်မှာအရာရာတွင် ရှေးတန်းမှ စံနမူနာယူဖွယ်ရာရပ်တည်နိုင်ပြီး အရှေ့တောင်အာရှတွင် ယခင်ကရှိခဲ့သည့်အစဉ်အလာအတိုင်း မီးရှူးတစ်ဆောင်သဖွယ် ထွန်းပနိုင်မည်မှာမလွဲပေ။

တက္ကသိုလ်ကောလိပ် စာကြည့်တိုက်များ၏အခြေအနေသည် တစ်စနှင့် တစ်စတိုးတက်လာ ခဲ့သည်ကိုတွေ့ရသည်။ နိုင်ငံတိုင်းတွင် တက္ကသိုလ်ကောလိပ်စာကြည့်တိုက်သာ ထွန်းကားခဲ့သည်။ စာကြည့်တိုက်များသည် ကမ္ဘာကျော်တက္ကသိုလ်ကြီးများဖြစ်ပြီး ရှေးအခါကပင် အမျိုးသားစာကြည့် တိုက်တာဝန်ကိုပါ ရယူခဲ့သည်။ မြန်မာပြည်တွင်လည်း တက္ကသိုလ်များ ဗဟိုစာကြည့်တိုက်သည် ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်ဘဝမှစပြီး ဗဟိုစာကြည့်တိုက်ဖြစ်လာသည်တိုင် ကျောင်း၊ ကျောင်းသား၊ ဆရာ/မတို့အတွက်သာမက နိုင်ငံတော်၏ဌာနအသီးသီး၊ စာပေပညာရှင်၊ သုတေသီတို့အားထားရာ ဖြစ်ခဲ့သည်။ နိုင်ငံတော်တစ်ခုလုံး အားထားရလောက်အောင် လုပ်ဆောင်အားထုတ်ခဲ့သည်။ အမျိုးသားစာကြည့်တိုက်၏အခန်းကဏ္ဍတာဝန် တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းကို ရယူနိုင်ခဲ့သည်။ စာကြည့်တိုက် များတိုးတက်ထွန်းကားခဲ့ခြင်းသည် နိုင်ငံတော်မှပံ့ပိုးမှုသာမက တာဝန်ယူသူ ပိဋကတ်တိုက်ဝန်ထမ်း များ၏ပညာ၊ အားထုတ်မှုနှင့် ဇွဲလုံ့လရှိမှုတို့ကြောင့်ဟု သုံးသပ်မိပါသည်။ ဒုတိယကမ္ဘာစစ်မတိုင်မီ က အရှေ့တောင်အာရှတွင် အကောင်းဆုံးသော ပိဋကတ်တိုက်ဖြစ်ခဲ့ပြီး စစ်ကာလပြာပုံဘဝ ရောက်ခဲ့ သည်ကို မူလအခြေထက် သာလွန်တိုးတက်အောင် အားထုတ်လုပ်ဆောင်ချက်မှာအထင်အရှား တွေ့မြင်ရသည့် သာကေပင်ဖြစ်ကြောင်း သုံးသပ်မိပါသည်။ စုဆောင်းထိန်းသိမ်းမှုတွင် ထိပ်တန်းတွင် ပါရှိသော တက္ကသိုလ်စာကြည့်တိုက်ကြီးများတွင် စင်ဖွင့်စနစ်စာကြည့်တိုက်အဖြစ် စတင်ခဲ့သည့် လူမှုရေးမဟာဌာန၏ စာကြည့်တိုက်သည်လည်း ယနေ့စီးပွားရေးတက္ကသိုလ်စာကြည့်တိုက်အဖြစ် ယင်းစနစ်ကို တတ်အားသရွေ့ထိန်းသိမ်းခဲ့သည်ကို လေ့လာနိုင်သည်။ ဤစနစ်ပိုမိုအသုံးပြုရန် အားထုတ်သင့်ပါသည်။

စာကြည့်တိုက်သည် ပညာပြန့်ပွားရေးတွင် မရှိမဖြစ်လိုအပ်သည်မှာ ထင်ရှားပါသည်။ ပညာ ပြန့်ပွားအောင်ပြုရာတွင် စနစ်တကျပြုနိုင်မှသာ အကျိုးသက်ရောက်မှုအပြည့်အစုံကိုရနိုင်မည်။ စာကြည့်တိုက်၏ အကျိုးသက်ရောက်မှုအတွက် စနစ်တကျပြုရာတွင် ရှေးဦးစွာစာအုပ်ရှိရမည်။ ထိုနောက် အသိဉာဏ်ရှိရမည်။ ထို့ပြင် အဆောက်အအုံရှိရမည်ဖြစ်ပါသည်။ ကျန်သုံးရပ်အဆင်ပြေ ပြေချောမွေ့စွာလည်ပတ်နိုင်ရန်အတွက် အထောက်အပံ့ငွေကြေးပမာဏ လုံလောက်မှုရှိရမည်။

ပညာဗဟုသုတရှိသော၊ ကြံဆောင်စီမံတတ်သောစာကြည့်တိုက်မှူး၏ အရည်အချင်းသည် အဓိကနေရာမှ ပါဝင်ပါသည်။ စာအုပ်ချည်းရှိနေရုံမျှဖြင့် ခရီးမရောက်နိုင်။ အဆောက်အအုံမရှိလင့် ကစား စာအုပ်နှင့် အသိဉာဏ်သာရှိလျှင် ခရီးရောက်နိုင်သည်မှာ မှချဖြစ်သည်။

၁၉၃၀ ပြည့်မှစ၍ စာကြည့်တိုက်ပညာတတ်မြောက်လာသော ပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦးကြောင့် ရန်ကုန် တက္ကသိုလ်စာကြည့်တိုက်သည် အထက်ပါအင်္ဂါသုံးရပ်နှင့်ပြည့်စုံလာသည်။ ထို့နောက် တက္ကသိုလ် ကောလိပ်စာကြည့်တိုက်လည်း အင်္ဂါသုံးရပ်နှင့်ပြည့်စုံလာသည်ကို တွေ့ရှိရပါသည်။ စာကြည့်တိုက် မှူး၏ ကြံဆောင်စီမံတတ်ခြင်းဆိုင်ရာ အရည်အချင်းနှင့်စပ်လျဉ်း၍ အချိန်တိုစာကြည့်တိုက် သင်တန်း များကို စာပေဗိမာန်ကလည်းကောင်း၊ ပြန်ကြားရေးဌာနကလည်းကောင်း၊ အခြားအဖွဲ့အစည်းအချို့က လည်းကောင်း ဖွင့်လှစ်သင်ကြားခဲ့သည်။ ထို့ပြင် စာကြည့်တိုက်ပညာဆိုင်ရာ ဆောင်းပါးများ၊ စာအုပ် စာတမ်းများလည်း အသင့်အတင့်ပေါ်ထွက်လာကြသည်။ ဤသို့ဖြင့် အင်္ဂါရပ်အနက် အသိဉာဏ်အင်္ဂါ ရပ်သည် ထွန်းကားလာသည်။ စာကြည့်တိုက်၏ ပညာဖြန့်လုပ်ငန်းအတွက် ဒုတိယအင်္ဂါရပ်၏ အစိတ်အပိုင်းတစ်ခုဖြစ်သော ကြံဆောင်စီမံတတ်ခြင်းအသိဉာဏ်ကိုအထောက်အပံ့ဖြစ်စေရန် စာကြည့်တိုက်မှူးများသည် နေ့စဉ်နှင့်အမျှ ဖတ်ရှုလေ့လာအားထုတ်နေရလိမ့်မည်ဟု ထင်မြင်ယူဆမိ ပါသည်။ အရည်အသွေးမီစာကြည့်တိုက်မှူးများထွက်ပေါ်လာ၍ ဆန္ဒပြုသုံးသပ်တင်ပြအပ်ပါသည်။

ယခုခေတ်အခါ၌ ဘက်စုံပညာရေးကိုမျှော်မှန်းသည့်အတိုင်းကျောင်းသားကျောင်းသူများအဖို့ ကျောင်းသုံးစာအုပ်ဖြင့်မလုံလောက် ၊ ပြင်ပဗဟုသုတစာပေများ၊ စာအုပ်များဖတ်ရှုနိုင်ရန်အတွက် စာကြည့်တိုက်မှူးတို့သည် အစွမ်းကုန်ကြိုးစားပြီး စာကြည့်တိုက်အသုံးပြုလာအောင် လှုံ့ဆော်ပေးရ မည်။ ယင်းအကျင့်သည်စွဲမြဲလာပါက စာကြည့်တိုက်ကို သုံးတတ်ခြင်းနှင့် သုံးလိုသည့်အလေ့အထိ ပိုပြီး ရှင်သန်လာနိုင်ပေမည်။^၂

ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်တွင် စာကြည့်တိုက်ပညာ ဒီပလိုမာသင်တန်းကို ၁၉၇၁ ခုနှစ်မှစတင်ဖွင့် လှစ်ခဲ့သည်။ သင်တန်းကာလမှာ စာတွေ့ ၁ နှစ် ၆ လနှင့် လက်တွေ့ ၆ လဖြစ်သည်။ ဒီပလိုမာ သင်တန်းဖွင့်ခဲ့သည်မှာ ၂၄ နှစ်ကြာမြင့်ခဲ့ပြီဖြစ်သော်လည်း အချိန်ပိုင်းဒီပလိုမာသင်တန်းမှ အချိန်ပြည့် သင်တန်းကာလသို့ မရောက်ရှိသေးပေ။ တစ်နေ့နေ့တော့ဖြစ်လာလိမ့်မည်။ သို့သော် ဘယ်နေ့မှန်း မသိဆိုသည့်အချိန်ကာလသည် မကြာမီအချိန်အတွင်း ရောက်ရှိလာတော့မည်ဟု ယုံကြည်မိပါ သည်။ စာကြည့်တိုက်ပညာဒီပလိုမာ အောင်မြင်ပြီးသူပေါင်း (၂၂၅) ဦး ရှိပြီဖြစ်သည်။ “ပညာရှာသူတို့ ဝိုင်းကူ” ဟူသောဆောင်ပုဒ်နှင့်အညီ ပံ့ပိုးမည့်ပညာရှင်များ တိုးပွားလာခြင်းသည် နက်ဖြန်တိုင်း၏ ရည်ရွယ်ချက်နှင့် လုပ်ငန်းစဉ်များ ပီပြင်ထမြောက် အောင်မြင်နိုင်ရေးအတွက် တွန်းအားပင်ဖြစ်ပါ သည်။

၂။ ဂေးလ်ဒါထွေး၊ ဒေါ်။ “ကျောင်းစာကြည့်တိုက်အသုံးပြုမှုများလာစေရန် လှုံ့ဆော်ပေးခြင်း” ပညာရေး တက္ကသိုလ်နှစ်လည်မဂ္ဂဇင်း (ရန်ကုန်၊ ပညာရေးတက္ကသိုလ်၊ ၁၉၇၄/၇၅) စာ - ၂၂။ နှစ်လည်မဂ္ဂဇင်း (ရန်ကုန်၊ ပညာရေးတက္ကသိုလ်၊ ၁၉၇၄/၇၅) စာ - ၂၂။

ရေနှင့်အလားသဏ္ဍာန်တူသည့် စာကြည့်တိုက်ပညာရှင်များ မြင့်ပါမှ ကြာနှင့်တူသည့် စာကြည့်တိုက်များတင်မည်ဖြစ်သည်။ စာကြည့်တိုက်ပညာရှင်များ မရှိပါမူ စာကြည့်တိုက်များ ပပျောက်သွားမည်ပင်ဖြစ်သည်။ ယနေ့စာကြည့်တိုက်မှူးများသည် ရှေ့ကစာကြည့်တိုက်မှူးများ၏ ဦးဆောင်မှုနောက်သို့အမိလိုက်ပါနိုင်ရန် ကြိုးစားအားထုတ်ရမည်ပင်ဖြစ်ပါသည်။

ထို့ကြောင့်စာကြည့်တိုက်တစ်ခု၏ အောင်မြင်တိုးတက်မှုသည် အဆောက်အအုံ အထောက်အပံ့ငွေကြေးတို့အပြင် စာကြည့်တိုက်မှူး၏လုပ်ရည်ကိုင်ရည် ဆောင်ရွက်အားထုတ်မှု တို့သည် အဓိက အခန်းမှပါဝင်လျက်ရှိသည်ကို လေ့လာသုံးသပ်မိပါသည်။

စာကြည့်တိုက်ပညာ ဒီပလိုမာကျောင်းသားတစ်ဦးအနေနှင့် အောင်မြင်တိုးတက်မှုရှိသော စာကြည့်တိုက်များ၊ စနစ်တကျပြည်သူအကျိုးပြုတာဝန်များကို ဆောင်ရွက်နိုင်စေရန် နိုင်ငံတော်၏ ကူညီပံ့ပိုးမှုအပြင် စာကြည့်တိုက်ဝန်ထမ်းများ၏စိတ်ဓာတ်၊ လုံ့လဝီရိယအားထုတ်မှုတို့မှာ အဓိက ဖြစ်သည်ဟု သုံးသပ်မိကြောင်းတင်ပြရင်း နိဂုံးချုပ်အပ်ပါသည်။

ရတနာပုံ ပိဋကတ်တိုက်အတွင်းရှိ ကျမ်းအရေအတွက်

ပိဋကတ်တိုက်အတွင်းရှိကဏ္ဍစုံ၊ မင်္ဂလာ၊ ရွှေရေ၊ ပိဋကတ်တော်ကျမ်းအစုံတို့မှာ-

သာသနာပြု ၄၂ ရပ်သို့ပေးအပ်သည့်ပိဋကတ်တော်၊ သုတ်၊ ဝိနည်း၊ အဘိဓမ္မာအစုံ (၄၂) စုံ။ ရတနာပုံပိဋကတ်တိုက်ရှိ ရွှေရေ (၅) စုံ၊ မင်္ဂလာ (၃) စုံ၊ ကဏ္ဍစုံ (၃) စုံ၊ လုံးစု (၃) စုံ သာသနာပြုနှင့် (၇၃) စုံ။ ရတနာပုံ ပိဋကတ်တိုက်တော်အစုံဆိုသည်မှာ ပါဠိတော်၊ အဋ္ဌကထာ၊ ဋီကာ၊ နိဿည်းအနက်အဓိပ္ပာယ် အစေ့အစုံကို တစ်စုံတစ်ရာဆိုခြင်းဖြစ်သည်။ ပါဠိတော်၊ အဋ္ဌကထာ အခန်းကိုသာ ရေတွက်မည်ဆိုလျှင် ရတနာပုံတိုက်တော်တွင် အစုံအရာမကဖြစ်သည်။^၁

၁။ မောင်းထောင်ဆရာတော်။ အမေးတော်ဖြေကျမ်း (မန္တလေး၊ ဇေယျမိတ်ဆွေ၊ ၁၉၆၇) စာ ၄၅၉။

ရတနာပုံ ပိဋကတ်တိုက်ရှိ ကျမ်းစာရင်း^၂

စဉ်	ကျမ်းအမျိုးအမည်	ဦးရေ	အင်္ဂါ	ချပ်ရေ
၁။	မင်္ဂလာပိဋကတ်ကျမ်း	၁၃	၁၈၃	၁၀
၂။	ကညစ်ရေးကျမ်း	၁၁၁	၁၄၆	၈
၃။	ဥယျာဉ်တော်ပေကညစ်ရေး	၁၁၉	၈၀၉	၁
		၂၄၃	၂၄၇၉	၇

ရတနာသီခီပိဋကတ်တိုက်ရှိ ကျမ်းစာရင်း^၃

စဉ်	ကျမ်းအမျိုးအမည်	ဦးရေ	အင်္ဂါ	ချပ်ရေ
၁။	ပိဋကတ်ကညစ်ရေး	၈၅	၈၅၉	၁၁
၂။	အထက်ရေးပြီးကျမ်းပေါင်း	၁၅၇	၁၅၉	-
		၂၄၂	၅၄၅၀	၁၁

ကျောက်ထက်အက္ခရာတင်ပုံ

မင်းတုန်းမင်းကြီးသည် ပိဋကတ်တော်ကျောက်စာများကို မှားယွင်းမှုမရှိစေရန် ဆရာတော်၊ သံဃာတော်များနှင့် ညှိနှိုင်းတိုင်ပင်၍ အကောင်းဆုံးဖြစ်အောင်ပြုလုပ်ခဲ့သည်။ ၁၂၁၈ ခုနှစ်တွင် ပိဋကတ်သုံးပုံကို ရွှေရေး၊ မင်္ဂလာရေး၊ ကညစ်ရေးသုံးမျိုးနှင့် အသစ်တစ်ဖန်ပေထက်အက္ခရာတင်သည်။ ပေထက်အက္ခရာမတင်မီ တိကျမှန်ကန်မှုရှိစေရန်အတွက် တံဆိပ်ရုပ်ပိဋကတ်ဆရာတော် (၄) ပါး စာကြည့်ဆရာတော် (၃၀)၊ စာတည်းဆရာတော် (၅၀)၊ ပရိယတ်တတ်သည့်သံဃာ (၅၀) တို့က

၂။ တိုးလှ။ ကုန်းဘောင်ခေတ်ပိဋကတ်တိုက်များ။ လူ့မိတ်ဆွေစာအုပ် (မန္တလေး၊ လူထုပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၉၇၃) စာ ၁၂၉။

၁။ တိုးလှ။ ကုန်းဘောင်ခေတ်ပိဋကတ်တိုက်များ။ လူ့မိတ်ဆွေစာအုပ် (မန္တလေး၊ လူထုပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၉၇၃) စာ ၁၂၉။

သေချာစွာ စစ်ဆေးကြည့်ရှုကြသည်။ ထို့နောက် ပိဋကတ်တိုက်စိုး၊ သွေးသောက်ကြီး၊ တိုက်စောင့်၊ အကြပ်၊ အစုရေးပိဋကတ်ရေးအမှုထမ်း ၁၀၀ ကျော်တို့က ရေးကြသည်။ ထို့ပြင် အမြဲကြပ်မတ် ပြင်ဆင်ကြည့်ရှုရန် ဒက္ခိဏရာမဆရာတော်၊ စီးတော်မြင်းဝန်တိုက်ဆရာတော် ဆီးဗန်းနီဆရာတော် တို့က တာဝန်ယူကြသည်။

ရေးပြီးသည့်အခါတွင် လွတ်စာရေး၊ ရုံးစာရေးတို့သည် ဒီဃ၊ ရဿ၊ ဣဝဏ်၊ ဥဝဏ်၊ နိဂ္ဂဟိတ်၊ အကျအန၊ မူပျက်မူပို၊ အကျအပေါက်၊ အမှားအယွင်းမရှိစေရန်တည်းဖြတ်ကြသည်။ ထို့နောက် တံဆိပ်ရစာတည်းဆရာတော်၊ စာကြည့်ဆရာတော်များက တည်းဖြတ်ကြပြန်သည်။

ရွှေရေး၊ မှင်ရေး၊ ကညစ်ရေး ပိဋကတ်သုံးပုံစာထုပ်ပေါင်း (၂၀၀) ကျော်၊ စာအင်္ဂါနှစ်သောင်း ကျော်ကို ရေးထိုးပြီး ဖိနှစ်ကြာသောအခါ အမရပူရပိဋကတ်တိုက်တော်မှ မန္တလေးတောင်ခြေရှိ ပိဋကတ်တိုက်တော်သို့ ပြောင်းရွှေ့ထားရှိသည်။ ပိဋကတ်တိုက်တော်သည် ကျောက်တော်ကြီးဘုရား မြောက်ဘက်တောင်ခြေတွင် တည်ရှိသည်။ ယခု နေရာသာကျန်ရှိတော့သည်။

၄ နှစ်အကြာ၌ ကျောက်ထက်အက္ခရာတင်ရန်အတွက် စကျင်တောင်မှ ကျောက်ပြားကြီး များကို နန်းတော်ထဲသို့သယ်ယူကာ ပိဋကတ်တော်များကို ကျောက်ဖျာထက်ပေါ်တွင်ရေးထိုးစေ သည်။ ပိဋကတ်ကျောက်စာများကို ၁၄၊ အောက်တိုဘာလ၊ ၁၈၆၀ ခုနှစ်တွင် နန်းတော်ကြီးအဟွင်း ကြီးကျယ်ခမ်းနားသည့် တန်ဆောင်းထဲ၌ စတင်ရေးသားကြသည်။

တိပိဋကတ်ခရသီလဝိသုဒ္ဓိရှိသည် -

- (၁) ဒက္ခိဏရာမဆရာတော် (ဇာဂရာဘိဝံသ တိပိဋကဓရ မဟာဓမ္မရာဇဂုရု)
- (၂) ဆီးဗန်းနီဆရာတော် (နရိန္ဒာဘိရိ သဒ္ဓမ္မဇောတိပါလဂဇ မဟာဓမ္မရာဇာ ဓိရာဇဂုရု)
- (၃) စီးတော်မြင်းဝန်တိုက်ဆရာတော် (သုမင်္ဂလသာမိ သီရိပဝရာမဏိဇေ မဟာဓမ္မရာဇာဓိရာဇ ဂုရု)

ဘွဲ့တံဆိပ်ရ ဆရာတော်ကြီးသုံးပါးတို့က ပုဒ်၊ ပါဠိ၊ အက္ခရာအချွတ်အယွင်းမရှိစေရအောင် သန်ရှင်းပြင်ဆင်ပေးကြသည်။

မှူးမတ်ပညာရှိများထံမှ -

- (၁) အတွင်းဝန် ခန်းပတ်မြို့စား မင်းကြီးမဟာသီရိဥဇနာ
- (၂) အတွင်းဝန် ယောမြို့စား မင်းကြီးမဟာမင်းလှစည်သူ
- (၃) ခင်မမင်းဝန် မိုင်းခိုင်းမြို့စား မဟာသီရိဇေယျသူခေါ် ပိဋကတ်တော်အုပ်ဦးရပ်

- (၄) သံတော်ဆင့် နေမျိုးရာဇစည်သူ
 - (၅) အမိန့်တော်ရေး မင်းထင်ဇေယျသူ
 - (၆) အသုံးစာရေး နေမျိုးသီရိကျော်သူတို့က ကြီးမှူးကြပ်မတ်ကြသည်။
- ၄၊ မေလ၊ ၁၈၆၈ ခုနှစ်တွင် အားလုံးရေးထိုးပြီးသည်။

ကျောက်ထက်အက္ခရာတင်ကုသိုလ်ရှင်များ

ကုသိုလ်တော်ဘုရားကြီးအတွင်း၌ ကျောက်ရေးပိဋကတ်တော်များကို စံနမူနာယူ၍ နောက်လူများသည် ကျောက်ထက်အက္ခရာတင်ကုသိုလ်များ ပေါ်ပေါက်ခဲ့လေသည်။

၎င်းတို့မှာ -

- (၁) ရသေ့ကြီး ဦးခန္တီသည် မန္တလေးတောင်ခြေစန္ဒာမုနိဘုရားအတွင်း၌ ပိဋကတ်တော်အဋ္ဌကထာများကို ကျောက်ထက်အက္ခရာရေးတင်ခဲ့သည်။ ကုသိုလ်တော်ကျောက်စာများမှာ ပါဠိတော်များဖြစ်၍ စန္ဒာမုနိတွင်မူ ကုသိုလ်တော်၌မရှိသေးသော အဋ္ဌကထာ၊ ဋီကာများကို ရွေးချယ်ကျောက်ထက်အက္ခရာတင်ခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ အဋ္ဌကထာဋီကာစသော ကျောက်ထက်အက္ခရာတင်ပြီး ပိဋကတ်တော်စုစုပေါင်းမှာ ဝိနည်းအဋ္ဌကထာ ကျောက်ချပ်ရေ (၅၀၃) ချပ်၊ အဘိဓမ္မာ (၃၈၂) ချပ်၊ သုတ္တန် (၁၄၅၂) ချပ်၊ ဝိသုဒ္ဓိမဂ်၊ ထေရီအပါဒါန်၊ ပေဋကောပဒေသ (၉၂) ချပ် စုစုပေါင်း ကျောက်ချပ်ရေ (၂၄၂၉) ချပ် ဖြစ်လေသည်။ ကျောက်ထက်အက္ခရာရေးတင်စဉ်က လေးပြင်လေးဌာနမှ ပိဋကတ္တယဆေက ဖြစ်တော်မူကြသော ဆရာတော်ကြီးများကိုယ်တိုင် သုတ်သင်ပြင်ဆင်တော်မူခဲ့ကြသည်။ ရသေ့ကြီးကျောက်ထက်အက္ခရာတင်သောနှစ်ကား ၁၂၇၅ ခုနှစ်အတွင်း ဖြစ်လေသည်။^၁
- (၂) မုံရွာလယ်တီကျောင်းတိုက်အတွင်း၌ လယ်တီဆရာတော်ဘုရားရေးသားခဲ့သည့် ဗုဒ္ဓဘာသာ ကျမ်းစာအုပ်ပါစာများကို ကျောက်စာရေးထွင်းပြီး စိုက်ထူလှူဒါန်းကြသည်။
- (၃) ညောင်ရမ်းမြို့မ ရွာသူဌေးကုန်းဘုရားအနောက်ဘက်တွင် သူဌေးဦးဘိုးရုန်းသည် အဋ္ဌကထာများကို ကျောက်ထက်အက္ခရာတင်၍ လှူဒါန်းထားသည်။
- (၄) ရေနံချောင်းမှ ဦးကံသာဆိုသည့် အလှူဒကာသည် ပိဋကတ်သုံးပုံကို ပါဠိတော်နှင့် အဋ္ဌကထာများကို စကျင်ကျောက်ပြားပေါ်တွင် ရေးထွင်း၍ ကျောက်စာတိုက်ကြီး ၅ တိုက် အပြည့် စိုက်ထူလှူဒါန်းထားသည်။

၁။ နှစ်တစ်ရာပြည့်မန္တလေး၊ စာ ၂၈၇ - ၂၈၈။

(၅) မင်းကင်း

(၆) မိတ္ထီလာ

(၇) ဝနုဖြူ

(၈) ဟင်္သာတတိုတွင်လည်း ပိဋကတ်တော်များကို ကျောက်စာတွင်းထုလွှာဒါန်းကြသည်။ ဟင်္သာတတွင် ဟင်္သာတခရိုင်အဖျောက်၊ ဆကာကြီးရွာမှ ဦးပွကြီးဆိုသည့် သူဌေးတစ်ဦးက လွှာဒါန်းထားရှိခဲ့သည်။ မန္တလေးကုသိုလ်တော်အတွင်းမှကဲ့သို့ ပိဋကတ်သုံးပုံပါဠိတော်များကို ကျောက်ပြား (၇၃၀) ကျော် ပေါ်ထွင်းထုလွှာဒါန်းခြင်းဖြစ်သည်။ ၁၂၉၆ ခုနှစ်၊ ၁၉၃၄ ကစထွင်း၍ စစ်ကြီးပြီးမှ လုံးဝအပြီးသတ်ခဲ့သည်။

(၉) မိတ္ထီလာခရိုင်မှ သံတော်သိမ်တောင်တွင် ပိဋကတ်သုံးပုံကို ကျောက်စာထွင်းထု၍ လွှာဒါန်းထားရှိသည်။

(၁၀) သထုံရွှေစာရံဘုရားတွင် မုနိသျှနှင့် အဋ္ဌကထာများကိုသာ ကျောက်ပြားပေါ်ထွင်းထုလွှာဒါန်းထားသည်။

(၁၁) မိတ္ထီလာကျောက်စာတိုက်

မိတ္ထီလာမြို့၏မြောက်ဘက် ရွှေမြင်မိဖုရားပုရဝဏ်ဝင်းအတွင်းထဲ၌ ပိဋကတ်သုံးပုံအဖွင့် အဋ္ဌကထာပါဠိတော်များကို ကျောက်ထက်အက္ခရာတင်၍ သားသမီး (၁၁) ယောက်၏မိဘ ဦးလှိုင်းနှင့် ဒနိုးဒေါ်အိမ်ငြိမ်းတို့က လွှာဒါန်းထားသည်။ ကျောက်တံခါးတောရ စာချဆရာတော် ဦးပဏ္ဍဝ ကတိုက်တွန်းလှုံ့ဆော်သည်အလှူဖြစ်သည်။

မင်းတုန်းမင်းလက်ထက်တွေ့ရှိရသမျှပုံနှိပ်ကျမ်းစာရင်း

စဉ်	ခုနှစ်	ကျမ်းအမည်
(၁)	၁၈၆၉/၁၈၇၄	အဗုဒ္ဓါသိမ်ဓမ္မသတ်လင်္ကာ
(၂)	၁၈၇၁	အဿဘေဒကျမ်း
(၃)	၁၈၇၃	ဒဿဓမ္မလင်္ကာရဝဏ္ဏနာ
(၄)	၁၈၇၄	ကာယာနုပဿနာကျမ်း
(၅)	၁၈၇၅	ဆုတောင်းခန်းလင်္ကာ
		ပါရမီခန်းလင်္ကာ

		ဝေသန္တရာဇာတ်
		သမန္တစက္ခုဒီပနီကျမ်း
(၆)	၁၈၇၆	ဆွေတော်စဉ် တေးကဗျာ
(၇)	၁၈၇၇	ရာဇဝိရာဇ် အရေးတော်ကျမ်း
		အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂြိုဟ်ပါဠိ

သီပေါမင်းလက်ထက် တွေ့ရှိရသမျှပုံနှိပ်ကျမ်းစာရင်း

စဉ်	ခုနှစ်	ကျမ်းအမည်
(၁)	၁၈၇၈	သာမုဒြိက လက္ခဏာကျမ်း ^၂
(၂)	၁၈၇၉	မြပုခက်တော်တင် မင်္ဂလာဇချင်း
(၃)	၁၈၈၂	အသုသံခေပဝဏ္ဏနာကျမ်း
(၄)	၁၈၈၃	ရဟန်းသံဃာဥပဒေ
(၅)	၁၈၈၃	မှန်နန်းရာဇဝင်တော်ကြီး
(၆)	၁၈၈၅	ဓမ္မပါလပျို့
(၇)	၁၈၈၅	သဿမေဓအခွန်တော်
(၈)	၁၈၈၅	အကောက်နှုန်းစာရင်း
(၉)	၁၈၈၅	ဥပ္ပါတသန္တိပါဠိနိဿယ
(၁၀)	၁၈၈၇	ပဌမစာတော်ပြန်ဥပဒေ

ဗြိတိသျှပြတိုက်တွင် စုဆောင်းသိမ်းဆည်းထားသော စာရင်းအရ ၁၈၁၇ ခုနှစ်မှ ၁၉၁၂ ခုနှစ် အတွင်း ပုံနှိပ်ခဲ့သော စာအုပ်အမျိုးပေါင်းမှာ ၁၃၀၀ ခန့်ရှိသည်။ ၁၉၁၅ ခုနှစ် တစ်နှစ်တည်း၌ပင် စာအုပ်အမျိုးပေါင်း ၁၅၀ ခန့်ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေခဲ့သည်။

၂။ ထိုကျမ်းကို ရန်ကုန်မြို့၊ ရတနာပုံသတင်းစာတိုက်မှ ဆရာဝန်က ၁၂၄၄ ခု၊ နတ်တော် (၁၈၈၅ နိုဝင်ဘာ) တွင် ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေခဲ့သည်။

သီပေါမင်း၏နန်းတွင်းပိဋကတ်တိုက်ရှိ ကျမ်းစာရင်း

စဉ်	ကျမ်းအမည်	အရေအတွက်	စာမျက်နှာ
(၁)	ကလပ်ကျမ်း	၂၆	၂၀၈ - ၉
(၂)	ဂဏ္ဍိကျမ်း	၁၆	၁၉၅ - ၆
(၃)	ဝတ္ထုစကားပြေ	၃၆	၂၀၄ - ၂၀၆
(၄)	စန်းကျမ်း	၆	၂၀၉
(၅)	ဆေးကျမ်း	၃၆၉	၂၁၃ - ၂၈
(၆)	တက်ကျမ်း	၂၂	၂၁၀
(၇)	ဓမ္မသတ်ဖြတ်ထုံး	၁၀၃	၂၃၃ - ၄၅
(၈)	ပိဋကတ်သုံးပုံ	၈၉၉	၈၈ - ၁၀၅
(၉)	ပူရာဏ်ကျမ်း	၃၃	၂၁၀ - ၁၂
(၁၀)	ပျို့ ကဗျာ လင်္ကာ	၁၅၈	၂၄၆ - ၅၃
(၁၁)	ဗေဒင်	၅၃	၂၂၈ - ၃၀
(၁၂)	ဗျာကရိုက်	၂၆	၂၀၇ - ၈
(၁၃)	မော်ကွန်း	၆၈	၂၅၃ - ၅၆
(၁၄)	ရကန်	၅	၂၆၂
(၁၅)	ရတု	၁၁	၂၆၁ - ၆၂
(၁၆)	ရာဇဝင်	၄၀	၂၆၃ - ၆၆
(၁၇)	လူးတား	၁၀	၂၆၁
(၁၈)	ဝိဒင်	၂	၂၉၇
(၁၉)	ဝုက္ကောဒယ	၁၀	၂၀၂ - ၃
(၂၀)	သဒ္ဒါ	၈၉	၁၉၆ - ၂၀၁
(၂၁)	သုဗောဓိလင်္ကာရ	၇	၂၀၃

(၂၂)	အဘိဓာန်	၈	၂၀၁ - ၂
(၂၃)	ဇျောင်း	၁၂ - ၃၆	၂၅၇ - ၆၀
(၂၄)	အဲ	၄	၂၆၀
(၂၅)	အန်	၁	၂၆၀

ဤကျမ်းများသည် သီပေါမင်း၏နန်းတွင်းပိဋကတ်တိုက်ရှိ ကျမ်းများဖြစ်မည်ထင်၏။ ရှေးအခါက ဘုန်းကြီးကျောင်းပိဋကတ်တိုက်များ၌လည်း ဤကျမ်းများထဲမှ တစ်မျိုးမဟုတ်တစ်မျိုး ရှိမည်ပင်။ ၎င်းတို့ကို ကြည့်၍ ရှေးခေတ်ပညာရေးအခြေအနေကို မှန်းဆကြည့်နိုင်သည်။ စာမတတ်သူတိုးပွားလာရသည်မှာ ကိုလိုနီခေတ်ရောက်မှဖြစ်သည်။ ကိုလိုနီခေတ်တွင် ဘုန်းကြီးကျောင်းပညာသင်ကြားရေးအခြေအနေမှာမှေးမှိန်ခဲ့သည်။ မှေးမှိန်အောင် စာမတတ်သူ တိုးပွားအောင်လည်း နယ်ချဲ့အစိုးရက လိမ္မာပါးနပ်စွာ ဖန်တီးထားခဲ့လေသည်။ ထို့ကြောင့် ကုန်းဘောင်ခေတ်တစ်လျှောက်လုံး ထည်ဝါဂုဏ်မြင့်ခဲ့သည့် ရှေးမြန်မာပိဋကတ်တိုက်များသည် တစ်မျိုးသားလုံးကျွန်ဘဝကျရောက်ခဲ့သည့်နည်းတူ နယ်ချဲ့လှိုင်းတံပိုးအောက်၌ နစ်မြုပ် ပျောက်ကွယ်ခဲ့လေသည်။

ကုသိုလ်တော်မူ

မင်းတုန်းမင်းတရားကြီး၏ ပိဋကတ်သုံးပုံပါဠိတော်များကို စိုက်ထူပြီး နှစ်ပေါင်း ၃၀ ကျော် ကြာသောအခါ ပထမဆုံးအကြိမ်အဖြစ် စက္ကူစာရွက်ပေါ်ကို ရောက်ရှိလာကာ စာအုပ်ကြီးများအဖြစ် ထွက်ပေါ်လာသည်။ ကျောက်ထက်အက္ခရာမှ စက္ကူထက်သို့ရောက်အောင်ဆောင်ကြဉ်းသူမှာ ဟံသာဝတီပိဋကတ်ပုံနှိပ်တိုက်ရှင် မစ္စတာပီ (ဖီးလစ်) အိပ်ချရစ်ပလေပါ။ ပါဠိတော်များကို ဂရိတ်ပရိတ်မာ စာလုံးနဲ့ ရှိုင်ရယ်အချိုးဆိုက်စက္ကူပေါ်တွင် စာမျက်နှာ ၄၀၀ ခန့်ရှိ စာအုပ်ကြီး ၃၈ အုပ် ရိုက်နှိပ်ရသည်။

မစ္စတာရစ်ပလေသည် စာပြင်ဆရာအဆင့်ဆင့်အထပ်ထပ်ကို နှင့် တည်းဖြတ်သည့်အပြင် နောက်ဆုံးပရုကို မန္တလေးကုသိုလ်တော်ကျောက်စာမူဖြင့် တိုက်ဆိုင်ပြီးမှ ရိုက်နှိပ်ခြင်းဖြစ်သည်။ သက္ကရာဇ် ၁၉၀၀ ပတ်ဝန်းကျင်တွင် စက်တင်သည် ပိဋကတ်တော်စာအုပ်များ၌ -

“မန္တလေးမြို့ နန်းတည် ပဉ္စမသင်္ဂါယနာတင်ဘဝရှင်မင်းတရားကြီး၏ ကုသိုလ်တော်ကျောက်ထက်အက္ခရာမူတော်” ဆိုသည့် စာတန်းကို စာအုပ်အဖုံး၌ သေချာရိုက်နှိပ်ဖော်ပြသည့် အပြင် စာခေါင်းစီး၏ပုံစံသည် ကျောက်ပြားထက်ရှိရေးထိုးထားသော လက်ရေးမူအတိုင်း ကူးယူထားသည့် စာလုံးဖြစ်ပါသည်။

“ဟံသာဝတီတိုက်ထွက် ပိဋကတ်တော်များတွင် ကျောက်စာမူတော်နှင့်မတူ၊ တိမ်းပါးသော အက္ခရာတစ်လုံးကိုပြန်ပါက ဆုငွေ (၅၀) ကျပ် ပေးပါသည်။” ဟူ၍ ကြော်ငြာကာ ရောင်းပါသည်။

မစ္စတာရစ်ပလေသည် မင်းတုန်းမင်းကြီးကို အထူးကြည်ညိုလေးစားသူတစ်ယောက်ဖြစ် သည်။ သူတကာက မင်းတုန်းမင်းဟုခေါ်သည်ကို သည်းမခံနိုင်ပဲ “မင်းတုန်းမင်းဆိုတာ မင်းသားဘဝ က စားရကဲမြို့ကို အစွဲပြုပြီး ခေါ်ခြင်းဖြစ်သည်။ ပဉ္စသင်္ဂါယနာတင်ရတနာပုံမြို့တည် နန်းတည် မင်းတရားကြီး” ဟူ၍ ခေါ်မှမှန်ကန်မည်ဟု ပြောတတ်၍ သူကိုယ်တိုင်ကမူ ဘုရင်ကြီးရဲ့ သား၊ မြေး၊ ကျေးကျွန်တွေက ခေါ်သလို “ဘုန်းတော်ကြီးဘုရား” ဟုခေါ်သည်လူဖြစ်သည်။

တခြားပုံနှိပ်တိုက်များကလည်း ဟံသာဝတီကဲ့သို့ ပိဋကတ်တော်များကို ရိုက်နှိပ်ကြသည်။

မန္တလေးမြို့ တမ္ပဒီပတိုင်းပုံနှိပ်တိုက်သည် ၁၉၁၂ ခုနှစ်တွင် ရိုက်နှိပ်သည့် ပိဋကတ်တော်၌— “သက္ကရာဇ် ၁၂၂၂ ခုနှစ်၌ ပဉ္စသင်္ဂါယနာတင်တော်မူသော ရတနာပုံမြို့တည် နန်းတည် မင်းတရားကြီး၏ ကုသိုလ်တော်ကျောက်စာမူတော်” ဆိုသည့်စာတမ်းကို အတိအလင်းရိုက်နှိပ်ရုံမက ကျောက်စာဂူကို မြင်းနှင့် ခြူးရထားသည့် ပုံဖြင့် တံဆိပ်သွင်း၍ ကျောက်စာဂူတံဆိပ်ဟု ပုံနှိပ်တိုက် တံဆိပ်ခတ်နှိပ်ပါသည်။

၁၉၁၄ ခုနှစ်တွင် ရိုက်နှိပ်သော ပိဋကတ်တော်စာအုပ်တွင်မူ “ကုသိုလ်တော်ကျောက်စာမူ တော်” စာတန်းအပြင် ပုံနှိပ်တိုက်တံဆိပ်ခြူးနှင့် မြင်းကိုဖယ်၍ ကျောက်စာဂူကိုသာ ရှင်းရှင်း လင်းလင်း တံဆိပ်ခတ်နှိပ်ထားပါသည်။ စက်တင်ပုံနှိပ်ရိုက်ထုတ်သမျှ ပိဋကတ်သုံးပုံပါဠိတော် မှန်လျှင် ကုသိုလ်တော်ကျောက်စာမူချည်းသာဖြစ်၍ ဗုဒ္ဓဘာသာရဟန်းတော်များက အသိအမှတ် ပြုပါသည်။

မင်းတုန်းမင်းလက်ထက် ကျမ်းတက်ပုဂ္ဂိုလ်သုဓမ္မဆရာတော်ရှစ်ပါးရှိသည်။ ၎င်းတို့မှာ အောက်ပါအတိုင်းဖြစ်ကြသည်။

- (၁) ပြည်ဆရာတော်
- (၂) မတ္တရာဆရာတော်
- (၃) မောင်းထောင်ဆရာတော်
- (၄) စလင်းဆရာတော်
- (၅) စံကျောင်းဆရာတော်
- (၆) သင်္ဂီဆရာတော်

(၇) သက်ပန်းဆရာတော်နှင့်

(၈) ပခန်းဆရာတော်တို့သည် သုဓမ္မာဆရာတော်များဖြစ်ကြ၍ မင်းပေးတံဆိပ်တော်ရ ပုဂ္ဂိုလ် ကျော်များ ဖြစ်ကြပေသည်။ သုဓမ္မာဆရာတော်များသည် သတင်းနေတိုင်း မန္တလေးတောင်ခြေ သုဓမ္မာရွှေဇရပ်တော်သို့ ကြွရောက်၍ သံဃာတော်များနှင့် သက်ဆိုင်ရာအရပ်ရပ်အမှုအခင်းများ၊ ဝိနည်းသိက္ခာပုဒ်နှင့် စပ်သည့်မှုခင်းများ၊ ကျောင်းအရာရှိပရိဘောဂနှင့် ပတ်သက်သောအငြင်းပွားမှု များ၊ ဝိဝါဒကွဲပြားမှုများ စသည် သာသနာရေးရာများကို တိုင်ပင်ဆုံးဖြတ်ကြရသည်။^၃

**ရုပ်စုံဆရာ၊ ဆရာညစ်ရေးစပ်သော လောကမာရဇိန်ကုသိုလ်တော်ဘုရား
ဘဝပေါ်တေးထပ်**

မြို့၊ ကျုံး၊ သိမ်တော်၊ သုဓမ္မာ၊ ကျောင်းသို့ ပြုပါကောင်းသမို့ သိုက်ဝတ်အလာ၊ စုကာပေါင်းလို သမိုင်းအပ်တာမှာ တိုက်ပိဋကတ်ပါ စေတီမခြား။ မဟာရုံသုံးထပ်လှည့်ပတ်ရုံသည်၊ ကျန်သတ္တဋ္ဌာန် ဘုရင်ကိုးကွယ်သည့်ဘုရား။

ရတုခံ။ ။ ငါးထောင်သာသနာ၊ တည်စိမ့်ဘဟု၊ ကိန်းလာတိုက်ဆိုက်၊ စန်းမကိုင့်၊ နန်းစိုက် သာကိ၊ ရတနာသိရိန္ဒယ၊ ဆယ်ကြိမ်ဥက္ကဋ္ဌ၊ မောဠိနတ်နှင့် သုံးထပ်ပရဝဏ်၊ မြေအမွန်မှာ၊ ရေညွှန် တွက်ဆ၊ သချီပြသော်၊ ခုနှစ်ရာနှစ်ဆယ်၊ စွန်းကယ်ကိုးဆူ၊ မကိုင့်ဂူကို၊ စိုက်လှူပြီးလျှင်၊ ပွဲကြီးယင် သည်၊ နတ်ရှင်ပဉ္စမဗျာဒိတ်လေး။ အံ့ဖွယ်တည့်တည့်ထား လောကမာရဇိန်ဘုရား။

ဒါယကာမင်းမြတ်နတ်ထီးယှဉ်သော်၊ ရပ်ကြီးနယ်ခွင် ပြည်သူအများ၊ ဓာတ်မီးသွယ်ဆင်ကာ မသွေလှူငြား၍၊ ရွှေစမုတ်ငှက်မနားထီးတော်ပါ။ ညလုံးပတ်လည်တိမ်မှောင်မသန်း၊ စိန်ရောင်ခြည် လျှမ်း လျှပ်ပန်းသဏ္ဍာန်ဖြာ။ တံခါးတော်လေးရပ်သံဝရဏမှာ၊ ဒရဝမ်လှည့်ကာ ညဉ့်နာရီအလှည့် မတော့၊ ပထမတည်ခဲ့တဲ့ မြတ်ဘုရား ဒါယကာတော်၊ နတ်တိုင်းဆီကနော်။ ပဉ္စမမင်းသို့ အလျင် တခဏဆင်းသို့လာဖူးမြော်သော်၊ သာဓုခေါ်တော်မူကြောင်းပါဘုရားလေး။ တာဝတိံ ဖျားက မာရဇိန် ဘုရား ပလာချိန်အားပါ ဖူးမြော်ဆင်ကာ သံတော်ဦးတင်လွှာ ဆက်စမ်းချင်ဘုရားလေး။

၃။ ရွှေကိုင်းသား။ အနှစ်တစ်ရာပြည့် မန္တလေး (မန္တလေးကြီးပွားရေး၊ ၁၉၅၉) စာ ၂၃၀ - ၂၃၂။

**မန္တလေးမြို့အရှေ့ပြင် နန်းတော်ရှေ့ရပ်တန်းရ ရုပ်စုံဆရာ၊ ဆရာညွှတ်
(နန်းတော် ရှေ့ဆရာတင်ဆရာ) ရေးစပ်သော မဟာလောကမာရဓိန်
ကုသိုလ်တော်ဘုရားတေးထပ်**

မြို့၊ ကျုံး၊ သိမ်တော်သုဓမ္မာကျောင်းသို့၊ ပြုပါကောင်းသမို့ သိုက်စက်အလာ၊ စုကာပေါင်းလို့ သမိုက်အပ်ကာမှာ၊ တိုက်ပိဋကတ်ပါစေတီမခြား။ မဟာရုံသုံးထပ်လှည့်ပတ်ရုံသည်၊ ဤသတ္တဋ္ဌာန် ဘုရင်ကိုးကွယ်သည့်ဘုရား။ အုတ်ကျစ်ကျော်အေး ကဆုန်အမည်ပေါ်၊ ပုဏ္ဏမိကျော်ခုနစ်ရက်ပွား။ စုံညီမျှော်ကာ ညွှန်ချက်ထား၍၊ ကျားမင်းဗျူအာရုံတော်။ သုတ်လေးရာတစ်ဆယ့်၊ အဘိဓမ္မာနှစ်ရာ ရှစ်၊ သီစရာပြလစ် ဝိနည်းတစ်သုံးပေါ်။ စေတီဓာတုဘွဲ့မည်ခေါ်ကလီ၊ သမိုင်းလျော်ညီစွာသုံးဂူ အလွတ်ပါ၊ နှလုံးဖြူညွတ်၍အတွင်းလေးဆယ့်နှစ်ဂူ၊ မဇ္ဈတစ်ရာခြောက်ဆယ့်ရှစ်ဆူ။ ငါးရာတစ် ဆယ့်ကိုး အပြင်ထပ်ဂူမှာ၊ အတုမှတ်ယူပါ၊ ခုနစ်ရာနှစ်ဆယ့်ကိုး။

တောင်ခွင်သာသနာပိုင် ပိဋကတ်တိုက်ရှိ ကျမ်းစာရင်းအချို့

စဉ်	အမျိုးအစား	ပြုစုသူ	အင်္ဂါ	ချပ်
(၁)	ပင်းတလဲဘိုးရှင်းချင်း	စိန္တကျော်သူ ဦးဩ	၄	
(၂)	စလင်းမင်းမောင်ပေါင်းချောင်းချင်း		၂	၁
(၃)	မင်းရွှေရေးချောင်း		၁	၃
(၄)	အိမ်ရှေ့မင်း နားတော်သွင်းချင်း		၁	၂
(၅)	မိတ္ထီလာမင်းသမီး ရွှေအိမ်ရှင်ချင်း		၁	၁၁
(၆)	စစ်ကိုင်းမင်း နန်းရှင်ချင်း	လက်ဝဲသူနွဲ့ရ	၈	
(၇)	စစ်ကိုင်းမင်း နန်းရှင်ချင်း	တွင်းသင်းတိုက်ဝန်	၁၁	
(၈)	စစ်ကိုင်းမင်း နန်းရှင်ချင်း	မောင်တိုး	၂	၂
(၉)	မင်းမြတ်စိုး နားတော်သွင်းချင်း	ကျော်ထင်နန္ဒမိတ်	၁	၈
(၁၀)	မင်းအငယ် နားတော်သွင်းချင်း	ကျော်ထင်နန္ဒမိတ်	၁	၅
(၁၁)	မင်းအငယ်နှမတော်ဘုရား ရွှေနား တော်သွင်း ချင်း	မောင်လူ	၁	၃
(၁၂)	ဆင်ဖြူမယ်ရှင် ချင်း		၁	၃

နိဂုံးနှင့် အကြံပြုသုံးသပ်ချက်

၁၆၅

(၁၃)	ညောင်ရမ်းမင်း နားတော်သွင်းချင်း	၁	၃
(၁၄)	ညောင်ရမ်းမင်း နားတော်သွင်းချင်း	၁	-
(၁၅)	ညောင်ရမ်းမင်း နားတော်သွင်းချင်း	၁	၃
	မဟာမင်းလှ		
	မင်းခေါင်ကျော်		
(၁၆)	စစ်ကိုင်းမင်းသမီး ချင်း	တရားမတရားသူကြီး	၁၁
(၁၇)	စစ်ကိုင်းမင်းသမီး ချင်း	ဆီမီးခုံရွာစား	၁
(၁၈)	မင်းရွှေရေး ချင်း	၁	၂
(၁၉)	မဟာဥပရာဇာ ချင်း	၁	၈
(၂၀)	ယိုးဒယားမိဖုရား ချင်း	၁	-
(၂၁)	သခင်ကြီး ချင်း	၁	-
(၂၂)	မင်းရဲကျော်စွာဇန့် ချင်း	၁	၁
(၂၃)	ဥပရာဇာငယ် ချင်း	၁	၁
(၂၄)	နတ်ရှင်မယ်တော် ချင်း	၄	၂
(၂၅)	ပြည်သတိုးဓမ္မရာဇာ၏သမီး မင်းတရား	၂	၁
	မယ်တော်ချင်း		
(၂၆)	မင်းတရားရွှေထီး ချင်း		၁၀
(၂၇)	သခင်ထွေး ချင်း		၁၀
(၂၈)	မင်းရဲသိင်္ခီသူ ချင်း	၁	၁
(၂၉)	ရခိုင်မင်းသမီး ချင်း		၁၀
(၃၀)	ကုန်းဘောင်မင်းတရားလူးတား၊ အလောင်း		၆
	မင်းတရား၏ဘုန်းတော်ဘွဲ့		
(၃၁)	အန်ချင်း	မောင်ယာ	၉
(၃၂)	မင်းရဲရတနာ ချင်း	၅	၁၁

(၃၃)	ရှင်သက်ရှည် ဧချင်း		၁၀
(၃၄)	စစ်ကိုင်းဥတ္တမရစ်သမီး ခင်ကြီးဧချင်း	၁	၂
(၃၅)	ယိုးဒယားမိဖုရား ဧချင်း (ဇင်းမယ်နော် ရထားစော၏သမီး ဧချင်း	၁	၂
(၃၆)	မင်းရဲသိင်္ခီသူ ဧချင်း	၁	-
(၃၇)	ယိုးဒယား ဧချင်း	၁	-
(၃၈)	နတ်ရှင်မယ်တော် ဧချင်း	၁	-
(၃၉)	အိမ်ရှေ့မင်း နားတော်သွင်းနန်းချင်း	၂	
(၄၀)	မင်းတရားမယ်တော် ဧချင်း	၁	၁၁
(၄၁)	လူးတား ဧချင်း	၁	-
(၄၂)	မြောက်ဦးနိုင်မော်ကွန်း	၁	-
(၄၃)	ရွှေနန်းဖွင့်မော်ကွန်း		၁၁
(၄၄)	ကျန်စစ်သားသာချင်း	၂	၅
(၄၅)	တောင်တွင်းသမိုင်းခေါ်တောင်တွင်းကြီးရာဇဝင်	၂	၄
(၄၆)	ဧချင်း		၇
(၄၇)	မဇ္ဈိမဒေသရာဇဝင် ပဌမပိုင်း	၂၁	၁၀
(၄၈)	ရခိုင်ရာဇဝင် ဒုတိယတွဲ	၂၅	၁၀

ကင်းဝန်မင်းကြီးထံမှရရှိသည့် လက်ရေးစာ၊ ပေစာ၊ စာရင်းကောက်နုတ်ချက်

၁။ ကင်းဝန်မင်းကြီးစချင်း	၁၈။ ကောသလမင်းကြီးအိပ်မက်၁၆ချက်
၂။ ကင်းဝန်မင်းကြီးကတော်ကို အစီးအနင်း	ပျို့
ပေးအမိန့်တော်	၁၉။ ကိုးခန်းပျို့
၃။ ကင်းဝန်မင်းကြီးပြင်သစ်နိုင်ငံသွားနေစဉ်	၂၀။ ကိုးခရိုင်နယ်တွင်းရှိဘုရားကျောင်း
မှတ်တမ်း	ကျောက်စာ
၄။ ကင်းဝန်မင်းကြီးပြင်သစ်မြို့သို့သွားရာ	၂၁။ ကျောက်စာ ၆ မျိုး
အရေးလွှဲအပ်သည့် အမိန့်တော်ပြန်တမ်း	၂၂။ ခမည်းတော်မင်းတရားဥက္ကလာပမြို့
၅။ ကင်းဝန်မင်းကြီး လန်ဒန်မြို့သွား နေစဉ်	သို့ထွက်တော်မူသည့်စခန်းစဉ်
မှတ်တမ်း	အမှတ်အသားစာရင်း
၆။ ကန်တော်မင်းကျောင်း ပကိဏ္ဍကလင်္ကာ	၂၃။ ဂဏန်းကျမ်း
၇။ ကန်တော်မင်းကျောင်း မေတ္တာစာအဖြေ	၂၄။ ဂန္တိသာရပျို့
၈။ ကဗျာသာရတ္ထ သတ်ပုံအတိုကောက်	၂၅။ ဂါထာ ၆၀ ပျို့
၉။ ကမ္မဋ္ဌာန်းပွားနည်း	၂၆။ ဂါထာ ၆၀ ဝတ္ထု
၁၀။ ကလျာဏီကျောက်စာပါဠိ	၂၇။ ငစဉ်ကူးမင်းနားတော်သွင်း
၁၁။ ကဝိမဏ္ဍနိသတ်ပုံ	၂၈။ ငါးရာငါးဆယ်ဇာတ်အတိုကောက်
၁၂။ ကဝိလက္ခဏသတ်ပုံ	၂၉။ ငါးရာငါးဆယ်ဇာတ်စာရင်း
၁၃။ ကဝိလက္ခဏဒီပနီ	၃၀။ ငွေတောင်ရကန်
၁၄။ ကဝိလက္ခဏ သတ်ပုံအတိုကောက်	၃၁။ စစ်သူကြီးမင်းမဟာဗန္ဓု တပ်အရာရှိ
၁၅။ ကာလကတ္တားမြို့သွား နေစဉ်မှတ်စခန်း	တို့ကိုဆင့်စာတမ်း။
စဉ်စာတမ်း	၃၂။ စဉ်ကူးမင်းနားတော်သွင်း
၁၆။ ကုလားလူမျိုးတို့နှင့် မဟာမိတ်စာချုပ်	၃၃။ စဉ်ကူးမင်းရွှေနားတော်သွင်းအဖြေ
၁၇။ ကောသလဇာတ်	

- ၃၄။ စတုရမ္မသာရပျို့အဖြေ
- ၃၅။ စေတီယင်္ဂီကဒီပနီကျမ်း
- ၃၆။ စွယ်စုံကျော်ထင်သတ်ပုံ
- ၃၇။ စွယ်စုံကျော်ထင်အဖြေကျမ်း
- ၃၈။ ဆင်ကြန်စာတမ်း
- ၃၉။ ဆင်ခြင်တုံ ၃ ပါး
- ၄၀။ ဆင်ဖြူတော်စားဆေးဖော်နည်း
- ၄၁။ ဆင်ဖြူများရှင်အမိန့်တော်
- ၄၂။ ဆင်ဖြူရှင်ဘုရားကျောက်စာ
- ၄၃။ ဆုတောင်းခန်းပျို့
- ၄၄။ ဆုတောင်းခန်းလင်္ကာ
- ၄၅။ ဇယဒိသပျို့
- ၄၆။ ဇာတာတွက်ပုံ
- ၄၇။ ဇေယျရန္တမိတ်ဆိုရတု
- ၄၈။ ညောင်ရမ်းမင်းတရားကြီး
အမိန့်တော်တမ်းကြီး
- ၄၉။ ညောင်ရမ်းမင်းတရားအရေးတော်ပုံ
- ၅၀။ တရုတ်ဥတည်မင်းက ရာဇသံများနှင့်
ရောက်သည်တွင် တုံ့ပြန်စေသော
အမိန့်တော်
- ၅၁။ တရုတ်ဥတည်မင်းက တံပေးသည့်
ရာဇသံလင်္ကာ
- ၅၂။ တရုတ်ဥတည်မင်းရာဇသံ
- ၅၃။ တရုတ်ဥတည်မင်းသို့ပြန်ပေးသည့်
ရာဇသံစု

- ၅၄။ တရုတ်ပြည်သံရောက် မိုင်းပျဉ်းမြို့က
ရောက်သံကြီးသံပို့ မိုင်းဘီစော်ဘွား
ညီစကား၊
ဗန်းမော်မြို့ဝန်ကပြန်စာ၊ တရုတ်သံ
အကြီးကရာဇပွတ်စကားနှင့်မိုင်းပျဉ်းကို
မှာစာ
- ၅၅။ တရုတ်ပြည်သို့သံစေသည့်နောက်
ဗန်းမော်ကရောက်စာစု တရုတ်တို့က
ရောက်အရပ်ရပ်အစီရင်ခံစကားစု
- ၅၆။ တရုတ်မင်းအမိန့်တော်
- ၅၇။ တရုတ်သံရောက်စာတမ်း
- ၅၈။ တရုတ်သံရောက်မော်ကွန်း
- ၅၉။ တံတားဦးတည် မင်္ဂလာစေတီမော်ကွန်း
- ၆၀။ တံတားဦးတည်မော်ကွန်း
- ၆၁။ တောင်ငူဆိုရတု
- ၆၂။ တောင်ငူဆိုရတုအဖြေ
- ၆၃။ တောင်တွင်းလားပျို့
- ၆၄။ ထင်ရှားသူတို့အကြောင်း
- ၆၅။ ထီးကျိုးစည်ပေါက်ပယ်တရား
- ၆၆။ ဒုတိယမဟာရာဇဝင်တော်ကြီး
- ၆၇။ ဒေဝဓမ္မဇာတ်
- ၆၈။ ဒွတ္တပေါင်မင်းကြီးဖြတ်ထုံး
- ၆၉။ ဓနုဖြူရန်ကုန်-တမူးခန်းပတ်
၎င်းသုံးမြို့တည်လုပ်သည့်သစ်တပ်

- ၇၀။ ဓမ္မစကြာပါဠိအနက်
- ၇၁။ ဓမ္မစကြာဋီကာ
- ၇၂။ ဓမ္မစကြာငါးစောင်တွဲ
- ၇၃။ ဓမ္မစကြာတရားတော်
- ၇၄။ ဓမ္မပါလပျို့
- ၇၅။ နတ်ပူဇော်ဂါထာ
- ၇၆။ နန်းမြို့တည်ရန် မှတ်သားချက်
- ၇၇။ နတ်ရှင်မယ်တော်ဇချင်း
- ၇၈။ နရဟိတဆေးကျမ်း
- ၇၉။ နရူပဒေသကျမ်း
- ၈၀။ နဝရတ်ပျို့
- ၈၁။ နာနာဆန္ဒပျို့
- ၈၂။ နရဒပျို့
- ၈၃။ နိဗ္ဗာန်အကြောင်း
- ၈၄။ နိတိကျမ်း
- ၈၅။ နေမိ ငရဲခန်းပျို့
- ၈၆။ နေမိဇာတ်တော်ကြီးဝတ္ထု
- ၈၇။ နေမိမဂ္ဂဇိုးခန်းပျို့
- ၈၈။ နေမိရကန်
- ၈၉။ ပင်းယမြို့တည်စာတမ်း
- ၉၀။ ပဉ္စမသင်္ဂါယနာတင်စာတမ်း
- ၉၁။ ပညာကျော်လျှောက်ထုံး
- ၉၂။ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်အကျဉ်း
- ၉၃။ ပဋ္ဌာန်းပါဠိတော်
- ၉၄။ ပဌမစာတော်ပြန်ဥပဒေ
- ၉၅။ ပဌမလန်ဒန်သွား ဒုတိယပါရစ်မြို့သွား
တတိယမဇ္ဈိမတိုက်မဟာဗောဓိပင်သွား
စခန်းစဉ်
- ၉၆။ ပတ်ပျိုး- တေးဘွဲ့- ယိုးဒယား-
သံဂီသံ- လှေသံ
- ၉၇။ ပတ်ပျိုးသီချင်း
- ၉၈။ ပါရစ်မြို့သွားခရီးစဉ်
- ၉၉။ ပါရမီအကြောင်း
- ၁၀၀။ ပါရမီခန်းပျို့အဖြေချုပ်
- ၁၀၁။ ပါရာယနဝတ္ထု
- ၁၀၂။ ပိဋကတ်သုံးပုံစာတမ်း
- ၁၀၃။ ပေါရာဏကထာ
- ၁၀၄။ ပျို့စာရင်း
- ၁၀၅။ ပြဇာတ်
- ၁၀၆။ ပြင်သစ်မင်းနှင့် ယိုးဒယားမင်းတို့စာချုပ်
- ၁၀၇။ ပြင်သစ်မင်းထံပေးရန်ရာဇသံ
- ၁၀၈။ ပြင်သစ်သံရောက်မာတမ်း
- ၁၀၉။ ပြည် - ရွှေတောင် -
ဟံသာဝတီမြို့ဝန်က
ကုလားမှုနှင့် တင်လွှာ။ တပ်စွဲရပ်သည်
အကြောင်းအရာ
- ၁၁၀။ ပြာဋိဟာခန်းပျို့
- ၁၁၁။ ပြုမင်းဓမ္မသတ်

၁၁၂။ ဘင်္ဂလားမြို့သို့စေလွှတ်သူတို့ကို
ပေးအပ်ရန်အမှတ်အသား	၁၂၁။ မင်းရဲဒိဗ္ဗဇျင်း
၁၁၃။ ဘင်္ဂလားသွားသံတိုက် ပို့ရောက်သည့်
စက္ကူစာလက်နှံနှင့်
မဟာဗောဓိပင်ကျောက်စာ	၁၂၂။ မင်းရဲနရာဇျင်း
၁၁၄။ ဘကြီးတော်ဘုရား ဘိသိတ်ခံစာတမ်း	၁၂၃။ မင်းရဲသိခီသူဇျင်း
၁၁၅။ ဘဏ်ငွေတိုက်တည်လုပ်ရန်အကြောင်း	၁၂၄။ မဏိရတနာပုံ
၁၁၆။ ဘလ္လာတိယပျို့	၁၂၅။ မနုကျယ်ဓမ္မသတ်
၁၁၇။ ဘုံပိုင်မြို့ရှိဤယံကောင်စစ်ကိုယ်စား
လှယ် ကံကင်းဝန်မင်းကြီးပေးစာ	၁၂၆။ မနုဓမ္မသတ်
၁၁၈။ ဘူရိဒတ်ဇာတ်ပေါင်း	၁၂၇။ မန္တလေးအကြောင်းကောက်နုတ်ချက်
၁၁၉။ ဘူရိဒတ်ဇာတ်ပေါင်းလင်္ကာ	၁၂၈။ မန္တလေးရတနာပုံနန်းမြို့တော်တည်
အခမ်းအနားစာရင်း
၁၂၀။ ဘူရိဒတ်ဇာတ်ပေါင်းအဖြေ	၁၂၉။ မန္တလေးရတနာပုံရွှေမြို့တော်ကြီး
ရာဇဝင်
၁၂၁။ ဘိုးတော်ဘုရားအမေး -
ဗားကရာဆရာတော်အဖြေ	၁၃၀။ မန္တလေးသိုက်လွှာ
၁၂၂။ မဂ္ဂင်ရှစ်ပါးတရားတော်	၁၃၁။ မယ်ခွေးငိုချင်း
၁၂၃။ မင်္ဂလာစေတီမော်ကွန်း	၁၃၂။ မဟာဥပရာဇာဇျင်း
၁၂၄။ မင်းကွန်းပုထိုးတော်ကြီးကျောက်စာ	၁၃၃။ မဟာဇနကပျို့
၁၂၅။ မင်းခစားတို့ကျင့်စဉ်	၁၃၄။ မဟာပညာကျော်လျှောက်ထုံး
၁၂၆။ မင်းခစား မှူးမတ်တို့မှတ်သားရန်	၁၃၅။ မဟာဗောဓိအကြောင်းအရာ
၁၂၇။ မင်းဆက်လင်္ကာ	၁၃၆။ မဟာဗောဓိပင်သွားစခန်းစဉ်
၁၂၈။ မင်းတရားမယ်တော်ဇျင်း	၁၃၇။ မဟာမိတ်စာချုပ်
၁၂၉။ မင်းတရားရွှေထီးဇျင်း	၁၃၈။ မဟာမြတ်မုနိဘုရားကြီးသမိုင်း
၁၃၀။ မင်းရဲကျော်စွာစုန်ဇျင်း	၁၃၉။ မဟာရဋ္ဌသာရပုတ္တိကျမ်း
	၁၄၀။ မဟာရာဇဝင် (ဒ)
	၁၄၁။ မဟာရာဇဝင်တော်ကြီး (ပ)
	၁၄၂။ မဟာရာဇဝင်တော်ကြီး (ဒ)

- ၁၅၃။ မဟာရာဇဝင်တော်ကြီး (တ)
- ၁၅၄။ မဟာရာဇဝင်သစ် (ပဌမထုပ်)
- ၁၅၅။ မဟာရာဇဝင်သစ် (ဒုတိယထုပ်)
- ၁၅၆။ မဟာရာဇသတ်ကြီး
- ၁၅၇။ မဟာရာဇသတ်စကားပြေ
- ၁၅၈။ မဟာဝင်ဝတ္ထု
- ၁၅၉။ မဟာဝိသုဒ္ဓါရာမဆရာတော်
ဟောတရား
- ၁၆၀။ မဟာသမ္မတမင်းကစ၍
ဆွေတော်စဉ်စာရင်း
- ၁၆၁။ မဟော်ဥမင်ခန်းသာချင်း
- ၁၆၂။ မဟော်သဓာဇာတ်ဝတ္ထု
- ၁၆၃။ မာရ်မင်းစစ်သည်
- ၁၆၄။ မိတ်ဘက်ရွေးနည်း
- ၁၆၅။ မိန်းမတို့မာန်တက်ခြင်း၊ လော်လည်
ခြင်း၊ မာယာပြုခြင်းစသောအရာကို
ပြသောအခန်း
- ၁၆၆။ မိလိန္ဒပဏ္ဍာဝတ္ထု
- ၁၆၇။ မီးရထားလမ်းစကားချက်
- ၁၆၈။ မုဒုလက္ခဏပျို့
- ၁၆၉။ မောင်ကုလား မဟာရာဇဝင်တော်ကြီး
(ပ)
- ၁၇၀။ မောင်ကုလား မဟာရာဇဝင်
(ဒုတိယထုပ်)
- ၁၇၁။ မောင်ကုလားမဟာရာဇဝင် (တတိယ)
- ၁၇၂။ မောင်ကုလား ရာဇဝင်လတ် (ပဌမ)
- ၁၇၃။ မောင်ကုလားရာဇဝင်လတ် (ဒုတိယ)
- ၁၇၄။ မောင်စံသူမှာတမ်း
- ၁၇၅။ မောင်းထောင်ဆရာတော်အမေးအဖြေ
- ၁၇၆။ မောင်းထောင်ဆရာတော်
အမေးတော်ဖြေ
မာတိကာစဉ်
- ၁၇၇။ မောင်းထောင်ဆရာတော် ရန်ကုန်ဝန်သို့
ပေးသည့်မေတ္တာစာ
- ၁၇၈။ မောင်းလန်းဆိုရတု
- ၁၇၉။ မော်ကွန်း
- ၁၈၀။ မော်ကွန်းစာရင်း
- ၁၈၁။ မော်လမြိုင်မြို့ဝန်ထံ အင်္ဂလိပ်စစ်သူကြီး
တို့ကပေးစာ
- ၁၈၂။ မြင်ကွန်းဓမ္မသတ်လင်္ကာ
- ၁၈၃။ မြင်းကြန်
- ၁၈၄။ မြန်မာနှင့် အင်္ဂလိပ်စ၍ စစ်ဖြစ်ကြောင်း
- ၁၈၅။ မြပုခက်တင် မင်္ဂလာဇချင်း
- ၁၈၆။ မြပုခက်တင် မင်္ဂလာလူးတား
- ၁၈၇။ မြဝတီမင်းကြီး လေးချိုးရတုစု
- ၁၈၈။ မွန်ရာဇဝင်
- ၁၈၉။ မွေ့နှုန်းရကန်

F13H

၁၉၀။ မှာတမ်း	၂၀၉။ လောကဗျူဟာအင်ရုံစာတမ်း
၁၉၁။ မှူးတော်မတ်တော်တို့ သနားတော်မြတ်
ခံရသည့် အဆောင်အရွက်ပြန်တမ်း	၂၁၀။ လောကဝိဒူ
၁၉၂။ ယခုဘဝသာသနာတွင်း၌မဂ်ဖိုလ်
နိဗ္ဗာန်ရကြောင်း	၂၁၁။ လောကသာရပျို့
၁၉၃။ ယူဇနာဘွဲ့နည်း	၂၁၂။ လှေချင်းစု
၁၉၄။ ယိုးဒယားနိုင်မော်ကွန်း	၂၁၃။ ဝဏ္ဏဗောဓနသတ်အင်း
၁၉၅။ ယိုးဒယားနှင့် အင်္ဂလိပ်၊ ယိုးဒယားနှင့်
အမေရိကန်စာချုပ်	၂၁၄။ ဝတ်ရုံကျောင်းဘွဲ့
၁၉၆။ ယိုးဒယားနှင့် အမေရိကန်စာချုပ်	၂၁၅။ ဝန်ကြီးတို့ပြည်စံရန်ဥပဒေ
၁၉၇။ ယိုးဒယားရဟန်းအကြောင်း
ညှိနှိုင်းချက်	၂၁၆။ ဝါရီဂ္ဂဓမ္မသတ်လင်္ကာ
၁၉၈။ ယိုးဒယားသံ	၂၁၇။ ဝိဇ္ဇာပျို့
၁၉၉။ ရကန်	၂၁၈။ ဝိနည်းဓမ္မသတ်
၂၀၀။ ရခိုင်ရာဇဝင်	၂၁၉။ ဝိပဿနာဂူပုံ
၂၀၁။ ရတနာဒီမော်ကွန်း	၂၂၀။ ဝိရတ္တိရသကျမ်း
၂၀၂။ ရတနာပုံရွှေမြို့တော်ကြီးတည်စာရင်း	၂၂၁။ ဝိသုဒ္ဓိဒီပနီ
၂၀၃။ ရတနာပုံမြို့တွင်းရှိ
ဘုရားကျောင်းကျောက်စာ	၂၂၂။ သံဝရပျို့
၂၀၄။ ရာဇဗလဓမ္မသတ်	၂၂၃။ သာချင်း
၂၀၅။ ရာဇဝင်ကျော်	၂၂၄။ သာသနာပြုခန့်အပ်နံတော်
၂၀၆။ ရာဇဝင်သာချင်း	၂၂၅။ သာသနာလင်္ကာရစာတမ်း
၂၀၇။ လောကနီတိကျမ်း	၂၂၆။ သာသနာလျှောက်
၂၀၈။ လောကပညတ္တိဝစနကျမ်း	၂၂၇။ သားရွှေခဲဆုံးမစာ
	၂၂၈။ သီလအဓိပ္ပာယ်လက်စွဲ
	၂၂၉။ သီချင်းခံကြီးများ
	၂၃၀။ သီလဝပျို့
	၂၃၁။ သေနင်္ဂဗျူဟာကျမ်း
	၂၃၂။ သောတာပန်ကျမ်း

- ၂၃၃။ ဟတ္တိပါလပျို့
- ၂၃၄။ ဟံသာဝတီဆင်ဖြူများရှင်အရေးတော်ပုံ
- ၂၃၅။ ဟံသာဝတီမြို့ဝန်က ပေးစာ
- ၂၃၆။ အကောက်စာရင်း
- ၂၃၇။ အဂ္ဂိရတ်ဆေးကျမ်း
- ၂၃၈။ အင်းအိုင်အဖျက်အသိမ်းအမိန့်တော်
- ၂၃၉။ အင်္ဂလိပ်မင်းက ပေးသည့်ရာဇသံ
- ၂၄၀။ အင်္ဂလိပ်မင်းနှင့် တရုတ်မင်းစာချုပ်
- ၂၄၁။ အမရပူရမြို့တည်စာတမ်း
- ၂၄၂။ အမေးတော်ပုံမေတ္တာစာ
- ၂၄၃။ အရပ်ရပ်စီကုံးရေးသားသည့်သီချင်း
- ၂၄၄။ အလောင်းမင်းတရားကြီးအရေးတော်ပုံ
- ၂၄၅။ အဲစာရင်း
- ၂၄၆။ အောင်ခြင်းရှစ်ပါးရကန်
- ၂၄၇။ အောက်မြစ်စဉ်အရာရှိတို့ကို ဆင့်ဆို
သည့်ဥပဒေ
- ၂၄၈။ ဩဝါဒထူးပျို့
- ၂၄၉။ ဧချင်း
- ၂၅၀။ ဥတေနပျို့
- ၂၅၁။ ဥတုဘောဇနသင်္ဂဟ
- ၂၅၂။ ဥတည်မင်းစစ်သူကြီးသို့မှာစာ
- ၂၅၃။ အရပ်ရပ်ပေးမေတ္တာစာ

ပုဂံဝန်ထောက် ဦးတင်စုဆောင်းခဲ့သည့် ပေစာ စာရင်း

၁။ ဝံသဒီပဏီ	၁၈။ မွန်ရာဇဝင်
ဇိနာလင်္ကာရအသျှင် ၁၂၂၈ ခု၊	၁၉။ မင်းဆက်လင်္ကာ ၁၂၆၇ ခု၊
၂။ ဝိစိတ္တလင်္ကာရကျမ်း ၁၂၆၅ ခု၊	၂၀။ ရွှေစည်းခုံသမိုင်းလင်္ကာ ၁၂၆၀ ခု၊
၃။ ဘုရားကြီး ဘုန်းကြီးဦးစာဂရ တရားစာ	၂၁။ မုတ္တမမြို့ ၄၅ ခုနှစ်စစ်တမ်း ၁၁၂၁ ခု၊
၄။ ဘိုးတော်ဘုရား (ရာဇသတ်ခေါ်)	၂၂။ မင်းခန်းလင်္ကာ ၁၁၃၀ ခု၊
အမိန့်တော်ပြန်တမ်းကြီး	၂၃။ ပြည်ဝင်ရာဇဝင်
၅။ မဟာရဋ္ဌသာရ အသျှင်ဘူရိဒတ်	၂၄။ မြန်မာဘာသာသင်ကြားဖတ်ရွတ်
လင်္ကာကြီး ၁၂၂၃ ခု၊	သီဆိုနည်း
၆။ ဘုရားရှစ်ဆူပျို့	၂၅။ မဟာမုနိသမိုင်းပျို့
၇။ (စိန္တကျော်သူ) ဘုန်းပဒေသာချီလူးတား	၂၆။ မုံရွေးဆရာတော်၊
၁၂၁၃ ခု၊	မုံရွေးဆရာတော်မှတ်စုနှင့် မိုင်းခိုင်းမင်း
၈။ မိုးကောင်းတိုက်ဥပဒေ	မှတ်စု ၁၁၉၅ ခု၊
၉။ မနုသာရဓမ္မသတ်	၂၇။ မာလာလင်္ကာရဝတ္ထု ၁၂၀၉ ခု၊
၁၀။ မနုသာရရွှေမျဉ်းပါဠိနိဿယ (၉ တွဲ) ၁၂၁၈	၂၈။ မာဂရအဘိဓာန်အင်းစောင့်
ခု၊	၂၉။ မင်္ဂလာသုတ်
၁၁။ မိလိန္ဒပညာ ၁၁၈၁ ခု၊	၃၀။ မင်းဆက်လင်္ကာနှင့်ပုဂံဘုရားစဉ်
၁၂။ မဟာဝဂ္ဂသံယုတ်အဋ္ဌကထာပါဠိ ၁၂၉၈ ခု၊	၃၁။ ရူပဘေဒဝိဘာဝနီ နိဿယ ရွှေကျင်တိုက်
၁၃။ မနုဝဏ္ဏနာလင်္ကာ	ဥပဒေ ၁၂၄၂ ခု၊
၁၄။ ရွှေဘုံနိဒါန်း ၁၂၁၆ ခု၊	၃၂။ ဗေဒင်မှတ်စု
၁၅။ မွန်နန်းရာဇဝင် ၁၂၂၂ ခု၊	၃၃။ ရူပဘေဒဝိဘာဝနီပါဠိ ၁၂၄၂ ခု၊
၁၆။ မနုကျယ်ဓမ္မသတ် ၁၁၄၀ ခု၊	၃၄။ ရာဇဝင်ပါဠိ ၁၁၇၂ ခု၊
၁၇။ မနုဝဏ္ဏနာလင်္ကာ	၃၅။ ရခိုင်ရာဇဝင် ၁၁၇၂ ခု၊

- ၃၆။ ရာဇနိတိလင်္ကာ (လူရှင်ရဟန်းဆုံးမခန်း) ၅၇။ ဝိဓုရပျို့ဟောင်း
- ၃၇။ ရတနာကြေးမုံသက်ပုံ ၅၈။ ဝိဓုရပျို့သစ်
- ၃၈။ ယိုးဒယားနိုင်မော်ကွန်း ၅၉။ ဝုတ္တိမောဂ္ဂလာန် ၁၀၈၉ ခု၊
- ၃၉။ ယိုးဒယားနိုင်မော်ကွန်း ၆၀။ သုတ်သီလကွပါဠိတော် ၁၂၇၁ ခု၊
- ၄၀။ ရာဇနန္ဒဆိုရတု ၁၁၈၈ ခု၊ ၆၁။ သင်္ဂြိုဟ်နိဿယ
- ၄၁။ ရွှေမော်တေသမိုင်းနှင့် ပဲခူးရာဇဝင်ချုပ် ၆၂။ သင်္ဂြိုဟ်ပါဠိနိဿယ ၁၂၅၇ ခု၊
- ၁၂၄၅ ခု၊ ၆၃။ သုတ္တနိပါတ်ပါဠိတော်ပါဠိ ၁၂၄၁ ခု၊
- ၄၂။ ရွှေစည်းခုံ အာနန္ဒာတန်ကြီးတောင်ဘုရား ၁၂၄၁ ခု၊
- သမိုင်းနှင့် ငှက်ပစ်တောင်ကျောင်းသမိုင်း ၆၄။ သီမာသံန္ဓာရဝိနိစ္ဆယ ပါဠိသီမာသံန္ဓာရ
- ၄၃။ ရှေးသူဟောင်းကျောက်စာ ၁၁၂၃ ခု၊ ၆၅။ ဝိနိစ္ဆယ နိဒါန်းနိဿယ ၁၂၄၆ ခု၊ ရွှေပိန်းချ
- ၄၄။ ရာဇာမဏိစူဠာဘုရားကျောက်စာနှင့် ပုဂံ ၆၆။ သာဓိနမင်းကြီး နတ်ပြည်တက်ခန်း
- ကျောက်စာ ၁၁၄၃ ခု၊ ၆၇။ လင်္ကာ ၁၁၉၄ ခု၊
- ၄၅။ ရတနာရွှေချိုင့် ၆၈။ သာဓိနပျို့
- ၄၆။ ရာဇာဘိဟိတဒီပနီ ၁၂၀၄ ခု၊ ၆၉။ သုဝဏ္ဏံသျှပျို့ ၁၂၂၂ ခု၊
- ၄၇။ လက္ခဏာဒီပဆေးကျမ်းလင်္ကာ ၁၁၉၃ ခု၊ ၇၀။ သီချင်းမှတ်စု
- ၄၈။ တံတားဦးတည်မင်္ဂလာစေတီမော်ကွန်း ၇၁။ သုတ်စဉ်ပါဠိ ဝိတတ်သွယ်ရှင်မဟာ
- ၄၉။ လိန်ဒါန်သေခိယမေတ္တာပို့ ၇၂။ ကစ္စာယနမထေရ်
- ၅၀။ လေဆုလ္လိ ၇၃။ သံဝဏ္ဏနာ ၆ ပါး ၁၂၃၂ ခု၊
- ၅၁။ ဝိနိစ္ဆယ (ဒု) ၇၄။ သံဂါယနာတင်ဝတ္ထု ၁၂၀၉ ခု၊
- ၅၂။ ဝိနည်းမှတ်စု ၁၂၂၇ ခု၊ ၇၅။ သေခိယသင်္ကန်းတောင်း ၁၂၂၂ ခု၊
- ၅၃။ ဝိနယဂရုဒီပနီ ၁၂၄၃ ခု၊ ၇၆။ သေခိယသင်္ကန်းတောင်း ၁၂၂၂ ခု၊
- ၅၄။ ဝိနိစ္ဆယပကာသနီလင်္ကာ
- ၅၅။ ဝိနိစ္ဆယစကားပြေ ၁၂၂၂ ခု၊
- ၅၆။ ဝဏ္ဏဗောဓနသတ်အင်း ၁၂၀၅ ခု၊

၇၇။ သိဋ္ဌိနိပါတ်

၉၉။ ဓမ္မသတ်ကွန်ချာ ၈ - တွဲ ၁၁၄၁ ခု၊

၇၈။ သံယောဇနဂ္ဂသွယ်

၃၀၀။ ဓမ္မပဒအဋ္ဌကထာပါဠိ

၇၉။ သင်္ဂြိုဟ်နိဿယ

၁၀၁။ ဓမ္မသတ်ကွန်ချာ ၈ - ၁၁၄၁ ခု၊

၈၀။ သင်္ဂြိုဟ်နိဿယ

၁၀၂။ ဓမ္မသတ်ချုပ်လင်္ကာ

၈၁။ သံယမ တရားစာ

၁၀၃။ အမွေတရား ၇ ပါး

၈၂။ ဟံသာဝတီ ၃၂ မြို့ခန့်ထားသော စာတမ်း၊

၁၀၄။ နေတိသင်္ဂဟဝဏ္ဏနာပါဠိ

စာရင်း ၁၁၂၁ ခု၊

၁၀၅။ ဝေဿန္တရာပျို့

၈၃။ အဋ္ဌိက ကမ္မဋ္ဌာန်း

၁၀၆။ သုတ္တန်နိပါတ်အဋ္ဌကထာပါဠိ

၈၄။ ဥက္ခေပနိဿယ

၁၀၇။ ကဗျာမိန္ဒာစာ ရတုပေါင်း

၈၅။ ဥက္ခေပနိဿယ

၁၀၈။ ကျောက်စာအက္ခရာရေးနည်း ၁၁၄၃ ခု၊

၈၆။ အမိန့်တော်ပြန်တမ်းကြီးနှင့် (၉)ဌာန ဥပဒေရွှေပိန်းချ ၁၂၄၆ ခု၊

၁၀၉။ နေမိဘုံခန်းပျို့ ၁၂၀၆ ခု၊

၈၇။ အလုံမြို့ဥပဒေ

၁၁၀။ ငါးမည်ရွှေကြာသတ်ပုံ

၈၈။ ဧကနိပါတ် ဇာတ်အဋ္ဌကထာပါဠိ

၁၁၁။ နေမိဘုံခန်း

၈၉။ ဥပါသက ဝိနိစ္ဆယ (ပ) (ဒု)

၁၁၂။ ပုဂံရှေးဟောင်းကျောက်စာ

၉၀။ အမိန့်တော်ပြန်တမ်း ၁၂၀၈ ခု၊

၁၁၃။ တောင်တွင်းသမိုင်း

၉၁။ အလောင်းမင်းတရားအမိန့်တော် ၂ ကျမ်း

၁၁၄။ ပန်းကြွသတ်ပုံ ၁၁၅၈ ခု၊

၉၂။ အဘိဓာန်ဋီကာနိဿယ

၁၁၅။ ဆင်ဖြူရှင်တောင်တော်ဘွဲ့လူးတား ၁၂၁၃ ခု၊

၉၃။ အဓမ္မကျမ်း

၁၁၆။ ပုတ္တောဝါဒ ဆုံးမစာ

၉၄။ ပဉ္စပွတ်ဆပွတ် ၁၂၂၅ ခု၊

၁၁၇။ ဆရာတော်တို့သွင်းစာ

၉၅။ ဓမ္မစေတီ အတ္ထုပ္ပတ္တိ

၁၁၈။ စွယ်စုံကျော်ထင်သတ်ပုံ

၉၆။ ဓမ္မပဒပါဠိ

၁၁၉။ နေမိမဂ္ဂဇိုးခန်းလင်္ကာ

၉၇။ ဓမ္မနိတိပါဠိနိဿယ

၁၂၀။ ပါရမီတော်ခန်းပျို့

၉၈။ ဓမ္မသတ်ကွန်ချာ ၈ - ၂ တွဲ ၁၁၄၁ ခု၊

၁၂၁။ သတ်ညွှန်း

- ၁၂၂။ မောင်ရာ အဖြည့်ခံလင်္ကာ ၁၂၂၁ ခု၊
- ၁၂၃။ တလိုင်းရာဇဝင် ၁၂၇၈ ခု၊
- ၁၂၄။ လောကဒီပနီနိဿယ ၁၂၃၀ ခု၊
- ၁၂၅။ သင်္ကြန်တွက်ရိုးစာ ၁၂၅၃ ခု၊
- ၁၂၆။ ဗေဒင်စာ ၁၂၃၂ ခု၊
- ၁၂၇။ ကမ္မဋ္ဌာန်း
- ၁၂၈။ နမကာရပုဂ္ဂိုလ်အနက် ၂ စောင်
- ၁၂၉။ ပညာကထာန ၁၂၅၄ ခု၊
- ၁၃၀။ ပရိတ်ကြီးပါဠိ
- ၁၃၁။ သမ္မဇညတရားစာ ၁၂၇၄ ခု၊
- ၁၃၂။ ၁၂၁၄ ခု၊ မကာရန္တပြက္ခဒိန်
- ၁၃၃။ ကစ္စာယနသာရနိဿယ ၁၀၈၉ ခု၊
- ၁၃၄။ သရလင်္ကာရိုး ၁၂၂၂ ခု၊
- ၁၃၅။ စစ်ကိုင်းမင်းဇေယျင်း
- ၁၃၆။ နက္ခတ်ဝတ္ထု
- ၁၃၇။ နဘက်သူကြီးပုစ္ဆာဝိသဇ္ဇနာ
- ၁၃၈။ ပုပ္ဖါးရေထွက်မော်ကွန်း ၁၂၁၆ ခု၊
- ၁၃၉။ ပဲခူး သန်လျင်ရာဇဝင်စစ်တမ်းအကျယ်
၁၂၂၉ ခု၊
- ၁၄၀။ ပေါရာဏကထာ ၁၂၁၀ ခု၊
- ၁၄၁။ ပဋ္ဌာန်းရာသီစု
- ၁၄၂။ ငါးရာငါးဆယ်စာတ်စဉ်စာရင်း
၁၁၄၅ ခု၊
- ၁၄၃။ စာလုပ်အလုံ့ပဒေဆင့်စာရင်း
- ၁၄၄။ သူငယ်နာဆေးကျမ်း
- ၁၄၅။ အင်္ဂလိပ်ဆေးကျမ်း ၁၂၂၆ ခု၊
- ၁၄၆။ နာရဒဇာတ်အမှီ ၁၁၀၅ ခု၊
- ၁၄၇။ ဆေးစာမှတ်စု
- ၁၄၈။ ဆေးဂါထာ (ဂမုံးဆေးကျမ်း)
ပယောဂဆေးကျမ်း ၃ - တွဲ
- ၁၄၉။ ဆေးကျမ်းမှတ်စု
- ၁၅၀။ သြဝါဒထူးပျို့ - ဂိဟိဝိနယပျို့ -
မာတောဝါးပျို့ - လောကသာရပျို့
- ၁၅၁။ ဝိပါတ်တော်ခန်းပျို့
- ၁၅၂။ သန္တိ + စည်ပုတ္တရာ
- ၁၅၃။ ကမ္မဋ္ဌာန်းလေးဆယ်၊
ဘာဝနာလေးဆယ် ကမ္မဋ္ဌာန်းလင်္ကာ
- ၁၅၄။ နာရဒဇာတ်
- ၁၅၅။ ကလျာဏီကျောက်စာ
- ၁၅၆။ အချိန်ကိုက်ဟောနည်းဗေဒင်စာ
- ၁၅၇။ စန္ဒာသီရိလင်္ကာ
- ၁၅၈။ သုမ္မာလင်္ကာ
- ၁၅၉။ ဂိဟိဝိနယလင်္ကာ
- ၁၆၀။ ကံကွဲလင်္ကာ
- ၁၆၁။ ရာဟုလာအမွေတောင်းခန်းနှင့်
ယသော်ယော နိဗ္ဗာန်ဝင်ခန်းလင်္ကာ
- ၁၆၂။ လောကဝိဒူလင်္ကာ
- ၁၆၃။ ဗေဒင်မှတ်စု
- ၁၆၄။ ဝေဿန္တရာမင်းကြီးအကြောင်းလင်္ကာ
- ၁၆၅။ ဂုဏ်တော်ကိုးပါးရှိခိုးလင်္ကာ

၁၆၆။ ပါရမီတော်ခန်းပျို့အဖြေ

၁၈၈။ ပညာက္ခမကျမ်း

၁၆၇။ ကဝိလက္ခဏာသတ်ပုံ ၁၁၂၈ ခု၊

၁၈၉။ ပဋ္ဌာန်းပစ္စယနိဒ္ဒေသ ဝိဘင်္ဂဝါရအနက်
ကောက်

၁၆၈။ တံတားဦးတည်မော်ကွန်း ၁၂၂၉ ခု၊

၁၉၀။ ဇနက္ကနိသျှ ဒုတိယတွဲ

၁၆၉။ အရှင်မဟာရဋ္ဌသာရတံတား
ဦးတည်မော်ကွန်း ၁၂၂၉ ခု၊

၁၉၁။ ဌာနပစ်တောင်သမိုင်း ၁၂၇၀ ပြည့်၊
• တပေါင်းလဆန်း ၁၃ ရက်

၁၇၀။ ဇင်းမယ်ရာဇဝင် ၁၂၄၈ ခု၊

၁၉၂။ ပရမတ္ထဘုံခန်းလင်္ကာ

၁၇၁။ စကားပုံမေတ္တာစာ

၁၇၂။ စလင်းသမိုင်း ၁၂၄၅ ခု၊

၁၇၃။ ကံဒွါရမေတ္တာစာ

၁၇၄။ ပလိပ်စားချင်းအဖြေခေါ်ရာဇဝင်ချုပ်
၁၂၂၈ ခု၊

၁၇၅။ မော်ကွန်းနှင့် သိုက်သမိုင်း

၁၇၆။ ရာဇနိတိလင်္ကာ

၁၇၇။ ပုစ္ဆာပကိစ္ဆာက

၁၇၈။ မဂ္ဂစိုးခန်းလင်္ကာ

၁၇၉။ မောင်ကုလားရာဇဝင် ၁၁၇၂ ခု၊

၁၈၀။ ဥပသကဝိနိစ္ဆယ

၁၈၁။ တောင်ငူရတုအဖြေရှင်ဥက

၁၈၂။ နာမ်ပါဠိ ၁၂၅၉ ခု၊

၁၈၃။ ပညပ်နက် ၁၂၃၂ ခု၊

၁၈၄။ ပရိတ်ကြီး

၁၈၅။ သာဓိနပျို့

၁၈၆။ သတ်ပုံကျမ်း

၁၈၇။ ဗေဒင်ကျမ်း

ဘာနဒ်ပိဋကတ်တိုက်ရှိ လက်ရေးစာ၊ ပေစာ၊ စာရင်းကောက်နုတ်ချက်

၁။ ကလိနဒိပနီ	၂၃။ ငါးရာငါးဆယ်ဇာတ်ဝတ္ထု
၂။ ကထိန်အမေးအဖြေ	၂၄။ စကြာမင်းကျင့်ဝတ်
၃။ ကန်တော့ခန်း	၂၅။ စဉ်ကူးမင်းရွှေနားတော်သွင်း
၄။ ကပ္ပါလင်္ကာရကျမ်း	၂၆။ စတုဓမ္မသာရဒီပနီ
၅။ ကမ္မဋ္ဌာန်းတရား	၂၇။ စတုဓမ္မသာရပျို့
၆။ ကမ္မဝါစာ	၂၈။ စန္ဒကုမာရဇာတ်ဝတ္ထု
၇။ ကဝေသာရကျမ်း	၂၉။ စန္ဒမုနိဘုရားခေါင်းလောင်းကြီး
ကျောက်စာ
၈။ ကိုးခန်းပျို့	၃၀။ စားတော်ချက်ကျမ်း
၉။ ကိုးစောင်ချုပ်ဓမ္မသတ်	၃၁။ စူဠသုပဝင်
၁၀။ ကျမ်းပေါင်းမှတ်စု	၃၂။ စေတီတော်တည်စာတမ်း
၁၁။ ကျောက်စာ	၃၃။ စွယ်စုံကျော်ထင်ကျမ်း
၁၂။ ကြမ္မာဒိုက်မင်းဝတ္ထု	၃၄။ စွယ်တော်ပင့်စာတမ်း
၁၃။ ခန္ဓကထာ	၃၅။ ဆန်းနိဿယ
၁၄။ ခေါင်းလောင်းတော်ကြီးကျောက်စာ	၃၆။ ဆန်းဋီကာ
၁၅။ ခန္ဓငါးပါးအတိုကောက်	၃၇။ ဆရာတော်တို့သွင်းစာ
၁၆။ ဂမ္ဘီရကထာ	၃၈။ ဆုတောင်းစာ
၁၇။ ဂဠုန်ပျံပါဠိ	၃၉။ ဆုတောင်းခန်း
၁၈။ ဂဠုန်ပျံမူသစ်	၄၀။ ဆုတောင်းခန်းပျို့
၁၉။ ဂါထာခြောက်ဆယ်ပျို့	၄၁။ ဆုံးမစာ
၂၀။ ဂုဏ်တော်ပါဠိအနက်	၄၂။ ဆေးစာ
၂၁။ ဂုဏ်တော်ကိုးပါးရှိခိုးလင်္ကာ	၄၃။ ဇင်းမယ်ရာဇဝင်
၂၂။ ငါးထပ်ဒါယကာထံသွင်းစာ	

၄၄။ ဇနကာဇာတ်ဋီကာ

၄၅။ ဇနကာပျို့သစ်

၄၆။ ဇာတ်ပါဠိတော်

၄၇။ ဇာတ်အထကထာ

၄၈။ ဇာတ်ဋီကာ

၄၉။ ဇာတ်စဉ်စာရင်း

၅၀။ ညောင်ကန်ဆရာတော်မေတ္တာစာ

၅၁။ ညောင်ရမ်းဆယ်ဆက်ကစ၍ ပြန်သည်
အမိန့်တော်စာ

၅၂။ ဋီကာကျော်ပါဠိ

၅၃။ ဋီကာကျော်နိဿယ

၅၄။ တစ်ဆယ်နှစ်ပါးကာရံသတ်ပုံ

၅၅။ တပင်ရွှေထီးချောင်း

၅၆။ တရုတ်ရာဇဝင်

၅၇။ တလှိုင်းစာ

၅၈။ တံတားဦးတည်မော်ကွန်း

၅၉။ တာရာကျမ်း

၆၀။ တေးကဗျာလင်္ကာ

၆၁။ တေမိဇာတ်အဋ္ဌကထာ

၆၂။ တေမိဇာတ်ဝတ္ထု

၆၃။ တေသကုဏဇာတ်ဝတ္ထု

၆၄။ တောင်ငူဆိုရတု

၆၅။ တောင်တွင်းလားပျို့

၆၆။ တောင်တွင်းအဖြေ

၆၇။ ထိပ်စုမြတ်ဘုရားကြီးမင်္ဂလာချောင်း

၆၈။ ထေရီဂါထာပါဠိတော်

၆၉။ ဒသနိပါတ်ဇာတ်ဝတ္ထု

၇၀။ ဒသဝတ္ထုပါဠိ

၇၁။ ဒီပဝင်

၇၂။ ဒုတိယမဟာရာဇဝင်တော်ကြီး

၇၃။ ဓညဝတီသရဒွေးကျမ်း

၇၄။ ဓမ္မစကြာပါဠိတော်

၇၅။ ဓမ္မနိတိပါဠိနိဿယ

၇၆။ ဓမ္မပဒပါဠိတော်နိဿယ

၇၇။ ဓမ္မပဒပါဠိတော်

၇၈။ ဓမ္မပဒမှတ်စု

၇၉။ ဓမ္မရူက္ခယ

၈၀။ ဓာတ်ကျမ်း

၈၁။ ဓမ္မောပဒေသ သင်္ကြန်

၈၂။ ဓာတ်လေးပါးစီရင်နည်း

၈၃။ ဓာတုကထာပါဠိတော်။ ၎င်း

၈၄။ ဓာတုကထာအကောက်

၈၅။ နက္ခတ်သဘင်စာတမ်း

၈၆။ နတ်ရှင်မယ်တော်ချောင်း

၈၇။ နန်းသိမ်းစာတမ်း

၈၈။ နတ်သီချင်းခံမှတ်စု

- ၈၉။ နန္ဒီသေနပျို့
- ၉၀။ နဝဒေးဆိုရတုပိုဒ်စုံ သုံးပိုဒ်အဖြေ
- ၉၁။ နဝရတ်ပျို့
- ၉၂။ နာမံတော်စာတမ်း
- ၉၃။ နာရဒဇာတ်ဝတ္ထု
- ၉၄။ နားတော်သွင်းစာတမ်း
- ၉၅။ နားတွင်းမင်္ဂလာစာတမ်း
- ၉၆။ နေမိဇာတ်အထကဋ္ဌာ
- ၉၇။ နေမိဇာတ်ဝတ္ထု
- ၉၈။ နေမိငရဲခန်းပျို့
- ၉၉။ နေမိဘုံခန်းပျို့
- ၁၀၀။ နေမိရကန်
- ၁၀၁။ ပဉ္စနိပါတ်
- ၁၀၂။ ပဉ္စာဝုဓပျို့
- ၁၀၃။ ပညာကျော်လျှောက်ထုံး
- ၁၀၄။ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်
- ၁၀၅။ ပဋိပါတ်ကျင့်စဉ်
- ၁၀၆။ ပဋ္ဌာန်းပါဠိတော်
- ၁၀၇။ ပရိတ်ကြီးပါဠိတော်
- ၁၀၈။ ပရိတ်ကြီးနိဿယ
- ၁၀၉။ ပါစိတ်ပါဠိတော်
- ၁၁၀။ ပါစိတ်ပါဠိတော်နိဿယ
- ၁၁၁။ ပါစိတ်အဋ္ဌကထာ
- ၁၁၂။ ပါစိတ်ဂဏ္ဍိ
- ၁၁၃။ ပါတိမောက်
- ၁၁၂။ ပုဂံရှေးဟောင်းကျောက်စာ
- ၁၁၄။ ပါပကျမ်း
- ၁၁၅။ ပါတိမောက်နိဿယ
- ၁၁၆။ ပါရမီတော်ခန်းပျို့
- ၁၁၇။ ပါရမီတော်ခန်းအဖြေ
- ၁၁၈။ ပါရမီဒီပနီဝတ္ထု
- ၁၁၉။ ပိဋကတ်မှန်
- ၁၂၀။ ပိဋကတ်သမိုင်း
- ၁၂၁။ ပိဋကတ်သုံးပုံခွဲဝေနည်း
- ၁၂၂။ ပုဂံရာဇဝင်သစ်
- ၁၂၃။ ပုံတောင်နိုင်မော်ကွန်း
- ၁၂၄။ ပေတဝတ္ထုပါဠိတော်
- ၁၂၅။ ပျံချီဓမ္မသတ်
- ၁၂၆။ ပျို့
- ၁၂၇။ ပြာဋိဟာခန်းပျို့
- ၁၂၈။ ဗဒုံမင်းလက်စွဲ
- ၁၂၉။ ဗာသုတိတွက်ရိုး
- ၁၃၀။ ဗိသုကာကျမ်း
- ၁၃၁။ ဗုဒ္ဓဝင်
- ၁၃၂။ ဗေဒင်ကျမ်း
- ၁၃၃။ ဗေဒင်ဟောစာ
- ၁၃၄။ ဗောဓိဝင်
- ၁၃၅။ ဗောဓိဝင်ဋီကာ

၁၃၆။ ဗိုလ်လင်္ကာ
 ၁၃၇။ ဗျာဒိတ်တော်စာတမ်း
 ၁၃၈။ ဗျူဟာစက္ကိကျမ်း
 ၁၃၉။ ဗျူဟာစက္ကိပျို့
 ၁၄၀။ မြို့ဟတ်ကျမ်း
 ၁၄၁။ မြို့ဟတ်နိဿယ
 ၁၄၂။ ဘားမဲ့ဆရာတော်စာတမ်း
 ၁၄၃။ ဘာဝနာဒီပနီ
 ၁၄၄။ ဘုရင်နှမတော်ချောင်း
 ၁၄၅။ ဘုရားရှိခိုး
 ၁၄၆။ ဘူမိပုဂ္ဂလဘောဒကျမ်း
 ၁၄၇။ ဘူရိဒတ် ဇာတ်အဋ္ဌကထာ
 ၁၄၈။ ဘူရိဒတ်ဇာတ်ပေါင်းပျို့
 ၁၄၉။ ဘောဒကဝတ္ထု
 ၁၅၀။ ဘိုးတော်ဆုတောင်းစာ
 ၁၅၁။ မင်္ဂလသုတ်ပါဠိအနက်
 ၁၅၂။ မင်္ဂလာချောင်း
 ၁၅၃။ မင်းကျင့်မင်းခန်းစာ
 ၁၅၄။ မင်းဆက်လင်္ကာ
 ၁၅၅။ မင်းတရားမယ်တော်ချောင်း
 ၁၅၆။ မင်းတရားရွှေထီးချောင်း
 ၁၅၇။ မင်းတရားရွှေထီးနားတော်သွင်း
 ၁၅၈။ မင်းတရားရွှေထီးမျိုးတော်စဉ်
 ၁၅၉။ မင်းရတနာချောင်း

၁၆၀။ မင်းရာဇာဆိုနန်းဘွဲ့
 ၁၆၁။ မဏိကတ်ပျို့
 ၁၆၂။ မဏိရတနာပုံ
 ၁၆၃။ မဟာဝင်ချုပ်
 ၁၆၄။ မုံရွေးဆရာတော်မှတ်စု
 ၁၆၅။ ယတြာကျမ်း
 ၁၆၆။ ယောမင်းသမီးလက်ထပ်စာတမ်း
 ၁၆၇။ ယုဒဒီပနီ
 ၁၆၈။ ယောဂ ယတြာကျမ်း
 ၁၆၉။ ယိုးဒယားဆင်ကြန်စာတမ်း
 ၁၇၀။ ရခိုင်ဆိုပိုဒ်စုံရတု
 ၁၇၁။ ရခိုင်မင်းသမီးချောင်း
 ၁၇၂။ ရခိုင်ရာဇဝင်
 ၁၇၃။ ရတုပိုဒ်စုံ
 ၁၇၄။ ရဟန်းကျင့်ဝတ်
 ၁၇၅။ ရာဇဂုဏ်ခြောက်ပါး
 ၁၇၆။ ရာဇဗျူဟာကျမ်း
 ၁၇၇။ ရာဇဝင်မှတ်စု
 ၁၇၈။ ရာဇဝင်သာချင်း
 ၁၇၉။ ရာဇသတ်
 ၁၈၀။ ရာမရကန်
 ၁၈၁။ ရှင်သီလဝံသအမေးအဖြေ
 ၁၈၂။ လက္ခဏာကျမ်း
 ၁၈၃။ လောကနိတိပါဠိနိဿယ
 ၁၈၄။ လောကဗျူဟာကျမ်း

၁၈၅။ လောကသာရပျို့	၂၁၀။ သုတ်စဉ်
၁၈၆။ လောကီ လောကုတ္တရာမှတ်စု	၂၁၁။ သုတ်နက်
၁၈၇။ လျှောက်ထုံး	၂၁၂။ သုခကာရီကျမ်း
၁၈၈။ ဝဏ္ဏဗောဓနအင်းစောက်သတ်ပုံ	၂၁၃။ သုတ်မဟာဝါပါဠိတော်
၁၈၉။ ဝါဂရူဓမ္မသတ်	၎င်း
၁၉၀။ ဝိဓုရဇာတ်အဋ္ဌကထာ	၂၁၄။ သုတ်မဟာဝါပါဠိတော်နိဿယ
၁၉၁။ ဝိဓုရဇာတ်ဝတ္ထု	၎င်း
၁၉၂။ ဝိဓုရပျို့သစ်	၎င်း
၁၉၃။ ဝိနည်းကွန်ချာ	၂၁၅။ သာသနာလင်္ကာရစာတမ်း
၁၉၄။ ဝိနည်းမှတ်စု	၂၁၆။ သာသနာဝံသစာတမ်း
၎င်း	၂၁၇။ သီချင်းကြီး
၁၉၅။ ဝေဿန္တရာဇာတ်ဝတ္ထု	၂၁၈။ သီချင်းခံလတ်
၁၉၆။ သင်ပုန်းကြီးသင်ရိုး	၂၁၉။ သီချင်းခံငယ်
၁၉၇။ သင်္ကြန်တော်ခေါ်စာတမ်း	၂၂၀။ သာလွန်မင်း နန်းသိမ်းစာတမ်း
၁၉၈။ သင်္ကြန်နာရီ	၂၂၁။ အခါပေးကျမ်း
၁၉၉။ သင်္ဂြိုဟ်ပါဠိ	၂၂၂။ အဘိဓာန်ပါဠိ
၂၀၀။ သင်္ဂြိုဟ်နိဿယ	၂၂၃။ အဘိဓာန်နိဿယ
၂၀၁။ သတ်ညွှန်း	၎င်း
၂၀၂။ သတ်ပုံထူး	၂၂၄။ အဘိဓာန်ဋီကာပါဠိ
၂၀၃။ သဒ္ဒါလိင်ခွဲပုံ	၎င်း
၂၀၄။ သဗ္ဗညုဘုရားဉာဏ်တော်	၎င်း
၂၀၅။ သံပျင်ဋီကာ	၂၂၅။ အဘိဓာန်ဋီကာနိဿယ (ပထမထုပ်)
၂၀၆။ သံယုတ်ပါဠိတော်	၎င်း (ဒုတိယထုပ်)
၂၀၇။ သုဝဏ္ဏသျှံမြားပစ်ခန်း	၎င်း (ဒုတိယထုပ်)
၂၀၈။ သူဇာပျို့	၂၂၆။ အမိန့်တော်ပြန်တမ်း
၂၀၉။ သုဝဏ္ဏသျှံသူဌေးခန်းပျို့	၎င်း

ကျမ်းကိုးစာရင်း

- ၁။ ကုလား။ ဦး ။ မဟာရာဇဝင်ကြီး။ ပထမအုပ်၊ ရန်ကုန်။ ဟံသာဝတီပုံနှိပ်တိုက်။ ၁၉၆၂။
- ၂။ ကောင်း။ ဦး ။ လန်ဒန်မြို့ နေ့စဉ်မှတ်တမ်း ။ ပ - တွဲ။ ရန်ကုန်အစိုးရပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၉၅၃။
- ၃။ ကောင်းမြင့်၊ မောင်၊ ခေတ်ဟောင်း ခေတ်သစ်စာကြည့်တိုက်ခရီး၊ (၁၀၅၇ - ၁၉၇၃)။ ရန်ကုန်၊ စာပေဗိမာန်၊ ၁၉၇၈ ။
- ၄။ ကျော်သက်၊ ဒေါက်တာ။ ပြည်ထောင်စုမြန်မာနိုင်ငံသမိုင်း။ ရန်ကုန်၊ အင်းဝတိုက်၊ ၁၉၆၂။
- ၅။ ခေမိန္ဒသာမီ၊ အရှင်၊ ခြောက်ထပ်ကြီး ရွှေသာလျောင်းဘုရားကြီးသမိုင်း၊ ၃ - ကြိမ်။ ရန်ကုန်၊ ဘုရားကြီးတိုက်၊ ၁၉၇၈ ။
- ၆။ စာကြည့်တိုက်လုပ်ငန်း၊ ရန်ကုန်၊ စာပေဗိမာန်၊ ၁၉၇၀။
- ၇။ စာကြည့်တိုက်အခြေခံလက်စွဲ။ ရန်ကုန်၊ စာပေဗိမာန်၊ ၁၉၇၀။
- ၈။ ဇော်ဂျီ။ ရသစာပေနိဒါန်း။ မန္တလေး၊ ကမ္ဘာ့ခေတ်စာပေတိုက်၊ ၁၉၆၅။
“.....” ရသစာပေအဖွင့်။ ရန်ကုန်၊ ရသစာပေတိုက်၊ ၁၉၆၆။
- ၉။ ညွန့်မြင့်၊ ဒေါ်။ စာကြည့်တိုက်ပညာသိကောင်းစရာ။ ရန်ကုန်၊ ပိတောက်မြိုင်စာပေ၊ ၁၉၇၂။
- ၁၀။ တို့ကျောင်းသားအထူး။ ရန်ကုန်၊ မြဝတီပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၉၈၃။
- ၁၁။ တိုးလှ။ “ကုန်းဘောင်ခေတ်ပိဋကတ်တိုက်များ”၊ လူ့မိတ်ဆွေစာအုပ်ဆိုင်။ မန္တလေး၊ လူထုပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၉၇၃။
- ၁၂။ တိုက်စို။ “စာကြည့်တိုက်ပြန်လည်ထူထောင်ခြင်း”၊ ဆရာဇော်ဂျီအမှတ်တရစာစုများ။ ရန်ကုန်၊ လင်းလင်းစာပေ၊ ၁၉၉၃။
- ၁၃။ “.....” မင်းနှင့် စာဆို။ ရန်ကုန်၊ အလိမ္မာစာပေ၊ ၁၉၇၀။
- ၁၄။ တင်၊ ဦး (ပုဂံဝန်ထောက်) ။ ကုန်းဘောင်ဆက်မဟာရာဇဝင်တော်ကြီး၊ ဒုတိယတွဲ။ ရန်ကုန်၊ လယ်တီမဏ္ဍိုင်၊ မ ၁၃၂၉။
- ၁၅။ “.....” မြန်မာမင်းအုပ်ချုပ်ပုံစာတမ်းနှင့် ဘိုးတော်ဘုရားကြီး၏ ရာဇသတ်ခေါ်သော အမိန့်တော်တမ်းကြီး၊ စတုတ္ထပိုင်းနှင့် ပဉ္စမပိုင်း။
- ၁၆။ တင်မြင့်၊ ဦး (ခမ္ဘာစရိယ) ။ မြန်မာ့ရိုးရာလူမှုရေးပဒေသာ ညွှန်ပေါင်း ။ ဒုတိယတွဲ။ ရန်ကုန်၊ ကမ္ဘာကျော်စာပေတိုက်၊ ၁၉၇၅။

၁၇။ တင်ဦး၊ ဦး။ “ရှေးခေတ်မြန်မာစာကြည့်တိုက်များ”၊ စာကြည့်တိုက်လုပ်ငန်း။ ရန်ကုန်၊ စာပေဗိမာန်၊ ၁၉၇၁။

၁၈။ ပုဂံစေတီပုထိုးများ။ ရန်ကုန်၊ တက္ကသိုလ်များပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၉၈၇။

၁၉။ ဖိုးကျား၊ မောင် (ပညာဝန်-) ။ မြန်မာ့ဂုဏ်ရည်။ ရန်ကုန်၊ မြန်မာ့အလင်း သတင်းစာပုံနှိပ်တိုက်၊ မ ၁၂၈၉။

၂၀။ မလိခ။ မြန်မာစာပေအဘိဓာန် (၃)။ ရန်ကုန်၊ အောင်လံစာအုပ်တိုက်၊ ၁၉၇၇။

၂၁။ မင်းထင်ရာဇာ (ကန္တိစစ်ကဲ-)။ မန္တလေး ရတနာပုံ မဟာရာဇဝင်တော်။ မန္တလေး၊ တက်နေဝင်းပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၉၆၉။

၂၂။ မောင်မောင်ဦး။ “စာကြည့်တိုက်များ ပြည်သူ့ကိုအကျိုးပြုပုံ”၊ လူ့မိတ်ဆွေစာအုပ်။ မန္တလေး၊ လူထုပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၉၇၃။

၂၃။ “---” “စာကြည့်တိုက်များဆိုသည်မှာ”၊ စိန်ပန်းမြိုင်စာတမ်းနှင့် စစ်တမ်း။ ရန်ကုန်၊ စိန်ပန်းမြိုင်စာပေ၊ ၁၉၆၅။

၂၄။ မောင်မောင်ကျော် (စည်သူ-)။ မန္တလေးမြို့တည် နန်းတည်စာတမ်း။ မန္တလေး၊ ရတနာဒီပပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၉၅၉။

၂၅။ မောင်မောင်တင်၊ ဦး (မဟာဝိဇ္ဇာ-)။ အမှတ်တရပုဂ္ဂိုလ်များ။ ရန်ကုန်၊ ဝိဇယစာအုပ်တိုက်၊ ၁၉၆၈။

၂၆။ မောင်းထောင်ဆရာတော်။ အမေးတော်ဖြေကျမ်း။ မန္တလေး၊ ဇမ္ဗူမိတ်ဆွေ၊ ၁၉၆၇။

၂၇။ မြင့်ဆွေ၊ ဦး။ မြန်မာစာအုပ်သမိုင်းနှင့် သမိုင်းအတွေ့အကြုံ။ ရန်ကုန်၊ မာယာစာပေ၊ ၁၉၇၂။

၂၈။ မြတ်စိုး၊ ဦး (စာကြည့်တိုက်များ-)။ မာတာပိတုသုတ္တန်နှင့် ဇာဏုဿာဏီသုတ္တန်။ ရန်ကုန်၊ ရွှေပုရပိုက်စာပေ၊ ၁၉၉၃။

၂၉။ မြန်မာ့စွယ်စုံကျမ်း၊ တွဲ ၁။ ရန်ကုန်၊ စာပေဗိမာန်၊ ၁၉၅၄။

“---” တွဲ ၂။ ---၊ ---၊ ၁၉၅၅။

“---” တွဲ ၃။ ---၊ ---၊ ၁၉၅၆။

“---” တွဲ ၄။ တကြိမ်။ ---၊ ---၊ ၁၉၆၇။

“---” တွဲ ၅။ တကြိမ်။ ---၊ ---၊ ၁၉၇၁။

“---” တွဲ ၆။ ---၊ ---၊ ၁၉၆၂။

- “.....” ၊ တွဲ ၇။ ၊ ၊ ၁၉၆၃။
- “.....” ၊ တွဲ ၈။ ၊ ၊ ၁၉၆၄။
- “.....” ၊ တွဲ ၉။ ၊ ၊ ၁၉၆၄။
- “.....” ၊ တွဲ ၁၀။ ၊ ၊ ၁၉၆၆။
- “.....” ၊ တွဲ ၁၁။ ၊ ၊ ၁၉၇၀။
- “.....” ၊ တွဲ ၁၂။ ၊ ၊ ၁၉၇၂။
- “.....” ၊ တွဲ ၁၃။ ၊ ၊ ၁၉၇၃။
- “.....” ၊ တွဲ ၁၄။ ၊ ၊ ၁၉၇၅။
- “.....” ၊ တွဲ ၁၅။ ၊ ၊ ၁၉၇၆။

- ၃၀။ မှန်နန်းမဟာရာဇဝင်တော်ကြီး၊ ပထမတွဲနှင့် ဒုတိယတွဲ။ ရန်ကုန်၊ ပြည်ကြီးမဏ္ဍိုင်၊ မ ၁၃၂၉။
- ၃၁။ ယမ်၊ ဦး (မိုင်းခိုင်မြို့စား) ။ ပိဋကတ်တော်သမိုင်း။ ရေးသူ မိုင်းခိုင်အတွင်းဝန်။ ရန်ကုန်၊ ဟံသာဝတီပုံနှိပ်တိုက် (၁၉၅၉) ။
- ၃၂။ ရွှေကိုင်းသား။ နှစ်တစ်ရာပြည့်မန္တလေး။ မန္တလေး၊ ကြီးပွားရေးပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၉၅၉။
- ၃၃။ လူဖေဝင်း၊ ဦး။ မြန်မာပိဋကတ်တိုက်များ။ ရန်ကုန်၊ စာပေဗိမာန်၊ ၁၉၆၆။
- ၃၄။ လှတင်၊ ဦး။ (လယ်တီ)။ ပိဋကတ်သုံးပုံစာတမ်း။ ရန်ကုန်၊ ဇမ္ဗူမိတ်ဆွေစာပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၉၀၉။
- ၃၅။ လှသမိန်။ မြန်မာကျမ်းပြုပုဂ္ဂိုလ်များနှင့် စာဆိုတော်ကြီးများအတ္ထုပ္ပတ္တိပေါင်းချုပ်။ ရန်ကုန်၊ ပညာနန္ဒပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၉၅၅။
- ၃၆။ သီရိဥဇနာ။ လောကဗျူဟာကျမ်း။ ရန်ကုန်၊ မြန်မာရေးဟောင်းစာပေနှင့် ယဉ်ကျေးမှုဌာနစိတ်၊ ၁၉၅၈။
- ၃၇။ သုတ၊ မောင်။ စာဆိုတော်များအတ္ထုပ္ပတ္တိ။ ရန်ကုန်၊ လူထုစာပေတိုက်၊ ၁၉၆၈။
- ၃၈။ “.....” ၊ တို့ကျောင်းသားအထူး။ ရန်ကုန်၊ မြဝတီပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၉၈၃။
- ၃၉။ သော်ကောင်း။ “ပညာရေးပုဂ္ဂိုလ်ကျော် စာကြည့်ပိဋကတ်တိုက်မှူး ဆရာကြီး ဦးသိန်းဟန်” (Saya U Thein Han Educationist and Librarians) ။
ဆရာဇော်ဂျီအမှတ်တရစာစုများ။ ရန်ကုန်၊ လင်းလင်းစာပေ၊ ၁၉၉၃။

- ၄၀။ “.....”။ မြန်မာရည်ညွှန်းစာအုပ်စာတမ်းများ၊ ပထမတွဲ။
 ဦးမောင်မောင်ညွန့် (ညွန့်ကြူ) တွဲဖက်ရေးသည်။ ရန်ကုန်၊ စာပေဗိမာန်၊ ၁၉၈၅။
- ၄၁။ သန်းဆွေ၊ ဦး။ သမိုင်းဝင်စေတီပုထိုးများ။ ရန်ကုန်၊ စာပေဗိမာန်၊ ၁၉၇၅။
- ၄၂။ သန်းထွတ်၊ ဦး (ပညာရေးတက္ကသိုလ်)။ မြန်မာနိုင်ငံဘုန်းတော်ကြီးကျောင်း ပညာရေးသမိုင်း။
 ရန်ကုန်၊ သိန်းမင်းလှိုင်စာပေ၊ ၁၉၈၀။
- ၄၃။ သန်းထွန်း၊ ဒေါက်တာ။ နယ်ချဲ့ရာဇဝင်၊ ဒုတိယတွဲ။ ရန်ကုန်၊ ပေဖူးလွှာစာပေ၊ ၁၉၆၈။
 “.....”။၊ တတိယတွဲ။ ရန်ကုန်၊ နံသာတိုက်၊ ၁၉၆၉။
- ၄၄။ သိန်းကြီး၊ ဆရာ (မှော်ဘီ) ။ ပိဋကတ်တော်အုပ်မင်းဦးယမ် အကြောင်း၊ ပညာရှိကြီးများ
 အကြောင်း။ နတ်တလင်းမြို့၊ ပညာအလင်းပြပုံနှိပ်တိုက်၊ မ ၁၂၉၉။
- ၄၅။ သိမ်းဆွေ၊ ဗိုလ်။ စာကြည့်တိုက်အခြေခံပညာ။ ရန်ကုန်၊ ဗိုလ်ချုပ်စာကြည့်တိုက်၊ ၁၉၅၃။
- ၄၆။ အမာ၊ ဒေါ် (လူထု)။ ကမ္ဘာ့အကြီးဆုံးစာအုပ်ကြီး ။ မန္တလေး၊ လူထုပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၉၇၃။
- ၄၇။ အမျိုးသားစာကြည့်တိုက်။ ရန်ကုန်၊ ယဉ်ကျေးမှုဝန်ကြီးဌာန၊ ၁၉၆၅။
- ၄၈။ ဧမောင်၊ ဦး (ပါမောက္ခ)။ ပုဂံကျောက်စာလက်ရွေးစင်။ ရန်ကုန်၊ ပညာနန္ဒပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၉၅၈။
- ၄၉။ အေးကြူ၊ ဦး။ ဗြိတိသျှမြန်မာခေတ်စာကြည့်တိုက်များအခြေအနေ (၁၈၂၆ - ၁၉၄၇)။
 ရန်ကုန်၊ အထက်တန်းပညာဦးစီးဌာန၊ ၁၉၈၉။
- ၅၀။ စာကြည့်တိုက်ပညာ ဒီပလိုမာဘွဲ့ယူစာတမ်းများ၊
 ၁။ စာကြည့်တိုက်ပညာဒီပလိုမာအမှတ်စဉ် (၁) မှ အမှတ်စဉ် (၁၀) ထိဘွဲ့ယူစာတမ်းများ၊ ၁၉၇၁
 - ၁၉၉၃ ခုနှစ်။

ဂျာနယ်များ

- ၁။ ကြည်တင်။ မောင်။ “ရှေးဟောင်းပိဋကတ်တိုက်” ၊ အိုးဝေဂျာနယ်။
 အမှတ် - ၅ (၁၂ အောက် ၁၉၆၈) စာ ၃၂- ၃၇။
- ၂။ ကြန်၊ မ။ “ဗြိတိသျှမြန်မာနိုင်ငံပညာရေးအခြေအနေ” ၊ မြန်မာနိုင်ငံသုတေသနအသင်း
 ဂျာနယ်။ တွဲ ၄၉၊ ပိုင်း ၂ (ဒီ ၁၉၆၆) စာ ၂၂၅- ၂၄၆။
- ၃။ ဆန်နီ၊ ဦး။ “နယ်တိုင်းမြို့တိုင်းမှာ စာကြည့်တိုက်အသင်းဖွဲ့ပါ” ၊ ဆယ်သန်းဂျာနယ်။ ဒု-တွဲ၊
 မှတ် ၂၂၊ စာ ၃၂။

- ၄။ နွယ်ထွန်း (တက္ကသိုလ်)။ “ဘားနဒ်စာကြည့်တိုက်မှပြန်စာ”။ လူထုဂျာနယ်၊ မှတ် ၂၀၊ စာ ၃၄။
- ၅။ “ပဲရော့ဦးဆန်နီဟောပြောချက်”။ ဆယ်သန်းဂျာနယ်။ တွဲ ၂၊ မှတ် ၃၉ (ဖေ ၁၉၃၇) စာ ၆။
- ၆။ “သူဌေးခေါ်လျှင်စိတ်ဆိုးသူ”။ ဆယ်သန်းဂျာနယ်၊ တွဲ ၁၊ မှတ် ၁၀ (နို ၁၉၃၅) စာ ၁၀၆-၁၀၉။
- ၇။ သန်းထွတ်၊ ဦး (ပညာရေးတက္ကသိုလ်-)။ “ဆရာဇော်ဂျီနှင့်တွေ့ဆုံခြင်း”။ စာပေဂျာနယ်၊ မှတ် ၁၁ (ဇူ ၁၉၉၁) စာ ၂၀- ၂၁။

မဂ္ဂဇင်းနှင့် စာစောင်များ

- ၁။ ကြန်၊ မ။ “ရတနာပုံရွှေနန်းတွင်း ပေပုရပိုက်များ”။ စစ်ပြန်မဂ္ဂဇင်း။ မှတ် ၄၅ (ဇွန် ၁၉၆၂) စာ ၅၂။
- ၂။ ခင်ခင်စု၊ ဒေါ်။ “သာသနာရေးဦးစီးဌာနပိဋကတ်တိုက်”။ သာသနာ့ရောင်ခြည်စာစောင်၊ တွဲ ၁၊ မှတ် ၄ (ဖေ ၁၉၈၂) စာ ၃၆- ၄၀။
- ၃။ ခင်ဇော်၊ ဦး။ “စာကြည့်ပိဋကတ်တိုက်များနှင့် ပိဋကတ်တိုက်များတိုးတက်ရေး”။ တိုးတက်ရေးမဂ္ဂဇင်း။ မှတ် ၄၀ (၁၊ ဇန်၊ ၁၉၃၇) စာ ၁၃- ၁၆။
- ၄။ ဂေးလ်ဒါထွေး၊ ဒေါ်။ “ကျောင်းစာကြည့်တိုက်အသုံးပြုမှုများလာစေရန် လှုံ့ဆော်ပေးခြင်း”။ ပညာရေးတက္ကသိုလ်နှစ်လည်မဂ္ဂဇင်း။ ၁၉၇၄- ၇၅၊ စာ ၂၂။
- ၅။ စာရေးဆရာစာစောင်။ မှတ် ၆ (ဒီ ၁၉၄၂) စာ ၃၁။
- ၆။ စွယ်စုံသုတေသီ။ “ရန်ကုန်မြို့စေတီယင်္ဂီလာပရိယတ္တိဓမ္မာနုဂ္ဂဟအသင်းကြီး”။ သာသနာ့ရောင်ခြည်စာစောင်။ တွဲ ၁၊ မှတ် ၄ (ဖေ ၁၉၈၂) စာ ၇၈- ၈၂။
- ၇။ ဇေယျာ၊ မောင်။ “ပထမမြန်မာခေတ်သစ်စာကြည့်တိုက်ပညာရှင်”။ ရွှေဝတ်မှုန်မဂ္ဂဇင်း။ ၂ နှစ်မြောက်အထူးထုတ်။ တွဲ ၂ မှတ် ၁၂ (ဇူ ၁၉၉၂) စာ ၁၁၀- ၁၁၁။
- ၈။ “---”။ ပုဂံဝန်ထောက်ဦးတင်နှင့် သမိုင်းဝေဖန်ရေးအမြင်၊ အတွေးအမြင်။ စာစဉ် စာ ၅ (ဒီ ၁၉၉၂) စာ ၁၁၀- ၁၁၁။
- ၉။ “---”။ “ရတနာပုံခေတ်စာကြည့်တိုက်မှူး”။ အတွေးအမြင်၊ စာစဉ် ၈၀ (ဇွန်+ ဇူလိုင် ၁၉၉၂) စာ ၂၅- ၂၉။

၁၀။ “——”။ “အမျိုးသားစာကြည့်တိုက်၏နှစ် ၄၀ ခရီး”၊ ရွှေဝတ်မှုန်။ တွဲ ၃၊ မှတ် ၁ (မေ ၁၉၉၂) စာ ၁၀၆။

၁၁။ ထင်ကြီး၊ ဦး။ “အမှောင်ခွင်းနေသောစာပေမိမိ”၊ ပညာလောက။ တွဲ ၃၊ မှတ် ၄ (အောက် ၁၉၇၂) စာ ၅၃-၅၆။

၁၂။ ပညာသီရိ၊ ဦး။ “တောင်သာမြို့ လယ်တီစာကြည့်ပိဋကတ်တိုက်”၊ ဒဂုန်မဂ္ဂဇင်း။ (ဧ ၁၉၃၈) စာ ၈၁။

၁၃။ “ပုဂံရက်သတ္တပတ်ဟောပြောချက်များ”။ ရန်ကုန်၊ ရှေးဟောင်းသုတေသနဌာန၊ ဧ ၁၉၉၁။

၁၄။ ဗုဒ္ဓဘာသာကလျာဏယုဝအသင်း၊ နှစ်မြောက်ဆယ်မြောက်စာစောင်။
ရန်ကုန်၊ ကုသလဝတီပုံနှိပ်တိုက်၊ မ ၁၃၂၈။

၁၅။ “.....” ဗုဒ္ဓဘာသာကလျာဏယုဝအသင်း၊ ၈၅ နှစ်မြောက်အထိမ်းအမှတ်စာစောင်။ ရန်ကုန်၊ ရန်အောင်စာပေ မေ ၁၉၉၂။

၁၆။ “.....” ဗုဒ္ဓဘာသာကလျာဏယုဝအသင်း၊ ရွှေရတုသဘင်အထူးစာစောင်။ ရန်ကုန်၊ ဝိုင်အမ်ဘီအေအသင်း၊ ၁၉၅၆။

၁၇။ “.....” ဗုဒ္ဓဘာသာကလျာဏယုဝအသင်း၊ အသင်းစည်းမျဉ်း။ ရန်ကုန်၊ ဝိုင်အမ်ဘီအေ အသင်း၊ ၁၉၈၅။

၁၈။ မောင်မောင်၊ ဦး။ “စာကြည့်တိုက်အကြောင်းသိကောင်းစရာ” ငွေတာရီမဂ္ဂဇင်း။ မှတ် ၉၉ (စက် ၁၉၆၈) စာ ၆၇ - ၇၀။

၁၉။ “.....” “စာစုစာရင်းပြုစုနည်း”၊ တက္ကသိုလ်ပညာပဒေသာစာစောင်။ တွဲ ၈၊ ပိုင်း ၃ (ဖေ ၁၉၇၃) စာ ၁၆၉။

၂၀။ “.....” “တက္ကသိုလ်စာကြည့်တိုက်များအသုံးချရေး”၊ တက္ကသိုလ်ပဒေသာစာစောင်။ တွဲ ၆၊ ပိုင်း ၄၊ ၁၉၇၁။

၂၁။ မောင်မောင်ကြီး (တက္ကသိုလ်)။ “မြန်မာစာပုံနှိပ်ထုတ်ဝေမှု”။ ပညာလောကစာစောင်။ တွဲ ၃၊ မှတ် ၄ (အောက် ၁၉၇၂) စာ ၁၉ - ၂၃။

၂၂။ မြင့်ဆွေ။ “ကျစွာမင်းကြီး ပိဋကတ်တိုက်”၊ သွေးသောက်။ မှတ် - ၃၁၁ (နို ၁၉၇၁) စာ ၁၃၄ - ၁၃၇။

၂၃။ “.....” “သီပေါမင်းပိဋကတ်တိုက်နှင့် အနောက်တိုင်းဗုဒ္ဓသာသနာ” ရှုမဝမဂ္ဂဇင်း။ (ဩ ၁၉၇၄) စာ ၉ - ၁၀။

၂၄။ “မြန်မာပြည်ပညာပြန့်ပွားရေးအသင်းသတင်း”၊ ဂန္ထလောကမဂ္ဂဇင်း။ တွဲ ၁၃၊ မှတ် ၇၄ (မတ် ၁၉၃၁) စာ ၉၉ - ၁၀၇။

၂၅။ “မြန်မာပြည်ပညာပြန့်ပွားရေးအသင်း သင်းဖွင့်အစည်းအဝေးအကြောင်း “ ဂန္ထလောက မဂ္ဂဇင်း။ တွဲ ၈၊ မှတ် ၄၆ (၁၂၉၀ ခု၊ တန်ဆောင်မုန်းလ) စာ ၁၉၇ - ၁၉၈။
စာ ၉၉ - ၁၀၇။

၂၆။ “မြန်မာ့ခေတ်ဟောင်း ဓာတ်ပုံအယ်လ်ဘမ်၊ ၁၈၅၅ ခုနှစ်မှ ၁၉၂၅ ခုနှစ်ထိ”။ ဖက်ရှင်မဂ္ဂဇင်း။ မှတ် ၇၁ (မတ် ၁၉၉၅) စာ ၁၅၂ - ၁၅၃။

၂၇။ ယော၊ ဦး (ဇေယျ)။ “ပိဋကတ်တိုက်”၊ စာရေးဆရာ စာစောင်။ မှတ် ၂ (၁၃၀၄ ခု၊ ပြာသိုလ) စာ ၆၃ - ၆၆။

၂၈။ “.....”။ “ဘားနဒ်လူမွဲတက္ကသိုလ်”၊ ပဒေသာရုပ်စုံမဂ္ဂဇင်း။ တွဲ ၁၊ မှတ် ၇ (ဩ ၁၉၄၈) စာ ၂ - ၆။

၂၉။ “ယဉ်ကျေးမှုထွန်းကားလာရေး”။ ပြည်ထောင်စုမြန်မာနိုင်ငံတော်အဋ္ဌမနှစ်ပတ်လည်။ (ဇန် ၁၉၅၆) စာ ၁၆၉ - ၁၇၄။

၃၀။ ရတနာပုံ ဘိုးမှတ်စု။ “ရှေးဟောင်းပိဋကတ်တိုက်များ”
စာရေးဆရာစာစောင်။ မှတ် ၈၊ (၁၉၄၃) စာ ၁၂ - ၁၅။

၃၁။ “ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်စာကြည့်”။ ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်နှစ်လည်စာစောင်။
၁၉၅၅ - ၅၇၊ စာ ၉ - ၁၁။

၃၂။ “ရန်ကုန်မြို့လူငယ်များကြီးပွားရေးအသင်း ၁၉၃၅ ခုနှစ်အလုပ်များ”၊ ကြီးပွားရေးမဂ္ဂဇင်း (မတ် ၁၉၃၆) စာ ၂၈။

၃၃။ ရွှေကိုင်းသား။ “စာကြည့်တိုက်သမိုင်း”၊ ဓမ္မဗျူဟာ။ တွဲ ၇၊ မှတ် ၉ (ဖေ ၁၉၆၉) စာ ၃၅။

၃၄။ “လူငယ်များကြီးပွားရေးအသင်း”၊ ကြီးပွားရေးမဂ္ဂဇင်း၊ (ဖေ ၁၉၃၈) စာ ၁။

၃၅။ လူဖေဝင်း၊ ဦး။ “မင်းကွန်းသွားမှတ်တမ်း”၊ ကြီးပွားရေးမဂ္ဂဇင်း (အောက် ၁၉၃၉) စာ ၁၈ - ၁၉။

၃၆။ “.....”။ “မြန်မာဘုရင်ပိဋကတ်တိုက်များ”၊ ရှုမဝမဂ္ဂဇင်း၊ (မေ ၁၉၅၁) စာ ၁၂၅ - ၁၂၇။

၃၇။ လှဝင်းသိန်း။ “စုပေါင်းကက်တလောက်အစ”၊ အတွေးအမြင်။ စာစဉ် ၁၉ (ဒီ ၁၉၈၆) စာ ၁၁၁ - ၁၁၂။

- ၃၈။ သန်းထွတ်ဦး။ “မြန်မာနိုင်ငံစာကြည့်တိုက်ခရီး”၊ ပညာလောကစာစောင်။ တွဲ ၃၊ မှတ် ၄ (အောက် ၁၉၇၂) စာ ၄၅ - ၅၂။
- ၃၉။ သန်းဟန်၊ ဦး (ဇော်ဂျီ)။ “မြန်မာနိုင်ငံစာကြည့်တိုက်သမိုင်းအကျဉ်းချုပ်”၊ ငွေတာရီမဂ္ဂဇင်း။ မှတ် ၇၀ (ဧ ၁၉၆၆) စာ ၃၄ - ၃၆။
- ၄၀။ “ဦးတင် အတ္ထုပ္ပတ္တိ”။ တက္ကသိုလ်ကျောင်းတိုက်နှစ်လည်မဂ္ဂဇင်း။ စတုဝိသတွဲ၊ ဒုတိယအုပ် (၁၂၉၄ ခု၊ တပို့တွဲလ) စာ ၃ - ၅။

သတင်းစာများ

- ၁။ “ကင်းဝန်မင်းကြီး ပိဋကတ်တိုက်”။ သူရိယသတင်းစာ၊ (၁၄ ဒီ၊ ၁၉၃၅) စာ ၈။
- ၂။ “ကင်းဝန်မင်းကြီး ပိဋကတ်တိုက်အကြောင်း”။ သူရိယသတင်းစာ၊ (၁၈ ဇွန်၊ ၁၉၂၈) စာ ၇ - ၈။
- ၃။ တင်ထွေး။ “မန္တလေးတောင်ခြေက စာအုပ်ထူကြီး”။ လုပ်သားပြည်သူနေ့စဉ် (၃၀.၇.၈၉) စာ ၈။
- ၄။ “တောင်သာလယ်တီပိဋကတ်တိုက်အသင်းကြီး”။ သူရိယသတင်းစာ (၂၆ ဒီ၊ ၁၉၃၆) စာ ၁၃။
- ၅။ “ပဲရော့အခမဲ့စာကြည့်ခန်း”။ သူရိယသတင်းစာ (၄ ဇွန်၊ ၁၉၃၈) စာ ၁၆။
- ၆။ “ပဲရော့ဦးဆန်နီ၏စေတနာ”။ သူရိယသတင်းစာ (၂၁ ဖေ၊ ၁၉၃၆)။
- ၇။ “ပဲရော့ဦးဆန်နီ၏ဓမ္မဒါန”။ သူရိယသတင်းစာ၊ (၇ စက်၊ ၁၉၃၇) စာ ၁၃ - ၁၄။
“.....”။၊ (၂၆ နို၊ ၁၉၃၇) စာ ၆။
- ၈။ “ဘားနဒ်စာကြည့်ပိဋကတ်တိုက်ရွှေပြောင်းရန်ကိစ္စ”။ သူရိယသတင်းစာ။ ၁၉၅။
- ၉။ “မြို့တိုင်းပိဋကတ်တိုက်ထားရှိရန် ပဲရော့ကုမ္ပဏီက နှိုးဆော်နေခြင်း၊ ပိဋကတ်တိုက်ရှိသောမြို့များကို ထိုကုမ္ပဏီက မေတ္တာနှင့်ကူညီမည်”။ သူရိယသတင်းစာ (၁၁ ဒီ၊ ၁၉၃၅) စာ ၈။
- ၁၀။ မြန်မာနိုင်ငံစာကြည့်တိုက်အသင်း၊ သတင်းလွှာ။ မှတ် ၁ (နို၊ ၁၉၉၄)။
- ၁၁။ “.....”။ မှတ် ၂ (ဧ၊ ၁၉၉၅)။
- ၁၂။ “မြန်မာပြည်နှင့် စာကြည့်တိုက်များ”။ သူရိယသတင်းစာ (၁၃ ဇူ၊ ၁၉၃၃) စာ ၃။

- ၁၂။ “မြန်မာဘာသာပြန်ပိဋကတ်များ ပဲရော့ဦးဆန်နီကလူမည်။
သူရိယသတင်းစာ (၁၇ ဖေ၊ ၁၉၃၇) စာ ၃၂။
- ၁၃။ မြန်မာ့အလင်းသတင်းစာ၊ (၂၂ ဇန်၊ ၁၉၃၆) စာ ၅၂။
“.....” (၁၈ နို၊ ၁၉၄၃) စာ ၃။
- ၁၄။ “ရန်ကုန်မြို့လူငယ်များကြီးပွားရေးအသင်း ပြန်ကြားချက်။
သူရိယသတင်းစာ (၃ သြ၊ ၁၉၃၃) စာ ၁၄။
- ၁၅။ “ရွှေတောင်မြို့ပိဋကတ်တိုက်”။ သူရိယသတင်းစာ (၁၂ စက်၊ ၁၉၃၃) စာ ၁၆။
- ၁၆။ “ရွှေတောင်မြို့လယ်တီပိဋကတ်တိုက်ဖွင့်ပွဲကြီး”။ သူရိယသတင်းစာ (၁ သြ၊ ၁၉၃၃) စာ ၂၉။
- ၁၇။ “ရွှေတောင်မြို့သုံးသောင်းတန် ပိဋကတ်တိုက်ဆောက်လုပ်ခြင်း”။ သူရိယသတင်းစာ (၁ သြ၊
၁၉၃၃) စာ ၂၉။
- ၁၈။ လုပ်သားပြည်သူ့နေ့စဉ်သတင်းစာ (၂၁ ဖေ၊ ၁၉၆၅) စာ ၅။
- ၁၉။ “လယ်တီစာကြည့်ပိဋကတ်တိုက်အသင်းကိစ္စ”။ သူရိယသတင်းစာ (၁၆ အောက်၊ ၁၉၃၅)
စာ ၃ - ၅။
- ၂၀။ သူရိယသတင်းစာ (၂၂ ဇန်၊ ၁၉၂၀)။
“.....” (၂၃ ဇန်၊ ၁၉၃၄)
- ၂၁။ အုပ်စံ (ပခုက္ကူ)။ “လူထုတက္ကသိုလ်”။ ကြေးမုံသတင်းစာ (၁၂ သြ၊ ၁၉၉၄) စာ ၃။

အင်္ဂလိပ်ဘာသာထုတ် စာအုပ်စာတမ်းများ

1. **Architectural Drawings of Temples in Pagan.** Rangoon DHE, 1989.
2. AUNG THAW. **Historical sites in Burma.** Rangoon:
Sarpay Beikman Press, 1978.
3. BINNS, B.O. "The art of reading and the use of libraries". **The Word of Books.** Vol. VII, No. 71 (Dec 1980) P. 270.
4. BIXLER, Paul. "Libraries in Burma". **The Guradian.** Vol. XVII, No. 12 (Dec 1970) P. 14-21.

5. BUCHANAN, Francis. **Dr. Report by Dr. F. Buchanan to the British Parliament in 1795.** Lon. HMOSO., 1795.
6. COLBECK, James Altred. **Letters from Mandalay.** Rnaro sborough: Alford W. Lowo, 1892.
7. Collis[?] Maurice. **Into hidden Burma.** London; Faber and Faber, In.d.
8. DAILY, J.E. "The Role of librarians in the future of Burma". **The Guardian.** Vol. VIII, No.10 (Oct 1961) P.37- 41.
9. Forming a private library". **The World of Books.** Vol. XVII, No. 98 (Mar 1933) P. 53 - 61.
10. FURNIVALL, J.S **Colonial policy and practice.** New York: University Press, 1956.
11. GELFAND, Morris A. "Nation - wide library service for Burma" **The Guardian.** Vol. VI, No.5, and Vol. VI, No 6 (May and June, 1959) P. 37 - 39 and 37 - 40.
12. HAN HTAY, U. **History of Buddhism in Burma: A Brief survey.** Rangoon: The International Buddhist News Forum, 1961.
13. HTIN AUNG, Dr . **Burmese Drama.** Oxford: OUP, 1956.
14. HTIN FATT, U. "Some old Burmese libraries". **The Guardian.** Vol. XVII, No.10 and Vol. XVII, No. 11 (Oct and Nov 1970) P. 48 and 25.
15. "The Jubilee library, Taungoo," **The world of books.** Vol. IX, No. 49 (Feb 1929) P. 11.13.
16. Jubilee Library Association, Taungoo. Annual General Meeting. "**TheWorld of Books.** Vol. XVII, No. 100 (May 1933) P. 150-155.
17. KAUNG, U. "A survey of the history of education in Burma before the British conquest and after". **JBRS.** Vol. XVI, part II (Dec 1963).
18. KHIN SAW, U. "Libraries and a library movement". **University College Magazine.** Vol. 30, No. 1 (Mar 1939) P. 70-74. Rotary lecture delivered by U Khin Zaw. Reproduced in WOB.

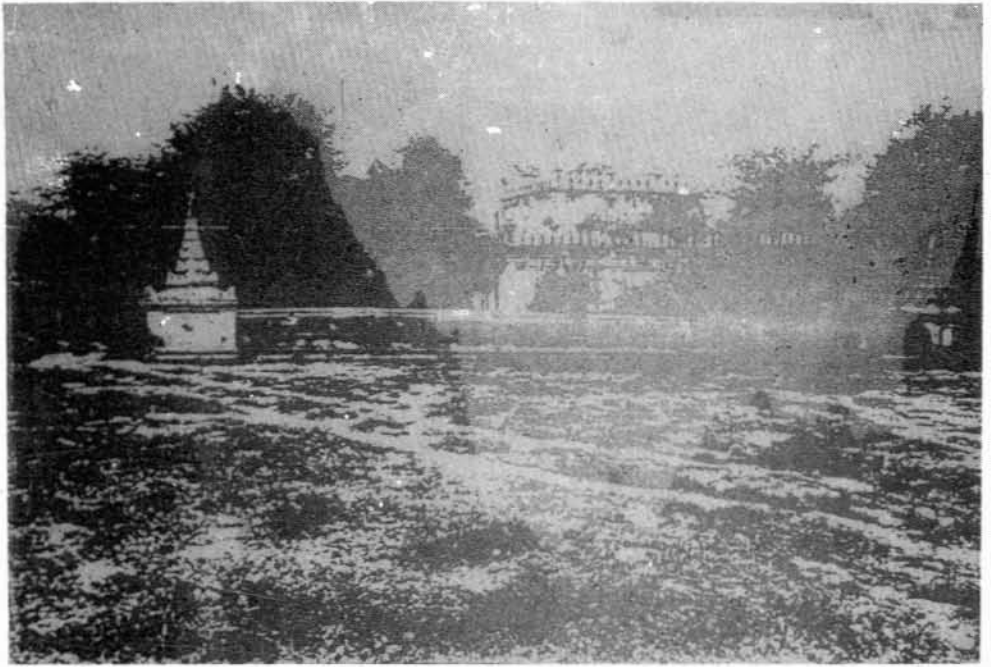
19. LUCE, G. E. **Old Burma Early Pagan**. New York; Antibus Asae, 1969.
20. The Modern reader circulating library. **The world of books**. Vol, XVI No, 92 (Sep 1932) P 28 - 30.
21. "Mons of pagan". JBRS Vol. XXXVI. Pr. 1 (Aug 1953) PP 1 - 19.
22. "Night school and public libraries." **The world of books**. Vol. XIV, No. 81 (Oct 1931) P. 166.
23. "Notes from other libraries". **The world of books**. Vol. XIII, No. 74 (Mar 1981) P.87.
24. O' CONNOR, V.C. Scott. **Mandalay and other cities of the east in Burma**. London: Hutchinson, 1907.
25. PAL, DR. R.D, Jubilee library association, Taungoo". **The Guardian** (Apr 1967) P. 9 - 10.
26. QUIGLY[?] E.P and THAN TUN. **Some observations on libraries, manuscripts and books of Burma**. London: Arthur Probsthain, 1956.
27. SCOTT, Sir James Goorge. **The Burma his life and nations**. by Shway Yoe (spoud). London: Macmillan, 1910.
28. STEWART, A.T.Q. **The pagoda war: Lord Dufferin and the Fall of the Kingdom of Ava 1885 - 86**, London: Faber and Faber, 1972.
29. SYMES MICHAEL. **AN Account of an Embassy to the kingdom of Ava.....** Lon: G & W. Nicol, 1800.
30. TIN AYE KYI, Daw. **A comparative survey of the Rangoon University library**, 1963.
31. TUN TIN, U. (Henzada) " Public libraries in Burma". **The world of books**. Vol. XIV, No. 86 (Mar 1932) P 81 - 94.
32. University of Rangoon, Now Buildings. London: Unwins Brothers limited, 1932.
33. Who's who in Burma. Rangoon: people's literature committee & House, 1961.
34. YULE, Henry. **A Narrative of the misson sent by the governer - General of India to the count of Ava in 1855**. London: smith, Elder 1858.

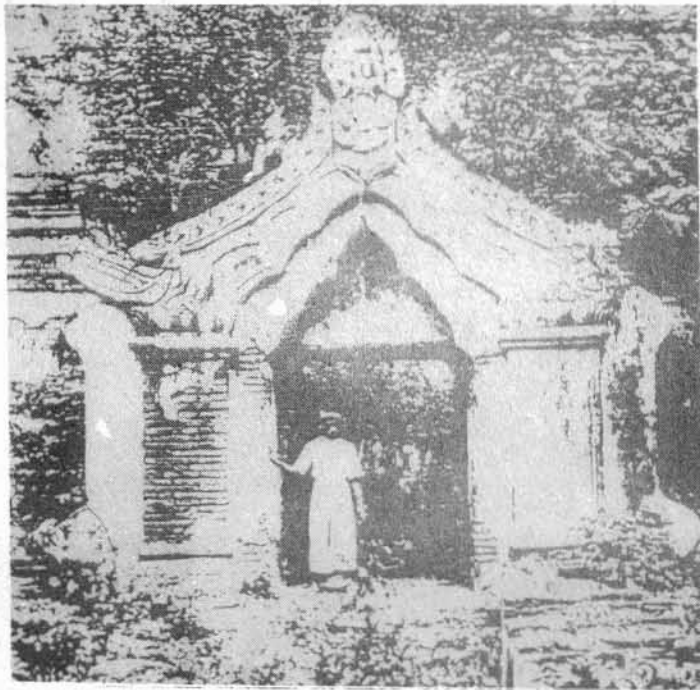
မင်းတုန်းမင်းကြီး

ရတနာပုံနေပြည်တော် သတင်းစာ

ပိဋကတ်တိုက်တော်
(၁၉၀၃ ခုနှစ်တွင် တွေ့မြင်ရပုံ)

ပိဋကတ်တိုက်တော်ဝင်ပေါက်
(၁၉၀၃ ခုနှစ်တွင် တွေ့မြင်ရပုံ)

မန္တလေးနန်းတော်

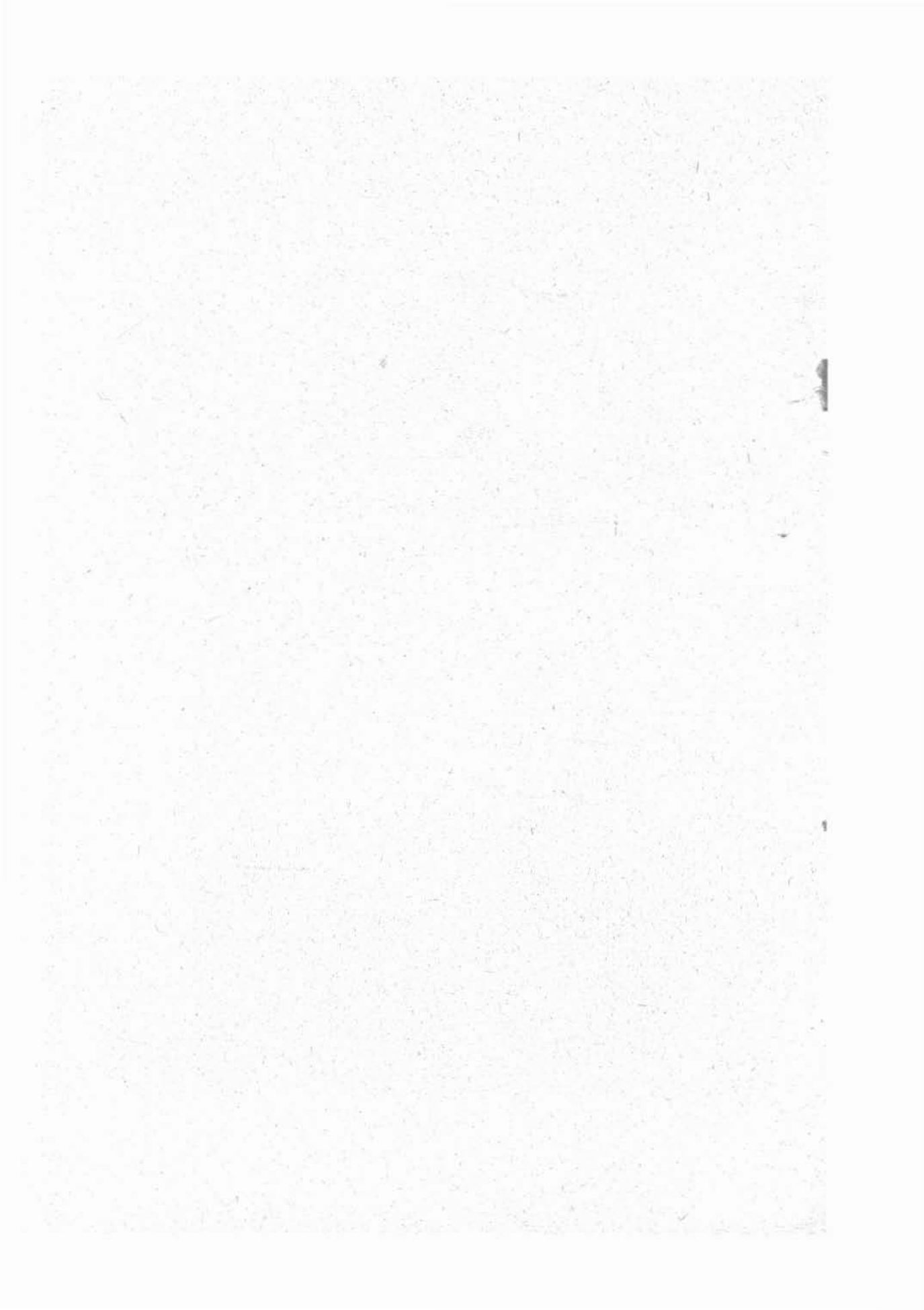
ကျားနှင့် ဇြဲရီး

ဇာပေါက်ကျောက်ပြတင်း

ခြင်္သေ့ရုပ်ဇာပေါက်ပြတင်း pp

၁၉၉၆ ခုနှစ်၊ ပခုက္ကူဦးအုံးဖေစာပေဆု
 ကျမ်းစာပေ တတိယဆုရ
 မြန်မာနိုင်ငံပိဋကတ်တိုက်၊ စာကြည့်တိုက်များ
 ရေးသူ - ဇော်အောင်ထွတ် (စာကြည့်တိုက်ပညာ)

၁၉၆၄ ခုနှစ်၊ ဧပြီလ ၃၀ ရက်နေ့တွင် အဖဦးသန်းထွတ်၊ အမိဒေါ်ညွန့်ညွန့်တို့မှ ဧရာဝတီတိုင်း၊
 မော်လမြိုင်ကျွန်းမြို့တွင်မွေးဖွားခဲ့သည်။ တတိယမြောက်သားဖြစ်ပါသည်။ ၁၉၈၀ ပြည့်နှစ်မှ ၁၉၈၀
 ပြည့်နှစ်အထိ ပညာရေးတက္ကသိုလ်လေ့ကျင့်ရေးကျောင်းတွင် အထက်တန်းပညာသင်ကြားခဲ့ပါ
 သည်။ ၁၉၈၄ ခုနှစ်တွင် တက္ကသိုလ်ဝင်တန်းအောင်မြင်ခဲ့ပါသည်။ ၁၉၉၁ ခုနှစ်တွင် စာတုဗေဒဖြင့်
 သိပ္ပံဘွဲ့ရရှိခဲ့ပါသည်။ ၁၉၉၅ ခုနှစ်တွင် စာကြည့်တိုက်ပညာ ဒီပလိုမာဘွဲ့ရရှိခဲ့ပါသည်။

ယခုအခါ စာကြည့်တိုက်ပညာရှင်အဖြစ် မြန်မာနိုင်ငံ၊ ပညာရေးသုတေသနတွင်လုပ်ကိုင်လျက်
 ရှိပါသည်။

အမည်ရင်းမှာ ဦးဇော်အောင်ထွတ် ဖြစ်သည်။